

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Płk mgr Jan WINCEWICZ

ŻANDARMERIA WOJSKOWA W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO RZECZPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Rozprawa doktorska

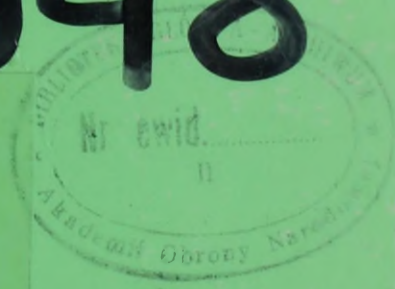
60948

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

S/4154

05-004154-001-0

WARSZAWA

1999

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Płk mgr Jan WINCEWICZ

ŻANDARMERIA WOJSKOWA W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO RZECZPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Rozprawa doktorska

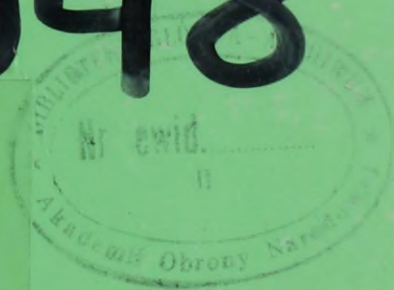
60948

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

S/4154

05-004154-001-0

WARSZAWA

1999

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY

płk mgr Jan Wincewicz

**ŻANDARMERIA WOJSKOWA W SYSTEMIE
BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Rozprawa doktorska

KIEROWNIK NAUKOWY

płk dr hab. inż. Marek Kucharski

WARSZAWA

1999 r.

WSTĘP	4
ROZDZIAŁ I	8
METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ	8
1.1. UZASADNIENIE WYBORU TEMATU.....	8
1.2. CHARAKTERYSTYKA PODSTAWOWYCH POJĘĆ WYSTĘPUJĄCYCH W PRACY.....	11
1.3. CEL BADAŃ.....	21
1.4. PROBLEMY BADAWCZE I HIPOTEZA ROBOCZA.....	22
1.5. METODY, NARZĘDZIA ORAZ TEREN BADAŃ.....	24
1.6. CHARAKTERYSTYKA BADANEJ POPULACJI.....	26
1.7. OGRANICZENIA PRZEPROWADZONYCH BADAŃ.....	29
1.8. PROCEDURA BADAWCZA.....	30
1.9 OCENA UJĘCIA PRZEDMIOTU BADAŃ ROZPRAWY W LITERATURZE.....	32
ROZDZIAŁ II	35
PRAWNE ASPEKTY BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA	35
2.1. WYBRANE ELEMENTY SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA.....	35
2.2. ORGANY KIEROWANIA BEZPIECZEŃSTWEM WEWNĘTRZNYM PAŃSTWA.....	46
2.3. WYSPECJALIZOWANE OGNIWA BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA.....	53
2.4. OGNIWA WSPOMAGAJĄCE BEZPIECZEŃSTWO PAŃSTWA.....	58
2.5. POZARZĄDOWE PODMIOTY SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO.....	60
2.6. OBOWIĄZKI I UPRAWNIENIA ŻANDARMERII WOJSKOWEJ.....	62
ROZDZIAŁ III	80
ŻANDARMERIA (POLICJA WOJSKOWA) W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO WYBRANYCH PAŃSTW NATO	80
POLICJA WOJSKOWA STANÓW ZJEDNOCZONYCH (MILITARY POLICE).....	81
POLICJA WOJSKOWA NIEMIEC (FELDJÄGERTRUPPE).....	85
POLICJA WOJSKOWA WIELKIEJ BRYTANII (ROYAL MILITARY POLICE).....	89
ŻANDARMERIA NARODOWA REPUBLIKI FRANCUSKIEJ (GENDARMERIE NATIONALE).....	92
ŻANDARMERIA HOLANDII (KONINKLIJKE MARECHAUSSEE).....	97
ŻANDARMERIA REPUBLIKI CZESKIEJ (VOJENSKÁ POLICIE).....	101
ROZDZIAŁ IV	105
ŻANDARMERIA WOJSKOWA W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO – ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ	105
4.1 OCENA SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO.....	105
4.2. NABÓR.....	118
4.3. SZKOLENIE.....	127
4.4. ORGANIZACJA I DYSLOKACJA JEDNOSTEK ŻANDARMERII WOJSKOWEJ.....	133
4.5. WSPÓLDZIAŁANIE.....	141
WNIOSKI I PROPOZYCJE	149
BIBLIOGRAGIA	158
SPIS TABEL I RYSUNKÓW	176
ZAŁĄCZNIKI	178

WSTĘP

Proces transformacji ustrojowej Rzeczypospolitej Polskiej, który został zapoczątkowany w 1989 roku, trwa nadal. Czas ten, obok niekwestionowanych osiągnięć we wszystkich dziedzinach życia, niesie jednak ze sobą również i pewne zagrożenia, które wpływają na stan bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Pojawiły się zagrożenia nowe, a niektóre z występujących wcześniej przybrały skalę i formę dotychczas niespotykaną. Nie brak również zagrożeń istniejących w każdym państwie od wieków. Przykładem może być lipcowa powódź w 1997 roku, która była największą klęską żywiołową jaka dotknęła Polskę w tym stuleciu (spowodowała śmierć 55 osób i spowodowała straty na około 3 mld dolarów)¹. Coraz częściej na terenie kraju dokonywane są zamachy bombowe, w których giną ludzie, a w środkach masowego przekazu otwarcie mówi się o porachunkach mafijnych i wojnach gangów o strefy wpływów². Duże zagrożenie niosą w sobie niewłaściwie zabezpieczone imprezy sportowe, które przekształcają się często w zamieszki i akty wandalizmu. Dochodzi przy tym do niszczenia mienia państwowego i prywatnego. Szczególnie niepokojący jest fakt wzrostu przestępczości wśród młodzieży, a zwłaszcza brutalność działania młodych przestępców³.

Fakty te odbierane są jako pogorszenie stanu bezpieczeństwa wewnętrznego, a społeczeństwo, czuje się zagrożone, między innymi, narastającymi zjawiskami patologicznymi, zwłaszcza w postaci wzrostu przestępczości. Niepokój budzą również zmiany w środowisku naturalnym grożące katastrofą ekologiczną.

Wyzwania te powinny być sygnałem dla organów państwa do podjęcia działań, których celem będzie bezpieczeństwo państwa, w tym zwłaszcza wewnętrzne. Jednym ze sposobów działania jest powołanie do życia kompetentnych organów wyposażonych w określone uprawnienia połączone z adekwatnymi do zadań obowiązkami. Prawne uregulowanie pozycji poszczególnych organów nie gwarantuje jeszcze skutecznego przeciwdziałania zagrożeniom, ich zwalczania i eliminowania. Konieczne jest prawne połączenie tych organów w pewien system i stworzenie podstaw do faktycznej realizacji zadań na odpowiednim poziomie.

¹ M. Henzler, Smok na pożarcie, Polityka 1999 nr 27.

² E. Grochala-Włodek, Batonik i pistolet, Polityka 1997 Nr 41.

³ R. Pytlakowski, Rura-bomber, Polityka 1998 nr 45 .

Jednym z istotnych czynników, który powinien być uwzględniany przy rozpatrywaniu problemów dotyczących bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, jest struktura wiekowa sprawców czynów naruszających porządek prawny. Na przestrzeni ostatnich kilku lat znaczny procent stanowiły osoby w młodym wieku. Ich zachowania godziły w życie, zdrowie i mienie ludzi. Zachowania agresywne są następnie przenoszone, w przypadku powołania do wojska, na teren pododdziałów.⁴ Jeżeli dodać do tego fakt, iż stosunek do służby wojskowej nie zawsze jest pozytywny, powstaje konieczność przeciwstawienia się takim postawom.

W systemie bezpieczeństwa wewnętrznego jest wiele organów. Jednym z nich jest Żandarmeria Wojskowa funkcjonująca od 1.09.1990 r. Od chwili powstania podlegająca wielu przeobrażeniom organizacyjnym. Zmieniała się również jej podległość. Jest to wyodrębniona i wyspecjalizowana służba wchodząca w skład Sił Zbrojnych RP. Stanowi ona ważne ogniwo wspomagające dowódców jednostek wojskowych w działaniach na rzecz ścisłego i konsekwentnego przestrzegania prawa, umacniania dyscypliny, przeciwdziałania przestępczości, a tym samym tworzenia warunków do pełnej realizacji zadań stojących przed Siłami Zbrojnymi. Jest ona istotnym elementem organów ochrony prawnej w wojsku, obok sądów wojskowych i wojskowych jednostek organizacyjnych prokuratury.

Sytuacja w dziedzinie bezpieczeństwa państwa i społeczeństwa skłoniły autora niniejszej rozprawy do podjęcia badań dotyczących miejsca i roli Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Polski w funkcjonującej rzeczywistości oraz jej przygotowania do wykonywania zadań we współdziałaniu z innymi organami zapewniającymi bezpieczeństwo państwa.

Główny problem rozprawy doktorskiej stanowi pytanie: **Jakie czynności i przedsięwzięcia należy wykonać, aby Żandarmeria Wojskowa spełniała właściwie swoją rolę w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej?** Pytanie to jest aktualne i ważne. Uzasadnienia go tempo i charakter zmian zachodzących w naszym kraju. Rozwiązanie tak sformułowanego głównego problemu badawczego wymaga znalezienia odpowiedzi na szereg pytań dodatkowych, które autor zamieścił w rozdziale, poświęconym kwestiom metodologicznym pracy.

⁴ T. Mitek, Koszarowe plagi, Polska Zbrojna 1999 Nr 13.

Analiza literatury i wypływające z niej wnioski były przyczyną do stwierdzenia, iż rozpatrując problemy związane z miejscem Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej, należy w pierwszej kolejności ukazać, jak w świetle aktualnie obowiązujących przepisów prawa przedstawia się problematyka bezpieczeństwa państwa, zwłaszcza bezpieczeństwa wewnętrznego.

W oparciu o te przepisy wyłoniono podmioty powołane do określonych działań na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego. Mimo dużego zróżnicowania kompetencji tych podmiotów, starano się pokazać głównie te, które realizują zasadnicze zadania w tym zakresie (ogniwa wyspecjalizowane) bądź wspomagające, aby przedstawić płaszczyzny ich współdziałania z Żandarmerią Wojskową na tle jej ustawowych obowiązków i uprawnień. Problematykę badawczą starano się zawęzić do roli i miejsca Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju oraz możliwości pełnego jej wykorzystania poprzez odpowiedni nabór, kształcenie i doskonalenie zawodowe, optymalizację struktur i dyslokacji jak również właściwe współdziałanie z innymi podmiotami tworzącymi ten system.

Do prezentacji tematu rozprawy zasadnicze źródło stanowiły badania empiryczne oraz literatura dotycząca bezpośrednio lub pośrednio problemów badawczych, której wykaz przedstawiono w załączonej bibliografii. Powyższą problematykę przedstawiono w czterech rozdziałach niniejszej rozprawy.

Rozdział pierwszy przedstawia metodologiczne podłoże badań z uwzględnieniem celów badań, problemów, założeń hipotetycznych, metod i terenu badań a także określenie podstawowych pojęć.

Rozdział drugi zawiera prawne aspekty bezpieczeństwa państwa ze szczególnym uwzględnieniem wybranych elementów systemu bezpieczeństwa wewnętrznego oraz podmiotów realizujących zadania z tym związane na poszczególnych szczeblach organizacyjnych. Przedstawiono w nim również obowiązki i uprawnienia Żandarmerii Wojskowej oraz akty prawne dotyczące jej działalności.

Rozdział trzeci przedstawia zadania i uprawnienia żandarmerii (policji wojskowej), w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego, wybranych państw Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Rozdział czwarty obejmuje analizę i wyniki badań dotyczące roli Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego, zasady naboru i szkolenia, jak również struktur organizacyjnych i współdziałania z innymi podmiotami realizującymi zadania na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej.

W końcowej części pracy zawarte są wnioski i propozycje zorientowane na doskonalenie istniejącego systemu.

Przedstawione wyniki badań opracowano między innymi w oparciu o załączniki do których włączono procedury obliczeniowe w formie wydruków komputerowych za pomocą których obliczono wyniki badań ankietowych (załącznik do pracy).

Autor rozprawy składa wyrazy wdzięczności współpracownikom oraz wszystkim osobom których wiedzę oraz doświadczenie – za ich zgodą – wykorzystano w procesie gromadzenia materiału badawczego. Pragnie w tym miejscu również serdecznie podziękować za stworzenie warunków do prowadzenia badań, cenne uwagi i wskazówki oraz za udostępnienie licznych materiałów faktograficznych.

Rozprawa powstała w Instytucie Nauk Humanistycznych Akademii Obrony Narodowej, a obecny jej kształt autor zawdzięcza pomocy i życzliwym uwagom płk dr hab. Marka Kucharskiego, któremu wyraża szczególne podziękowanie.

ROZDZIAŁ I METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ

1.1. Uzasadnienie wyboru tematu

Nieustannie zmieniająca się rzeczywistość ekonomiczno-polityczna i społeczna w naszym kraju, w tym zachodzące zmiany w wojsku, wymusza konieczność podejmowania działań dostosowawczych w różnych obszarach funkcjonowania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Dotyczy to również Żandarmerii Wojskowej, której działalność polega na wykrywaniu przestępstw i wykroczeń, ściganiu ich sprawców, zapobieganiu przestępczości, kontroli przestrzegania przez żołnierzy dyscypliny wojskowej i porządku publicznego poza rejonami zakwaterowania, przeciwdziałaniu zjawiskom wywierającym negatywny wpływ na stan gotowości bojowej wojsk a także organizowaniu ochrony specjalnej ustalonych osób.

Realizacja powyższych zadań to praktyczne wykonywanie tysięcy czynności trudnych, odpowiedzialnych, często niebezpiecznych, nie zawsze wdzięcznych i nie przez wszystkich aprobowanych. Są to sytuacje nie dające się powtórzyć, niosące określone skutki prawne, moralne i finansowe⁵.

Dobry poziom ich realizacji to zasadne i prawidłowe interwencje patroli i inspektorów ruchu drogowego, zgodne z prawem używanie środków przymusu bezpośredniego, właściwe zabezpieczenie miejsc zdarzeń i ich dokumentowanie.

Analiza przesłanek i okoliczności popełniania czynów karalnych przez żołnierzy wskazuje, iż coraz częściej dominujące kategorie przestępstw, to znaczy przeciwko życiu i zdrowiu oraz mieniu, dokonywane są w powiązaniu z cywilnym środowiskiem przestępczym. Powiązania takie występują również w innych rodzajach przestępstw takich jak kradzież broni i innych środków walki oraz napady na wartowników.

Coraz trudniejsze staje się wykrywanie sprawców przestępstw, ustalanie metod i okoliczności popełniania przez nich czynów, gdyż są oni profesjonalnie przygotowani do określonych ról i działań, obeznani z terenem, warunkami i możliwościami dokonania napadu, włamania, zaboru mienia i dogodnego zbycia skradzionych przedmiotów.

⁵ A. Kupis, Pierwszy jubileusz Żandarmerii Wojskowej, Przegląd Wojsk Lądowych 1995 Nr 5.

Wzrastająca w kraju liczba użytkowników dróg publicznych, powoduje zwiększoną liczbę wypadków i ofiar. Dotyczy to również żołnierzy, którzy są tak sprawcami, jak i ofiarami naruszeń przepisów ruchu drogowego.

Skuteczność działania Żandarmerii Wojskowej zależy nie tylko od ludzi ale i od technicznego, specjalistycznego wyposażenia. Środki łączności, komputery i pojazdy to podstawowy sprzęt.

Przedstawiciel każdego organu państwowego, w tym organu ścigania musi doskonale wiedzieć kiedy i jakimi środkami może prawo egzekwować. Prawo to oręż, którym musi dobrze posługiwać się każdy żandarm, gdyż przeciętnie w ciągu roku Żandarmeria Wojskowa realizuje między innymi:

- kilkanaście tysięcy przedsięwzięć profilaktycznych polegających na prowadzeniu szkoleń, pogadanek, przedstawianiu dowódcom różnych szczebli okresowych ocen stanu dyscypliny i zagrożeń występujących w jednostkach i garnizonach;
- kilkadziesiąt tysięcy różnego rodzaju patroli pieszych, zmotoryzowanych i kolejowych;
- kilkaset konwojów ze skazanymi, zatrzymanymi lub tymczasowo aresztowanymi do sądów, prokuratur lub aresztów;
- kilka tysięcy postępowań przygotowawczych obejmujących ściganiem karnym wojskowych sprawców przestępstw i wykroczeń;
- około dwustu skomplikowanych i wysoce specjalistycznych ekspertyz kryminalistycznych z zakresu daktyloskopii, mechanoskopii, badań broni palnej, dokumentów oraz ekspertyz fizykochemicznych;
- ochronę około pięćdziesięciu wizyt prezydenta, premiera oraz ministrów wizytujących jednostki wojskowe w garnizonach, w czasie ćwiczeń i na poligonach;
- zapewnienie, wspólnie z Policją, Biurem Ochrony Rządu i innymi służbami, bezpieczeństwa, porządku oraz ochronę gości w czasie centralnych uroczystości państwowych, wojskowych i patriotyczno-religijnych;
- zabezpieczenie osób, kolumn wojsk własnych oraz jednostek wojskowych NATO na trasach przejazdu na poligony i z powrotem.

Blizsze dane o ilości zasadniczych czynności w latach 1993 – 1998 przedstawia tabela 1.

Tabela 1

Zasadnicze czynności wykonane przez Żandarmerię Wojskową w latach 1993 -1998

Wykonano	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Patroli	93000	82000	73000	75700	67000	56000
Konwojów	3240	3180	3100	3050	2540	2110
Postępowań przygotowawczych	2096	3194	2447	2392	2266	2881
Ekspertyz kryminalistycznych	112	175	194	298	298	163
Poszukiwania żołnierzy	11000	11300	8000	7200	5900	6700

Zródło : Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej

Wykonywanie takich zadań we współczesnym państwie prawa, można powierzyć jedynie w pełni odpowiedzialnym osobom o określonej strukturze psychofizycznej, odpowiednio wyszkolonym i stale doskonalącym swoją wiedzę i umiejętności fachowe. Wymaga to więc zwrócenia większej uwagi na dobór kandydatów do służby w Żandarmerii Wojskowej. Ważnym elementem jest również aktualizacja programów szkolenia żandarmów, gdyż ich realizacja ma doprowadzić do osiągnięcia zakładanych w tych programach celów kształcenia.

Kolejnym czynnikiem wpływającym na efektywność działań są struktury i dyslokacja, które powinny być dostosowane do ewentualnych zagrożeń, a nawet je wyprzedzać. Żandarm musi być blisko podmiotu oddziaływania – żołnierza. W toku wykonywania czynności służbowych żandarmi współdziałają z różnymi organami państwowymi. Każdorazowo oceniani są przez wiele osób, a swoją postawą wpływają na ocenę funkcjonowania systemu bezpieczeństwa naszego państwa.

Istnieje bezpośredni związek między działalnością organów, w tym Żandarmerii Wojskowej, a funkcjonowaniem systemu bezpieczeństwa wewnętrznego RP. Oceny i opinie pozwalają na ustalenie nieprawidłowości a następnie wprowadzanie usprawnień.

Problemy powyższe zainspirowały autora do podjęcia studiów nad rolą i miejscem Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej. Nakreślony cel rozprawy to między innymi przedstawienie propozycji w zakresie oprzyrządowania prawnego, naboru, szkolenia, doskonalenia struktur oraz współdziałania z innymi organami tego systemu.

W kontekście powyższego podejmowane przedsięwzięcia sprowadzać się będą do zbadania i zaproponowania rozwiązań w następujących kwestiach:

- poznawczej – analizy stanu prawnego i stanu faktycznego funkcjonowania Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego RP;
- prakseologicznej – ukazującej sposób doskonalenia działalności Żandarmerii Wojskowej;

Podjęcie powyższych problemów nadaje wybranemu tematowi charakter użytkowy mogący posłużyć pragmatykom do doskonalenia systemu bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej.

1.2. Charakterystyka podstawowych pojęć występujących w pracy

W literaturze przedmiotu występuje wiele sformułowań i określeń, które zastosowane zostały w niniejszej rozprawie. Wiele z nich wymaga bliższego określenia, gdyż zdaniem autora, ułatwi to właściwe zrozumienie terminologii wojskowej i prawnej w kontekście przedstawionych problemów.

Nie są to pojęcia nowe dla nauki, ale bywają używane w różnych znaczeniach i stąd zachodzi potrzeba wyjaśnienia, w jakim znaczeniu będą stosowane w niniejszej pracy.

Pojęcia „państwo” używają zarówno prawnicy, socjologowie, ekonomiści, jak i historycy, chociaż nie zawsze jednakowo je rozumieją. Termin „państwo” w znaczeniu ogólnym wprowadził włoski myśliciel Niccolo Machiavelli. Włoskie słowo „lo stato” pochodzące od łacińskiego „status” stało się podstawą ukształtowania w XVI wieku terminów pochodnych w innych językach narodowych. W Polsce, podobnie jak w innych kulturach słowiańskich, nie przyjął się termin „lo stato”. Natomiast od XIX wieku słowo „państwo” zyskało sens ogólny, podobny do znaczenia tych słów, które na Zachodzie wywodziły się z „lo stato”⁶.

⁶ W. Lamentowicz, Państwo współczesne, Warszawa 1993 s. 8.

Na przestrzeni wieków zmieniały się poglądy na państwo, jego strukturę i formę. Według Arystotelesa (384-322 p.n.e.) państwo to synteza mniejszych wspólnot, rodzinnych i wiejskich, jest ono jednak od nich doskonalsze, bo odznacza się samowystarczalnością. Celem państwa jest zapewnienie wszechstronnego rozwoju materialnych i duchowych potrzeb człowieka⁷.

W okresie Oświecenia jednym z teoretyków państwa był Charles Louis Montesquieu (zwany Monteskiuszem, 1689-1755). Uważał on, iż istotą państwa powinna być polityczna wolność obywateli. Wolność to prawo czynienia wszystkiego tego na co ustawy pozwalają. W każdym państwie istnieją trzy pola aktywności, którym odpowiadają trzy władze: prawodawcza, wykonawcza i sądowa. W państwie w którym ma być zapewniona wolność polityczna, władze te powinny być rozdzielone⁸.

Georg Jelinek (1851-1911) niemiecki prawnik był twórcą definicji państwa jako zespołu trzech czynników – ludności, terytorium i władzy najwyższej⁹

Współcześnie państwo jest określane jako zorganizowana grupa społeczna którą tworzy układ następujących elementów: społeczność państwowa rozumiana jako ludność państwa, czynnik organizacyjny czyli aparat państwowy i terytorium czyli określony obszar geograficzny. W zależności od sposobu połączenia tych elementów w jedną spójną całość można spotkać dwa przeciwstawne określenia¹⁰.

1. Państwo to grupa społeczna zorganizowana na zasadzie suwerennej władczości, dysponująca aparatem państwowym, złączona więzią prawną i wspólnością terytorium (koncepcja państwa obywatelskiego lub społecznego)
2. Państwo to szczególnego typu organizacja społeczna zajmująca się urządzaniem życia zbiorowego ludności na określonym terytorium (koncepcja państwa zwierzchniego)

W niniejszej pracy mówiąc o państwie będę miał na myśli państwo obywatelskie, w którym społeczeństwo, rozumiane jako całość zorganizowana pod wieloma względami, jest podmiotem a nie przedmiotem władzy.

W literaturze naukowej termin państwo łączy się z pojęciem prawo, które nawet w naukach prawnych posiada rozmaite znaczenie. Prawo w znaczeniu przedmiotowym

⁷ H. Olszewski, Historia doktryn politycznych i prawnych, PWN Warszawa 1986 s.35.

⁸ H. Olszewski, tamże s.183.

⁹ H. Olszewski, tamże s.329.

¹⁰ Encyklopedia prawa, Warszawa 1999 C.H.Beck.

składa się z całokształtu norm regulujących przy pomocy przymusu państwowego pewien zakres zewnętrznych zachowań ludzkich.¹¹

Podziałów prawa jest wiele. Zasadnicze znaczenie ma podział na prawo materialne i prawo formalne. Najogólniej rzecz biorąc prawo materialne reguluje obowiązki określonych podmiotów, których spełnienie ma podstawową doniosłość społeczną, a prawo formalne reguluje postępowanie organów państwowych, w tym powołanych do wymiaru sprawiedliwości¹².

W encyklopedii prawa termin ten określany jest następująco¹³:

1. Prawo to uporządkowany zbiór generalnych i abstrakcyjnych norm postępowania ustanowionych lub uznanych przez państwo, których realizacja zabezpieczona jest zorganizowanym przymusem państwowym. Można wyróżnić prawo stanowione czyli zawarte w aktach prawotwórczych organów państwa i prawo oparte na praktyce czyli normy zwyczajowe uznane przez państwo za obowiązujące (prawo przedmiotowe).
2. Terminu prawo używa się też w znaczeniu uprawnienia czyli przysługującej określonemu podmiotowi możliwości zachowania się wywołującego skutki prawne (prawo podmiotowe).

Przedmiotem zainteresowania wielu środowisk jest bezpieczeństwo. Termin bezpieczeństwo oznacza stan „ bez pieczy”, od łacinskiego „ sine cura = sekuritas”. Jest to stan pewności, spokoju, zabezpieczenia oraz jego poczucia, oznacza także brak zagrożeń oraz ochronę przed niebezpieczeństwem.¹⁴ Do osób zajmujących się tą problematyką należy prof. dr hab. Kazimierz Rajchel, który stwierdził: „Zapewnienie państwu zewnętrznego i wewnętrznego bezpieczeństwa jest podstawowym warunkiem rozwoju materialnego i kulturalnego żyjącego w nim społeczeństwa. Albowiem pewność bytu państwowego i niezakłócone życie jego obywateli powoduje, że nie szukają oni swojego miejsca w innych pewniejszych dla nich państwach, a inwestują i pracują w swojej ojczyźnie. Nie ma przecież lepszej sytuacji, jak życie w swej etnicznej grupie, gdzie język, kultura, historia oraz obszar ziemi są człowiekowi bliskie i budzą w nim emocje tożsamości i patriotyzm. Te państwa, które nie

¹¹ B. Lesiński, W. Rozwadowski, Historia prawa, PWN Warszawa 1985 s.16.

¹² B. Lesiński, W. Rozwadowski, tamże s.19.

¹³ Encyklopedia prawa, tamże.

¹⁴ Bezpieczeństwo Narodowe i Międzynarodowe u schyłku XX wieku, red.nauk. D. Bobrow, E. Halizak, R. Zięba, Warszawa 1997 s. 3.

dostrzegają w porę rozwijających się zagrożeń dla ich bezpieczeństwa tak zewnętrznego, jak i wewnętrznego, utraciły swą niepodległość¹⁵.

Zagrożenia narodowe to takie rodzaje zagrożeń, które mogą doprowadzić do zerwania więzi społecznych, politycznych i gospodarczych w skali całego kraju lub na znacznej jego części, a inaczej – ograniczyć byt i rozwój społeczny na dużą skalę. Można do nich zaliczyć zjawiska przyrodnicze (powodzie, susze, huragany, trzęsienia ziemi, nieurodzaje), jak i tragedie spowodowane przez człowieka (bezrobocie, katastrofy, skażenia, przestępczość zorganizowana)¹⁶.

W znaczeniu ogólnospołecznym bezpieczeństwo obejmuje zaspokajanie potrzeb istnienia, przetrwania, pewności, stabilności, całości, tożsamości, niezależności, ochrony poziomu życia i jakości życia. Bezpieczeństwo jest zatem naczelną potrzebą człowieka i grup społecznych - jego brak zaś powoduje niepokój i poczucie zagrożenia. Zagrożenie oznacza pewien stan psychiki lub świadomości wywołany postrzeganiem zjawisk, które oceniamy jako niekorzystne lub niebezpieczne. W tym ujęciu zagrożenie mieści się w sferze świadomości i ma charakter subiektywny. Drugi aspekt stanowią czynniki powodujące stany niepewności i obaw¹⁷.

Kolejną definicję bezpieczeństwa przedstawia prof. dr hab. Julian Kaczmarek. W jego ujęciu to ogół form i sposobów organizowania i kształtowania przestrzeni dla zapewnienia pokojowych warunków bytu ludzi. Występują one zarówno w obszarze wiedzy, jak i działalności praktycznej. Uwzględniają istniejącą rzeczywistość na danym etapie jej rozwoju, przyjęte więzy organizacyjne i przewidywany ich rozwój. W oparciu o nie organizuje się i kształtuje warunki służące przeciwdziałaniu i likwidowaniu kryzysów i konfliktów oraz zapewnieniu pokojowego bytu na określonym obszarze realnej rzeczywistości¹⁸.

Szwajcarski politolog Daniel Frei istotę bezpieczeństwa upatruje w analizie obiektywnych i subiektywnych aspektów zagrożenia¹⁹. W uproszczeniu jego model bezpieczeństwa przedstawia się następująco:

¹⁵ K. Rajchel WPP. Nr 1/97 s. 141. Recenzja książki prof. Stanisława Pikulskiego. Karnomaterialne i kryminologiczne aspekty bezpieczeństwa państwa. Wydawnictwo UOP Warszawa 1996.

¹⁶ W. Kittler, Sił Zbrojne a obrona cywilna (niemilitarna). Wybrane aspekty wojskowego wsparcia dla władz cywilnych. Warszawa A.O.N. 1999.

¹⁷ H. Idzi Łatkowski, Bezpieczeństwo polityczne obywateli, Wojsko i Wychowanie 1993 Nr 4.

¹⁸ J. Kaczmarek, Towarzystwo Wiedzy Obronnej, Zeszyt problemowy 1997 Nr 1.

¹⁹ J. Stańczyk, Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa, Warszawa 1996 s. 17.

1. Stan braku bezpieczeństwa jest wówczas, gdy występuje duże rzeczywiste zagrożenie, a postrzeganie tego zagrożenia jest prawidłowe (adekwatne).
2. Stan obsesji występuje wtedy, gdy nieznaczne zagrożenie jest postrzegane jako duże.
3. Stan fałszywego bezpieczeństwa ma miejsce wówczas, gdy zagrożenie jest poważne a postrzegane bywa jako niewielkie.
4. Stan bezpieczeństwa występuje wtedy, gdy zagrożenie jest nieznaczne, a jego postrzeganie prawidłowe.

W zasięgu światowym bezpieczeństwo rozciąga wciąż swój zakres obejmując coraz to nowe problemy: terroryzm międzynarodowy, zorganizowaną przestępczość mafijną, nielegalny handel bronią, braki żywności, surowców, a nawet wody, zagrożenia dla środowiska naturalnego człowieka, niekontrolowany przyrost naturalny, choroby epidemiczne (w tym AIDS), znaczące dysproporcje rozwojowe i inne. W związku z tym wyliczeniem zadań należy pytanie, co naprawdę składa się na bezpieczeństwo, skoro zauważyć można, że prawie wszystko²⁰.

Za podstawowe wartości, które składają się na bezpieczeństwo narodowe, można przyjąć²¹:

- a) przetrwanie (państwa jako niezależnej jednostki politycznej, narodu jako wyróżnionej grupy etnicznej, biologiczne przeżycie ludności);
- b) integralność terytorialną;
- c) niezależność polityczną;
- d) jakość na którą składają się standard życia, szczebel rozwoju społeczno-gospodarczego, zakres praw i swobód obywatelskich, system kulturalny, stan środowiska naturalnego, możliwości i perspektywy dalszego rozwoju.

W świetle przedstawionych definicji i stwierdzeń można zauważyć, iż na bezpieczeństwo wpływa bardzo wiele różnorodnych czynników. Rola i znaczenie poszczególnych elementów jest zmienna w czasie i zależy również od sposobu ujęcia które możemy podzielić na²²:

1. Ujęcie podmiotowe (człowiek, naród, państwo);
2. Ujęcie przedmiotowe (militarne, ekonomiczne, ekologiczne i inne);

²⁰ J. Stańczyk, tamże s. 45.

²¹ R. Zięba, Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku, tamże s.10.

²² Jerzy Stańczyk, tamże s. 10.

3. Ujęcie przestrzenne (lokalne, regionalne, globalne);

Większość teoretyków zajmujących się problematyką bezpieczeństwa jest zgodna co do tego, że bezpieczeństwo jest procesem zmiennym w czasie i przestrzeni, a nie stanem raz na zawsze określonym. W ramach tego procesu może ulegać zmiana hierarchii poszczególnych wartości i potrzeb składających się na bezpieczeństwo, co jest uwarunkowane zarówno przez sytuację wewnętrzną państwa będącego podmiotem tego procesu, jak i przez determinanty zewnętrzne. Zjawisko bezpieczeństwa jest więc nierozzerwalnie związane z występowaniem różnych zagrożeń²³.

Bezpieczeństwo jest wartością, którą można rozmaicie rozumieć i w różnym stopniu określać jej rolę we współczesnym świecie. Jest ono nieodłączną częścią zbioru wartości, cenionych zarówno przez indywidualnego człowieka jak i naród oraz szeroko rozumianą społeczność międzynarodową²⁴.

W świetle aktualnych rozwiązań normatywnych można stwierdzić, że bezpieczeństwo państwa to przede wszystkim ochrona ustroju konstytucyjnego przed wrogami wewnętrznymi i zewnętrznymi. Chodzi tu głównie o zwalczanie działalności szpiegowskiej, dywersyjnej, prowadzonej przez służby wywiadowcze obcych państw i inne ośrodki zagraniczne. Bezpieczeństwo państwa może być też zagrożone przez prowadzenie wrogiej działalności wewnątrz państwa przeciwko jego interesom politycznym, gospodarczym i jego obywatelom. Bezpieczeństwo państwa to także ochrona naczelných organów władzy i administracji państwowej, organów i instytucji państwowych, naukowo-badawczych. Bezpieczeństwo państwa wiąże się także z odpowiednią polityką paszportową i wizową, z ochroną personelu i siedzib obcych przedstawicielstw, ochroną tajemnicy państwowej i służbowej oraz z zadaniami państwa w zakresie mobilizacyjno-obronnym²⁵.

Bezpieczeństwo narodowe – to termin oznaczający poczucie pewności państwa w środowisku międzynarodowym, brak jego zagrożenia oraz ochronę przed jego zagrożeniem. W sensie ogólnospołecznym bezpieczeństwo obejmuje zaspokojenie potrzeb istnienia, przetrwania, stabilności, tożsamości, dobrobytu i zadowolenia. Bezpieczeństwo, będąc naczelną potrzebą człowieka i grup społecznych, jest zarazem podstawową potrzebą państw i systemów międzynarodowych. Jego brak powoduje

²³ P. Soroka, *Bezpieczeństwo państwa, Wojsko i wychowanie* 1993 Nr 2.

²⁴ J. Stańczyk, tamże s. 11.

²⁵ E. Ura, *Prawo administracyjne*, Lublin 1986 s.45.

niepokój i poczucie zagrożenia. Jest to tak zwana egzystencjalna potrzeba, która wyrasta z obiektywnych warunków bytowania narodów i z relacji między nimi. Potrzeba ta stwarza przesłanki dążeń praktycznych do jej zaspokojenia, stając się interesem egzystencjalnym²⁶.

Narodowy system bezpieczeństwa państwa to skoordynowany wewnętrznie zbiór elementów organizacyjnych, ludzkich i materiałowych, wzajemnie powiązanych i działających na rzecz zachowania bezpieczeństwa państwa. Bezpieczeństwo narodowe, zgodnie z powszechnie przyjętymi zasadami, rozumiane jest szeroko jako stan uzyskany w rezultacie odpowiednio zorganizowanej ochrony i obrony przed wszelkimi zagrożeniami militarnymi, niemilitarnymi, zewnętrznymi, jak i wewnętrznymi przy użyciu sił i środków pochodzących z różnych dziedzin działalności państwa²⁷.

System bezpieczeństwa Polski to względnie odosobniona struktura podmiotowa (wszystkie instytucje i jednostki organizacyjne państwa związane z jego bezpieczeństwem) i przedmiotowa (zadania realizowane przez struktury podmiotowe na rzecz bezpieczeństwa Polski), mająca na celu wykrywanie niemilitarnych i militarnych zagrożeń Polski, zapobieganie ich powstawaniu a w razie zaistnienia adekwatne i skuteczne przeciwdziałanie im²⁸.

W języku konstytucji najogólniejszą kategorią strategiczną jest bezpieczeństwo państwa określane również jako bezpieczeństwo narodowe. Oznacza ono jedną z podstawowych funkcji państwa, obejmującą wykorzystanie całego potencjału narodowego do przeciwdziałania wszelkiego rodzaju zewnętrznym i wewnętrznym, militarnym i pozamilitarnym zagrożeniom dla interesów narodowych oraz kształtowanie jak najkorzystniejszych warunków do realizacji tych interesów. Stosownie do podziału zagrożeń na wewnętrzne i zewnętrzne, również bezpieczeństwo państwa (narodowe) dzieli się na bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne²⁹.

Bezpieczeństwo zewnętrzne obejmuje stan przygotowania i utrzymywania gotowości do przeciwstawienia się wszelkim zagrożeniom zewnętrznym.

²⁶ Leksykon Pokoju, Warszawa 1987 s.29.

²⁷ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego A.O.N.1996 s.93.

²⁸ System bezpieczeństwa Polski. Bezpieczeństwo. Ogólne założenia projektu, A.O.N. 1993 s.6.

²⁹ S. Koziej, Wspólny język, Polska Zbrojna 1998 Nr 51.

Bezpieczeństwo wewnętrzne obejmuje stan przygotowania i utrzymywania gotowości do przeciwdziałania zagrożeniom wewnętrznym³⁰.

Dla osiągnięcia strategicznych celów w dziedzinie bezpieczeństwa Rzeczypospolita Polska organizuje i utrzymuje, odpowiadający potrzebom i zgodny z możliwościami, system bezpieczeństwa państwa. System ten funkcjonuje ciągle, przeciwstawiając się wszelkim pojawiającym się na bieżąco zagrożeniom dla interesów narodowych oraz utrzymuje potrzebną zdolność i gotowość do rozwinięcia się w razie potrzeby przeciwstawienia się wzmożonym zagrożeniom w sytuacjach nadzwyczajnych³¹.

W ujęciu historycznym ochrona bezpieczeństwa wewnętrznego pojawiła się jako jedna z pierwszych i podstawowych potrzeb ludzkich już w ustroju rodowo-plemiennym. Jej zmodyfikowane formy zostały przeniesione do późniejszych epok wspólnot terytorialnych, a następnie państw. Funkcja ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego jest realizowana w dwóch płaszczyznach: rozpoznawczej oraz zapobiegawczo-wykrywczej. Właściwe rozpoznanie zjawisk godzących w porządek prawny ułatwia działania zapobiegawczo-wykrywcze³².

Termin bezpieczeństwo wewnętrzne może być różnie definiowany. W szerokim znaczeniu będzie to stan wewnętrzny państwa umożliwiający bezpieczną egzystencję i rozwój. Ochrona tak rozumianego bezpieczeństwa obejmuje między innymi aspekty: polityczne, gospodarcze, militarne, ekologiczne, psychosocjologiczne, ustrojowe i karno-prawne. W wąskim znaczeniu ochronę bezpieczeństwa wewnętrznego można rozumieć jako rozpoznawanie i przeciwdziałanie zjawiskom zagrażającym suwerenności państwa, ładu konstytucyjnemu i porządkowi prawnemu. Ochrona bezpieczeństwa publicznego należy do państwa, które określa granice bezpieczeństwa i wypowiada się, co jest niezgodne z bezpieczeństwem i co zakłóca lub może utrudniać normalne funkcjonowanie państwa. Chodzi tu przede wszystkim o niebezpieczeństwa w komunikacji, w ruchu drogowym, lotniczym, wodnym oraz w

³⁰ S. Koziej, F. Wołkowicz, Podstawowe założenia polityki bezpieczeństwa i strategii obronnej, Warszawa A.O.N. 1998 s.8.

³¹ S. Koziej, Rozważania o przyszłej strategii NATO oraz strategii bezpieczeństwa i obronności Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa A.O.N. 1999 s.71.

³² System bezpieczeństwa Polski. Bezpieczeństwo publiczne, A.O.N. 1993 s.5.

czasie katastrof, klęsk żywiołowych, epidemii, skażeń oraz przestępstw o charakterze kryminalnym³³.

Szczególnie istotnym zagadnieniem w dzisiejszych czasach jest bezpieczeństwo ekologiczne. Oznacza ono trwały i ciągły proces zmierzający do osiągnięcia pożądanego stanu ekologicznego, zabezpieczającego spokojną i zdrową egzystencję wszystkich elementów ekosystemu, przy użyciu różnorodnych środków zgodnych z zasadami współżycia wewnątrz państw i społeczności międzynarodowych. Może być ono zachowane przez realizowanie odpowiednich zadań, a mianowicie: przywracanie zachwianego bezpieczeństwa ekologicznego, utrzymywanie istniejącego stanu tego bezpieczeństwa lub podejmowanie różnorodnych działań w celu jego zwiększenia³⁴.

Pojęciem związanym z bezpieczeństwem wewnętrznym jest bezpieczeństwo publiczne, które może być rozumiane w szerokim lub wąskim znaczeniu. W znaczeniu szerokim bezpieczeństwo publiczne to system urządzeń prawno-publicznych i stosunków społecznych odwracających niebezpieczeństwa zagrażające życiu, zdrowiu i mieniu ludzi i usuwających skutki tych zagrożeń. System ten regulowany jest przez normy prawne i moralne oraz zasady współżycia społecznego. Natomiast w wąskim znaczeniu bezpieczeństwo publiczne to system urządzeń prawno-publicznych i stosunków społecznych, których celem jest ochrona społeczeństwa i jednostki oraz ich mienia przed grożącymi niebezpieczeństwami, zwłaszcza ze strony gwałtownych czynów ludzi, jak również gwałtownych działań sił przyrody³⁵.

Bezpieczeństwo publiczne może być rozumiane również jako idealny stan braku zagrożenia w życiu zbiorowości i jednostek. W praktyce społecznej we współczesnym państwie taki stan realnie nie istnieje, występuje natomiast w szerokiej skali dążenia do ochrony wartości i dóbr zbiorowych i indywidualnych. Te właśnie dążenia do ochrony lub nawet sama ochrona są pojęciowo utożsamiane z bezpieczeństwem publicznym. W tym sensie oznacza ono najogólniej stan gotowości właściwych organów administracji publicznej do przeciwdziałania zagrożeniom oraz do bezzwłocznego i skutecznego powstrzymywania działań godzących w dobro państwa, porządek publiczny oraz życie, zdrowie i mienie obywateli³⁶.

³³ System bezpieczeństwa Polski. Bezpieczeństwo publiczne, tamże s.10.

³⁴ System bezpieczeństwa Polski. Bezpieczeństwo ekologiczne, A.O.N. 1993 s.5.

³⁵ S. Bolesta, Pojęcie porządku publicznego w prawie administracyjnym, Studia prawnicze 1983, Zeszyt nr 1.

³⁶ Encyklopedia prawa, tamże.

Pojęciem pokrewnym jest porządek publiczny rozumiany jako system urządzeń prawno-publicznych i stosunków społecznych powstających i kształtujących się w miejscach publicznych oraz w miejscach niepublicznych, którego celem i zadaniem jest zwłaszcza ochrona życia, zdrowia i mienia oraz zapewnienie normalnej działalności instytucji państwowych i społecznych oraz eliminowanie (usuwanie) różnego rodzaju uciążliwości niebezpiecznych lub niewygodnych dla społeczeństwa i jednostek³⁷. Z kolei spokojem publicznym należy nazywać stan psychicznej równowagi społeczeństwa lub jednostek znajdujących się w miejscu publicznym – tworzony lub podtrzymywany przez normy prawa i moralności, obyczaje i zasady współżycia społecznego oraz organizacyjno-techniczne przedsięwzięcia instytucji państwowych jak również przez zwykłe warunki i zjawiska przyrody³⁸.

Bezpieczeństwo publiczne, porządek publiczny i spokój publiczny zbiegają się z wieloma płaszczyznami aktywności społecznej i państwowej i dotyczą: ochrony zdrowia i utrzymania stanu sanitarnego, ochrony środowiska naturalnego, budownictwa, komunikacji, ochrony granicy państwowej, ochrony przeciwpożarowej itd.

Kolejnym terminem wymagającym zdefiniowania jest system. Jest to wyodrębniony z otoczenia zbiór elementów materialnych lub abstrakcyjnych mających wzajemne powiązania wewnętrzne i rozważanych z określonego punktu widzenia jako całość³⁹.

System jest pojęciem desygnującym pewną całość tworzoną przez określony zbiór obiektów (elementów) i powiązań (relacji) między nimi rozpatrywanych z określonego punktu widzenia (aspektu badań)⁴⁰.

W świetle powyższego można przyjąć, iż system bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polski to oparty na przepisach prawa, skoordynowany wewnętrznie zbiór elementów organizacyjnych, ludzkich, materiałowych i informacyjnych, który poprzez podejmowane na wszystkich szczeblach kierowania państwem działania, wynikające z kompetencji poszczególnych organów, uwzględniające różnorodne aspekty, w tym ekologiczne, polityczne i ekonomiczne, zapewnia bezpieczeństwo struktur państwa oraz stabilność, spokój, ochronę życia,

³⁷ S. Bolesta, tamże s.236.

³⁸ S. Bolesta, tamże s.244.

³⁹ Encyklopedia organizacji i zarządzania PWE, Warszawa 1982.

zdrowia i mienia obywateli, a tym samym wpływa na ich poczucie o niezagrożeniu dóbr przez nich najbardziej cenionych.

1.3. Cel badań

Istotnym elementem procesu badań naukowych jest ustalenie celu badań, a zwłaszcza celu poznawczego. Zaczyna się on kształtować już podczas stawiania problemu naukowego i stopniowo konkretyzuje się w toku jego ustawiania i precyzowania. Celem badań jest więc znalezienie odpowiedzi na pytanie zawarte w problemie naukowym oraz wyartykułowane w procesie jego konkretyzacji.

Głównym celem prezentowanej dysertacji jest przedstawienie propozycji rozwiązań strukturalnych w zakresie oprzyrządowania prawnego oraz naboru, szkolenia żandarmerii, struktur i dyslokacji jednostek Żandarmerii Wojskowej jak również zasad współdziałania z innymi ogniwami partycypującymi w sprawnym funkcjonowaniu systemu bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej.

Tak ujęty cel główny implikuje szereg celów szczegółowych, z których najważniejsze to:

a) w płaszczyźnie diagnostycznej:

1. poznać i opisać prawne podstawy funkcjonowania systemu bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej;
2. ustalić, jakie obowiązki i uprawnienia mają podmioty systemu bezpieczeństwa wewnętrznego, w tym Żandarmeria Wojskowa;
3. poznać zasady naboru do Żandarmerii Wojskowej i system szkolenia żandarmerii w Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych i Logistyki w Poznaniu;
4. ustalić struktury i dyslokację jednostek Żandarmerii Wojskowej;
5. ustalić, jak funkcjonują podobne zadaniowo instytucje w innych państwach;
6. poznać współdziałanie z innymi podmiotami systemu bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej.

b) w płaszczyźnie prognostycznej

1. sformułować propozycje i wnioski dotyczące doskonalenia działalności Żandarmerii Wojskowej;

2. przedstawić propozycje doskonalenia systemu bezpieczeństwa wewnętrznego z udziałem Żandarmerii Wojskowej.

Cele powyższe pozwolą na ustalenie, jak powinno być, jak jest i co zrobić, aby osiągnąć pożądaną stan rzeczy.

1.4. Problemy badawcze i hipoteza robocza

Przyjęty temat rozprawy określa jednoznacznie przedmiot badań, który utożsamia się z rolą i miejscem Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej. Niezbędnym warunkiem rozpoczęcia procesu badań naukowych jest sformułowanie i sprecyzowanie problemu badawczego którego następstwem będzie przyjęcie określonego tematu i wytyczenie celów. Słowo „problem” pochodzi z języka greckiego (problema) i oznacza między innymi przeszkodę lub trudność, to pytanie o rozwiązanie określonej kwestii. Problem badawczy to pytanie o szczególnym charakterze. Tak na przykład J. Pieter widzi problem badawczy jako „swoiste pytanie określające jakość i rozmiar pewnej niewiedzy (pewnego braku dotychczasowej wiedzy) oraz cel i granicę pracy naukowej⁴¹”.

Ustalenie problemu polega więc na określeniu i objaśnieniu pewnego obiektywnego stanu niewiedzy na gruncie wiedzy dotychczasowej poprzez jej krytykę⁴².

Aby problem badawczy spełniał kryteria metodologicznej poprawności powinien on charakteryzować się następującymi cechami:

- być dostatecznie precyzyjnie sformułowany od strony logicznej i językowej – czyli jasny, wyrazisty, jednoznacznie rozumiany;
- posiadać związek z dotychczasowym dorobkiem wiedzy której kontynuację stanowi lub wybiega śmiało poza jej granice;
- być możliwym do rozwiązania zgodnie ze stawianymi współcześnie wymaganiami metodologii badań naukowych;
- posiadać walor użytkowy przydatny na gruncie praktyki wojskowej

⁴¹ J. Pieter, *Ogólna metodologia pracy naukowej*, PWN Wrocław – Warszawa 1967 s.67.

⁴² J. Pieter, *Zarys metodologii pracy naukowej*, PWN Warszawa 1975 s.36.

Problem badawczy to tyle co pewne pytanie lub zespół pytań, na które odpowiedzi ma dostarczyć badanie⁴³.

Problem badawczy niniejszej rozprawy wymaga udzielenia odpowiedzi na następujące pytanie: **Jakie czynności i przedsięwzięcia należy wykonać, aby Żandarmeria Wojskowa spełniała właściwie swoją rolę w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej ?**

Odpowiedź na to ogólne pytania wymaga poszukiwania odpowiedzi na szereg pytań szczegółowych, które w swej istocie stanowią szczegółowe problemy badawcze.

1. Jakie główne akty prawne regulują system bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej?
2. Jaka, w świetle obowiązujących przepisów, jest sytuacja prawna Żandarmerii Wojskowej?
3. Według jakich kryteriów przebiega nabór kandydatów na żandarmów, a następnie ich szkolenie?
4. Jaka jest struktura i dyslokacja jednostek Żandarmerii Wojskowej i jakim podlegała ona zmianom?
5. Jakie zadania realizują i jakie są struktury Policji Wojskowej w innych państwach?
6. Jak wygląda współdziałanie z innymi podmiotami bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej?

Rozwiązanie powyższych problemów oraz osiągnięcie celu rozprawy możliwe było poprzez realizację następujących zadań badawczych.

1. Zbadanie zasad funkcjonowania systemu bezpieczeństwa wewnętrznego Polski.
2. Określenie miejsca i roli Żandarmerii Wojskowej w systemie organów tworzących system bezpieczeństwa wewnętrznego Polski.
3. Określenie wymagań, jakie powinni spełniać funkcjonariusze Żandarmerii Wojskowej, aby mogli efektywnie realizować swoje zadania.
4. Przedstawienie struktur i dyslokacji jednostek Żandarmerii Wojskowej i zmian jakim one podlegały od 1990 roku.
5. Przedstawienie zadań i struktur Policji Wojskowej wybranych państw NATO.

⁴³ S. Nowak, Metodologia badań socjologicznych, PWN Warszawa 1970 s.214.

6. Zaprezentowanie nowych rozwiązań strukturalnych w zakresie oprzyrządowania prawnego naboru, szkolenia, dyslokacji i struktur organizacyjnych oraz współpracy z innymi podmiotami systemu bezpieczeństwa wewnętrznego.

Autor zakłada, iż akty prawne precyzyjnie regulujące zadania organu, odpowiedni nabór i szkolenie żandarmów, optymalne struktury i dyslokacja oraz właściwe współdziałanie z innymi podmiotami działającymi na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej i ich egzekwowanie wpływają na skuteczność funkcjonowania tego systemu, dlatego sformułowano następujące szczegółowe hipotezy robocze.

1. Przepisy zawarte w źródłach powszechnie obowiązującego prawa tj. ustawach i rozporządzeniach nie tworzą spójnego systemu norm stanowiącego podstawę stworzenia systemu bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Sytuacja prawna Żandarmerii Wojskowej nie jest określona zgodnie z wymogami państwa prawa, co w rezultacie powoduje zagrożenie dla właściwego wykonywania zadań.
3. Brak jasno określonych kryteriów naboru do Żandarmerii Wojskowej i niepełny wpływ na proces szkolenia żandarmów ze strony Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej powoduje obniżenie efektywności działań.
4. Struktura i dyslokacja jednostek Żandarmerii Wojskowej powinna być wypadkową funkcji, jakie ma ona do spełnienia w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej.
5. Rozwiązania stosowane w policjach wojskowych państw NATO należy uwzględniać przy projektowaniu i wprowadzaniu zmian w Żandarmerii Wojskowej.
6. Warunkiem efektywnego funkcjonowania Żandarmerii Wojskowej jest właściwe współdziałanie ze wszystkimi podmiotami systemu bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej.

1.5. Metody, narzędzia oraz teren badań

Określone cele i problemy badawcze oraz założenia przyjęte w hipotezach roboczych implikują zastosowanie szeregu metod badawczych. Niezbędna w czasie

całej procedury, jest metoda analizy. Posłużyła ona do oceny aktów normatywnych, dokumentacji szkoleniowej oraz literatury przedmiotu.

Procedurę tę podporządkowano także wymogom podejścia systemowego.

1. Badając system bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej, traktowano go całościowo, ujmując różne podmioty, które w nim funkcjonują, bez względu na rolę i miejsce, jakie w nim pełnią.
2. Starano się ująć zasadnicze sprzężenia i relacje występujące między poszczególnymi podmiotami tego systemu, przede wszystkim w aspekcie normatywnym.
3. Rozpatrując role i miejsce Żandarmerii Wojskowej w tym systemie uwzględniano jej właściwość podmiotową i przedmiotową.
4. Usiłowano określić własności tego systemu, mając na uwadze, iż jest on podsystemem systemu bezpieczeństwa narodowego, a jednocześnie nadsystemem w stosunku do systemu bezpieczeństwa publicznego.
5. Badano również ten system pod kątem celowości jego tworzenia i funkcjonowania.
6. Rozpatrywano go również ze względu na charakter spełnianych przez niego funkcji.
7. Dążono do ujawnienia własności wynikających ze współdziałania poszczególnych podmiotów tworzących ten system.
8. Rozpatrywano go również jako obiekt o określonej dynamice rozwojowej, podlegający zmianom wywołanym zmieniającą się rzeczywistością i dostosowywany do przewidywanego rozwoju sytuacji.

Poza tym zastosowano metodę badania opinii, służącą zebraniu dodatkowego materiału empirycznego niezbędnego do weryfikacji przyjętej hipotezy.

Określone metody badawcze realizowano poprzez zastosowanie następujących technik:

1. Analiza i ocena wytworów pracy,
2. Obserwacja pośrednia i bezpośrednia,
3. Badania ankietowe i wywiady.

Podstawowym narzędziem badawczym były ankiety. Trzema rodzajami ankiet objęto 576 osób.

Każda ankieta posiadała instrukcję do jej wypełnienia, a ich treścią były pytania otwarte, zamknięte (skategoryzowane), skategoryzowano-otwarte. W ten sposób zapewniały one respondentom możliwość szerokiego wypowiedzenia się.

W badaniach zastosowano następujące rodzaje ankiet.

Ankieta Nr 1 (załącznik) przeznaczona została dla kadry jednostek Żandarmerii Wojskowej wszystkich szczebli kierowania (od Placówki Żandarmerii Wojskowej do Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej). Zawierała ona 56 pytań, w tym 4 otwarte.

Ankieta Nr 2 (załącznik) skierowana była do kadetów I i II roku CSWLIL w Poznaniu o kierunku Żandarmeria Wojskowa. Zawierała ona 50 pytań, w tym 6 otwartych.

Ankieta Nr 3 (załącznik) skierowana była do przedstawicieli innych organów systemu bezpieczeństwa wewnętrznego mających swoje siedziby w miejscowościach, w których stacjonują jednostki Żandarmerii Wojskowej. Zawierała ona 32 pytania, w tym 5 otwartych.

Zgromadzony materiał badawczy opracowany został przy zastosowaniu niezbędnych metod statystycznych a głównie:

- programu komputerowego SPSS (jego nazwa pochodzi od skrótu Statistical Package For Social Sciences Pakiet Statystyczny dla Nauk Społecznych)
- elementów statystyki opisowej (tabele, wykresy, prezentacje graficzne, opis liczbowy, itp.)

1.6. Charakterystyka badanej populacji

Badaniom poddano losowo wybraną grupę 268 żołnierzy zawodowych żandarmerii. Reprezentowali oni wszystkie szczeble organizacyjne od Komendy Głównej poprzez Oddział, Wydział, aż do Placówki Żandarmerii Wojskowej. W badaniach uczestniczyli przedstawiciele wszystkich korpusów osobowych, tj. oficerowie, chorążowie i podoficerowie zawodowi zajmujący różnorodne stanowiska służbowe. Stanowili oni 17 % kadry zawodowej. Pochodzili z jednostek na terenie całej Polski. Badania przeprowadzono w 1999 roku. Narzędziem badawczym zastosowanym do badań żołnierzy zawodowych Żandarmerii Wojskowej był

kwestionariusz K-1. Ilość badanych w poszczególnych miejscach i grupach była proporcjonalna do obsady etatowej.

Kolejną grupę badanych stanowiło 60 kadetów I i II roku Szkoły Chorążych o kierunku Żandarmeria Wojskowa w Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych i Logistyki w Poznaniu. Na zasadzie dobrowolności w badaniach uczestniczyli prawie wszyscy kadeci tego kierunku. Grupę tę przebadano kwestionariuszem K-2.

Następną grupę badanych stanowiło 248 pracowników zatrudnionych w instytucjach realizujących zadania na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju na terenie całej Polski. Grupę tę przebadano kwestionariuszem K-3, który został skierowany do instytucji współdziałających z Żandarmerią Wojskową na danym terenie.

Charakterystyka respondentów przedstawia się następująco:

Tabela 2

Staż w służbie wojskowej żandarmów (dane w %)

Do 5 lat	26,5
6-10 lat	23,1
11-15 lat	22,0
Powyżej 15 lat	28,9

Z tabeli wynika, iż badani mają znaczne doświadczenia wojskowe.

Tabela 3

Staż służby w wojskowych organach ścigania (dane w %)

Do 5 lat	36,9
6-10 lat	24,3
11-15 lat	16,8
Powyżej 15 lat	22,0

Z powyższej tabeli wynika, iż zdecydowana większość badanych posiada już znaczne doświadczenie w pracy żandarmskiej (63,1% powyżej 5 lat), a jednocześnie większość (61,2%) zaczynała pracę w wojskowych organach ścigania w nowych warunkach ustrojowych.

Tabela 4

Miejsce pełnienia służby żandarmów (dane w %)

Mały garnizon	5,6
Miasto do 20 tys. mieszkańców	16,0
Miasto od 21 do 100 tys. mieszkańców	30,2
Miasto od 100 do 500 tys. mieszkańców	29,1
Miasto powyżej 500 tys. mieszkańców	19,0

Większość badanych pełni służbę w miastach gdzie istnieją również inne instytucje działające na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego. Dobrze zatem znane są im realia ich funkcjonowania i zakres współdziałania z tymi organami. Miejsce służby badanych odpowiada faktycznej dyslokacji jednostek Żandarmerii Wojskowej, z których tylko kilka jest w małych garnizonach przy ośrodkach szkolenia poligonowego. To zróżnicowanie korzystnie wpływa na odzwierciedlenie specyfiki funkcjonowania organów w małych i dużych miejscowościach.

Tabela 5

Rodzaj ukończonej szkoły średniej przez kadetów (dane w %)

Liceum zawodowe	10,0
Technikum na bazie szkoły zawodowej	11,7
Technikum	13,3
Liceum ogólnokształcące	61,6
Szkoła pomaturalna	3,3

Analiza powyższej tabeli pozwala wysunąć wniosek, iż badani reprezentowali wszystkie rodzaje szkół średnich. Ich doświadczenie prezentuje się różnie, przy czym zdecydowana większość posiada wykształcenie ogólne, a zatem ich wiedza na temat spraw będących przedmiotem badań pozwalała im na właściwe wypowiedzi.

Tabela 6

Miejsce pochodzenia kadetów (dane w %)

Wieś	15,0
Miasto do 20 tys. mieszkańców	25,0
Miasto od 20 do 100 tys. mieszkańców	33,3
Miasto od 100 do 500 tys. mieszkańców	11,7
Miasto powyżej 500 tys. mieszkańców	15,0

Znaczna część badanych (40%) pochodzi ze wsi i małych miasteczek. Posiadają oni wysoką motywację do nauki. Połowa wszystkich badanych posiadała już wiedzę na temat specyfiki służby w Żandarmerii Wojskowej, gdyż w ich rodzinach są żołnierze zawodowi, przy czym 18% ogółu respondentów miało w swoich rodzinach żołnierzy zawodowych Żandarmerii Wojskowej. Wybierając ten kierunek kierowali się oni przede wszystkim możliwością wykonywania ciekawej, atrakcyjnej pracy (28,3%), rozwijaniem własnych zainteresowań (20,0%), zdobywaniem odpowiednich kwalifikacji które mogą być przydatne w życiu (16,7%) i chęcią zwalczania przestępczości (18,3%).

Tabela 7

Staż pracy zawodowej w instytucji współdziałającej z ŻW (dane w %)

Do 5 lat	2.4
6-10 lat	48.4
11-15 lat	45.2
Powyżej 15 lat	4.0

Analiza powyższej tabeli pozwala wysunąć wniosek, iż badani posiadali już pewne doświadczenie zawodowe (97,6% powyżej 5 lat). Ich wypowiedzi zatem mogą stanowić podstawę do sformułowania prawidłowych wniosków.

Tabela 8

Przynależność do instytucji (dane w %)

Policja	47,2
Prokuratura	7,3
Straż Graniczna	11,3
Straż Ochrony Kolei	8,5
Straż Miejska	8,1
Wojskowe Służby Informacyjne	4,0

Powyższa tabela wskazuje, iż najczęściej Żandarmeria Wojskowa współdziała z Policją. Wynika to z podobieństwa zadań, zwłaszcza w zakresie ścigania sprawców przestępstw i działań porządkowych. Również pozostałe instytucje realizują zadania w tym zakresie. Szeroki krąg podmiotów czyni wypowiedzi badanych, o roli Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju, bardziej wiarygodnymi.

1.7. Ograniczenia przeprowadzonych badań.

Ustalenie zasadniczych założeń i ograniczeń jest niezbędne do właściwego ustawienia problemu naukowego. Każdy problem naukowy opiera się na pewnych założeniach, a więc na tym co w danej sprawie już wiadomo, lecz czego się w danej pracy nie uzasadnia lub sprawdzenia nie wymaga, czego się w poważnej części wcale nie wyłuszcza oraz na tym co się o niej mniema⁴⁴.

Wiedza z zakresu funkcjonowania systemu bezpieczeństwa wewnętrznego zawarta jest w aktach prawnych takich jak: Konstytucja, ustawy, rozporządzenia, zarządzenia, rozkazy, wytyczne oraz w literaturze fachowej (instrukcje, poradniki) i

rozprawach doktorskich dotyczących niektórych aspektów podjętego tematu. Również w periodykach wojskowych i ogólnych są artykuły poruszające tą tematykę. Źródłem wiedzy empirycznej jest również piętnastoletni okres pracy autora w wojskowych organach ścigania.

Istotne dla zakresu badań są założenia ograniczające, sprzyjające uściśleniu problemu naukowego np. ograniczenia przestrzenne, czasowe czy też dotyczące niektórych zagadnień.

Mówiąc o Żandarmerii Wojskowej autor ograniczył jej rolę do zadań ustawowych, a więc operacyjno-rozpoznawczych, dochodzeniowo-śledczych i administracyjno-porządkowych, pomijając wiele aspektów jej działalności charakterystycznych dla jednostki wojskowej. Ponadto jej działalność rozpatrywana jest bez uwzględniania stanów nadzwyczajnych, a więc stanu wojny, stanu wyjątkowego i stanu klęski żywiołowej.

Z uwagi na fakt, iż zdecydowaną większość działań realizują żołnierze zawodowi, a operacyjno-rozpoznawcze i dochodzeniowo-śledcze wyłącznie oni, sprawy związane z naborem i szkoleniem zostały omówione w odniesieniu do tej grupy. Sprawy dotyczące żołnierzy służby zasadniczej Żandarmerii Wojskowej zostały zasygnalizowane jedynie w niezbędnym zakresie, gdyż wykonują oni jedynie część zadań porządkowo-administracyjnych.

1.8. Procedura badawcza.

Postępowanie badawcze rozpoczęto jesienią 1997 r. Czynności wstępne doprowadziły do ustalenia tematu dysertacji doktorskiej, celu i problemów badawczych.

W etapie wstępnym podjętego procesu badawczego studiowano literaturę, gromadzono i porządkowano materiały źródłowe krajowe i zagraniczne, dokonywano wstępnych analiz i ocen, uczestniczono w ćwiczeniach, seminariach, konferencjach naukowych i wymianie doświadczeń z przedstawicielami policji wojskowych z innych państw. Korzystano w tym zakresie z doświadczeń pracowników Akademii Obrony Narodowej oraz innych osób z instytucji zajmujących się sprawami bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej. Pozwoliło to na selekcję i dobór literatury

⁴⁴ J. Pieter, *Ogólna metodologia pracy naukowej*, tamże s.80.

dotyczącej niniejszej rozprawy doktorskiej. Korzystano również z biblioteki AON, a także własnego księgozbioru.

Etap ten został zakończony określeniem zakresu wiedzy i niewiedzy dotyczącej rozwiązania podjętego problemu naukowego, wstępnym sformułowaniem problemu badawczego, sformułowaniem wstępnego celu badań, sformułowaniem wstępnego tematu badawczego, wstępnej hipotezy roboczej, przyjęciem wstępnych założeń i ograniczeń. W etapie tym kontynuowano studiowanie literatury oraz uczestniczono w organizowanych konferencjach naukowych związanych tematycznie z rozwiązywanym problemem.

W pierwszym etapie badawczym został uściślony główny problem badawczy, który został sformułowany następująco: **Jakie czynności i przedsięwzięcia należy wykonać, aby Żandarmeria Wojskowa spełniała właściwie swoją rolę w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej ?**

Rozwiązanie problemu badawczego, a w szczególności zadań badawczych zmierzających do osiągnięcia założonego celu badawczego oparto na następującej hipotezie roboczej.

Zmiany w charakterze zagrożeń państwa determinują konieczność dokonywania zmian w funkcjonowaniu systemu bezpieczeństwa wewnętrznego. Zmiany te doprowadzić powinny do skutecznego przeciwdziałania zagrożeniom bądź ich minimalizacji. Wymaga to poszukiwania nowych rozwiązań jak i doskonalenia już obowiązujących celem przeciwstawienia się wyzwaniom. Żandarmeria Wojskowa jako jedno z ogniw tego systemu poprzez podejmowane działania, w oparciu o precyzyjne normy prawne, odpowiedni nabór, szkolenie i doskonalenie struktur oraz właściwe współdziałanie z innymi podmiotami tego systemu wpływać będzie na jego funkcjonowanie.

Kolejny etap badawczy charakteryzował się krytyczną analizą materiałów źródłowych.

Pierwszą grupę stanowiły opracowania związane z metodologią prowadzenia badań naukowych, które umożliwiły określenie sposobów podejścia do rozwiązania problemu naukowego i wybór metod badawczych oraz przyjęcia określonego toku prowadzenia badań.

Drugą grupę stanowiła literatura, która dostarczyła niezbędnej wiedzy z zakresu zagrożeń bezpieczeństwa państwa w tym opracowania dotyczące zagrożeń ekologicznych, ekonomicznych, militarnych i politycznych. Oparto się również na bardzo rozległej bazie źródłowej w postaci aktów prawnych dotyczących problematyki bezpieczeństwa ze szczególnym uwzględnieniem zadań zasadniczych podmiotów działających na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego.

Analizie poddano materiały fachowe i szkoleniowe resortów i instytucji działających na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego. Pozwoliło to na przyjęcie niezbędnych założeń i wysunięcie twierdzeń dotyczących elementów systemu bezpieczeństwa wewnętrznego oraz związków i zależności zachodzących między nimi.

Uzyskane wyniki uzupełniono przez konsultacje w Biurze Bezpieczeństwa Narodowego, Komendzie Głównej Policji, Komendzie Głównej Straży Granicznej, Komendzie Głównej Żandarmerii Wojskowej, Naczelnej Prokuraturze Wojskowej.

W poszukiwaniu odpowiedzi na pytania badawcze oraz w rozwiązaniu głównego problemu naukowego dysertacji autor oparł się na dostępnych metodach badawczych, a obszarem badań objął najbardziej kompetentne instytucje i stosowne materiały źródłowe.

1.9 Ocena ujęcia przedmiotu badań rozprawy w literaturze

Dotychczasowe zainteresowania nauki obszarem badań, w którym eksponowana jest rola Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej są raczej skromne. Nie próbując w tym miejscu określać jej znaczenia można przyjąć założenie iż jest ona jednym z elementów tego systemu.

Do najważniejszych dotychczas prac poruszających sprawę Żandarmerii Wojskowej zaliczyć należy:

Rozprawę doktorską Leszka Kiełbowicza na temat Żandarmeria Wojskowa w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej obronioną w Akademii Obrony Narodowej w 1997 roku. Poruszane w niej zagadnienia dotyczą głównie historii żandarmerii oraz organizacji struktur Policji Wojskowych Stanów Zjednoczonych i Europy Zachodniej. Wypracowane modele zakładają możliwość funkcjonowania

Żandarmerii Wojskowej w systemie obronnym naszego państwa w czasie pokoju i w czasie wojny.

Kolejną pozycją jest praca studyjna Bogusława Gajewskiego na temat: Żandarmeria Wojskowa w systemie bezpieczeństwa publicznego Rzeczypospolitej Polskiej, opracowana w Akademii Obrony Narodowej w 1997 roku. Przedstawia ona historię Żandarmerii Wojskowej, główne cele i zadania działu porządkowego i dochodzeniowo-śledczego w systemie bezpieczeństwa publicznego.

Praca studyjna Wojciecha Średnickiego opracowana w Akademii Obrony Narodowej w 1997 roku dotyczy współdziałania Żandarmerii Wojskowej z innymi organami państwa w systemie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej. Autor główny nacisk położył na współdziałanie z Policją, Wojskowymi Służbami Informacyjnymi, Urzędem Ochrony Państwa, Strażą Graniczną, Państwową Strażą Pożarną, Biurem Ochrony Rządu i Obrona Cywilną.

Marek Kwask jest autorem pracy magisterskiej na temat Podstawy prawne działania Żandarmerii Wojskowej. (Rys prawno-historyczny). Powstała ona w Akademii Obrony Narodowej w 1991 roku. Zawiera ona rys historyczny Żandarmerii w okresie II Rzeczypospolitej Polskiej oraz omawia wojskowe organy bezpieczeństwa i porządku w latach 1944-1990.

Obecna sytuacja Żandarmerii Wojskowej przedstawiona jest w opracowaniu Franciszka Szewca – Rola i miejsce Żandarmerii Wojskowej w procesie kształtowania dyscypliny w Siłach Zbrojnych RP. Jest to praca magisterska obroniona w Akademii Obrony Narodowej w 1992 roku. Przedstawiono w niej historię Żandarmerii oraz podstawowe formy działań realizowane przez Żandarmerię Wojskową w tym patrolowanie, poszukiwanie, konwojowanie, służbę asystencyjną oraz działalność dochodzeniowo-śledczą.

Analizując powyższe prace stwierdzić należy, iż główny nacisk położony był na przedstawienie rysu historycznego Żandarmerii Wojskowej, aktualnie realizowanych zadań oraz odpowiedników tej instytucji w innych państwach. W żadnej z powyższych prac nie przedstawiono całościowo aktualnej sytuacji prawnej Żandarmerii Wojskowej, w tym braku szeregu dokumentów normatywnych, które winny szczegółowo określić jej funkcjonowanie i zasady współdziałania z innymi podmiotami systemu bezpieczeństwa wewnętrznego. Nie poruszano w nich również

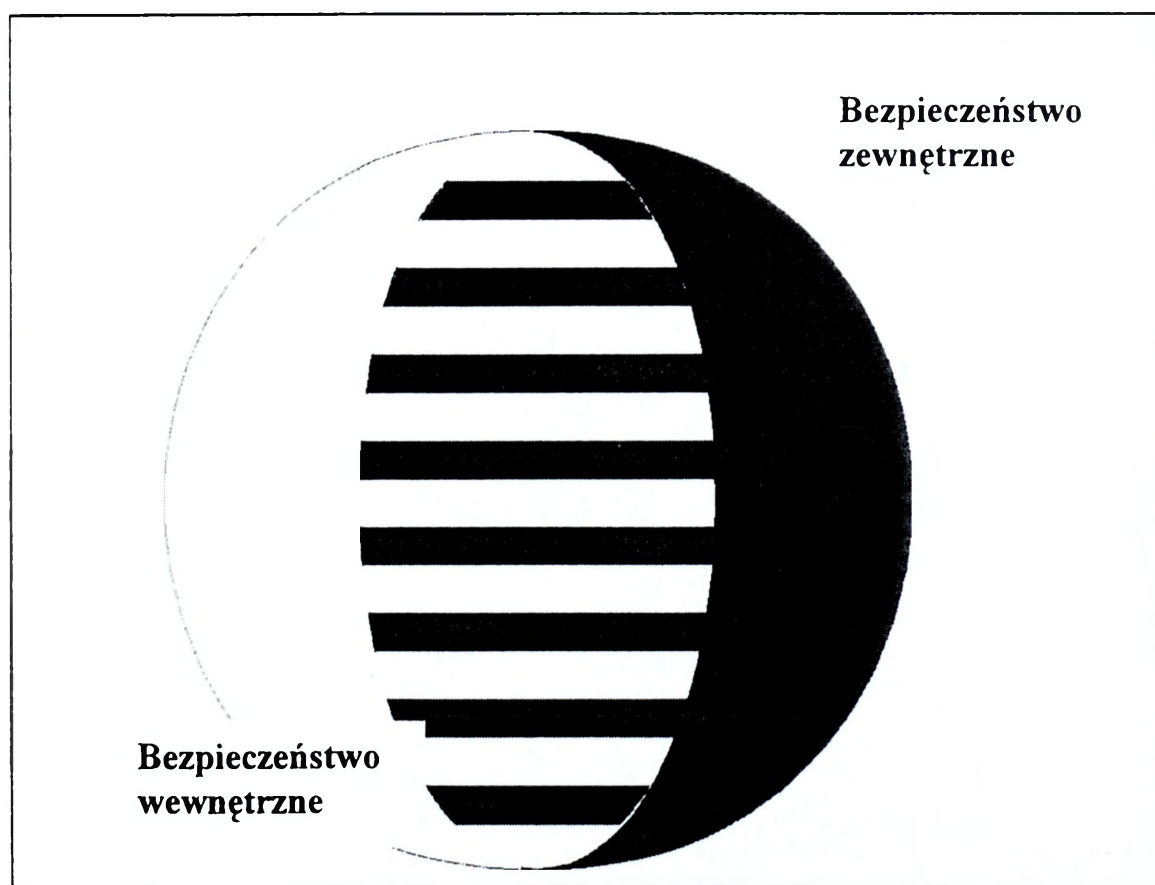
możliwości wykorzystania Żandarmerii Wojskowej w różnorodnych działaniach, a które to uprawnienia wynikają z ustawowych regulacji. W żadnej z prac nie wykazano iż w zapisach dotyczących zasad naboru do Żandarmerii Wojskowej i określania zdolności do pełnienia w niej służby nie uwzględnia się specyfiki tej formacji.

ROZDZIAŁ II PRAWNE ASPEKTY BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA.

2.1. Wybrane elementy systemu bezpieczeństwa państwa.

Sprawami bezpieczeństwa zajmowali się uczeni i politycy już przed tysiącami lat. Mówili i mówią nadal o nim zwykli ludzie różnie pojmując jego treść i znaczenie. Wraz z poznawaniem świata i zachodzącymi w nim przeobrażeniami dostrzegano złożoność i współzależność czynników wpływających na bezpieczeństwo. Starano się ustalić pewne zależności między bezpieczeństwem jednostki, grupy i całej społeczności oraz rolę państwa w jego zapewnieniu. Rozważania te są nadal aktualne. Mimo doświadczeń minionych epok nie zdołano wyeliminować zagrożeń wpływających na stan bezpieczeństwa państwa.

Rozpatrując system bezpieczeństwa państwa należy zdać sobie sprawę, iż podział na bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne nie jest ostry. Granicy między jednym a drugim nie da się jednoznacznie wytyczyć. Jest to cała gama wzajemnych oddziaływań i współzależności.

Rys. 1. Zależność między bezpieczeństwem wewnętrznym i zewnętrznym .

Mówiąc o państwie nie sposób pominąć prawa, które reguluje jego organizację i sposoby działania oraz życie jego mieszkańców.

Rozpatrując zatem system bezpieczeństwa państwa należy oprzeć się na normach prawnych zawartych w poszczególnych aktach prawnych obowiązujących w tym państwie.

Na gruncie prawa polskiego trudno znaleźć definicję bezpieczeństwa. Pojęcie to nie jest jednoznacznie określone w żadnym akcie prawnym. Możemy jednak, analizując treść poszczególnych ustaw i rozporządzeń, dojść do pewnych uogólnień. Przede wszystkim kierować się należy przepisami zawartymi w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej uchwalonej 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78 poz. 483). Zgodnie z art. 8 Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej. W oparciu o kolejne artykuły ustawy zasadniczej, a zwłaszcza art. 135 i 146 ust. 4 pkt. 7 i 8 stwierdzić należy, iż rozróżniamy bezpieczeństwo wewnętrzne i bezpieczeństwo zewnętrzne. Pojęcie bezpieczeństwa pojawia się jeszcze w kilkunastu innych artykułach Konstytucji. To wielokrotne powtórzenie w odniesieniu do różnych spraw sugeruje, iż jest to pojęcie bardzo szerokie, a jednocześnie bardzo ważne dla organizacji organów państwowych, które mają bezpieczeństwo zapewnić.

Zgodnie z art. 5 niniejszej Konstytucji Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Jednym z podmiotów na którym ciąży ten obowiązek są Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, które służą ochronie niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic (art. 26).

Żandarmeria Wojskowa stanowiąca część składową Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej ma zatem do wykonania określone w tym zakresie zadania, które uszczegółowione zostały w kilku aktach prawnych, które zostaną omówione w dalszej części.

Przepisy Konstytucji zawierają również dalsze uregulowania spraw bezpieczeństwa. Zgodnie z art. 31 w sytuacjach szczególnych można, gdy jest to

konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i prawa innych osób ustanowić w drodze ustawy ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności praw. Również ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny można wyłączyć jawność rozprawy sądowej. Wyrok jednak ogłoszony jest publicznie (art. 45).

Wolność uzewnętrzniania religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie może być ograniczone, gdy jest to konieczne do ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności lub wolności i praw innych osób. Ograniczenie może nastąpić tylko z tych powodów i jedynie w drodze ustawy (art. 53 ust. 5).

Ograniczenia występują również w prawie zrzeszania się w sytuacjach gdy ich cele lub działalność są sprzeczne z Konstytucją lub ustawą (art. 58).

Ze względu na ochronę wolności i praw innych osób i podmiotów gospodarczych oraz ochronę porządku publicznego, bezpieczeństwa lub ważnego interesu gospodarczego państwa mogą zostać ograniczone prawa do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Ograniczenie to dotyczy również dostępu do dokumentów oraz wstępu na posiedzenia kolegialnych organów władzy publicznej pochodzących z powszechnych wyborów, z możliwością rejestracji dźwięku lub obrazu (art. 61 ust. 3).

Na władzach publicznych ciąży obowiązek prowadzenia polityki zapewniającej bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom. Mają one również obowiązek ochrony środowiska i wspierania działań obywateli na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska (art. 74).

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej czuwa nad przestrzeganiem Konstytucji, stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium (art. 126 ust. 2). Zobowiązuje się do tego składając wobec Zgromadzenia Narodowego przysięgę przed objęciem urzędu (art. 130).

Organem doradczym Prezydenta Rzeczypospolitej w zakresie wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa państwa jest Rada Bezpieczeństwa Narodowego (art. 135). Powoływanie i odwoływanie jej członków należy do uprawnień Prezydenta

Rzeczypospolitej Polskiej (art. 144 ust. 3 pkt. 26). Organem pomocniczym Prezydenta jest Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (art. 143).

Obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego państwa oraz porządku publicznego należy do Rady Ministrów co wynika wprost z art. 146 ust. 4 pkt. 7 Konstytucji.

W razie zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Rady Ministrów może wprowadzić, na czas oznaczony, nie dłuższy niż 90 dni stan wyjątkowy na części albo na całym terytorium państwa. Przedłużenie stanu wyjątkowego może nastąpić tylko raz, za zgodą Sejmu i na czas nie dłuższy niż 60 dni (art. 230). Stan ten może być wprowadzony w sytuacjach szczególnych zagrożeń, jeżeli zwykłe środki konstytucyjne są niewystarczające (art. 228).

Z powyższej analizy wynika iż zasadniczy wysiłek w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego spoczywa na organach władzy wykonawczej. Nie są one jednak wyłącznie odpowiedzialne za jego stan.

Władza ustawodawcza sprawowana przez Sejm i Senat poprzez tworzenie spójnego systemu norm prawnych regulującego bezpieczeństwo wewnętrzne państwa wpływa bardzo istotnie na jego funkcjonowanie. Sejm ma również bardzo duże możliwości oddziaływania, gdyż Prezes Rady Ministrów i pozostali członkowie Rady Ministrów mają obowiązek udzielania odpowiedzi w sprawach bieżących jak również na interpelacje i zapytania poselskie (artykuł 115). Dodatkowym narzędziem w rękach Sejmu jest Najwyższa Izba Kontroli. Kontroluje ona między innymi działalność organów administracji rządowej, państwowych osób prawnych i innych państwowych jednostek organizacyjnych z punktu widzenia legalności, gospodarności, celowości i rzetelności (artykuł 203). Również Sejmowa Komisja Do Spraw Służb Specjalnych poprzez realizowane przez nią zadania, a mianowicie: opiniowanie projektów ustaw i rozporządzeń dotyczących służb specjalnych, opiniowanie kierunków pracy tych służb, ocenę ich współdziałania z innymi służbami i organami administracji państwowej i organami ścigania, może istotnie wpływać na funkcjonowanie ogniw systemu bezpieczeństwa wewnętrznego RP. Także władza sądownicza sprawowana przez sądy i trybunały w drodze orzekania wpływa w sposób bardzo istotny na funkcjonowanie organów odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa państwa.

Szczególna rola przypada Trybunałowi Konstytucyjnemu i Trybunałowi Stanu których kompetencje podmiotowe dotyczą najważniejszych osób i organów w państwie. Istotne jest również sprawowanie wymiaru sprawiedliwości przez Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne oraz sądy wojskowe (artykuł 175). Przejawem troski Sejmu RP w tym zakresie jest Uchwała z dnia 30 września 1998 r. w sprawie działań służących skutecznemu zwalczaniu wzrastającej przestępczości w państwie uznająca, iż przestępczość stała się dziś zagrożeniem o najwyższej wadze. Przeciwwstawienie się temu zagrożeniu jest podstawowym zadaniem naszego państwa. Prowadzone dotychczas działania w walce z przestępczością nie przyniosły dostatecznych efektów. Niezbędna jest zasadnicza zmiana, obejmująca zarówno nowelizację kodyfikacji karnych, jak i reorganizacja organów wymiaru sprawiedliwości i organów ścigania oraz wydatne zwiększenie nakładów finansowych na ich funkcjonowanie.

W uchwale tej Sejm Rzeczypospolitej Polskiej zwrócił się jednocześnie do Rządu Rzeczypospolitej Polskiej o przygotowanie do końca 1998 roku planu przedsięwzięć organizacyjnych oraz legislacyjnych, zmierzających do zwiększenia efektywności działania organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, a także wprowadzenia od 1999 roku wieloletniego programu inwestycyjnego w wymiarze sprawiedliwości i organach ścigania.

Podstawowe zasady tworzenia polskiego systemu bezpieczeństwa określone zostały w przyjętych przez Komitet Obrony Kraju w dniu 2 listopada 1992 roku dokumentach - „Założeniach polskiej polityki bezpieczeństwa” gdzie określono podstawowe zasady polityki Rzeczypospolitej Polskiej w dziedzinie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego oraz „Polityce bezpieczeństwa i strategii obronnej Rzeczypospolitej Polskiej”.

W pierwszym dokumencie w założeniach podstawowych stwierdzono, że współczesna treść pojęcia bezpieczeństwa państwa obejmuje zarówno kwestie polityczne i militarne jak i aspekty gospodarcze, ekologiczne, społeczne i etniczne. W miejscu omawiającym bezpieczeństwo wewnętrzne podkreślono, iż radykalne przemiany ustrojowe dokonywane w Polsce powodują nieuchronnie okresowy wzrost zagrożeń wewnętrznych. Są to niemilitarne zagrożenia polityczne i społeczno - ekonomiczne. Osłabiają one strukturę państwa i zwiększają jego podatność na presję

zewnątrzną. Skutki rozpadu tzw. gospodarki socjalistycznej i nieuniknione koszty społeczne przemian związanych z dochodzeniem do gospodarki rynkowej - zwłaszcza bezrobocie - sprzyjają szerzeniu się frustracji, rozprężenia, emigracji, przestępczości i innych patologicznych zjawisk społecznych. Sytuację pogarszają zagrożenia wynikające z postępującej degradacji środowiska naturalnego.

Powodzenie dokonywanych przeobrażeń zależy w znacznym stopniu od udanego przebiegu procesu prywatyzacji oraz skuteczności podjętej reformy administracyjnej, wzmacniającej struktury kierowania państwem oraz podnoszącej efektywność funkcjonowania organów wymuszających stosowanie i przestrzeganie prawa.

W drugim dokumencie przypomniano źródła zagrożeń wewnętrznych oraz określono, iż ochrona ludności przed katastrofalnymi zagrożeniami przemysłowymi, klęskami żywiołowymi i skutkami działań wojennych jest konstytucyjnym obowiązkiem wszystkich organów władzy, administracji państwowej i samorządowej, a także obowiązkiem organizacji społecznych i podmiotów gospodarczych. Zadania wynikające z tego obowiązku polegają głównie na rozpoznawaniu, zapobieganiu i zwalczaniu wszelkich form zagrożeń godzących w bezpieczeństwo narodu i państwa. Dotyczy to obronności państwa panującego w nim porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz życia i mienia ludności w czasie pokoju i wojny.

W dokumencie tym stwierdza się, iż poważnymi zagrożeniami dla zdrowia i mienia ludzi, nie związanymi bezpośrednio z działaniami zbrojnymi są przestępstwa kryminalne. Zapobieganie im, a także ich ujawnianie i zwalczanie jest podstawowym ustawowym obowiązkiem wszystkich wyspecjalizowanych służb podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych a więc Urzędowi Ochrony Państwa (tak było w 1992 roku), Policji, Straży Granicznej i innych formacji. Pomoc obywateli w realizacji tych zadań jest ich powinnością prawną i moralną wobec państwa i własnego środowiska.

Ponadto sprawy bezpieczeństwa znalazły swoje miejsce w szeregu innych ustaw do których zaliczyć należy między innymi:

1. ustawę z dnia 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców (tekst jednolity z 8 maja 1996 r. Dz. U. Nr 54 poz. 245). Zgodnie z jej art. 2 ust. 1 pkt. 2 Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji przed wydaniem decyzji w sprawie zezwolenia na nabycie nieruchomości przez

cudzoziemca może dokonać sprawdzenia, czy nabycie nieruchomości nie spowoduje zagrożenia obronności, bezpieczeństwa państwa lub porządku publicznego, a także czy będzie ono zgodne z interesem państwa.

2. ustawę z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości (tekst jednolity z 28 lutego 1991 r. Dz. U. Nr 30 poz. 127), której artykuł 46 ust.1 pkt. 3 przewiduje ograniczenie lub odjęcie prawa własności do nieruchomości na rzecz skarbu państwa lub na rzecz gminy, gdy nieruchomość nie może być nabyta w drodze umowy, jeżeli jest to niezbędne na cele budowy i utrzymania obiektów budowlanych i urządzeń niezbędnych do obronności państwa oraz do zapewnienia bezpieczeństwa publicznego.
3. ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz. U. z 1999 r. Nr 15 poz. 139) nakazującą w art.1 ust. 2 uwzględnianie w zagospodarowaniu przestrzennym potrzeb obronności i bezpieczeństwa państwa oraz bezpieczeństwa ludzi i mienia .
4. ustawę z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. Nr 111 poz. 535 z późn. zmianami). W myśl art. 18 ust. 1 wobec osób z zaburzeniami psychicznymi można stosować przymus bezpośredni między innymi wtedy, gdy osoby te dopuszczają się zamachu przeciwko życiu lub zdrowiu własnemu, życiu lub zdrowiu innej osoby, albo bezpieczeństwu powszechnemu.
5. ustawę z dnia 14 czerwca 1991 r. o spółkach z udziałem zagranicznym (tekst jednolity z 1997 r. Dz. U. Nr 26 poz. 143) przewidującą w art. 17 pkt. 2 ograniczenie wolności zawierania umów, jeżeli dokonanie określonej czynności zagrażałoby bezpieczeństwu i obronności państwa lub ochronie tajemnicy państwowej.
6. ustawę z 31 stycznia 1989 r. o gospodarce finansowej przedsiębiorstw państwowych (tekst jednolity z 1992 r. Dz. U. Nr 6 poz. 27), której art. 12 ust. 3 przewiduje możliwość odmiennego traktowania przedsiębiorstw wykonujących w całości lub w części zadania na potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa.
7. ustawę z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. Nr 20 poz. 104 z późn. zmianami). Zgodnie z art. 1 ust. 2 prawo zrzeszania się w

stowarzyszeniach może podlegać ograniczeniom przewidzianym jedynie przez ustawę, niezbędnym do zapewnienia interesów bezpieczeństwa państwowego lub porządku publicznego oraz ochrony zdrowia lub moralności publicznej albo ochrony praw i wolności innych osób.

8. ustawę z dnia 5 lipca 1990 r. Prawo o zgromadzeniach (Dz. U. Nr 51 poz. 297 z późn. zmianami), której art. 2 przewiduje ograniczenie wolności zgromadzania się jedynie przez ustawy w zakresie niezbędnym do ochrony bezpieczeństwa państwowego lub porządku publicznego oraz ochrony zdrowia lub moralności publicznej albo praw i wolności innych osób.
9. ustawę z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. Nr 11 poz. 95). zgodnie z art. 2 ust. 1 tajemnicą państwową jest informacja, której nieuprawnione ujawnienie może spowodować istotne zagrożenie dla podstawowych interesów RP, a w szczególności dla niepodległości lub nienaruszalności terytorium, interesów obronności, bezpieczeństwa państwa i obywateli, albo narazić te interesy na co najmniej znaczną szkodę.

W zakresie działania Żandarmerii Wojskowej informacjami niejawnymi stanowiącymi tajemnicę państwową są:

- Organizacja, formy i metody pracy operacyjnej,
 - Szczegółowe informacje dotyczące planowanych, wykonywanych i realizowanych czynności dochodzeniowo-śledczych, jeżeli ich ujawnienie mogłoby stanowić przeszkodę dla prawidłowego toku postępowania karnego.
10. ustawę z 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 1993 . Nr 7 poz. 34 z późn. zmianami) przewidującą w art. 38 pkt. 1 cofnięcie koncesji na rozpowszechnianie programów radiowych i telewizyjnych , jeżeli rozpowszechnianie programów powoduje zagrożenie interesów kultury narodowej, bezpieczeństwa i obronności państwa oraz narusza normy dobrego obyczaju.
 11. ustawę z 5 grudnia 1983 r. o stanie wyjątkowym (Dz. U. Nr 66 poz. 297 z późn. zmianami). W myśl art. 1 stan wyjątkowy wprowadza się na czas oznaczony na części lub na całym terytorium w razie klęski żywiołowej lub jeżeli zostało zagrożone wewnętrzne bezpieczeństwo państwa. Ze względu na zagrożenie

wewnętrznego bezpieczeństwa stan wyjątkowy wprowadza się na całym terytorium w razie poważnego narażenia lub naruszenia spokoju, ładu i porządku publicznego na znacznym obszarze państwa, które wymaga podjęcia nadzwyczajnych środków ochrony podstawowych interesów państwa i obywateli.

12. ustawę z dnia 27 czerwca 1997 r. o transporcie kolejowym (Dz. U. Nr 96 poz. 591) przewidującą w artykułach 48 - 51 utworzenie straży ochrony kolei mającej zapewnić bezpieczeństwo podróżnym i na obiektach kolejowych współdziałającej z innymi organami, w tym z Żandarmerią Wojskową.
13. ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 roku o ochronie osób i mienia (Dz. U. Nr 114 poz. 740). Zgodnie z artykułem 5 do obszarów, obiektów i urządzeń ważnych dla obronności, interesu gospodarczego państwa, bezpieczeństwa publicznego i innych ważnych interesów państwa podlegających obowiązkowej ochronie przez specjalistyczne uzbrojone formacje obronne lub odpowiednie zabezpieczenia techniczne zaliczono między innymi:
 - a) w zakresie obronności państwa – zakłady produkcji specjalnej oraz zakłady w których prowadzone są prace naukowo-badawcze lub konstruktorskie w zakresie takiej produkcji, zakłady produkujące, remontujące i magazynujące uzbrojenie, urządzenia i sprzęt wojskowy, magazyny rezerw państwowych.
 - b) W zakresie ochrony interesu gospodarczego państwa – zakłady mające bezpośredni związek z wydobyciem surowców mineralnych o strategicznym znaczeniu dla państwa, porty morskie i lotnicze, banki i przedsiębiorstwa wytwarzające, przechowujące, bądź transportujące wartości pieniężne w znacznych ilościach.
 - c) w zakresie bezpieczeństwa publicznego – zakłady, obiekty i urządzenia mające istotne znaczenie dla funkcjonowania aglomeracji miejskich, których zniszczenie lub uszkodzenie może stanowić zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi oraz środowiska, w szczególności elektrownie i ciepłownie, ujęcia wody, wodociągi i oczyszczalnie ścieków, zakłady stosujące, produkujące lub magazynujące w znacznych ilościach materiały jądrowe, źródła i odpady promieniotwórcze, materiały toksyczne, odurzające, wybuchowe bądź chemiczne o dużej podatności pożarowej lub wybuchowej, rurociągi

paliwowe, linie energetyczne i telekomunikacyjne, zapory wodne i śluzy oraz inne urządzenia znajdujące się w otwartym terenie, których zniszczenie lub uszkodzenie może stanowić zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi, środowiska albo spowodować poważne straty materialne.

- d) w zakresie ochrony innych ważnych interesów państwa – zakłady o unikalnej produkcji gospodarczej, obiekty i urządzenia telekomunikacyjne, pocztowe oraz telewizyjne i radiowe, muzea i inne obiekty, w których zgromadzone są dobra kultury narodowej, archiwa państwowe.

Istotnym elementem umożliwiającym realizację zadań na rzecz bezpieczeństwa państwa są procedury prawne. Analiza licznych aktów prawnych bezpośrednio dotycząca tego zagadnienia pozwala wyróżnić następujące obszary działalności:

- a) Ściganie sprawców czynów zabronionych pod groźbą kary określanych jako przestępstwa lub wykroczenia które godzą w działalność instytucji państwowych prawa i wolności człowieka, życie, zdrowie ludzi oraz mienie. Narzędziami, którymi mogą posługiwać się organy państwowe są procedury karne (Kodeks postępowania karnego, Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, Ustawa Karna Skarbowa). Określają one szczegółowo wszystkie czynności niezbędne do wszechstronnego wyjaśnienia sprawy i wydania sprawiedliwego orzeczenia. Traktują również o prawach i obowiązkach wszystkich uczestników postępowania.

Szczególnym przypadkiem jest Ustawa z dnia 4 września 1994 r. o dyscyplinie wojskowej (Dz. U. Nr 141 poz. 944) Reguluje ona postępowanie wobec żołnierzy, którzy naruszyli przepisy prawa, jednak społeczna szkodliwość tych czynów nie jest znaczna. W tych sprawach przełożeni określonego szczebla mogą w zakresie posiadanych uprawnień zastosować odpowiednie środki, po uprzednim wyjaśnieniu sprawy.

Jednym z podmiotów któremu państwo powierzyło obowiązki w zakresie ścigania sprawców przestępstw i wykroczeń jest Żandarmeria Wojskowa.

- b) Wymuszanie określonych zachowań (tak czynów jak i zaniechań) poprzez działania administracyjne organów szczebla centralnego i terenowego. Podstawowymi narzędziami, którymi posługują się organy państwa są procedury administracyjne (Kodeks postępowania administracyjnego, Ustawa o

postępowaniu egzekucyjnym w administracji). Regulują one tok podejmowanych czynności mających na celu wydawanie decyzji administracyjnych i kontrolowanie ich prawidłowości a także czynności mających na celu przymusowe wykonanie decyzji administracyjnych.

Również w tym zakresie Żandarmeria Wojskowa otrzymała określone kompetencje co szczegółowo omówiono w dalszej części niniejszego rozdziału.

Przedstawione powyżej akty prawne są wyrazem pewnych rozwiązań specyficznych właśnie dla państwa polskiego. Dzisiejszy kształt polskiego prawa jest wynikiem historycznego rozwoju naszego kraju. Zawiera ono określony dorobek kultury europejskiej, a jednocześnie odrębności związane z naszą historią, dążeniami, problemami, położeniem geograficznym. To co jest najistotniejsze to zmiany ustrojowe i związane z tym przeobrażenia. Państwo poprzez normy prawne, dąży do osiągnięcia pewnego stanu w określonej dziedzinie działalności. Takim stanem jest również bezpieczeństwo wewnętrzne. Prawo stwarza możliwości działania jednak stan faktyczny nie zawsze jest z nim zgodny. Dlatego ważne jest aby dążyć do urzeczywistnienia tych norm tzn. stworzyć organy, wyposażyć je w kompetencje, określić zadania, dobrać wykonawców, opracować system naboru, kształcenia i doskonalenia kadr, wyposażyć je w środki materialne i przewidzieć sytuacje, w których organ będzie musiał działać.

Nie ulega wątpliwości, iż każda instytucja (organ) powołana do ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego państwa powinna być uprawniona w określonych sytuacjach, do ingerowania w sferę wolności i praw obywatelskich. Tak jednak jak państwo wyzbywa się części suwerenności, aby zyskać bezpieczeństwo zewnętrzne wchodząc w określone układy, pakt, organizacje, tak i człowiek, obywatel państwa musi zrezygnować z części swoich praw dla zagwarantowania bezpieczeństwa i stworzenia poczucia możliwości faktycznego ich realizowania. Często jest to jednak odbierane przez obywateli jako pewne ograniczenie. Sprawnie funkcjonujący system bezpieczeństwa nie narusza bez potrzeby praw jednostki. Świadczy to jednocześnie o sprawności państwa. Dzieje się tak wówczas gdy w powszechnie obowiązujących źródłach prawa jednoznacznie określi się co mogą organy państwowe i jakie mają obowiązki a tym samym jakie obowiązki i uprawnienia mają obywatele. Tylko wtedy sytuacja będzie czytelna, gdy po stronie uprawnień jednych będą obowiązki drugich i

obowiązki drugich i odwrotnie. Nie zawsze jednak tak jest. Zdarzają się niestety sytuacje, że nie są wydawane w nakazanym terminie delegacje ustawowe, co nie jest stanem zadowalającym. W sytuacji, gdy nie rozdzielono kompetencji między poszczególnymi organami, których zakresy częściowo się pokrywają oraz nie ustalono zasad ich współdziałania, w sprawnym funkcjonowaniu systemu mogą wystąpić niepożądane momenty, negatywnie świadczące o jego spójności zwłaszcza, że muszą się zająć podsystemy bezpieczeństwa militarnego, ekonomicznego, ekologicznego, obywatelskiego, socjalnego i innych.

Podstawową formą działania państwa i jego organów jest regulowanie stosunków społecznych poprzez stanowienie odpowiednich norm prawnych. Są one podstawą tworzenia odpowiednich instytucji i ich funkcjonowania i powinny tworzyć pewien system, odpowiedni do występujących i przewidywanych zagrożeń. Dobry system będzie uwzględniał szeroką gamę zagrożeń wraz z przewidywaniem ich rozwoju i stosowne przeciwdziałanie ze strony państwa ich negatywnym wpływom. Reakcją państwa będzie (powinna być) bardzo różnorodna tak co do formy jak i właściwości organów.

Do realizacji zadań w przedstawionych wcześniej dziedzinach niezbędne było powołanie odpowiednich organów. Występują one na różnych szczeblach organizacyjnych państwa tj. centralnym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym.

W oparciu o powyższe można stwierdzić, iż podstawowymi elementami systemu bezpieczeństwa wewnętrznego są: organy kierowania bezpieczeństwem na poszczególnych szczeblach struktury państwowej, wyspecjalizowane ogniwa bezpieczeństwa państwa i ogniwa wspomagające, działające w oparciu o normy prawne.

2.2. Organy kierowania bezpieczeństwem wewnętrznym państwa.

W sensie najogólniejszym bezpieczeństwem państwa kierują, wpływając w różny sposób na jego kształtowanie, wszystkie organy władzy – ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej. W sensie bardziej konkretnym i praktycznym bezpośrednio kierowanie sprawują organy władzy wykonawczej. Zgodnie z Konstytucją RP są to: Prezydent RP i Rada Ministrów, które są naczelnymi organami

kierowania bezpieczeństwem państwa. Naczelne organy kierowania sprzężone funkcjonalnie i informacyjnie z pozostałymi organami kierowania na wszystkich szczeblach struktury państwowej – w których kompetencjach znajdują się bezpośrednio lub na mocy zlecenia kwestie bezpieczeństwa indywidualnego obywateli, bezpieczeństwa zbiorowego społeczności lokalnych i bezpieczeństwa państwa w całości – tworzą system kierowania bezpieczeństwem państwa⁴⁵.

1) Prezydent RP w ramach przysługujących mu konstytucyjnych uprawnień może oddziaływać na stan bezpieczeństwa wewnętrznego państwa poprzez organy którym przewodniczy lub które mu podlegają. Organem takim jest Rada Bezpieczeństwa Narodowego która została powołana postanowieniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 20 stycznia 1998 r.

W jej skład wchodzi: Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, Minister Spraw Zagranicznych, Minister obrony Narodowej, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, Minister Finansów, Prezes Narodowego Banku Polskiego, Szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego – Sekretarz Rady

Prezydent RP zwołuje posiedzenie Rady Bezpieczeństwa Narodowego, ustala porządek obrad i im przewodniczy.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej określa organizację oraz zakres działania Biura Bezpieczeństwa Narodowego, którego podstawowymi zadaniami są między innymi⁴⁶:

- a) gromadzenie i przedstawianie informacji o stanie bezpieczeństwa narodowego
- b) definiowanie zagrożeń tego bezpieczeństwa oraz opracowywanie propozycji sposobów ich usunięcia lub zmniejszenia
- c) organizowanie działalności badawczej, informacyjnej i popularyzatorskiej w zakresie problematyki bezpieczeństwa narodowego
- d) współpraca z agendami parlamentu i rządu oraz organami terenowej administracji państwowej i samorządowej w sprawach związanych z obronnością i bezpieczeństwem państwa.

⁴⁵ S. Koziej, Rozważania o przyszłej strategii NATO oraz strategii bezpieczeństwa i obronności Rzeczypospolitej Polskiej, Tamże s.71.

⁴⁶ Zarządzenie Prezydenta RP z dnia 13 grudnia 1991r. w sprawie składu oraz zasad i trybu działania komitetu obrony kraju oraz zakresu działania Biura Bezpieczeństwa Narodowego.

2) Rada Ministrów działa kolegialnie. Jej pracami kieruje Prezes Rady Ministrów. W jej ramach Minister kieruje określonym działem administracji rządowej a jednocześnie może wykonywać inne zadania, na zasadach określonych w ustawie. Do zadań które z upoważnienia Prezesa Rady Ministrów realizuje Kancelaria Prezesa Rady Ministrów należy m.in. wykonywanie zadań z zakresu obronności i bezpieczeństwa państwa w określonych odrębnie przepisach⁴⁷.

Zgodnie z Konstytucją za zapewnienie bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego odpowiedzialna jest Rada Ministrów, która w związku z tym określa szczegółowe sposoby wykonywania zadań ustawowych oraz wydziela niezbędne do tego siły i środki w ramach prowadzenia polityki zagranicznej i wewnętrznej. Jednym ze sposobów jej działania jest tworzenie organów zajmujących się określonymi zagadnieniami. Zaliczyć do nich można:

Komitet Spraw Obronnych Rady Ministrów⁴⁸ - do którego zakresu działania należą między innymi sprawy projektów aktów normatywnych, projektów programów, analiz, sprawozdań i innych dokumentów rządowych dotyczących zewnętrznego i wewnętrznego bezpieczeństwa państwa. Dotyczą one w szczególności systemu obronnego państwa oraz ekonomiczno-społecznych podstaw jego funkcjonowania. Uwzględniać powinny wymogi bezpieczeństwa państwa w planowaniu przestrzennym i rozbudowie infrastruktury gospodarczej oraz nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i innych sytuacji kryzysowych, a także koncepcji działań zmierzających do likwidacji tych zagrożeń i sytuacji oraz usunięcia ich skutków.

Kolegium do Spraw Służb Specjalnych⁴⁹ jest organem opiniodawczo-doradczym w sprawach programowania nadzoru i koordynowania działań Urzędu Ochrony Państwa i Wojskowych Służb Informacyjnych oraz podejmowanych dla ochrony bezpieczeństwa państwa działań Policji, Straży Granicznej i Żandarmerii Wojskowej. Analizując treść tego dokumentu można stwierdzić, iż Żandarmeria Wojskowa zaliczona została do podstawowych organów odpowiedzialnych za

⁴⁷ Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996r. o organizacji i trybie pracy Rady Ministrów oraz o zakresie działania ministrów. (Dz. U. nr 106 poz.492 z późn. zmian.).

⁴⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 listopada 1997 r. w sprawie utworzenia stałych komitetów Rady Ministrów (Dz. U. Nr 143 poz. 953).

⁴⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 czerwca 1997 r. w sprawie zadań, szczególnych zasad i trybu funkcjonowania Kolegium do Spraw Służb Specjalnych przy Radzie Ministrów, zasad udziału w posiedzeniach Kolegium przedstawicieli służb specjalnych i innych właściwych organów, a także zakresu czynności Sekretarza Kolegium (Dz. U. Nr 64 poz. 412).

bezpieczeństwo państwa. Nie sprecyzowano jednak płaszczyzn współdziałania wymienionych organów. Dlatego też formułowanie ocen lub wyrażanie opinii w sprawach koordynacji działań tych służb, jak również ocena współdziałania między nimi są ograniczone.

Minister Koordynator Służb Specjalnych⁵⁰ jest członkiem Rady Ministrów wykonuje zadania wyznaczone przez Prezesa Rady Ministrów, zwłaszcza związane z inicjowaniem, programowaniem i koordynowaniem działań Urzędu Ochrony Państwa i Wojskowych Służb Informacyjnych oraz podejmowanych w celu ochrony bezpieczeństwa państwa działań Policji, Straży Granicznej, Żandarmerii Wojskowej i innych jednostek. Treść tego dokumentu wskazuje, iż należy stworzyć zintegrowany system służb specjalnych oraz innych jednostek wykonujących zadania na rzecz bezpieczeństwa państwa. Dotychczas jednak on nie funkcjonuje.

Ponadto każdy minister, w ramach swoich właściwości, kierujący określonym działem administracji rządowej wykonuje określone w odrębnych przepisach zadania z dziedziny obronności i ochrony bezpieczeństwa Państwa, z wyjątkiem spraw, które na mocy odrębnych przepisów należą do innych organów administracji rządowej i państwowych jednostek organizacyjnych⁵¹. Poszczególni ministrowie otrzymali również uprawnienia do sprawowania nadzoru nad działalnością instytucji realizujących zadania na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji⁵² – do zakresu jego działania należą w szczególności sprawy związane z inicjowaniem polityki rządu w zakresie bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego, nadzór nad działalnością Policji, Straży Pożarnej, Straży Granicznej i Obrony Cywilnej. Koordynuje on działania porządkowo-ochronne oraz czynności ratownicze w razie klęsk żywiołowych i innych podobnych zdarzeń zagrażających bezpieczeństwu powszechnemu. Koordynuje działania w zakresie ochrony tajemnicy państwowej i służbowej. Inicjuje oraz doskonali organizację i metod działania administracji państwowej oraz wspiera działalność naukową i społeczną, podejmowaną zwłaszcza na rzecz przeciwdziałania przestępczości i zjawiskom kryminogennym.

⁵⁰ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 7 listopada 1997 r. w sprawie ustaleń szczegółowego zakresu działań Ministra – członka Rady Ministrów Janusza Pałubickiego (Dz. U. Nr 136 z 1997 r. poz. 924)

⁵¹ Ustawa z dnia 4 września 1997r. o działach administracji rządowej.(Dz. U. nr 141 poz. 943 z późn. zmian.)

⁵² Ustawa z dnia 21 czerwca 1996r. o Urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (Dz. U. Nr 106 poz. 491).

Analiza licznych aktów prawnych wskazuje, iż brak jest dokumentu szczegółowo rozdzielającego kompetencje między Policją, Urzędem Ochrony Państwa, Strażą Pożarną, Strażą Graniczną i Obroną Cywilną oraz wojskowymi organami porządkowymi (w tym Żandarmerią Wojskową) i Wojskowymi Służbami Informacyjnymi podległymi MON oraz zasady ich współdziałania. Do uregulowania tej sprawy zobligowany był Prezes Rady Ministrów.

Organy kierowania bezpieczeństwem wewnętrznym na szczeblu wojewódzkim.

Jednostkami zasadniczego trójstopniowego podziału terytorium państwa⁵³ są województwa, powiaty i gminy.

Administrację publiczną w województwie⁵⁴ wykonują organy administracji rządowej i organy samorządu województwa.

Organami administracji rządowej na obszarze województwa są wojewoda sprawujący władzę administracji ogólnej i organy administracji niespolonej.

Wojewoda jako przedstawiciel Rady Ministrów odpowiada za wykonywanie polityki rządu na obszarze województwa, a w szczególności zapewnia współdziałanie wszystkich jednostek organizacyjnych administracji rządowej i samorządowej działających na obszarze województwa i kieruje ich działalnością. Dotyczy to zwłaszcza zapobiegania zagrożeniu życia, zdrowia lub mienia oraz zagrożeniom środowiska, bezpieczeństwa państwa i utrzymania porządku publicznego. Wykonuje on i koordynuje zadania w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa.

Wojewoda jako zwierzchnik zespolonej administracji rządowej kieruje nią i koordynuje jej działalność, zapewnia warunki do skutecznego jej działania i ponosi odpowiedzialność za rezultaty jej działania.

Wojewoda może wydawać rozporządzenia porządkowe, jeżeli jest to niezbędne do ochrony życia, zdrowia lub mienia oraz do zapewnienia porządku, spokoju i bezpieczeństwa publicznego.

Rozporządzenie porządkowe wchodzi w życie z chwilą ogłoszenia. Ogłoszenia następuje natychmiast w środkach masowego przekazu oraz w drodze obwieszczeń lub w inny sposób zwyczajowo przyjęty na danym obszarze.

⁵³ Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (Dz. U. z 1998 r. Nr 96 poz. 603)

W każdym województwie powołuje się, wojewódzki zespół⁵⁵ do spraw ochrony przeciwpożarowej i ratownictwa którego zadaniem jest koordynacja działań zmierzających do zapobiegania i likwidacji nadzwyczajnych zagrożeń ludzi i środowiska, będących następstwem działania sił przyrody lub wypadków i katastrof spowodowanych rozwojem cywilizacji.

W skład zespołu wchodzi: przewodniczący – wojewoda, zastępca – komendant wojewódzki Państwowej Straży Pożarnej, członkowie: komendant wojewódzki policji, wojewódzki inspektor obrony cywilnej, szef wojewódzkiego sztabu wojskowego, wojewódzki inspektor ochrony środowiska, wojewódzki inspektor sanitarny, wojewódzki inspektor nadzoru budowlanego

Przewodniczący, stosownie do potrzeb, może zaprosić do udziału w pracach zespołu inne osoby, a w szczególności kierowników zespolonych służb, inspekcji i straży wojewódzkich, a także kierowników wojewódzkich organów administracji niezespolonej lub ich przedstawicieli.

Organami administracji niezespolonej⁵⁶ są między innymi dowódcy okręgów wojskowych, szefowie wojewódzkich sztabów wojskowych, wojskowi komendanci uzupełnień, dyrektorzy izb skarbowych, naczelnicy urzędów skarbowych, inspektorzy kontroli skarbowych, dyrektorzy urzędów celnych, morskich i statystycznych oraz komendanci Oddziałów Straży Granicznej, komendanci strażnic oraz komendanci granicznych placówek kontrolnych i dywizjonów Straży Granicznej.

Analizując akty prawne można stwierdzić, iż Żandarmeria Wojskowa została pominięta, gdyż nie jest wymieniona ani w organach administracji zespolonej, ani w organach administracji niezespolonej.

Podmioty odpowiedzialne za bezpieczeństwo wewnętrzne na szczeblu powiatowym.

Powiat⁵⁷ wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym między innymi w zakresie promocji i ochrony zdrowia, kultury i ochrony kultury, ochrony środowiska i przyrody, porządku publicznego i

⁵⁴ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o administracji rządowej w województwie (Dz. U. z 1998 r. Nr 91 poz.577)

⁵⁵ Rozporządzenie Ministra spraw wewnętrznych i administracji z dnia 28 grudnia 1998 r. w sprawie składu oraz szczegółowych zasad działania i trybu powoływania wojewódzkiego zespołu do ochrony przeciwpożarowej i ratownictwa (Dz. U. z 1998 r. Nr 166 poz. 1259)

⁵⁶ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o administracji rządowej w województwie (Dz. U. z 1998 r. Nr 91 poz.57)

⁵⁷ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 1998 r. Nr 91 poz.577).

bezpieczeństwa obywateli, ochrony przeciwpowodziowej, przeciwpożarowej i zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska, jak również sprawami obronności.

Organami powiatu są: Rada powiatu i Zarząd powiatu.

Zarząd wykonuje zadania powiatu przy pomocy starostwa powiatowego, kierowników powiatowych służb, inspekcji i straży oraz jednostek organizacyjnych powiatu, które wspólnie tworzą powiatową administrację zespoloną.

Starosta organizuje pracę zarządu powiatowego, kieruje bieżącymi sprawami powiatu oraz reprezentuje powiat na zewnątrz.

Na podstawie i w granicach upoważnień zawartych w ustawach rada powiatu stanowi akty prawa miejscowego obowiązujące na obszarze powiatu.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, rada powiatu może wydawać powiatowe przepisy porządkowe, jeżeli jest to niezbędne do ochrony życia, zdrowia lub mienia obywateli, ochrony środowiska naturalnego albo do zapewnienia porządku, spokoju i bezpieczeństwa publicznego, o ile przyczyny te występują na obszarze więcej niż jednej gminy.

W skład powiatowego zespołu⁵⁸ do spraw ochrony przeciwpożarowej i ratownictwa wchodzi: przewodniczący – starosta, zastępca – komendant powiatowy Państwowej Straży Pożarnej, jako członkowie: komendant powiatowy Policji, powiatowy inspektor obrony cywilnej, powiatowy inspektor sanitarny, powiatowy inspektor nadzoru budowlanego, przedstawiciel wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska.

Przewodniczący, stosownie do potrzeb, może zaprosić do udziału w pracach zespołu inne osoby, w szczególności kierowników powiatowych służb, inspekcji i straży oraz kierowników jednostek organizacyjnych starostwa powiatowego

Podmioty odpowiedzialne za bezpieczeństwo wewnętrzne na szczeblu gminnym.

Do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym nie zastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów. Zadania własne

⁵⁸ Rozporządzenie Ministra spraw wewnętrznych i administracji z dnia 28 grudnia 1998 r. w sprawie składu oraz szczegółowych zasad działania i trybu powoływania wojewódzkiego zespołu do ochrony przeciwpożarowej i ratownictwa (Dz. U. z 1998 r. Nr 166 poz. 1259).

gminy obejmują między innymi sprawy⁵⁹ ładu przestrzennego, gospodarki terenami i ochrony środowiska, wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i utylizacji odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą, ochrony zdrowia oraz porządku publicznego i ochrony przeciwpożarowej.

Gmina realizuje zadania w celu bieżącego i nieprzerwanego zaspokajania zbiorowych potrzeb wspólnoty samorządowej. Ich realizacja odbywa się w ramach gospodarki komunalnej obejmującej zadania o charakterze użyteczności publicznej w drodze świadczenia usług powszechnie dostępnych⁶⁰.

W ramach prowadzonej gospodarki komunalnej funkcjonują pogotowie ratunkowe, gazowe, energetyczne, wodno-kanalizacyjne. Ich działalność również wpływa na stan bezpieczeństwa na terenie gminy.

2.3. Wyspecjalizowane ogniwa bezpieczeństwa państwa.

Są to siły i środki powołane i stworzone wyłącznie lub głównie w celu zapewnienia zewnętrznego i wewnętrznego bezpieczeństwa państwa. Do organów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo wewnętrzne zaliczyć należy:

Urząd Ochrony Państwa, który jest centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach bezpieczeństwa państwa i ochrony jego porządku konstytucyjnego⁶¹. Do jego zadań należy między innymi rozpoznawanie i przeciwdziałanie zagrożeniom godzącym w bezpieczeństwo, obronność, niezależność całość i międzynarodową pozycję państwa. Analizując przepisy regulujące działanie tej instytucji można stwierdzić, iż wykonuje ona szereg zbieżnych z Żandarmerią Wojskową czynności. Dotyczy to zwłaszcza zapobiegania i wykrywania przestępstw obrotu środkami odurzającymi oraz ścigania ich sprawców.

Podobnie jak Żandarmeria Wojskowa, wykonuje on czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze i na polecenie sądu lub prokuratora.

⁵⁹ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (tekst jednolity Dz. U. Nr 13 z 1996 r. poz. 74).

⁶⁰ Ustawa z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej (Dz. U. Nr 9 z 1997 r. poz. 43).

⁶¹ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Urzędzie Ochrony Państwa (Tekst jednolity Dz. U. Nr 51 p.526 z 1999r.).

Policja⁶² jest umundurowaną i uzbrojoną formacją służącą społeczeństwu i przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego. Jej podstawowe zadania sprowadzają się do ochrony życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra oraz ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Analiza porównawcza obowiązków i uprawnień z Żandarmerią Wojskową wskazuje na tożsamość przedmiotową działań, a więc ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia, ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń a także ściganie ich sprawców. Różnica jest jedynie w właściwości podmiotowej.

Straż Pożarna⁶³ jest zawodową, umundurowaną i wyposażoną w specjalistyczny sprzęt formacją, przeznaczoną do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami. Do jej zadań należy między innymi organizowanie i prowadzenie akcji ratowniczej w czasie walki z pożarami oraz likwidacji miejscowych zagrożeń. Wykonuje ona pomocnicze czynności ratownicze w czasie klęsk żywiołowych oraz likwidacji miejscowych zagrożeń przez inne służby ratownicze.

Straż Pożarna jest organizatorem krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, mającego na celu ochronę życia, zdrowia oraz mienia podczas walki z pożarami i innymi klęskami żywiołowymi.

Współdziałanie z Żandarmerią Wojskową miało miejsce zwłaszcza podczas powodzi w 1997 roku.

Straż Graniczna⁶⁴ - została utworzona do ochrony granicy państwowej na lądzie i na morzu oraz kontroli ruchu granicznego. Analizując jej zadania, takie jak ochrona granicy państwowej, organizowanie i dokonywanie kontroli ruchu granicznego, rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców według swojej właściwości, można stwierdzić szereg płaszczyzn współpracy z Żandarmerią Wojskową. Dotyczy to zwłaszcza wykonywania czynności operacyjno-rozpoznawczych, dochodzeniowo-śledczych i administracyjnych w stosunku do żołnierzy naruszających przepisy związane z przekraczaniem granicy państwowej.

⁶² Ustawa o Policji z dnia 6 kwietnia 1990r. (Dz. U. Nr 30 poz. 179 z późniejszymi zmianami).

⁶³ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Straży Pożarnej (Dz. U. z 1991 r. Nr 88 poz. 400).

⁶⁴ ustawa z dnia 12 październik 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. Nr 78 poz. 462 z późn. zmianami)

W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny Straż Graniczna staje się z mocy prawa częścią Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, podległą Ministrowi Obrony Narodowej.

Obrona Cywilna⁶⁵ - w okresie pokoju organy kierowania oraz siły i środki obrony cywilnej biorą udział w ochronie ludności i środowiska naturalnego przed nagłymi i rozległymi zagrożeniami powstałymi w wyniku działania sił przyrody lub awarii obiektów technicznych, szczególnie przed tymi które powodują skażenia promieniotwórcze lub skażenia toksycznymi środkami przemysłowymi oraz katastrofalne pożary i zatopienia. Analizując zakres jej działania, w tym określanie zasad organizacji i prowadzenia akcji ratunkowych, inicjowanie przedsięwzięć zmierzających do realizacji zadań obrony cywilnej, określanie wymagań ochronnych i użytkowych budowli ochronnych oraz zasad ich wykorzystywania, można stwierdzić, iż istnieją płaszczyzny współdziałania z Żandarmerią Wojskową. Dotyczy to zwłaszcza zbierania informacji o powstałych awariach i zagrożeniach.

Wojskowe Służby Informacyjne⁶⁶ wykonują zadania związane z rozpoznawaniem i przeciwdziałaniem zagrożeniom godzącym w obronność Państwa oraz naruszeniom tajemnicy państwowej w zakresie obronności jak również przygotowują dla organów państwowych informacje i analizy istotne dla obronności państwa.

Obowiązki i uprawnienia związane z wykonywaniem czynności służbowych przez funkcjonariuszy Urzędu Ochrony Państwa dotyczą odpowiednio żołnierzy Wojskowych Służb Informacyjnych w zakresie wykonywanych przez nich zadań.

Z instytucją tą Żandarmeria Wojskowa ma wspólną właściwość podmiotową w zakresie czynów popełnionych przez żołnierzy.

Inspekcja Celna⁶⁷ powołana jest do przeciwdziałania i zwalczania naruszeń prawa obowiązującego w dziedzinie obrotu towarowego z zagranicą i obrotu towarami pochodzącymi z zagranicy. Do jej zadań należy między innymi rozpoznawanie, zapobieganie, wykrywanie i zwalczanie przestępstw i wykroczeń w zakresie obrotu towarowego z zagranicą. Analizując zakres działania tej instytucji można stwierdzić,

⁶⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28.09.1993 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw i gmin oraz zasad i trybu kierowania, a także koordynowania przez nich przygotowań i realizacji przedsięwzięć obrony cywilnej (Dz. U. Nr 91 poz.420).

⁶⁶ Ustawa o powszechnym obowiązku obrony RP (tekst jednolity Dz. U. Nr 4 z 1992 r.).

⁶⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. o Inspekcji Celnej (Dz. U. z 1997 r. Nr 71. poz. 449).

iż podobnie jak Żandarmeria Wojskowa, wykonuje ona czynności operacyjno-rozpoznawcze i prowadzi postępowania przygotowawcze. Punktem wspólnym mogą być czyny pozostające w zainteresowaniu tej instytucji a popełnione przez żołnierzy.

Kontrola Skarbowa⁶⁸ jej celem jest ochrona interesów i praw majątkowych Skarbu Państwa oraz zapewnienie skuteczności wykonywania zobowiązań podatkowych i innych należności stanowiących dochód budżetu państwa lub państwowych funduszy celowych.

Analizując zakres działania Kontroli Skarbowej, można stwierdzić, iż w celu ustalenia należności pieniężnych budżetu państwa oraz zobowiązań podatkowych stanowiących dochód gminy, uzyskuje ona, w tym również w drodze czynności operacyjno-rozpoznawczych informacje o dochodach, obrotach, rzeczach i prawach majątkowych podlegających kontroli. Przy wykonywaniu tych zadań kontrola skarbową współdziała z Policją, Urzędem Ochrony Państwa, Głównym Urzędem Cei oraz Strażą Graniczną. Istnieje celowość współdziałania z Żandarmerią Wojskową jednak sprawy te nie są dotychczas prawnie uregulowane.

Inspekcja Ochrony Środowiska⁶⁹ jest organem kontroli przestrzegania przepisów o ochronie środowiska oraz badaniu stanu środowiska. Do jej zadań w szczególności należy kontrola przestrzegania przepisów o ochronie środowiska i racjonalnym użytkowaniu zasobów przyrody.

Współdziała w zakresie ochrony środowiska z innymi organami kontrolnymi, organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości oraz organami administracji państwowej i rządowej, samorządu terytorialnego i obrony cywilnej, a także organizacjami społecznymi. Natomiast z Żandarmerią Wojskową w zakresie w jakim sprawcami naruszeń środowiska są żołnierze i jednostki wojskowe.

Inspekcja Sanitarna⁷⁰ jest organem realizującym zadania mające na celu ochronę zdrowia ludzkiego przed wpływem czynników szkodliwych lub uciążliwych, a w szczególności w celu zapobiegania powstawania chorób zakaźnych i zawodowych. Analiza zakresu jej działania, a między innymi, planowanie i organizowanie sanitarnego zabezpieczenia granic państwa, nadzór sanitarny nad ruchem pasażerskim i towarowym w morskich i lotniczych portach oraz przystaniach

⁶⁸ Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej (Tekst jednolity Dz. U. Nr 54 poz. 572 z 1999r.).

⁶⁹ Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 1991 r. Nr 77 poz. 335).

⁷⁰ Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 1998 r. Nr 90 poz. 575).

oraz kierowanie akcją sanitarną przy masowych przemieszczeniach ludności, zjazdach i zgromadzeniach wskazuje na możliwość współdziałania z Żandarmerią Wojskową.

Krajowy system ratowniczo-gaśniczy⁷¹ jest integralną częścią organizacji bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, obejmujący, w celu ratowania życia, zdrowia, mienia lub środowiska, prognozowanie, rozpoznanie i zwalczanie pożarów, klęsk żywiołowych lub innych miejscowych zagrożeń. System ten skupia jednostki ochrony przeciwpożarowej, inne służby, inspekcje, straże, instytucje oraz podmioty, które dobrowolnie w drodze umowy cywilnoprawnej zgodziły się współdziałać w akcjach ratowniczych.

Krajowy system ratowniczo-gaśniczy ma na celu ochronę życia, zdrowia mienia lub środowiska poprzez walkę z pożarami lub innymi klęskami żywiołowymi, ratownictwo techniczne, chemiczne, ekologiczne i medyczne.

Zadania krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, koordynują i kontrolują wykonywanie zadań, a w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożenia życia, zdrowia lub środowiska kierują tym systemem Komendant Główny Straży Pożarnej na obszarze kraju, wojewoda na terenie województwa, starosta na obszarze powiatu.

W ramach systemu realizują zadania⁷² w zakresie walki z pożarami i innymi klęskami żywiołowymi, ratownictwa technicznego i chemicznego, w szczególności poprzez analizowanie i rozpoznawanie zagrożeń, utrzymywanie gotowości do prowadzenia działań ratowniczych, podejmowania działań zmierzających do ograniczenia i likwidacji pożarów, awarii, wypadków i katastrof technicznych oraz chemicznych, wypadków i katastrof komunikacyjnych.

Przeprowadzone analizy wskazują, iż Żandarmeria Wojskowa posiada stosunkowo szerokie uprawnienia w zakresie realizacji zadań wpływających na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Mimo, iż zadania zasadniczo ograniczają się do żołnierzy to jednak zakres przedmiotowy jest bardzo zbliżony do Policji. Potwierdza to również fakt prowadzenia czynności operacyjno-rozpoznawczych, dochodzeniowo-śledczych oraz porządkowo-administracyjnych. Popętnienie przestępstwa bądź wykroczenia przez żołnierza, pociąga za sobą często konieczność realizowania zadań

⁷¹ Ustawa z dnia 17 sierpnia 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej (Dz. U. Nr 106 z 1998 r. poz. 668).

⁷² Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 28 grudnia 1994 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz. U. Nr 140 z 1994 r. poz. 799).

przy udziale innych, wymienionych wcześniej, instytucji. Występują również sytuacje udzielania pomocy tym organom. w przypadku wyjaśniania przez nie zdarzeń, gdy w zakres zainteresowania wchodzi osoby podlegające właściwości Żandarmerii Wojskowej.

2.4. Ogniwa wspomagające bezpieczeństwo państwa

Są to wszystkie pozostałe siły i środki państwa na które dodatkowo nakładane są lub też im zlecane zadania dotyczące bądź to bezpośredniego bądź to pośredniego wsparcia i zabezpieczenia działań innych sił wykonujących bezpośrednio zadania na rzecz bezpieczeństwa państwa⁷³. Zaliczyć do nich należy między innymi takie organy jak:

Straż Ochrony Kolei - do jej podstawowych zadań należy⁷⁴ ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia na obszarze kolejowym, w pociągach i innych pojazdach szynowych oraz kontrola przestrzegania przepisów porządkowych na obszarze kolejowym, w pociągach i innych pojazdach szynowych.

Straż ochrony kolei zobowiązana jest do współdziałania z Policją, Żandarmerią Wojskową i Strażą Graniczną.

Służba Leśna – jej zadania związane ze zwalczaniem przestępstw i wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego w lasach państwowych wykonywane są przez strażników leśnych zaliczanych do Służby Leśnej⁷⁵, zatrudnionych w nadleśnictwach.

Straż Łowiecka⁷⁶ jest umundurowaną i uzbrojoną formacją podległą wojewodzie. Jej zadaniem jest kontrola realizacji przepisów ustawy, a w szczególności w zakresie ochrony zwierzyny, zwalczania kłusownictwa i wszelkiego szkodnictwa łowieckiego, zwalczania przestępstw i wykroczeń w zakresie łowiectwa oraz kontroli legalności skupu i obrotu zwierzyną.

Straż Rybacka⁷⁷ jest wyodrębnioną jednostką organizacyjną podległą bezpośrednio wojewodzie. Jej zasadnicze zadania to realizacja przepisów dotyczących kontroli dokumentów uprawniających do połowu ryb oraz dokumentów

⁷³ S. Koziej. Rozważania o przyszłej strategii NATO, tamże s.72.

⁷⁴ Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o transporcie kolejowym (Dz. U. z 1997 r. Nr 96 poz. 591).

⁷⁵ Ustawa o lasach z dnia 8 listopada 1991 r. (tekst jednolity – Dz. U. z 1991 r. Nr 101 poz. 444 z późn. zmianami).

⁷⁶ Ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz. U. z 1995 r. Nr 147 poz. 713).

stwierdzających pochodzenie ryb u osób przetwarzających lub wprowadzających ryby do obrotu, jak również kontroli ilości masy i gatunków odłowionych ryb, przetwarzanych lub wprowadzanych do obrotu oraz przedmiotów służących do ich połowu.

Straż Ochrony Przyrody - do służby Parków Narodowych⁷⁸ zalicza się pracowników zajmujących się zarządzaniem parkami narodowymi, wykonywaniem ochrony przyrody, prowadzeniem gospodarki rezerwatowej a także ochroną mienia parków narodowych oraz zwalczaniem przestępstw i wykroczeń w zakresie ochrony przyrody.

W parkach narodowych ochronę mienia, zwalczanie przestępstw i wykroczeń w zakresie ochrony przyrody wykonują funkcjonariusze Straży Parku, zaliczani do Służby Parków Narodowych. Ich uprawnienia i obowiązki przysługują również pracownikom zaliczonym do Służby Parków Krajobrazowych.

Inspekcja Weterynaryjna⁷⁹ - do głównych jej zadań należy zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt, badanie zwierząt rzeźnych i mięsa oraz wykonywanie innych zadań wynikających z odrębnych przepisów, a w szczególności wykonywanie nadzoru nad jakością zdrowotną środków spożywczych pochodzenia zwierzęcego, w tym nad warunkami sanitarnymi ich pozyskiwania, produkcji i przechowywania.

Inspekcja Farmaceutyczna⁸⁰ - do jej zadań należy w szczególności kontrolowanie warunków wytwarzania, transportu, przeładunku i przechowywania środków farmaceutycznych i materiałów medycznych, kontrolowanie jakości leków sporządzonych i wytwarzanych w aptekach, kontrolowanie obrotu środkami odurzającymi i psychotropowymi oraz ocena obecnego i perspektywicznego zaopatrzenia w środki farmaceutyczne i materiały medyczne.

Inspekcja Handlowa⁸¹ jest powołana do ochrony interesów konsumentów oraz interesów gospodarczych państwa. Do zasadniczych jej zadań należy kontrola legalności i rzetelności działań przedsiębiorstw prowadzących działalność

⁷⁷ Ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym (tekst jednolity Dz. U. z 1999 Nr 66 poz. 750)

⁷⁸ Art. 17 ustawy z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 1991 r. Nr 114 poz. 492).

⁷⁹ Ustawa z dnia 24 kwietnia 1997 r. o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa oraz o Inspekcji Weterynaryjnej.

⁸⁰ Ustawa z dnia 10 października 1991 r. o środkach farmaceutycznych, materiałach medycznych, aptekach, hurtowniach i nadzorze farmaceutycznym (Dz. U. z 1991 r. Nr 105 poz. 452),

⁸¹ Ustawa z dnia 25 lutego 1958 r. o Inspekcji Handlowej (Dz. U. z 1969 r. nr 26, poz. 206, z 1975 r. Nr 16, poz. 91, z 1990 r. Nr 14, poz. 88, z 1991 r. Nr 65. Poz. 279 oraz z 1996 r. Nr 106, poz. 496).

gospodarczą w zakresie produkcji, handlu i usług, kontrola jakości i bezpieczeństwa towarów i usług, w szczególności zagrażających życiu lub zdrowiu konsumentów.

Inspekcja Ochrony Roślin⁸² jest organem administracji państwowej powołanym do sprawowania nadzoru nad ochroną roślin uprawnych. Do zadań jej w szczególności należy kontrola roślin lub powierzchni pod ich uprawą oraz składowanych roślin i produktów roślinnych w celu stwierdzenia występowania i rozprzestrzeniania się organizmów szkodliwych, ocena stanu zagrożenia roślin przez organizmy szkodliwe, ustalanie obszaru gruntów opanowanych przez te organizmy, nadzór nad obrotem, magazynowaniem i stosowaniem środków ochrony roślin oraz przestrzeganiem okresów karencji i prewencji.

Państwowa Inspekcja Telekomunikacyjna i Poczta i Państwowa Agencja Radiokomunikacyjna⁸³ jest powołana do kontroli przewodowych sieci i urządzeń telekomunikacyjnych, a także działalności w dziedzinie poczty oraz Państwowa Agencja Radiokomunikacyjna, powołana w szczególności do kontroli sieci i urządzeń radiokomunikacyjnych oraz kontroli wykorzystania częstotliwości. Wykonuje ona zadania w celu wykrywania działalności prowadzonej bez wymaganej koncesji, określenia jakości funkcjonowania urządzeń i sieci telekomunikacyjnych, wykrywania i lokalizacji urządzeń i sieci telekomunikacyjnych używanych bez zezwolenia, kontroli przestrzegania wykorzystania przydzielonych częstotliwości.

Analizując akty prawne regulujące działalność wymienionych podmiotów można stwierdzić, iż Żandarmeria Wojskowa ma z nimi szereg płaszczyzn współdziałania. Dotyczy to zwłaszcza tych sytuacji, kiedy sprawcami naruszeń przepisów, w których właściwe są poszczególne straże i inspekcje, są żołnierze bądź pracownicy wojska. Podmioty te również mają uprawnienia do prowadzenia postępowań w przypadku popełnienia przestępstwa bądź wykroczenia.

2.5. Pozarządowe podmioty systemu bezpieczeństwa wewnętrznego

Niezależnie od organizacji wchodzących w skład struktur państwowych realizujących zadania na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego istotną rolę odgrywają

⁸² Ustawa z dnia 12 lipca 1995 r. o ochronie roślin uprawnych (tekst jednolity z 1999 r. Dz. U. Nr 66 poz. 751).

⁸³ Ustawa z 23 listopada 1990 r. o łączności (tekst jedn. Dz. U. z 1995 r. Nr 117 poz. 564).

również podmioty wykonujące zadania wpływające na stan bezpieczeństwa obywateli oraz chroniące życie, zdrowie oraz mienie. Zaliczyć do nich można między innymi:

Straż gminna⁸⁴ wykonuje zadania w zakresie ochrony porządku publicznego wynikające z ustaw i aktów prawa miejscowego. Do jej zadań należy w szczególności ochrona spokoju i porządku w miejscach publicznych, czuwanie nad porządkiem i kontrola ruchu drogowego, współdziałanie z właściwymi podmiotami w zakresie ratowania życia i zdrowia obywateli. Udziela ona pomocy w usuwaniu awarii technicznych i skutków klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń. Zabezpiecza miejsca przestępstwa, katastrofy lub innego podobnego zdarzenia, a także ustala, w miarę możliwości, świadków zdarzenia. Współdziała z organizatorami i innymi służbami w ochronie porządku podczas zgromadzeń i imprez publicznych, w tym z Żandarmerią Wojskową w przypadku udziału w nich żołnierzy.

Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe⁸⁵ (GOPR), które jest specjalistycznym stowarzyszeniem kultury fizycznej o zasięgu ogólnokrajowym. Jest ono zobowiązane i uprawnione między innymi do organizowania pomocy oraz ratowania osób, które uległy wypadkowi lub są narażone na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia w górach, organizowania oraz szkolenia górskiej służby ratowniczej, stwierdzania zagrożeń bezpieczeństwa osób przebywających w górach, na swoim terenie działania.

Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (TOPR) – realizujące powyższe zadania na obszarze Tatr i pasma Gubałowsko-Spiskiego.

Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe (WOPR), które jest specjalistycznym stowarzyszeniem kultury fizycznej o zasięgu ogólnokrajowym. Jest ono zobowiązane i uprawnione między innymi do organizowania pomocy oraz ratowania osób, które uległy wypadkowi lub są narażone na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia na wodach śródlądowych i w kąpieliskach morskich, programowania i prowadzenia profilaktycznej działalności w zakresie bezpieczeństwa osób pływających, kąpiących się w miejscach wyznaczonych oraz uprawiających

⁸⁴ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz. U. z 1997 r. Nr 123 poz. 779).

⁸⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 maja 1997 r. w sprawie szczegółowego zakresu obowiązków i uprawnień specjalistycznych organizacji ratowniczych oraz wysokości świadczeń przysługujących ratownikom górskim i wodnym (Dz. U. Nr 47 z 1997 r. poz. 303).

sporty wodne, stwierdzania zagrożeń bezpieczeństwa osób pływających i kąpiących się na swoim terenie działania.

Istotną rolę odgrywają również agencje świadczące usługi w zakresie ochrony osób i mienia, które prowadzą w tym zakresie działalność gospodarczą⁸⁶. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji wydało około trzech tysięcy koncesji w zakresie ochrony osób i około sześć tysięcy w zakresie ochrony mienia. Według danych szacunkowych we wszystkich agencjach zatrudnionych jest około dwustu tysięcy pracowników. To znaczący potencjał z którego mogą korzystać osoby fizyczne i firmy w celu zapewnienia bezpieczeństwa.

Wymieniając podmioty realizujące zadania na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju autor ograniczył się do tych, które mają największy zasięg oddziaływania i z którymi najczęściej może współdziałać Żandarmeria Wojskowa. Nie świadczy to o niedostrzeganiu roli innych podmiotów i instytucji, których jest bardzo wiele i których działalność również ma pewne znaczenie w całości systemu. Przykładowo można wymienić Urząd Dozoru Technicznego, Agencję Techniki i Technologii, Agencję Rezerw Materiałowych, Centralny Inspektorat Standaryzacji, Generalną Dyрекcję Dróg Publicznych, inspektoraty żeglugi śródlądowej, organy nadzoru nad lotnictwem cywilnym, organy gospodarki wodnej, Agencję Rezerw Artykułów Sanitarnych czy elementy systemu opieki zdrowotnej. Można więc stwierdzić, iż czynników wpływających na bezpieczeństwo wewnętrzne jest bardzo wiele. Tak samo dużo jest podmiotów, które swoim działaniem, w mniejszym bądź większym stopniu wpływają na postrzeganie bezpieczeństwa i jego faktyczny stan.

2.6. Obowiązki i uprawnienia Żandarmerii Wojskowej

Korzenie i tradycje Żandarmerii Wojskowej w Polsce sięgają bardzo wczesnego okresu naszych dziejów. Słowo żandarm wywodzi się z języka francuskiego „Gandarme” (gens d’armes), co dosłownie znaczy „ludzie uzbrojeni”. Pierwsza żandarmeria powstała we Francji za Karola VII w 1445 r. Początków żandarmerii na ziemiach polskich należy szukać w epoce Księstwa Warszawskiego, kiedy cesarz Napoleon wkroczył z wojskami na Litwę w 1812 roku.

⁸⁶ Ustawa z dnia 23 grudnia 1988 o działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 41 poz. 324)

Po utraceniu przez Polskę suwerenności żandarmeria przeżywała losy takie jak całe siły zbrojne. W chwilach zrywów narodowych odżywała i spełniała zadania nakładane na nią przez dowództwo wojskowe lub cywilne. O oddaniu jej żołnierzy dla sprawy polskiej świadczą bohaterskie czyny „dywizjonu karabinierów konnych” w powstaniu listopadowym, czy żandarmerii narodowej w powstaniu styczniowym.

Z chwilą odzyskania niepodległości i powołania policji państwowej, po przekazaniu jej kompetencji w stosunku do osób cywilnych, powstała żandarmeria wojskowa z uprawnieniami tylko wobec osób wojskowych (jeńców) lub osób cywilnych lecz podlegających sądom wojskowym.

Lata dwudzieste były okresem dużych przeobrażeń żandarmerii pod względem strukturalnym, wyposażenia oraz zasad działania. Prawne usankcjonowanie działalności nastąpiło dopiero w 1930 roku.

Po ogłoszeniu mobilizacji oraz wybuchu II wojny światowej pododdziały żandarmerii polowej realizowały zadania przy jednostkach operacyjnych oraz na zapleczu wojsk. Dowódcą Żandarmerii Wojsk Polskich na Zachodzie został płk żand. Kazimierz Chodkiewicz, przedwojenny dowódca 6 dywizjonu żandarmerii ze Lwowa. Ostatnie jednostki żandarmerii na ziemi angielskiej, po wypełnieniu swych obowiązków, zostały rozwiązane w 1949 roku.

Po II wojnie światowej zadania policyjne w siłach zbrojnych wykonywała Informacja Wojskowa a następnie od 1957 roku Wojskowa Służba Wewnętrzna.

Żandarmeria Wojskowa ponownie została utworzona na podstawie Rozkazu Ministra Obrony Narodowej Nr Pf-42/Org. z 18 kwietnia 1990 roku w sprawie rozformowania Wojskowej Służby Wewnętrznej, utworzenia Żandarmerii Wojskowej oraz połączenia służb wywiadu i kontrwywiadu. Kolejnym aktem prawnym było Zarządzenie Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego Nr 062/Org. z 15 czerwca 1990 r. w sprawie sformowania Żandarmerii Wojskowej.

Ramowy zakres działania Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej i podległych jednostek określiło Zarządzenie Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego Nr Pf-72/Org. z 4 lipca 1990 r.

Samoistny byt ustawowy został nadany Żandarmerii Wojskowej mocą artykułu 1 pkt. 9 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony PRL oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 113 poz. 491), który

wprowadził – do dziś obowiązujący – artykuł 16 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP (tekst jednolity Dz. U. z 1992 r. Nr 4 poz. 16 z późniejszymi zmianami). Zgodnie z art. 16 Żandarmeria Wojskowa wykonuje w Siłach Zbrojnych oraz w stosunku do żołnierzy zadania związane w szczególności z:

- zapewnieniem przestrzegania dyscypliny wojskowej.
- ochroną życia i zdrowia oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra.
- ochroną bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz ochroną tajemnicy państwowej i służbowej.
- zapobieganiem popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz innym zjawiskom kryminogennym, a także wykrywaniem przestępstw i wykroczeń oraz ściganiem ich sprawców.
- zapewnieniem przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych.

W granicach swych zadań Żandarmeria Wojskowa wykonuje czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze oraz administracyjno-porządkowe w tym: interwencyjne, kontrolne, ochronne, konwojowe i asystencyjne. Wykonuje również czynności na polecenie sądu i prokuratora wojskowego oraz innych organów państwowych w zakresie w jakim obowiązek ten wynika z odrębnych ustaw.

Wykonywanie czynności operacyjno-rozpoznawczych przez Żandarmerię Wojskową następuje na zasadach przewidzianych w ustawie o Policji, a czynności dochodzeniowo-śledczych – na zasadach przewidzianych w Kodeksie postępowania karnego.

Żandarmeria Wojskowa jest właściwa w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych, a takimi do 31 grudnia 2002 r. są sprawy⁸⁷:

1. żołnierzy w czynnej służbie wojskowej o przestępstwa i wykroczenia popełnione w czasie pełnienia tej służby,
2. pracowników wojska o przestępstwa przeciwko zasadom pełnienia służby lub mieniu wojskowemu,

⁸⁷ Art. 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997, Przepisy wprowadzające kodeks postępowania karnego (Dz.U.1997r. Nr 89 poz.556)

3. żołnierzy sił zbrojnych państw obcych przebywających na terenie Rzeczypospolitej Polskiej oraz członków ich personelu cywilnego, o przestępstwa i wykroczenia popełnione w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, chyba że umowa międzynarodowa której Rzeczpospolita Polska jest stroną stanowi inaczej,
4. dotyczące innych przestępstw o ile przepisy szczególne tak stanowią.

Od 1 stycznia 2003 r. Żandarmeria Wojskowa będzie właściwa wobec żołnierzy w czynnej służbie wojskowej⁸⁸:

1. o przestępstwa związane z pełnieniem służby wojskowej
2. o przestępstwa popełniane przeciwko organowi wojskowemu lub innemu żołnierzowi
3. przestępstwa popełniane podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych, w obrębie ośrodka wojskowego lub wyznaczonego miejsca przebywania, ze szkodą dla wojska lub z naruszeniem obowiązku wynikającego ze służby wojskowej – z wyjątkiem przestępstw popełnianych na szkodę osoby nie będącej żołnierzem.
4. ponadto właściwość wobec pracowników wojska i żołnierzy sił zbrojnych państw obcych będzie na dotychczasowych zasadach

Zasady wykonywania pozostałych czynności, w zakresie w jakim nie są one uregulowane w odrębnych przepisach, nastąpić miało w drodze rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej. Mimo upływu ośmiu lat nie zostało ono do tej pory wydane.

Działalnością służbową jednostek Żandarmerii Wojskowej kierują przełożeni odpowiednich szczebli, zgodnie ze schematem podporządkowania organizacyjnego oraz ramowymi zakresami działania.

Przekładając ustawowe zadania na praktyczne formy ich realizacji można stwierdzić, że przed Żandarmerią Wojskową stoją dwa podstawowe cele:

- wspomaganie dowódców w dziedzinie przestrzegania dyscypliny wojskowej i przeciwdziałaniu przestępczości;
- udział w tworzeniu – szeroko rozumianych – warunków do realizacji zadań bojowych.

Podstawowe rodzaje działań realizowanych przez Żandarmerię Wojskową można scharakteryzować następująco:

- Czynności operacyjno-rozpoznawcze obejmują⁸⁹ zdobywanie szerokiego zakresu informacji o zdarzeniach, które mogą zagrażać interesom państwa lub godzić w porządek publiczny, ich selekcję, przetwarzanie, dokumentowanie, rejestrowanie i analizowanie oraz realizację takich czynności, które są związane z realnie grożącym lub dokonany przestępstwem, ze sprawdzaniem wyników tych czynności i ich analizę prawno-karną, z wykorzystaniem ustaleń operacyjnych do planowania przedsięwzięć procesowych i do ewentualnego sprawdzenia ich rezultatów. Polegają one na uzyskiwaniu (tajnie i poufnie), gromadzeniu, sprawdzaniu i przetwarzaniu informacji o osobach, środowiskach, miejscach, zdarzeniach i zjawiskach mających bezpośredni lub przypuszczalny związek z popełnionym przestępstwem lub wykroczeniem. Mogą one mieć na celu również ujawnianie zjawisk lub zdarzeń wskazujących na zagrożenie dla dyscypliny wojskowej, tajemnicy państwowej i służbowej oraz mienia wojskowego. Czynności te wykonują wyłącznie żołnierze zawodowi posiadający odpowiednie przygotowanie i predyspozycje.
- Czynności dochodzeniowo-śledcze obejmują prowadzenie postępowań przygotowawczych, w trybie dochodzenia lub śledztwa, które stanowią zespół czynności procesowych zmierzających do ujawnienia przestępstwa i jego sprawcy, w szczególności ujawnienia i zabezpieczenia dowodów przestępstwa oraz przygotowania dla organu orzekającego materiałów umożliwiających rozstrzygnięcie sprawy⁹⁰, prowadzenie postępowań sprawdzających, czynności realizowane w ramach pomocy prawnej na rzecz innych organów ścigania.
- Patrolowanie – pełnienie służby przez prowadzenie rozpoznania, kontrolowanie, utrzymywanie bezpieczeństwa i porządku w określonym rejonie przy pomocy patroli. W czasie pokoju patroluje się teren w garnizonach wojskowych dla zapewnienia porządku i właściwego zachowania się żołnierzy poza rejonem zakwaterowania⁹¹.

⁸⁸ Art. 647 Kodeksu postępowania karnego

⁸⁹ M. Kulicki, Kryminalistyka, Toruń 1994, s.64.

⁹⁰ Z. Kegel, Polski proces karny, t.2 PWN Warszawa 1988, s.9.

⁹¹ Leksykon wiedzy wojskowej Wydawnictwo MON Warszawa 1979, s.298

- Konwojowanie – czynności grupy żołnierzy wyznaczonych doraźnie do ochrony transportu, strzeżenia mienia państwowego, pilnowania aresztantów, jeńców, mające na celu ochronę mienia lub doprowadzenie osób lub dostarczenie przedmiotów do miejsca określonego w zadaniu przez dowódcę korzystającego z określonych uprawnień⁹².
- Poszukiwanie osób – to zespół czynności o charakterze procesowym, administracyjnym i operacyjnym, których celem jest ustalenie miejsca pobytu i zatrzymanie osób poszukiwanych listem gończym lub objętych zainteresowaniem procesowym lub operacyjnym uprawnionych organów.

Analizując zakres uprawnień Żandarmerii Wojskowej⁹³ stwierdzić należy, iż jest ona uprawniona do:

- 1) legitymowania żołnierzy w celu ustalenia ich tożsamości lub sprawdzenia posiadania odpowiednich uprawnień;
- 2) zatrzymywania i doprowadzania żołnierzy w trybie i przypadkach określonych w przepisach Kodeksu postępowania karnego i innych ustaw;
- 3) zatrzymywania żołnierzy stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia oraz doprowadzania ich do właściwych organów wojskowych;
- 4) przeszukiwania żołnierzy i pomieszczeń w trybie i przypadkach określonych w przepisach Kodeksu postępowania karnego i innych ustaw;
- 5) dokonywania kontroli osobistej, a także przeglądania zawartości bagaży i sprawdzania ładunku w pojazdach, w razie istnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary.
- 6) wydawania rozkazów żołnierzom, wobec których wykonują kontrolę, w granicach niezbędnych do wykonania tej kontroli;
- 7) żądania niezbędnej pomocy od jednostek organizacyjnych, jak również zwracania się w nagłych przypadkach do każdego obywatela o udzielenie doraźnej pomocy.

Żołnierze Żandarmerii Wojskowej w toku wykonywania czynności służbowych mają obowiązek respektowania godności żołnierzy oraz przestrzegania i ochrony praw

⁹² Leksykon wiedzy wojskowej, Tamże s.177

człowieka. Czynności wyżej wymienione powinny być wykonywane w sposób możliwie najmniej naruszający dobra osobiste żołnierza, wobec którego zostają podjęte.

W razie niepodporządkowania się wydanym na podstawie prawa rozkazom, żołnierze Żandarmerii Wojskowej są uprawnieni do stosowania środków przymusu bezpośredniego w postaci fizycznych, technicznych i chemicznych środków służących do obezwładniania bądź konwojowania osób oraz do zatrzymywania pojazdów, pałek służbowych, wodnych środków obezwładniających, psów służbowych i pocisków miotanych.

Żołnierze Żandarmerii Wojskowej mogą stosować jedynie środki przymusu bezpośredniego odpowiadające potrzebom wynikającym z istniejącej sytuacji i niezbędne do osiągnięcia podporządkowania się wydanym rozkazom.

Jeżeli środki przymusu bezpośredniego są niewystarczające są oni uprawnieni do użycia broni palnej między innymi:

1. w celu odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie własne lub innej osoby, zamachu na obiekty jednostek (instytucji) wojskowych, a także na obiekty ważne dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, zamachu na konwój ochraniający osoby, pieniądze, tajne dokumenty lub wartościowe przedmioty;
2. przeciwko żołnierzowi, który wezwany do natychmiastowego porzucenia broni lub niebezpiecznego narzędzia nie zastosuje się do tego wezwania i jego zachowanie wskazuje na bezpośredni zamiar użycia wobec człowieka broni lub innego niebezpiecznego narzędzia lub który usiłuje przemocą odebrać broń uprawnionemu do jej posiadania;
3. w pościgu za żołnierzem, wobec którego użycie broni było dopuszczalne w sytuacjach określonych w pkt 1 – 2;
4. w pościgu za żołnierzem podejrzanym o popełnienie szczególnie niebezpiecznego przestępstwa;
5. w celu udaremnienia ucieczki skazanego, tymczasowo aresztowanego bądź zatrzymanego szczególnie niebezpiecznego przestępcy.

⁹³ ustawa z dnia 21 maja 1963 r. o dyscyplinie wojskowej oraz o odpowiedzialności żołnierzy za przewinienia dyscyplinarne i za naruszenie honoru i godności żołnierskiej (tekst jednolity Dz. U. z 1992 r. Nr 5 poz. 17).

W działaniach oddziałów i pododdziałów zwartych wojskowych organów porządkowych, w tym Żandarmerii Wojskowej, użycie broni palnej może nastąpić tylko na rozkaz ich dowódców.

Użycie broni powinno następować w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę żołnierzowi, przeciwko któremu użyto broni i nie może zmierzać do pozbawienia go życia, a także narażać na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia innych osób.

W razie zagrożenia albo niebezpiecznego zakłócenia bezpieczeństwa lub porządku publicznego przez żołnierzy, Zwierzchnik Sił Zbrojnych na wniosek Ministra Obrony Narodowej, w celu zapewnienia bezpieczeństwa publicznego lub przywrócenia porządku publicznego, może zarządzić użycie uzbrojonych oddziałów lub pododdziałów wojskowych organów porządkowych. Dotyczy to zwłaszcza spowodowania niebezpieczeństwa powszechnego dla życia, zdrowia lub wolności obywateli, bezpośredniego zagrożenia dla mienia w znacznych rozmiarach a także obiektów jednostek (instytucji) wojskowych jak również obiektów ważnych dla bezpieczeństwa lub obronności państwa.

W przypadkach nie cierpiących zwłoki decyzję taką podejmuje Minister Obrony Narodowej, na wniosek Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej, zawiadamiając o niej niezwłocznie Zwierzchnika Sił Zbrojnych.

Uprawnienia, o których mowa wyżej przysługują Żandarmerii Wojskowej również wobec osób nie będących żołnierzami, jeżeli osoby te współdziałają z żołnierzem w naruszaniu dyscypliny wojskowej lub bezpieczeństwa i porządku publicznego, a także jeżeli dokonują one czynów zagrażających dyscyplinie wojskowej albo czynów przeciwko życiu i zdrowiu żołnierzy, mieniu wojskowemu lub obiektom wojskowym.

Uprawnienia określone wyżej przysługują Żandarmerii Wojskowej także w toku wykonywania przewidzianych w odrębnych przepisach czynności asystencyjnych w postępowaniu egzekucyjnym, czynności ochronnych i konwojowych, a także czynności kontrolnych w zakresie ruchu drogowego oraz używania mundurów i oznak wojskowych .

W ramach kontroli ruchu drogowego Żandarmeria Wojskowa otrzymała określone kompetencje między innymi w zakresie czuwania nad bezpieczeństwem i

porządkiem ruchu na drogach, kierowania ruchem i jego kontrolowania. Uprawnienia te dotyczą kierujących pojazdami sił zbrojnych oraz żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową kierujących innymi pojazdami⁹⁴. Z tego tytułu przysługują jej uprawnienia do zatrzymania dowodu rejestracyjnego i prawa jazdy w razie zaistnienia określonej sytuacji, np.⁹⁵ stwierdzenia, że kierujący pojazdem znajduje się w stanie nietrzeźwości lub podejrzenia podrobienia lub przerobienia prawa jazdy.

Żandarmeria Wojskowa może również używać pojazdów uprzywilejowanych w ruchu, jeżeli zachodzi konieczność zapewnienia bezpieczeństwa osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, osób wchodzących w skład delegacji państw obcych lub organizacji międzynarodowych przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polski, albo osób, które ze względu na dobro państwa należy objąć ochroną, jak również w czasie przemieszczania pojazdów Sił Zbrojnych – jeżeli jest to niezbędne w związku z wykonywaniem zadań mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego albo zadań na rzecz obronności kraju⁹⁶.

Na mocy upoważnień ustawowych Minister Obrony Narodowej ustalił wojskowe organy porządkowe⁹⁷, którymi są: Żandarmeria Wojskowa, służba garnizonowa, służba wewnętrzna jednostki wojskowej i konwój wyznaczony przez dowódcę jednostki wojskowej.

Organami Żandarmerii Wojskowej w garnizonie są: oficer dyżurny jednostki, patrole, konwoje i asysty Żandarmerii Wojskowej. Podlegają one komendantowi jednostki organizacyjnej Żandarmerii Wojskowej.

Do pełnienia służby w organach Żandarmerii Wojskowej wyznacza się żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową w tej jednostce.

Zadaniem organów Żandarmerii Wojskowej jest zapewnienie przestrzegania dyscypliny wojskowej, bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz przepisów porządkowych i administracyjnych przez żołnierzy w garnizonie, a także interweniowanie w przypadkach popełnienia przestępstwa lub wykroczenia.

⁹⁴ Art. 129 Ustawy z dnia 20 czerwca 1997r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. Nr 98 poz. 602)

⁹⁵ Art. 134 i art. 139 ustawy Prawo o ruchu drogowym

⁹⁶ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie okoliczności w jakich używane są pojazdy uprzywilejowane w kolumnach (Dz. U. Nr 62 poz. 399)

⁹⁷ Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 28 maja 1992 r. w sprawie wojskowych organów porządkowych oraz składu służby garnizonowej. (Dz. U. Nr 47 poz. 212).

Istotną rolę spełnia oficer dyżurny jednostki organizacyjnej Żandarmerii Wojskowej do którego należy między innymi: decydowanie co do dalszego postępowania wobec żołnierzy doprowadzonych w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa lub wykroczenia, udawanie się na miejsce zdarzenia w wypadkach wymagających osobistej interwencji, przyjmowanie zawiadomień o przypadkach naruszeń prawa, dyscypliny wojskowej i porządku publicznego przez żołnierzy oraz podejmowanie stosownych działań. Współdziała on z organami Policji, Służby Ochrony Kolei, Straży Granicznej i innymi jednostkami organizacyjnymi ze służby garnizonowej.

Zadaniem patroli Żandarmerii Wojskowej jest kontrolowanie przestrzegania przez żołnierzy dyscypliny wojskowej i porządku publicznego, a także uprawnień żołnierzy do przebywania poza rejonem zakwaterowania oraz uprawnień do używania mundurów, odznak i oznak wojskowych, wykonywanie kontroli ruchu, interweniowanie wobec żołnierzy naruszających dyscyplinę wojskową lub porządek publiczny, dopuszczających się przestępstw lub wykroczeń oraz podejmowanie czynności nie cierpiących zwłoki, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów czynu zabronionego.

Skład patroli oraz ich uzbrojenie i wyposażenie określa komendant jednostki organizacyjnej Żandarmerii Wojskowej.

Uszczegółowienie spraw związanych ze służbą patrolową nastąpiło w Decyzji Nr 62/MON z dn. 5 lipca 1994 roku w sprawie wprowadzenia do użytku w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej Regulaminu ogólnego Sił Zbrojnych RP. Zgodnie z jej postanowieniami, w celu skutecznego działania patroli, należy dostosować liczbę i skład patroli do konkretnych zadań, warunków garnizonu i okresów nasilenia ruchu żołnierzy, patrolować miejsca najbardziej uczęszczane przez żołnierzy oraz tam gdzie istnieją największe przesłanki naruszania dyscypliny wojskowej i porządku publicznego. Patrole powinny być wyposażone w środki niezbędne do pełnienia służby.

W razie podejrzenia, że żołnierz popełnił przestępstwo (jest sprawcą wypadku) dowódca patrolu ma obowiązek udzielić pomocy rannym, zatrzymać sprawcę lub zorganizować za nim pościg, natychmiast zameldować o zdarzeniu oficerowi dyżurnemu jednostki Żandarmerii Wojskowej. Powinien on również ustalić świadków

przestępstwa i zabezpieczyć miejsce przestępstwa (wypadku), ślady i dowody rzeczowe, zorganizować ochronę mienia oraz zastosować się do zaleceń przybyłych przedstawicieli prokuratury, Żandarmerii Wojskowej i Policji.

Komendant jednostki organizacyjnej Żandarmerii Wojskowej może wyznaczyć podległych mu żołnierzy do wykonania czynności konwojowych i asystencyjnych.

Uprawnienia wojskowych organów porządkowych, w tym Żandarmerii Wojskowej, określone ogólnie w wymienionych wyżej ustawach zostały szczegółowo uregulowane przez Radę Ministrów w 1995 r.⁹⁸.

Żołnierze Żandarmerii Wojskowej występujący jako co najmniej dwuosobowy patrol, konwój lub asysta, są uprawnieni do zastosowania środków przymusu bezpośredniego i użycia broni palnej na rozkaz ich dowódcy, chyba że zaistniała sytuacja wymaga natychmiastowego działania i wydanie rozkazu jest niemożliwe albo zwłoka w ich zastosowaniu groziłaby bezpośrednim niebezpieczeństwem dla życia lub zdrowia ludzkiego albo wolności obywateli.

Rozkaz zastosowania środków przymusu bezpośredniego może wydać podwładnym żołnierzom, komendant jednostki organizacyjnej Żandarmerii Wojskowej, a w czasie jego nieobecności – oficer dyżurny tej jednostki.

Jeżeli następstwem zastosowania środka przymusu bezpośredniego lub broni palnej jest uszkodzenie ciała człowieka, żołnierz Żandarmerii Wojskowej powoduje udzielenie mu pierwszej pomocy medycznej, a w razie potrzeby – udzielenie mu fachowej pomocy medycznej. Kobiecie o widocznej ciąży zapewnia się pomoc medyczną w każdym przypadku.

Jeżeli następstwem zastosowania środka przymusu bezpośredniego lub broni palnej jest uszkodzenie ciała lub śmierć człowieka albo szkoda w mieniu znacznej wartości, żołnierz Żandarmerii Wojskowej niezwłocznie zawiadamia o zdarzeniu oficera dyżurnego miejscowo właściwej jednostki organizacyjnej Żandarmerii Wojskowej oraz melduje o nim swojemu przełożonemu. W miarę możliwości zabezpiecza na miejscu zdarzenia ślady i dowody oraz nie dopuszcza osób postronnych, a także podejmuje, w razie potrzeby, inne czynności nie cierpiące

⁹⁸Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 1995 r. w sprawie szczegółowych przypadków oraz warunków i sposobów użycia środków przymusu bezpośredniego, a także szczegółowych warunków i sposobu postępowania przy użyciu broni palnej przez żołnierzy wojskowych organów porządkowych (Dz. U. z 1996 r. Nr 5 poz. 35).

zwłoki, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów zdarzenia, ustala świadków zdarzenia.

W przypadku gdy następstwem zastosowania środka przymusu bezpośredniego lub broni palnej jest uszkodzenie ciała lub śmierć człowieka albo szkoda w mieniu znacznej wartości, oficer dyżurny właściwej miejscowo jednostki organizacyjnej Żandarmerii Wojskowej niezwłocznie powoduje zabezpieczenie wszelkich śladów i dowodów związanych z zastosowaniem środka przymusu bezpośredniego lub broni palnej.

Zastosowanie środka przymusu bezpośredniego lub broni palnej żołnierz Żandarmerii Wojskowej dokumentuje w raporcie z przebiegu służby oraz w pisemnym meldunku składanym swemu przełożonemu.

Przed użyciem broni palnej żołnierze Żandarmerii Wojskowej powinni podjąć takie działania, aby broń została użyta jako środek ostateczny. W sytuacji konieczności jej użycia zachować muszą określone prawem procedury.

Żołnierze Żandarmerii Wojskowej mogą występować jako uzbrojone pododdziały zwarte⁹⁹ i zostać użyte w stosunku do:

- 1) żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową;
- 2) osób nie będących żołnierzami:
 - a) jeżeli osoby te współdziałają z żołnierzem w naruszaniu dyscypliny wojskowej lub bezpieczeństwa i porządku publicznego, a także jeżeli dokonują one czynów zagrażających dyscyplinie wojskowej albo czynów przeciwko życiu i zdrowiu żołnierzy, mieniu wojskowemu lub obiektom wojskowym;
 - b) w toku wykonywania przewidzianych w odrębnych przepisach czynności asystencyjnych w postępowaniu egzekucyjnym, czynności ochronnych i konwojowych, a także czynności kontrolnych w zakresie ruchu drogowego oraz używania mundurów i oznak wojskowych.

Decyzję Zwierzchnika Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej albo Ministra Obrony Narodowej o użyciu uzbrojonych pododdziałów zwartych wykonuje

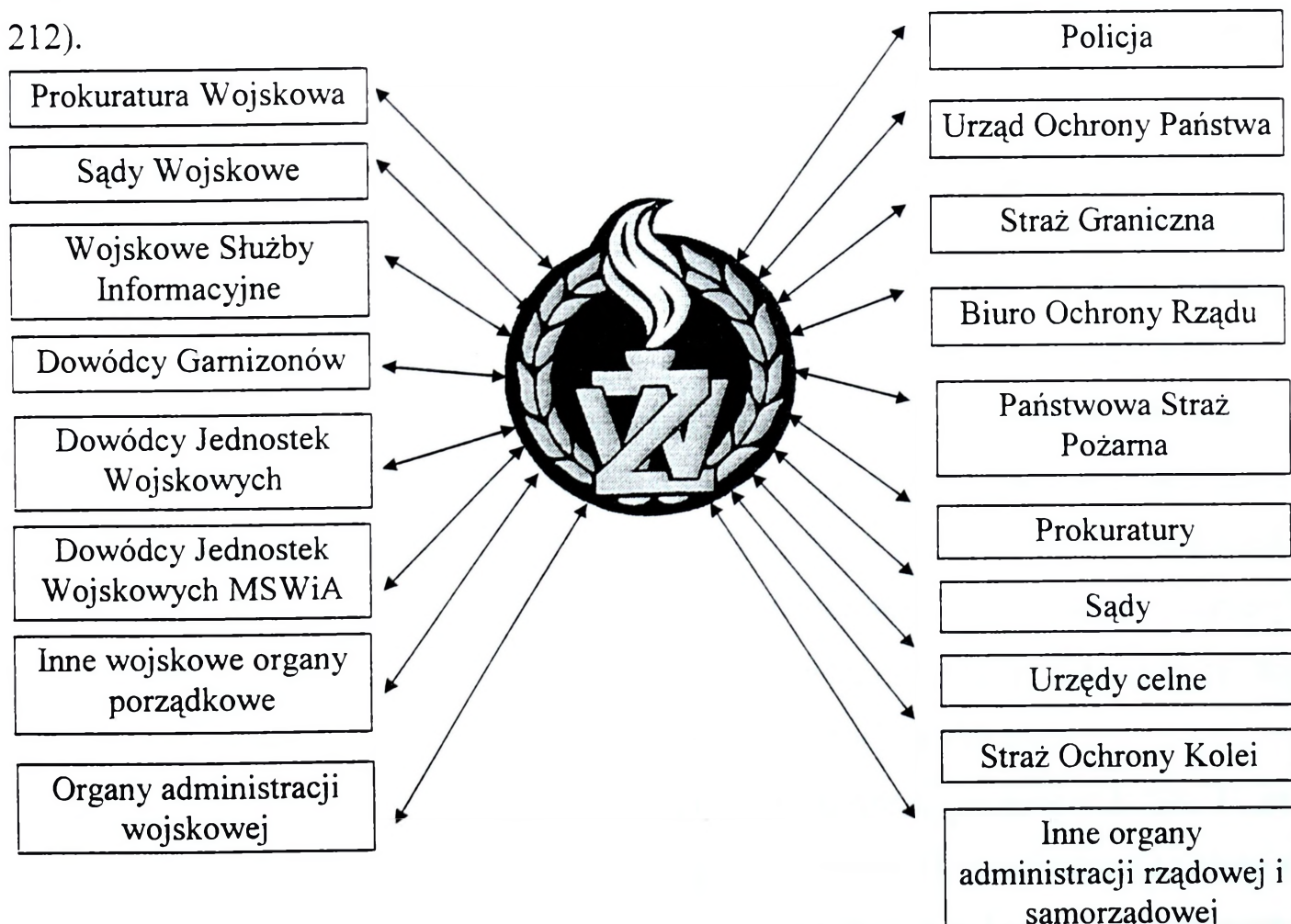
⁹⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 1995 r. w sprawie szczegółowych zasad i warunków użycia uzbrojonych pododdziałów zwartych wojskowych organów porządkowych oraz szczegółowych warunków i sposobu postępowania przy użyciu broni palnej przez te pododdziały (Dz. U. z 1996 r. Nr 5 poz.36)

Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej albo Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego za pośrednictwem dowódców właściwych okręgów wojskowych i podległych im dowódców garnizonów, a w garnizonach, w których są etatowi komendanci garnizonu – komendantów garnizonów lub dowódców jednostek wojskowych.

Użycie uzbrojonego pododdziału zwartego dokumentuje się za pomocą urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk, jeżeli jest to możliwe ze względu na przebieg zdarzenia. Zebrana dokumentacja podlega zabezpieczeniu.

Dokumentowanie użycia uzbrojonego pododdziału zwartego należy do miejscowo właściwego komendanta jednostki organizacyjnej Żandarmerii Wojskowej. Współdziała on w tym zakresie z miejscowo właściwym komendantem wojewódzkim Policji, który na jego żądanie udziela mu w tym względzie niezbędnej pomocy.

W toku wykonywania powyższych zadań Żandarmeria Wojskowa współdziała z wieloma podmiotami, a głównie z prokuraturą, sądami, dowódcami garnizonów, jednostek wojskowych i innymi wojskowymi organami porządkowymi określonymi w rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej z 12 maja 1992 r. (Dz. U. Nr 47 poz. 212).

Rys. 2. Podmioty współpracujące z Żandarmerią Wojskową.

Rolę Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego RP regulują również akty prawne przedstawione poniżej dotyczące różnych aspektów bezpieczeństwa. Do podstawowych zaliczyć należy:

1. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 1997 r. nr 90 poz.557). W myśl art.2 Żandarmeria Wojskowa jest organem postępowania wykonawczego i w jego ramach wykonuje polecenia sądu. Między innymi konwojuje tymczasowo aresztowanych lub skazanych żołnierzy (art.253)
2. Ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89 poz. 555). Zgodnie z art. 663 uprawnienia i obowiązki procesowe Policji dotyczą także Żandarmerii Wojskowej w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych. Tak więc związane one są ze ściganiem karnym żołnierzy którzy popełnili przestępstwo.
3. Ustawę z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. Nr 98 poz. 602). Zgodnie z art. 129 ust. 4 art. 134 i art. 139 ust. 3 zadania związane z czuwaniem nad bezpieczeństwem i porządkiem ruchu na drogach i jego kontrolowaniem wykonują również żołnierze Żandarmerii Wojskowej w stosunku do żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową oraz osób kierujących pojazdami Sił Zbrojnych.
4. Ustawę karną skarbową (tekst jednolity Dz. U. z 1984 r. Nr 22 poz. 103 z późn. zmianami) przewidującą w art. 175 uprawnienie do prowadzenia dochodzeń w sprawach o przestępstwa i wykroczenia skarbowe przez Żandarmerię Wojskową w stosunku do osób podlegających jej właściwości.
5. Ustawę z dnia 22 sierpnia 1997 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. Nr 106 poz. 680). W myśl art. 7 ust. 2 pkt. 2 w przypadku przeprowadzania imprez masowych na terenach będących w zarządzie jednostek organizacyjnych Ministerstwa Obrony Narodowej organizator imprezy masowej powinien powiadomić o niej, właściwego ze względu na miejsce, na którym ma się odbyć impreza, dowódcę Żandarmerii Wojskowej.
6. Ustawę z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. nr 11 poz.95). Zgodnie z art. 14 służby ochrony państwa (Urząd Ochrony Państwa i Wojskowe Służby Informacyjne) mogą korzystać z informacji uzyskanych przez Policję, Straż Graniczną, Żandarmerię Wojskową oraz organy inspekcji

celnej i kontroli skarbowej, a także zwracać się do tych służb i organów o udzielenie niezbędnej pomocy przy wykonywaniu czynności w ramach prowadzonych postępowań sprawdzających mających na celu ustalenie czy osoba sprawdzana daje rękojmię zachowania tajemnicy.

7. Ustawa z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. Nr 75 poz. 468). Zgodnie z jej brzmieniem Minister Obrony Narodowej zobowiązany jest zapewnić niezbędną liczbę osób oraz ich szkolenie i doskonalenie w zakresie działalności wychowawczej i zapobiegawczej oraz zwalczania niedozwolonego obrotu, wytwarzania, przetwarzania, przerobu i posiadania substancji, których używanie może prowadzić do narkomanii.
8. Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 6 lipca 1999 r. w sprawie zatrzymania żołnierza oraz w sprawie izb zatrzymań (Dz. U. Nr 61 poz. 666). W myśl § 3 dowódca lub żołnierz patrolu, konwoju i asysty Żandarmerii Wojskowej może podjąć decyzję o zatrzymaniu żołnierza, który rażąco narusza dyscyplinę wojskową, jeżeli zachodzi obawa jego ucieczki, zatarcia śladów czynu lub nie można ustalić jego tożsamości, albo gdy zatrzymanie jest niezbędne do niezwłocznego przywrócenia porządku wojskowego. Zatrzymanego żołnierza doprowadza się niezwłocznie do oficera dyżurnego jednostki organizacyjnej Żandarmerii Wojskowej.
9. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 lutego 1999 r. w sprawie szczegółowego zakresu, warunków i trybu współdziałania organów, służb i innych państwowych jednostek organizacyjnych ze służbami ochrony państwa w toku prowadzonych postępowań sprawdzających (Dz. U. Nr 18 poz. 159). Ten akt normatywny określa udzielanie przez Żandarmerię Wojskową niezbędnej pomocy służbom ochrony państwa przy wykonywaniu czynności w ramach prowadzonych postępowań sprawdzających.
10. Rozporządzenie Ministra Obrony z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie kontroli ruchu drogowego i kierowania tym ruchem przez wojskowe organy porządkowe (Dz. U. nr 63 poz. 411) przewidujące wykonywanie kontroli ruchu drogowego przez żołnierzy żandarmerii w czasie patroli pieszych, konnych, zmotoryzowanych lub powietrznych oraz w punktach kontroli ruchu drogowego lub w punktach kierowania ruchem drogowym.

11. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1996 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Obrony Narodowej (Dz. U. nr 94 poz.426) przewidujące sprawowanie nadzoru nad działalnością Żandarmerii Wojskowej w zakresie i na zasadach określonych w odrębnych przepisach.
12. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 lutego 1999 r. w sprawie nadania statutu Ministerstwu Obrony Narodowej (Dz. U. nr 29 poz.267) przewidujące podporządkowanie Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej w Warszawie wraz z podległymi jednostkami organizacyjnymi Ministrowi Obrony Narodowej.
13. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 marca 1991 r. w sprawie szczegółowych zasad i warunków użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w razie zagrożenia bezpieczeństwa lub niebezpiecznego zakłócenia porządku publicznego oraz zasad użycia broni palnej przez te jednostki (Dz. U. nr 26 poz.104) przewidujące dokumentowanie działań oddziałów Sił Zbrojnych przez Policję i Żandarmerię Wojskową.
14. Rozporządzenie Ministrów Obrony Narodowej i Spraw Wewnętrznych z dnia 21 stycznia 1994 r. w sprawie zakresu, zasad i trybu interweniowania policjantów wobec żołnierzy (Dz. U. nr 17 poz. 60).
15. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 1998r. w sprawie określenia innych niż kurator sądowy organów powołanych do przeprowadzania wywiadu środowiskowego, jego zakresu oraz trybu przeprowadzania (Dz. U. Nr 113 poz. 726).
16. Zarządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 sierpnia 1994 r. w sprawie obowiązków wojskowych organów porządkowych udzielających pomocy i asystujących przy czynnościach egzekucyjnych (MP z 1994 r. Nr 52 poz. 441). Dokument ten dotyczy czynności egzekucyjnych w postępowaniu cywilnym jak i administracyjnym.

Żandarmeria Wojskowa ma do spełnienia istotną rolę w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa polskiego. Wynika ona z przedstawionych aktów prawnych i miejsca w systemie. Aby jej podołać należy zrobić wszystko co możliwe w zakresie organizacyjnym, naboru, szkolenia i doskonalenia zawodowego

oraz fachowego wykonywania zadań, gdyż każdy żandarm powinien budzić zaufanie i szacunek.

WNIOSKI DO ROZDZIAŁU II

1. Analiza aktów prawnych dotyczących bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju pozwala wyróżnić trzy najważniejsze obszary:

- bezpieczeństwo indywidualne obywateli zagrożone pojedynczymi czynami przestępczymi;
- bezpieczeństwo dużych zbiorowości zagrożonych klęskami cywilizacyjnymi lub siłami przyrody;
- bezpieczeństwo struktur państwowych zagrożone działaniami zorganizowanych grup przestępczych (mafii), grup terrorystycznych.

Naruszenie granic bezpieczeństwa w każdym z tych obszarów może skutkować zakłóceniami w normalnym funkcjonowaniu Państwa. Przestępczość, najgorsza ze zjawisk patologii społecznych, ma dwa wymiary: obiektywny określany w liczbach bezwzględnych i subiektywny- wyrażany poczuciem zagrożenia obywateli. Poczucie lęku przed naruszeniem takich dóbr jak życie, zdrowie, mienie może powodować negatywne zmiany w psychice ludzkiej, ograniczać sferę pełnej i racjonalnej działalności człowieka i w konsekwencji owocować nie kontrolowanym rozwojem sytuacji.

2. Przedstawiony prawny aspekt bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju pozwala stwierdzić, iż:

- nie są w pełni realizowane postanowienia Konstytucji nakazujące organom państwowym działanie na podstawie powszechnie obowiązujących źródeł prawa (ustawy, rozporządzenia, umowy międzynarodowe, prawo miejscowe);
- niezbędne jest docenianie roli prawa w funkcjonowaniu każdej instytucji państwowej i podjęcie określonych działań, które doprowadzą do sytuacji, iż organ mający stać na straży przestrzegania prawa będzie to prawo respektował;
- niezbędne jest egzekwowanie wykonawstwa zapisów ustawowych od kierowników instytucji, którym prawo stwarza możliwości działania, a którzy przez swoje zaniechanie powodują luki w systemie bezpieczeństwa.

3. Bariery natury prawnej uniemożliwiają pełne wykorzystanie Żandarmerii Wojskowej do realizacji przypisanych jej zadań. Dotyczy to działań operacyjno-rozpoznawczych, gdyż Minister Obrony Narodowej nie otrzymał delegacji ustawowej do odpowiedniego uregulowania tych spraw w podległym mu resorcie. Również w zakresie realizacji czynności porządkowo-administracyjnych delegacja ustawowa przewidziana dla Rady Ministrów i Ministra Obrony Narodowej nie została wykonana. Wskazane jest więc utworzenie w strukturze Żandarmerii Wojskowej oddzielnej komórki której głównym zadaniem byłoby opracowywanie projektów aktów prawnych dotyczących jej działania jak również opiniowanie projektów dotyczących sfery obronności i bezpieczeństwa Państwa.

4. Wielość podmiotów uczestniczących w zapewnieniu bezpieczeństwa wewnętrznego naszego państwa, bez ośrodka kierującego (koordynującego) może spowodować, iż w sytuacji faktycznego zagrożenia zamiast efektywnych działań będziemy świadkami sporów kompetencyjnych.

ROZDZIAŁ III ŻANDARMERIA (POLICJA WOJSKOWA) W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO WYBRANYCH PAŃSTW NATO

Złożoność spraw związanych bezpieczeństwem wewnętrznym jest w każdym państwie taka sama. Zasadniczą rzeczą jest znajomość przyczyn zagrożeń i sposobu ich usunięcia w określonym czasie. Niektóre można likwidować szybko gdyż wystarczą proste rozwiązania prawne i organizacyjne. Inne wymagają dłuższego czasu ponieważ środki będące w dyspozycji państwa nie są w pełni wystarczające. Dotyczy to zwłaszcza takich zagrożeń jak międzynarodowy terroryzm, międzynarodowa zorganizowana przestępczość i związane z tym „pranie brudnych pieniędzy”, narkomania. Jedynie wspólne przeciwdziałanie tym zjawiskom, występującym również w Polsce, daje szansę na sukces.

Zagrożenia te wiążą się ze zmianą sytuacji międzynarodowej na całym kontynencie europejskim po 1989 roku. Zmienność bezpieczeństwa wiąże się także z rozwojem i wykorzystaniem osiągnięć naukowo-technicznych. Wskazane jest zatem uwzględnienie doświadczeń państw wysoko rozwiniętych przy konstruowaniu modelu bezpieczeństwa wewnętrznego Polski. System ten powinien także mieć powiązania z rozwiązaniami obowiązującymi w krajach sąsiednich. Ważne jest, aby podobne organy (instytucje) realizowały zbliżone zadania. Ułatwia to wymianę informacji i współdziałanie. Nakazuje to zastosować do Żandarmerii Wojskowej podobne rozwiązania jak w armiach NATO. Dla porównania wskazane jest przytoczenie tych rozwiązań w niektórych krajach jak: USA, Niemcy, Wielka Brytania, Francja, Holandia, Czechy.

Bezpieczeństwo wewnętrzne każdego państwa jest zależne przede wszystkim od dostrzegania zagrożeń, intensywnego i dynamicznego działania na wielu płaszczyznach, które pośrednio wpływają na eliminację bądź minimalizację tych negatywnych czynników. Jest to proces ciągłego dostosowywania do tych wyzwań.

Mówiąc o rozwiązaniach obowiązujących w innych państwach konieczna jest znajomość ogólnego usytuowania Policji Wojskowej (Żandarmerii) w systemie prawnym danego państwa. Ich rola i miejsce wiąże się z historią państwa, tradycjami danej instytucji oraz miejscem armii w tym państwie. Systemy bezpieczeństwa

wszystkich państw opierają się na analizie tych środków, które zapewniły skuteczność działania a jednocześnie uwzględniają terażniejsze uwarunkowania.

W aspekcie prawno-porównawczym dostrzec należy również, że w innych państwach w zakresie podporządkowania, organizacji i kompetencji Żandarmerii Wojskowej występuje daleko idąca różnorodność rozwiązań. W tym względzie również zauważyć wypada przede wszystkim występowanie dwóch różnych formacji – Żandarmerii Wojskowej i Policji Wojskowej, chociaż formacje te są często ze sobą utożsamiane.

Żandarmerię Wojskową spotyka się między innymi we Francji, Belgii, Holandii, a jej odpowiednikami we Włoszech są Karabinierzy, zaś w Hiszpanii – Guardia Cywilna. Występuje też ona we wszystkich państwach frankońskich i państwach Ameryki Południowej. Żandarmeria Wojskowa posiada na ogół bardzo szerokie uprawnienia, niejednokrotnie większe od policji (np. Francja) i wobec wszystkich obywateli. Tylko część jej sił jest wydzielona wyłącznie dla potrzeb wojsk i w zależności od państwa nosi wtedy różną nazwę (np. żandarmeria polowa). Żandarmeria Wojskowa stanowi zazwyczaj odrębny rodzaj sił zbrojnych i podlega bezpośrednio Ministrowi Obrony (czasami też, z uwagi na jej zadania, Ministrowi Spraw Wewnętrznych lub Sprawiedliwości).

Policja Wojskowa, w odróżnieniu od Żandarmerii Wojskowej, posiada kompetencje przede wszystkim wobec żołnierzy, a wobec osób cywilnych tylko w ograniczonym zakresie. Takie uprawnienia, jakie przysługują Żandarmerii Wojskowej, Policja Wojskowa posiada dopiero podczas działań wojennych. Obecnie Policję Wojskową posiadają takie państwa jak: Stany Zjednoczone (Military Police), Wielka Brytania (Royal Military Police), Niemcy, a także Republika Czeska. Zadania i struktury organizacyjne Policji Wojskowej cechuje przede wszystkim podporządkowanie działalności porządkowej. Podlegają one przeważnie najwyższemu dowódcy wojskowemu.

Policja Wojskowa Stanów Zjednoczonych (Military Police)

Policja Wojskowa Stanów Zjednoczonych ma specyficzną strukturę wynikającą między innymi z faktu że każdy rodzaj sił zbrojnych ma swoją policję wojskową (Military Police) podporządkowaną bezpośrednio dowódcy. Dlatego też jest

elementem manewrowym, zorganizowanym w brygady, bataliony, kompanie, plutony i sekcje. Brygada (załącznik nr 1) jest największym związkiem organizacyjnym policji wojskowej i występuje na szczeblu armii polowej i korpusu¹⁰⁰.

Do najważniejszych zadań tej formacji zaliczyć należy:

- Zapewnienie przestrzegania przepisów prawa;
- Kontrolę (otoczenia pola) walki;
- Zapewnienie bezpieczeństwa na obszarze działań;
- Ochronę obozów jenieckich;
- Ochronę osobistości państwowych i wojskowych;
- Zapobieganie aktom sabotażu.

W armii lądowej policja wojskowa działa w zasadzie w dwóch strukturach:

1. Umundurowanej, wykonującej typowe funkcje policyjno-wojskowe;
2. Dowództwa Dochodzeń Kryminalnych prowadzącego śledztwa o poważniejsze przestępstwa, w których sprawcami są żołnierze. Działania te mają charakter operacyjno-detektywistyczny.

Piony policyjno-wojskowe podlegają dowódcom ogólnowojskowym danego oddziału lub pododdziału, natomiast pionów dochodzeniowych własnym przełożonym.

Podstawowymi zadaniami w czasie pokoju jest zapobieganie popełnieniu przestępstw i wykroczeń przez żołnierzy, interweniowanie w przypadkach naruszenia przepisów, czy też zakłócenia porządku publicznego przez żołnierzy oraz szkolenie jednostek Policji Wojskowej.

Wielkość oraz organizacja oddziałów i pododdziałów policji wojskowej USA zależy od szczebla dowodzenia oraz ich przeznaczenia, a także wykonywanych zadań.

Na szczeblu dywizji występuje kompania, a na szczeblu samodzielnej brygady pluton policji wojskowej.

W skład sztabu korpusu armijnego wchodzi Wydział Policji Wojskowej, na czele którego stoi dowódca brygady. Wydział ten składa się z :

A/ oddziału operacyjnego (odpowiedzialnego za planowanie i nadzorowanie wsparcia działań bojowych);

B/ oddziału ochrony obiektów i urządzeń wojskowych;

¹⁰⁰ A. Kupis, Żandarmeria w dobie przemian, Przegląd Wojsk Lądowych 1998 Nr 6.

C/ oddziału ds. kontroli ruchu drogowego;

D/ oddziału prewencyjnego (analizuje stan dyscypliny i występujące zagrożenia w jednostkach korpusu);

E/ oddziału ds. jeńców wojennych i obozów jenieckich.

Brygada policji wojskowej wchodząca w skład korpusu armijnego może mieć w swoim składzie do 7 batalionów, a jej stan osobowy wynosi od 1250 do 3500 żołnierzy. Batalion może mieć do pięciu kompanii. Organizacja kompanii jest identyczna jak w wojskach lądowych¹⁰¹. Przykładowo brygada może posiadać:

- 3-6 batalionów zabezpieczenia oddziałów bojowych (każdy batalion posiada od 2 do 4 kompanii);
- batalion ochrony, składający się z 3-6 kompanii oraz kompanii psów wartowniczych;
- batalion ds. jeńców wojennych i internowanych.

Podstawowym pododdziałem zabezpieczającym działanie dywizji jest kompania Policji Wojskowej, która jest elementem występującym w każdej dywizji amerykańskiej. Składa się ona z:

- sekcji dowodzenia (dowódca kompanii i sztab znajdują się na SD dywizji);
- 4-5 plutonów MP (organizują patrole i kontrole ruchu drogowego, kierują przemieszczaniem jeńców, organizują tymczasowe areszty, eskortuje konwoje, prowadzą rozpoznanie dróg i mostów).

Kompanie policji wojskowej są doskonale wyposażone i uzbrojone (typ uzbrojenia jak w danej dywizji).

W organizacji policji wojskowej sił lądowych USA występują również mniejsze samodzielne pododdziały. Należą do nich:

- pluton dowodczo-administracyjny (występuje na szczeblu batalionu i zabezpiecza dowodzenie, łączność i administrowanie 2-3 kompanii);
- pluton śledczo-dochodzeniowy. Występuje na wszystkich szczeblach głównych dowództw wchodzących w skład sił lądowych. Prowadzi on dochodzenia o przestępstwa mniejszej wagi. Na każde 30 tys. żołnierzy przydzielony jest jeden pluton liczący ok. 30 żołnierzy;

¹⁰¹ W. Rybak, Żandarmeria Wojskowa coraz bliżej NATO, tamże.

- pluton (sekcja) tłumaczy – występuje na szczeblu batalionu w kompanii administracyjnej;
- pluton ochrony szpitali i środków rekonwalescencyjnych;
- laboratorium śledczo-dochodzeniowe. Mieści się ono przy dowództwie Teatru Działań Wojennych.

Prowadzeniem poważniejszych postępowań karnych zajmuje się drugi, niezależny od dowództw ogólnowojskowych, wydział policji wojskowej, na czele którego stoi tzw. Provost Marshal (dowódca policji wojskowej). Ta wyspecjalizowana komórka nie prowadzi jednak postępowań karnych o takie przestępstwa, jak szpiegostwo, sabotaż, dywersja itp. Tego rodzaju sprawy prowadzone są przez sekcje śledcze policji wojskowej tzw. „Criminal Investigation Detachments”, przy udziale wyznaczonych komórek wywiadu wojskowego.

W czasie działań wojennych pododdziały policji wojskowej realizują głównie następujące zadania:

- zapobieganie niespodziewanym atakom niewielkich grup przeciwnika na obiekty i pododdziały sił zbrojnych na zapleczu wojsk;
- konwojowanie i ochrona obiektów wojskowych;
- kierowanie ruchem drogowym poprzez organizowanie tzw. Punktów kontrolnych;
- ochrona i osłona rejonów rozmieszczenia wojsk przed niespodziewanym atakiem partyzantów i grup dywersyjnych przeciwnika;
- patrolowanie rejonów lotnisk, portów oraz innych ważnych obiektów;
- ochrona osobistości państwowych i dowódców wojskowych oraz innych powierzonych osób.

Do prowadzenia rozpoznania w rejonach możliwego desantowania i na kierunkach prawdopodobnego działania małych grup przeciwnika przewidziane są zmotoryzowane patrole policji wojskowej. Ich zadaniem jest wykrywanie przeciwnika, aktywne absorbowanie lub atakowanie do czasu nadejścia sił własnych, a także poszukiwanie, wykrywanie, ściganie i zwalczanie niedużych grup rozpoznawczo-dywersyjnych i agentury. W skład patrolu wydziela się z reguły pododdział z kompanii dywizyjnej policji wojskowej.

Szkolenie policji wojskowej armii USA realizowane jest na dwóch płaszczyznach:

1. Szkolenie zinstytucjonalizowane.

2. Szkolenie w ramach samokształcenia każdego żołnierza policji wojskowej.

Szkolenie instytucjonalne prowadzi szkoła policji wojskowej w Fort McClean w Alabamie. Przy naborze obowiązują wysokie kryteria, m.in.: dyplom szkoły wyższej, wysoki iloraz inteligencji, niekaralność. Początkowo, w ciągu 8 tygodni ochotnicy zdobywają podstawowe umiejętności żołnierskie. Następnie rozpoczyna się 9-tygodniowe szkolenie z zasad funkcjonowania policji wojskowej. Po tym etapie żołnierz zostaje skierowany do swojej pierwszej jednostki, gdzie odbywa służbę w roli „prostego policjanta”. Po upływie 3 lat żołnierz przedłuża kontrakt i wchodzi w okres szkolenia specjalistycznego. Aby zostać podoficerem policji wojskowej musi także przejść poziom szkolenia ogólnowojskowego i dowodzić zespołem w kompanii. Szkolenie w tym zakresie trwa 4 tygodnie. Po pomyślnym zaliczeniu kursu i dowodzenia żołnierz policji wojskowej promowany jest na pierwszy stopień podoficerski. Z kolei, aby być wyznaczonym na stanowisko w dziale porządkowym lub dochodzeniowym, żołnierz policji wojskowej musi zaliczyć stosowny kurs w Fort McClean trwający 3 tygodnie. Po przejściu na kolejny szczebel kariery należy ukończyć 11-tygodniowy kurs w Fort McClean, co daje możliwość wyznaczenia na stanowisko sierżanta I klasy. Do dalszego szkolenia typuje żołnierza Centralna Rada Promocyjna w Waszyngtonie. W wyniku pomyślnego ukończenia szkoleń, żołnierz może osiągnąć stopnie sierżanta mistrza, sierżanta jednostki, a potem sierżanta-majora (brak odpowiedników w Wojsku Polskim).

W odniesieniu do oficerów – szkolenie wygląda inaczej. Mogą oni otrzymywać stopnie oficerskie bezpośrednio, ale po ukończeniu szkolenia oficerów rezerwy podczas studiów. Po promocji kierowani są na przeszkolenie podstawowe w Fort McClean na okres 12 tygodni. Nabywają tam umiejętności do objęcia stanowiska dowódcy kompanii policji wojskowej. Po objęciu stanowiska i wykazaniu odpowiednich predyspozycji oficer kierowany jest do Szkoły Sztabów w Fort Leavenworth. Jest to szkoła o profilu ogólnowojskowym, przygotowująca oficerów do obejmowania stanowisk w batalionie i brygadzie policji wojskowej.

Policja Wojskowa Niemiec (Feldjägertruppe)

Początki tworzenia Żandarmerii na ziemiach niemieckich miały miejsce w 1808 r. w Królestwie Bawarii. Następnie król Fryderyk Wilhelm III edyktem z 30 lipca

1812 r. zorganizował żandarmerię do utrzymania ładu i porządku publicznego w kraju.

Żandarmeria Bundeswehry wchodzi w skład Sił Lądowych, chociaż wykonuje zadania na rzecz wszystkich rodzajów Sił Zbrojnych. Ogólne kierownictwo sprawuje Inspektor Sił Lądowych poprzez Dowództwo Sił Lądowych i Urząd Sił Lądowych.

Policja wojskowa Bundeswehry jest jednym z rodzajów wojsk. Służbowo podlega ona dowództwu związków taktycznych, a zakresem swego działania obejmuje obszar całego kraju i wszystkie rodzaje sił zbrojnych oraz administracji wojskowej. Podobnie jak inne policje wojskowe państw zachodnich posiada ona uprawnienia i kompetencje wyłącznie w stosunku do osób wojskowych, zaś w stosunku do osób cywilnych działa wyłącznie w przypadkach usankcjonowanych prawnie, takich jak napad osoby cywilnej czy też grupy osób na żołnierzy względnie obiekty Bundeswehry itp.

Do zasadniczych jej zadań należy:

Wojskowa służba porządkowa, a w tym służba patrolowa, poszukiwanie żołnierzy samowolnie oddalonych, wsparcie organów prawnych, kontrola ochrony środowiska, działanie w czasie uroczystości Bundeswehry, zabezpieczanie procedur związanych z wypadkami

Wojskowa służba ruchu, w tym służba patrolowa, kontrola ruchu drogowego, uczestnictwo w procedurach wynikających z wypadków samochodowych, oznaczanie i zabezpieczanie tras przemarszu i obszarów, wojskowa regulacja ruchu, towarzyszenie, pilotowanie ciężkiego transportu samochodowego.

Zadania związane z bezpieczeństwem obejmują zabezpieczanie, ochronę i towarzyszenie ważnym osobom, służbę eskortowa, wsparcie przedsięwzięć weryfikacyjnych (kontroli zbrojeń), ochronę uroczystości Bundeswehry, ochronę pieniędzy, amunicji, transport urządzeń i kontrolę obiektów

Największym pododdziałem policji wojskowej jest batalion (załącznik nr 2) , a następnie kompania, pluton i grupa. Każdy okręg wojskowy w czasie pokoju dysponuje batalionem policji wojskowej, a poszczególne kompanie tego batalionu są rozlokowane w komendach policji wojskowej na terenie całego kraju. W dyslokacji komendy policji wojskowej przestrzega się pierwszeństwa takich elementów jak: liczba i wielkość garnizonów wojskowych, znaczenie nadzorowanego obszaru.

Rozmieszczenie poszczególnych komend jest dostosowane do dyslokacji wszystkich korpusów i dywizji oraz stacjonowania jednostek lotniczych i marynarki wojennej. Przedstawia się ona następująco:

- Dowództwo II Okręgu/1 DZ - 720 batalion żandarmerii w Hannoverze z 4 kompaniami żandarmerii w m. Bremen, Münster, Hannover, Wilhelmshaven.
- Dowództwo III Okręgu/7 DZ - 730 batalion żandarmerii w Hilden z 3 kompaniami żandarmerii w m. Münster, Augustdorf, Köln.
- Dowództwo IV Okręgu/5 DZ - 740 batalion żandarmerii w Mainz z 4 kompaniami żandarmerii w m. Koblenz, Mainz, Zweibrücken, Nuestadt.
- Dowództwo V Okręgu/10 DZ - 750 batalion żandarmerii w Stetten z 4 kompaniami żandarmerii w m. Sigmaringen, Bruchsal, Ulm, Tauberbischofsheim i jedną kompanią szkolną żandarmerii w Stetten.
- Dowództwo VI Okręgu/1 dywizja piechoty górskiej - 760 batalion żandarmerii w Monachium z 5 kompaniami żandarmerii w m. Amberg, München, Roding, Murnau, Veitshöchheim.
- Dowództwo VIII Okręgu/14 DZ - 801 batalion żandarmerii w Neubrandenburgu z 5 kompaniami żandarmerii w m. Hagenow, Neubrandenburg, Hamburg, Neumünster, Eckernförde.
- MON - 900 batalion żandarmerii w Bonn z 3 kompaniami żandarmerii w m. Bonn, Bonn (ochrona osób), Berlin
- Dowództwo VII Okręgu/13 DZ - 701 batalion żandarmerii w Lipsku z 7 kompaniami żandarmerii w m. Lipsk, Erfurt, Frankenberg, Burg, Berlin, Postdam, Storkow.

Zasady działania policji wojskowej oraz jej kompetencje i uprawnienia uregulowane zostały prawnie w 1956 roku.

W czasie pełnienia służby żołnierze policji wojskowej wyróżniają się od innych żołnierzy Bundeswehry białą czapką, białym pasem z poprzeczką i kaburą. Występując w ubiorze polowym noszą białą opaskę na lewym rękawie, z czarnym napisem „Feldjöger”.

Wykonując swe zadania, policja wojskowa ściśle współpracuje i współdziała z policją RFN¹⁰² szczególnie zaś w zakresie nadzoru i kontroli ruchu drogowego, zapewnienia bezpieczeństwa publicznego i porządku w miejscach przebywania większej liczby żołnierzy (imprezy wojskowe, pokazy, dni otwartych koszar, itd.), zwalczania przestępstw o charakterze kryminalnym, policyjnego zabezpieczenia rejonów objętych manewrami jednostek Bundeswehry i jednostek wojskowych NATO.

W działaniu policji wojskowej istotne miejsce zajmuje współpraca z MAD (kontrwywiad wojskowy Niemiec). Wykonuje ona wiele zadań bezpośrednio stawianych przez kontrwywiad, jak również przekazuje dane uzyskane w czasie wykonywania zadań służbowych.

Ważnym i absorbującym zadaniem, którego nie sposób pominąć, jest współdziałanie z policjami wojskowymi sił zbrojnych NATO. Na terytorium Niemiec stacjonują jednostki wojskowe Belgii, Wielkiej Brytanii, Holandii, Kanady, Francji i Stanów Zjednoczonych. Ponadto z poligonów Bundeswehry korzystają jednostki wojskowe Danii. Siły zbrojne wymienionych państw dysponują własnymi policjami wojskowymi (żandarmeriami polowymi), które działają w ramach ustalonych prawnie przepisów (ustawa z 3 sierpnia 1959 roku o zasadach działania policji wojskowych państw NATO na terenie RFN).

Kompetencje, zadania oraz sposoby działania policji wojskowych w stosunku do własnych żołnierzy oraz współdziałanie między nimi są uzgodnione. Dla zacieśnienia współpracy i wymiany doświadczeń komendanci policji wojskowych raz w roku uczestniczą w tygodniowej konferencji, która odbywa się w Santhofen. Dokonuje się tam uściślenia i uaktualnienia zasad współdziałania. Ponadto w czasie odbywanych ćwiczeń wojskowych wystawiane są wspólne mieszane patrole, co ma służyć polepszaniu współpracy.

Policja Wojskowa Niemiec realizuje również zadania poza granicami państwa w przypadku wysyłania wojsk. Dotyczą one głównie utrzymania porządku wojskowego poprzez służbę patrolową we współpracy z policją i siłami miejscowej Żandarmerii, nadzór nad przestrzeganiem rozkazów oraz przepisów celnych i dewizowych.

¹⁰² K. Straszewski, *Policja Republiki Federalnej Niemiec w systemie obrony kraju.*, Warszawa 1985, s. 182.

Realizują również zadania w zakresie wojskowej regulacji ruchu poprzez kontrolę ruchu drogowego, prowadzenie rozpoznania dróg i rejonów oraz pilotowanie.

Istotnym elementem jest szkoła w Santhofen, która jest główną placówką szkolenia żandarmerii i służby sztabowej w Wojskach Lądowych. Jest ona odpowiedzialna za doksztalcanie żandarmerii i dalszy jej rozwój. Do jej zadań należy planowanie i sterowanie kursami, szkolenie i doszkalanie na kursach specjalistycznych i ogólnych dla żandarmerii, instruowanie oficerów Policji Wojskowej sił USA stacjonujących w Niemczech, dotyczące uwarunkowań prawnych i zasad współpracy oraz zasadnicza praca nad dalszym rozwojem żandarmerii wojskowej.

Opracowuje ona dla Żandarmerii koncepcje planowania, zasady dowodzenia i działania, instrukcje do szkolenia. Uczestniczy w rozwoju i tworzeniu środków bojowych dla żandarmerii wojskowej oraz wypracowuje koncepcje przeprowadzenia i oceniania ćwiczeń dla żandarmerii wojskowej.

Grupa sztabowa szkoły żandarmerii i służby sztabowej wspiera komendanta szkoły w dowodzeniu szkołą, kieruje i koordynuje zadaniami dla szkoły oraz realizuje zadania w zasadniczym obszarze dowodzenia. Dzieli się na dwa obszary:

- Sztab szkoły zawiera wszystkie elementy, które są niezbędne do wsparcia komendanta w kierowaniu szkołą, a także współpracuje z nim przy wykonywaniu różnorodnych zadań.
- Obszar szkolenia dysponuje wszystkimi środkami materialnymi i osobowymi, które są niezbędne do zabezpieczenia procesu szkolenia, planowania, sterowania kursami i kontrolą szkolenia.

Policja Wojskowa Wielkiej Brytanii (Royal Military Police)

Policja Wojskowa Wielkiej Brytanii¹⁰³ posiada długoletnie tradycje sięgające jeszcze czasów powstania Imperium Brytyjskiego. Głównym jej zadaniem jest utrzymanie dyscypliny wojskowej w szerokim tego słowa znaczeniu oraz prowadzenie postępowań karnych przeciwko żołnierzom brytyjskim – sprawcom przestępstw. Każdy z trzech rodzajów sił zbrojnych posiada swoją policję wojskową¹⁰⁴. Strukturę organizacyjną przedstawia załącznik nr 3.

¹⁰³ Opracowano na podstawie informacji i materiałów otrzymanych w czasie pobytu delegacji Żandarmerii Wojskowej Wielkiej Brytanii w KG ŻW w październiku 1999 r., Materiały w posiadaniu autora.

¹⁰⁴ M. Kryszczuk, Wybrane aspekty pracy wywiadowczej na terytorium Wielkiej Brytanii w latach 1980 – 85., ASW, Warszawa, s. 125,126.

Zadania Policji Wojskowej Wielkiej Brytanii obejmują:

1. Wsparcie działań operacyjnych wojsk:

- zapewnienie zdolności kierowania i dowodzenia,
- współdziałanie w opracowaniu planów przegrupowań wojsk,
- kontrola ruchu pojazdów wojskowych,
- zapewnienie ochrony jednostkom wojskowym, obiektom rządowym i brytyjskim placówkom dyplomatycznym.
- zapewnienie ochrony osobistej wyższym dowódcom oraz personelowi wojskowemu,
- ochrona tyłów i szczególnie ważnych dróg komunikacyjnych,
- eskortowanie ważnych konwojów,
- doradztwo i pomoc w postępowaniu z jeńcami.

2. Działania prewencyjne:

- służba patrolowa, konwojowa i asystencyjna,
- doradztwo i pomoc w zakresie ochrony fizycznej,
- doradztwo i pomoc w zakresie zapobiegania przestępstwom.

3. Działalność dochodzeniowo-śledcza:

- prowadzenie postępowań w sprawach kryminalnych,
- prowadzenie postępowań w innych poważnych zdarzeniach,
- rozpatrywanie skarg dotyczących żołnierzy,
- doradztwo i wsparcie dowództwa jednostek wojskowych w zakresie spraw związanych z dyscypliną.
- współdziałanie z Policją.

Podstawową jednostką organizacyjną brytyjskiej policji wojskowej jest kompania (załącznik nr 4) . Występuje ona na szczeblu dywizji i składa się z trzech plutonów operacji specjalnych. Kompania liczy 96 żołnierzy w tym 4 oficerów. Plutony swym składem organizacyjnym oraz wyposażeniem różnią się zasadniczo od typowych plutonów wojsk lądowych. Dowódcą każdego plutonu z kompanii policji wojskowej jest sierżant sztabowy. Pluton składa się z dwóch sekcji. Dowódcą każdej z nich jest podoficer w stopniu sierżanta.

Aktualnie brytyjska policja wojskowa liczy 1891 żołnierzy, w tym 161 oficerów. Aktualnie pełnią w niej służbę 272 kobiety.

Procentowo 87 % żołnierzy zajmuje się służbą patrolową, asystencyjną i prewencyjną, 8 % służbą dochodzeniową oraz 5 % ochroną. Centralny ośrodek szkoleniowy tej formacji znajduje się Chichester¹⁰⁵.

Liczba plutonów w kompanii nie jest stała i waha się od 3 do 7 plutonów. W Brytyjskiej Armii Renu (BAoR – British Army of Rhine) stacjonującej na terenie RFN, większość kompanii policji wojskowej składa się z 5 plutonów. Siły policji wojskowej są bezpośrednio podporządkowane sztabowi 1 KA. Wchodzące w skład tych sił dywizje pancerne posiadają etatowe kompanie policji wojskowej, a mianowicie:

1. DPanc. – 111 RMP;
2. DPanc. – 112 RMP;
3. DPanc. – 113 RMP;
4. DPanc. – 114 RMP.

Każda z wymienionych kompanii jest odpowiedni wyposażona w środki transportu i łączności (zazwyczaj samochody terenowo-osobowe „Land Rover” i motocykle „Can Cam”).

Ponadto dowództwu 1 KA podlegają 4 kompanie policji wojskowej, których głównym zadaniem jest kontrolowanie rejonów tyłów korpusu. Dwie z nich składają się z pięciu plutonów, a dwie z 3 plutonów. Należy dodać, że w przypadku zagrożenia wymienione kompanie mogą być rozwinięte do 6 plutonów i uzupełnione żołnierzami z metropolii.

W czasie pokoju kompanie policji wojskowej zabezpieczają przestrzeganie porządku i dyscypliny przez żołnierzy brytyjskich zarówno w kraju jak, jak też poza granicami Wielkiej Brytanii. (Zajmuje się tym służba porządkowo-prewencyjna – Police Duties Branch). Dotyczy to szczególnie Niemiec, gdzie znajdują się największe zgrupowania wojsk brytyjskich. W skład Berlińskiej Grupy Piechoty wchodzi 247 kompania policji wojskowej, składająca się z 7 plutonów.

Na terenie Wielkiej Brytanii jest 7 kompanii RMP, które są przydzielone do poszczególnych Grup Piechoty (5 i 8 Grupa Piechoty po 2 kompanie, 6 i 7 po jednej).

¹⁰⁵ W. Rybak, Żandarmeria Wojskowa coraz bliżej NATO, tamże.

Ponadto jedna kompania policji wojskowej wchodzi w skład londyńskiego okręgu wojskowego.

Obecnie sześć kompanii policji wojskowej stacjonuje w Irlandii Północnej, gdzie zabezpiecza działania trzech znajdujących się tam brygad brytyjskich. Ponadto kompanie RMP stacjonują na Cyprze i Belize, a pododdział liczący 6 żołnierzy RMP jest również w Gibraltarze.

W czasie działań wojennych – zdaniem Brytyjczyków – do głównych zadań policji wojskowej będzie należało zapewnienie ochrony stanowisk dowodzenia i dowódców, wyprowadzanie zagubionych pododdziałów, oznaczanie dróg, prowadzenie kontroli ruchu drogowego oraz zabezpieczenie przegrupowania wojsk.

Prowadzeniem postępowań karnych za popełnione przez żołnierzy brytyjskich przestępstwa zajmuje się wydzielony wydział RMP – Special Investigation Branch (SIB), czyli służba dochodzeniowo-śledcza.

Wszyscy żołnierze brytyjskiej policji wojskowej przechodzą przeszkolenie w ramach kursów organizowanych w Police Duties Branch, która dysponuje ośrodkiem szkoleniowym w m. Chichester. W czasie sześciomiesięcznego kursu żołnierze uczą się między innymi takich przedmiotów jak: prawo wojskowe, fotografika, łączność, budowa i prowadzenie pojazdów mechanicznych. Po przeszkoleniu kierowani są do poszczególnych kompanii RMP. Wszyscy żołnierze pełniący służbę w dziale dochodzeniowo-śledczym zobowiązani są do odbycia służby w pionie porządkowo-prewencyjnym (PDB). Dalsze specjalistyczne szkolenie w tym kierunku przechodzą oni w ośrodku szkolenia policji brytyjskiej.

Specjalny pododdział konnej policji wojskowej stacjonuje w m. Aldershot. Patroluje on tereny wokół miasta, w którym stacjonuje Dowództwo Wojsk Lądowych Wielkiej Brytanii.

Żandarmeria Narodowa Republiki Francuskiej (Gendarmerie Nationale)

Żandarmeria Narodowa jest jedną z najstarszych instytucji państwowych we Francji. Jest ona spadkobierczynią „Straży Francuskiej” – formacji wojskowej, która przez wiele stuleci była jedyną w tym kraju instytucją wypełniającą funkcje (zadania) policyjne

W 1791 roku Straż przyjęła nazwę Żandarmerii Narodowej i została jednocześnie pozbawiona funkcji sądowniczej. W 1798 roku nastąpiła kodyfikacja zasad działania oraz kompetencji tej instytucji, w wyniku której Żandarmeria otrzymała zadania policji sądowej i administracyjnej. Ich zakres, w miarę ewolucji systemu politycznego, społecznego i ekonomicznego, ulegał stopniowym zmianom, aby osiągnąć stan obecny¹⁰⁶.

Stale zachowywany był charakter wojskowy Żandarmerii. Uwypukla się to szczególnie od końca XVIII wieku, zwłaszcza podczas wojen i walk prowadzonych zarówno na terytorium Francji, jak i w jej koloniach.

Od 1992 r. wzrasta zaangażowanie Żandarmerii w sprawy międzynarodowe. Początkowo jej działalność ograniczała się do francuskojęzycznych krajów Afryki. Jednakże stopniowo rozszerzała się ona na terytorium Europy, obu Ameryk i Azji. Aktualnie Żandarmeria aktywnie uczestniczy zarówno w misjach ONZ, jak i UE.

Żandarmeria Narodowa Francji stanowi rodzaj sił zbrojnych a do jej zadań należy czuwanie nad bezpieczeństwem publicznym, ochrony ludzi i ich własności oraz zapewnienie porządku i przestrzegania prawa. W realizacji postawionych zadań współpracuje z ministerstwem spraw wewnętrznych i ministerstwem sprawiedliwości. Różnica między żandarmerią a policją polega na tym, że ta ostatnia zwalcza różnorodne zjawiska przestępcze, a żandarmeria czuwa nad bezpieczeństwem publicznym. Ponadto policja działa przede wszystkim w miastach natomiast żandarmeria na pozostałym terytorium Francji¹⁰⁷.

W ramach realizacji zadań policyjnych Żandarmeria ma obowiązek utrzymać porządek publiczny, zapewnić bezpieczeństwo osób i dóbr, a także w ramach prerogatyw zmuszać do respektowania prawa. Obejmuje ono wykrywanie zbrodni, przestępstw i wykroczeń, gromadzenie dowodów oraz poszukiwanie sprawców naruszeń prawa.

Celem działania Żandarmerii w tym obszarze zadań jest zapewnienie bezpieczeństwa publicznego. Swoją działalnością obejmuje ona 95 % terytorium kraju i 50 % obywateli państwa. Zamyka się ona do wykonywania zadań w takich obszarach jak obieg informacji, ruch drogowy, ochrona granic, ruchu lotniczego i portów

¹⁰⁶ T. Dębowski, Doświadczenia Francuskiej Żandarmerii Narodowej jako wnioski do tworzenia Gwardii Narodowej RP. Praca studyjna A.O.N., Warszawa 1997.

¹⁰⁷ W. Rybak, Żandarmeria Wojskowa coraz bliżej NATO, Przegląd Wojsk Lądowych 1998 Nr 6.

morskich, sprawy międzynarodowe (zagraniczne), nadzór nad siecią dróg, edukacja, profilaktyka i prewencja, działania sanitarne (dotyczące ludzi i zwierząt), zadania straży (policji) miejskiej, pomoc w utrzymaniu porządku.

Żandarmeria zajmuje ważne miejsce w systemie obrony narodowej terytorium Francji. W czasie pokoju uczestniczy ona w kontroli sił nuklearnych, w administrowaniu rezerwami oraz w umacnianiu zdolności bojowej wojsk.

Niezależnie od roli policji wojskowej, Żandarmeria wnosi swój wkład wszędzie tam, gdzie stacjonują jednostki Sił Zbrojnych w zakresie udzielania pomocy w sprawowaniu nad nimi dowództwa oraz przygotowuje swoje siły do działania.

Cały obszar Francji podzielony jest na trzy regiony, które z kolei dzielą się na dziewięć okręgów żandarmerii obejmujących po kilka departamentów. Jednostkami żandarmerii są legiony które dzielą się na dziewięćdziesiąt siedem ugrupowań departamentalnych a te z kolei na szwadrony, liczące około 120 osób. Najmniejszą jednostką organizacyjną są brygady, które wchodzi w skład kompanii (6-15 brygad w jednej). Obecnie liczba brygad wynosi około 3800¹⁰⁸.

Żandarmeria Narodowa podlega bezpośrednio Ministrowi Obrony Narodowej a na jej czele stoi Dyrektor Generalny. Dysponuje on Dyrekcją Generalną Żandarmerii Narodowej oraz Inspekcją Generalną (Główną) Żandarmerii Narodowej, które podporządkowane są bezpośrednio jego osobie. Strukturę organizacyjną przedstawia załącznik nr 5.

Komendant podokręgu Żandarmerii, którego siedziba jest w stolicy okręgu wojskowego (Metz, Bordeaux, Lyon), jest jednocześnie dowódcą okręgu Żandarmerii Narodowej.

Zadania żandarmerii departamentalnej obejmują nadzór ogólny nad przestrzeganiem prawa i porządku publicznego, zadania policji administracyjnej, zadania policji prawnej, nadzór nad bezpieczeństwem ruchu drogowego, zadania policji wojskowej, czuwanie nad bezpieczeństwem ludzi i dóbr, pomoc w sprawowaniu władzy cywilnej i wojskowej.

Zadania żandarmerii manewrowej obejmują utrzymywanie porządku publicznego, ochrona osób i obiektów, pomoc w działaniach żandarmerii terytorialnej.

¹⁰⁸ W. Rybak, Żandarmeria Wojskowa coraz bliżej NATO, tamże.

W służbie Żandarmerii Narodowej pozostaje obecnie około 97.500 osób, z czego około 13.000 to rezerwy osobowe. Najwięcej sił skupia żandarmeria departamentalna – 51.000 oraz żandarmeria manewrowa – 17.000. Służbę w żandarmerii pełnią wyłącznie oficerowie i podoficerowie. Poborowi mogą odbywać w niej służbę jako żandarmi pomocniczy (wykonujący czynności usługowe nie związane z realizacją ustawowych zadań). Dysponuje ona między innymi następującym wyposażeniem: transportery i inne pojazdy opancerzone (337), sprzęt latający – w tym samoloty lekkie (3), śmigłowce (42), samochody (21900), motocykle (6.200)¹⁰⁹.

Dużą skuteczność, zwłaszcza w działalności śledczo-dochodzeniowej, Żandarmeria Narodowa zawdzięcza wypracowanemu przez lata praktyki systemowi gromadzenia, przetwarzania i wykorzystywania danych dotyczących wykrywania przestępstw i ścigania ich sprawców.

Wizytówką Żandarmerii w tej dziedzinie są dwie instytucje będące niejako mózgiem działalności kryminalistycznej: Instytut Badań Kryminalistycznych (IRIGN) oraz Centralne Archiwum Kryminalistyki (STRJD).

Instytut Badań Kryminalistycznych Żandarmerii Narodowej (IRCGN) jest instytucją, do której zadań należy przetwarzanie danych dotyczących osób i rzeczy w celu wykrywania przestępstw przez Żandarmerię, jak i przez inne służby policyjne zarówno we Francji, jak i poza jej granicami. Swój wysoki poziom oraz uznanie instytucja ta zawdzięcza szerokiej współpracy z ludźmi świata nauki, jak i z placówkami tego typu na świecie. Strukturę organizacyjną instytutu przedstawia załącznik nr 6.

Centralne Archiwum Kryminalistyczne Żandarmerii Narodowej (STRJD) jest instytucją gromadzącą dane dotyczące przestępstw i wykroczeń popełnionych zarówno przez obywateli Francji, jak i przez obcokrajowców. Przechowywane są tutaj i wykorzystywane na bieżąco wszelkie dane dotyczące około 1.200.000 spraw prowadzonych w przeszłości i obecnie przez Żandarmerię Narodową.

Instytucja ta zatrudnia 233 osoby, w tym 7 oficerów i 187 podoficerów. Na stałe współpracuje z Instytutem Badań Kryminalistycznych Żandarmerii Narodowej i swoje usługi świadczy zarówno na rzecz jednostek Żandarmerii Narodowej, policji,

¹⁰⁹ W. Kittler, Obrona narodowa Francji, Warszawa 1995 s.95.

jak i instytucji policyjnych cywilnych i wojskowych innych państw. Strukturę organizacyjną przedstawia załącznik nr 7.

Żandarmeria Narodowa ma również wiele jednostek specjalistycznych. Jedną z nich jest Gwardia Republikańska. Do jej zadań należy ochrona najważniejszych osobistości państwowych oraz służba honorowa podczas różnych uroczystości. Składa się ona z dwóch pułków piechoty, pułku kawalerii, orkiestry i plutonu motocyklistów stanowiących eskortę honorową.

Istotną rolę spełnia również Zgrupowanie Bezpieczeństwa i Interwencji, które składa się z grupy prowadzącej operację przeciwko terrorystom, porywaczom i szczególnie niebezpiecznym przestępcom. W jego skład wchodzi również interwencyjna jednostka spadochronowa (GIGN) oraz Grupa Ochrony Prezydenta. Formacja ta podlega bezpośrednio Dyrekcji Generalnej.

Jedną z najistotniejszych dziedzin działalności Żandarmerii Narodowej jest stałe podnoszenie kwalifikacji swoich kadr. System szkolenia obejmuje naukę oraz kursy doskonalące w 14 szkołach i ośrodkach szkolenia Żandarmerii Narodowej dyslokowanych na terenie całej Francji.

Charakterystycznym przykładem sposobu kształcenia oraz późniejszego podnoszenia kwalifikacji żandarmów jest działalność Szkoły Żandarmerii w Fontainbleau, która mieści w sobie Centrum Szkolenia Motocyklistów (CNFM) oraz Centrum Szkolenia Policji Prawnej (CNFPJ). Oprócz tego szkoła przygotowuje kadry dla całych Sił Zbrojnych dla potrzeb szkolenia fizycznego (DGEIS). Strukturę organizacyjną Centrum Szkolenia na potrzeby policji prawnej przedstawia załącznik nr 8.

W ciągu każdego roku podnosi tu swoje kwalifikacje 2.200 stażystów (z Francji i z zagranicy). Szkołą się oni na 25 różnego rodzaju kursach.

Na uwagę zasługuje dobór kadry dydaktycznej. Nauczycieli-żandarmów jest tu zaledwie 40 i tylko część z nich pracuje tutaj na stałe. Pozostali to doświadczeni fachowcy pełniący służbę w jednostkach Żandarmerii. Natomiast 160 spośród nich to specjaliści wysokiej klasy zatrudniani czasowo lub na umowy-zlecenia, reprezentujący takie dziedziny jak administracja ogólna, medycyna, psychologia, bankowość, wynalazczość, księgowość i inne.

Do dyspozycji kursantów oddanych jest 20 sal wykładowych i 40 innych miejsc ćwiczeń, jak również laboratoria: fotograficzne, tworzenia portretów pamięciowych, chemiczne.

Szkoła w Fontainbleau kształci na rzecz Instytutu Badań Kryminalistycznych, Centralnego Archiwum Kryminalistycznego, jak również dla 30 sekcji badań kryminalistycznych pozostających w stałej gotowości, 97 brygad badań kryminalistycznych na szczeblu departamentu, 3.642 brygad terytorialnych oraz dla sił specjalnych.

Oficerowie do służby w Żandarmerii Narodowej wcielani są i przygotowywani na następujących zasadach:

- absolwenci szkół oficerskich zainteresowani pełnieniem służby muszą odbyć roczny kurs przekwalifikowania po uzyskaniu odpowiedniego miejsca w rankingu w ramach prowadzonych konkursów;
- oficerowie rezerwy po jednorocznym kursie doskonalącym;
- oficerowie służby czynnej po odbyciu kursu przekwalifikowania trwającego 1 rok;
- osoby posiadające dyplom ukończenia szkoły na poziomie licencjatu po jednorocznym szkoleniu w Szkole Oficerskiej Żandarmerii Narodowej w Melun;
- osoby posiadające wykształcenia na poziomie maturalnym trzyletnie szkolenie w Szkole Oficerskiej Żandarmerii Narodowej w Melun.

Podoficerem Żandarmerii Narodowej może zostać osoba cywilna lub żołnierz ze służby czynnej lub podoficer zawodowy innego rodzaju wojsk. Osoby te muszą ukończyć dwunastomiesięczny kurs na stopień zandarma. Po czterech latach służby i otrzymaniu stopnia podoficerskiego zdają egzaminy otrzymując certyfikat umiejętności. Po spełnieniu tych wymagań mogą zostać podoficerem zawodowym Żandarmerii Narodowej¹¹⁰.

Żandarmeria Holandii (Koninklijke Marechaussee)

Żandarmeria Holandii powstała w 1814 roku na mocy dekretu króla William I.

Korpus Królewskiej żandarmerii zajmuje specjalną pozycję w siłach zbrojnych Holandii. Poza działalnością policyjną dla trzech rodzajów wojsk: marynarki

¹¹⁰ Opracowano na podstawie informacji i materiałów otrzymanych w czasie pobytu delegacji Żandarmerii Wojskowej, z udziałem autora, w Paryżu w dniach 21-24.09.98, Materiały w posiadaniu autora.

wojennej, sił lądowych oraz sił powietrznych, wykonuje również zadania na korzyść środowiska cywilnego. Te "cywilne zadania" stanowią istotną część wykonywanych obowiązków jako całości. Oprócz pomocy udzielanej cywilnej policji. Królewska Żandarmeria jest również znana jako wykonująca zadania związane z kontrolą graniczną, monitorowaniem cudzoziemców i bezpieczeństwem¹¹¹.

Strukturę Żandarmerii Holandii przedstawia załącznik nr 9.

Żandarmeria Holandii¹¹² wykonuje następujące zadania:

- zapewnienie bezpieczeństwa członkom Domu Królewskiego we współpracy z innymi, przeznaczonymi do tego celu siłami;
- wykonywanie policyjnych obowiązków na korzyść sił zbrojnych Holandii i dotyczących właściwości Ministerstwa Obrony;
- występowanie jako uprawniona do interwencji policja wojskowa w stosunku do wszystkich obcych wojsk stacjonujących w Holandii podczas ich ćwiczeń i podróży służbowych.
- wykonywanie zadań policyjnych i dotyczących bezpieczeństwa w porcie lotniczym SCHIPHOL i innych miejscach cywilnego ruchu lotniczego;
- wykonywanie zadań dotyczących problematyki cudzoziemców, w tym kontroli granicznej;
- pomoc i współpraca z policją cywilną w sprawach dotyczących przestępstw granicznych;
- ochrona transportów rzeczy wartościowych Centralnego Banku Holandii.

Dowódcą liczącej ok. 3800 mężczyzn i kobiet Królewskiej Żandarmerii jest oficer w stopniu Generała Brygady, który podlega bezpośrednio Ministrowi Obrony, przed którym odpowiada za część pracy dotyczącej zadań policyjnych w stosunku do sił zbrojnych. Odpowiedzialność dotyczącą kontroli granicznej, bezpieczeństwa na lotniskach cywilnych czy bezpieczeństwa członków Domu Królewskiego należą do materii odpowiedzialności Ministra Sprawiedliwości, natomiast zadanie związane ze wspomaganie policji cywilnej do Ministra Spraw Wewnętrznych.

Ministrowi Obrony w sprawach istotnego znaczenia oraz wprowadzanych metod pracy Żandarmerii Holandii w zakresie zadań "cywilnych" doradza Komisja

¹¹¹ W. Rybak, Żandarmeria Wojskowa coraz bliżej NATO, Przegląd Wojsk Lądowych 1998 Nr 6.

Doradca w skład której wchodzi: Sekretarz Generalny - Dyrektor Spraw Prawnych Ministerstwa Obrony, Dyrektor ds. policji i prewencji Kryminalnej Ministerstwa Sprawiedliwości, Dyrektor Generalny ds. Porządku Publicznego i Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz Komendant Królewskiej Żandarmerii.

Komendant Żandarmerii Holandii pełni operacyjne dowództwa nad dystryktami, ponadto nad Centrum Szkolenia, Centralnym Biurem Dochodzeniowym, Centralnym Biurem Ruchu Drogowego, Brygadą do Zadań Specjalnych, Detachmentem w St Maarten, Brygadą terenu Caribbean i Składowania Niebezpiecznych Materiałów. Żołnierze Żandarmerii Holandii są wyznaczani do międzynarodowej Military Police w trzech centrach NATO: w Kwaterze Głównej sprzymierzonych sił w Casteau (Belgia), Brunssum (Holandia) oraz Beilderberg i Ramstein (Niemcy). Stacjonują również przy siedzibie NATO w Brukseli z zadaniami związanymi z bezpieczeństwem i rolą kurierską delegacji holenderskiej przy NATO.

Komendant Królewskiej Żandarmerii bezpośrednio kieruje siedmioma dystryktami. Dystrykty podzielone są na brygady (dowodzą nimi oficer starszy) z wyjątkiem sekcji lotniczej.

Sztab Komendanta Królewskiej Żandarmerii składa się z Dyrekcji Policyjnych Przygotowań i Kierowania oraz z Dyrekcji Operacji. Pierwsza z nich składa się z wydziałów Przygotowań Kierunków Działania, Rozwoju Kadr i Kierowania, Sprzętu i Infrastruktury oraz Zarządzania. Dyrekcja operacji zawiera w sobie Dowództwo i Grupę Sztabową, Wydział Kadr i Wydział Operacji.

Dyrektor operacji odpowiedzialny jest za codzienny tok działalności jednostek Żandarmerii pozostających pod dowództwem Komendanta Królewskiej Żandarmerii.

Zapewnienie bezpieczeństwa członkom Domu Królewskiego należy od lat do zadań Królewskiej Żandarmerii. Specjalna więź datuje się od 3 lipca 1956 roku, kiedy to (wtedy jeszcze księżna) królowa Beatrix została patronką Królewskiej Żandarmerii.

Jednostki Żandarmerii znajdują się tam gdzie są koszary, w pobliżu lub na lotniskach wojskowych, w portach wojennych i przy jednostkach holenderskich stacjonujących za granicą. Ich zadania to z jednej strony kryminalna prewencja patrolowanie, obowiązki w sądzie, zabezpieczanie porządku podczas ćwiczeń,

¹¹² Opracowano na podstawie informacji i materiałów otrzymanych w czasie pobytu delegacji Żandarmerii Wojskowej Holandii w KG ŻW w sierpniu 1996 r., Materiały w posiadaniu autora.

eskortowanie kolumn i wartościowych towarów, informowanie i doradzanie dowódcom i ich personelowi. W razie potrzeby, współpracują one z zagranicznymi cywilnymi i wojskowymi siłami policji. Z drugiej strony zadania obejmują elementy które można by nazwać represyjnymi, w tym sensie, że dotyczą szerokiego zasięgu stosowanych ustawowych działań – na przykład zadań w ruchu drogowym, ustawodawstwa, ochrony środowiska i dochodzeń karnych.

Od listopada 1993 roku Królewska Żandarmeria jest dodatkowo odpowiedzialna za policyjne obowiązki i zadania dotyczące bezpieczeństwa w porcie lotniczym w Schiphol i innych wyznaczonych miejscach ruchu lotniczego. Do zadań policyjnych należy monitorowanie ruchu drogowego, kontrola ruchu drogowego i obsługa wypadków drogowych, wzmacnianie specjalnych działań, zwalczanie przestępstw oraz utrzymanie porządku publicznego. Żandarmeria Holandii jest również odpowiedzialna za walkę z przestępczością występującą w portach lotniczych i na lotniskach. Wypełnia również graniczne obowiązki poprzez osobistą kontrolę osób na ważnych przejściach granicznych. Prowadzi również dochodzenia dotyczące łamania przepisów, włączając w to narkotyki, broń palną i przepisy ruchu drogowego.

Jeżeli zachodzi potrzeba może udzielać pomocy cywilnej policji w utrzymaniu porządku publicznego poprzez użycie swoich mobilnych jednostek, Dyżurnych Policyjnych Sił Specjalnych na przykład w przypadku rozruchów.

Królewska Żandarmeria wykonuje zadania dotyczące bezpieczeństwa Banku Centralnego Holandii, zwłaszcza zabezpieczenia transportu rzeczy wartościowych.

W skład Królewskiej Żandarmerii wchodzi Centralne Biuro dochodzeniowe które realizuje zadania informacyjne i wykonawcze. Współpracuje ono z Biurem Prewencji Kryminalnej i z Centrum Informacji przy siłach Policji Narodowej.

Zadaniem Centralnego Biura Ruchu Drogowego jest koordynowanie całości transportów wojskowych z ruchem cywilnym, możliwie jak najefektywniej. Dla ułatwienia sprawnego działania biuro to umiejscowione jest przy Centrum Informacji Sił Policji Narodowej w Driebergen. Personel Biura wykonuje również rozpoznanie dróg i marszrut dla ważnych ruchów wojsk, odnotowując tzw. wąskie gardła w Holandii, Niemczech i Belgii dla potrzeb właściwych władz wojskowych.

Komendant Królewskiej Żandarmerii może wprowadzić do akcji Brygadę do Zadań Specjalnych kiedy wykonawstwo zadań Korpusu wymaga natychmiastowych

działań szczególnego rodzaju. Tego typu zadania mogą być wykonywane samodzielnie lub we współdziałaniu z innymi jednostkami wojska lub policji. Wyposażenie brygady obejmuje szybkie i praktyczne pojazdy, kamizelki kuloodporne, hełmy, sprzęt do wykrywania materiałów wybuchowych, optykę na podczerwień, itd.

Zasadnicze szkolenie brygady trwa 5 miesięcy. Szczególny nacisk kładzie się na samoobronę, użycie broni palnej i wyszkolenie fizyczne. Ponadto członkowie brygady przechodzą przeszkolenie dotyczące siłowego wchodzenia do budynków, ochrony osób i własności oraz odnajdywania materiałów wybuchowych. Brygada składa się wyłącznie z ochotników; wszyscy oni muszą ukończyć wstępne szkolenie w Centrum szkolenia Królewskiej Żandarmerii w Apeldoorn.

Dla umożliwienia wykonywania policyjnych zadań Żandarmeria posiada uprawnienia do prowadzenia dochodzeń karnych na mocy Kodeksu Postępowania Karnego. Oficerowie i liczni podoficerowie, zgodnie z tym dokumentem są również uprawnieni do występowania jako Asystent Prokuratora Powszechnego.

Żandarmeria zapewnia przestrzeganie przepisów dotyczących ochrony środowiska we wszystkich miejscach stanowiących własność Ministerstwa Obrony. Dla najbardziej efektywnego wykonania tych zadań, posiada ona mianowanego we wszystkich dystryktach i brygadach Koordynatora Środowiskowego, przeszkolonego w zakresie prawodawstwa dotyczącego ochrony środowiska.

Szkolenie żołnierzy żandarmerii skoncentrowane jest w Alpendoom. W skład Centrum Szkolenia wchodzi trzy szkoły: dla poborowych, dla żołnierzy zawodowych oraz szkoła specjalistyczna przygotowująca absolwentów do prowadzenia dochodzeń i wykrywania narkotyków oraz ekspertów w dziedzinie broni. Szkolenia trwają od 5 miesięcy dla żołnierzy służby krótkookresowej, do 24 miesięcy dla oficerów.

Żandarmeria Republiki Czeskiej (Vojenská Policie)

Żandarmeria według prawa jest służbą Republiki Czeskiej, która w zakresie określonym prawnie wypełnia zadania ochrony (obrony) policyjnej Armii Czeskiej i mienia państwowego Ministerstwa Obrony Republiki Czeskiej.

Strukturę organizacyjną Żandarmerii, ustala minister obrony Republiki Czeskiej. Na czele Żandarmerii znajduje się naczelnik Żandarmerii, którego powołuje i odwołuje Minister Obrony Republiki Czeskiej.

Żandarmeria powołana została przez Ministra Obrony CSRF w 1990 roku i funkcjonuje od 21.01.1991 roku. Realizowała ona zadania dotyczące zabezpieczenia i ochrony policyjnej armii czechosłowackiej. W swojej działalności, na początku, do przyjęcia ustawy nr 124/1992 o Żandarmerii, była kierowana przez Narodowy Sztab Główny. Działalność Żandarmerii jest określona głównie przez przepisy zawarte w prawie karnym, postępowania karnego i ustawie o występkach. Działalność Żandarmerii w stosunku do organów dowództwa i członków resortu obrony jest określona przez akty normatywne, które konkretyzują jej strukturę organizacyjną i działalność.

Żandarmeria Wojskowa wewnątrz dzieli się na dwie specjalistyczne części:

- służbę bezpieczeństwa.
- służbę drogową i porządkową.

Oprócz tych części w Żandarmerii utworzone są inne specjalistyczne służby, które odpowiadają za fachowe sektory działalności Żandarmerii (analityczna, informatyczna, automatyzacja kierowania, zabezpieczenia materiałowo-technicznego) i inne niezbędne stanowiska (sektory) do działań Żandarmerii.

Według prawa Żandarmeria wypełnia następujące zadania:

- bierze udział w utrzymaniu dyscypliny i porządku w obiektach wojskowych,
- bierze udział w utrzymaniu dyscypliny i porządku przez żołnierzy poza terenami wojskowymi,
- wykrywa i ściga sprawców przestępstw,
- bierze udział w postępowaniach karnych jako organ policyjny i bada wykroczenia żołnierzy,
- bierze udział w ochronie broni, materiałów wybuchowych i innego mienia wojskowego Armii Czeskiej i mienia Ministerstwa Obrony Republiki Czeskiej,
- bierze udział w ochroni tajemnicy państwowej,
- sprawuje nadzór nad pojazdami wojskowymi, kieruje przejazdem pojazdów wojskowych w komunikacji lądowej,
- sprawuje nadzór nad nauką i doskonaleniem specjalistycznych umiejętności kierowców wojskowych,
- prowadzi ewidencję pojazdów wojskowych i zatwierdza ich stan techniczny,
- prowadzi ewidencję i statystykę potrzebną do pełnienia swoich funkcji,

- prowadzi ochronę i konwoje określonych osób.

01 kwietnia 1997 roku była uchwalona nowa struktura organizacyjna Żandarmerii. Utworzono Komendę Główną Żandarmerii pod kierownictwem Sztabu Generalnego Armii Czeskiej, jako jedną z części dowództwa głównego Żandarmerii. W skład jednostek terytorialnych Żandarmerii wchodzi komendy usytuowane w następujących miejscowościach Praga, Karlove Vary, Tabor, Klatovy, Stara Boleslav, Brno oraz Ołomuniec.

Strukturę organizacyjną przedstawia załącznik nr 10.

Żandarmeria Wojskowa jest właściwa wobec żołnierzy jak również wobec osób cywilnych którzy dopuścili się przestępstwa przeciwko wojsku. Działa wewnątrz i na zewnątrz obiektów wojskowych.

W kwietniu 1992 roku rozpoczęła działalność Szkoła Żandarmerii Wojskowej w Morawskiej Trzebowej, która na 12-miesięcznym studium szkoliła profesjonalnie adeptów do pracy w Żandarmerii Wojskowej (Żandarem może być jedynie żołnierz zawodowy). Aktywnie uczestniczyła ona w przygotowaniu żołnierzy Żandarmerii Wojskowej do wysyłania ich w ramach misji pokojowych ONZ, gdzie działa od rozpoczęcia misji UNPROFOR (1992)

Od 1997 roku Szkoła Policji Wojskowej funkcjonuje w ramach Wyższej Szkoły Wojskowej w Wyszkanie. Na dwunastomiesięcznym kursie szkoli się 15 osób w korpusie chorążych. Do szkoły przyjmowane są osoby cywilne po egzaminach z wychowania fizycznego (bieg na 1km, pływanie na 300 metrów, podnoszenie na drążku) oraz innych przedmiotów. Do szkoły przyjmowane są również kobiety stanowiące 40% szkolonych. Zasadniczym elementem decydującym o przyjęciu jest pozytywny wynik testu psychologicznego. Psycholog dokładnie analizuje typy zachowania i eliminuje tych którzy są zbyt agresywni i sporządza charakterystykę każdego kursanta. Na zakończenie szkolenia wszyscy odbywają jednomiesięczne praktyki w jednostkach terenowych Żandarmerii Wojskowej.

Żołnierze żandarmerii mogą podnosić swoje kwalifikacje na kursach w policji państwowej.

W ramach prowadzonych działań poszukują oni żołnierzy, którzy samowolnie przebywają poza jednostkami powyżej 24 godzin. Współdziałają w tym zakresie z Policją państwową. Po upływie 14 dni Policja wydaje list gończy.

W Republice Czeskiej nie istnieje oddzielny system sądownictwa wojskowego. Nie ma również wojskowych prokuratorów. Wszystkie sprawy karne prowadzi i nadzoruje prokurator powszechny¹¹³.

Generalnie na podstawie przedstawionych rozwiązań możemy powiedzieć, że udział Policji Wojskowej (Żandarmerii) w kształtowaniu bezpieczeństwa wewnętrznego danego państwa jest zróżnicowany. W tych krajach, gdzie przyznano tym organom takie uprawnienia, uczestniczą one w ściganiu sprawców przestępstw. W innych rola ich ogranicza się do działań, które mają zapewnić przestrzeganie przez żołnierzy dyscypliny wojskowej. Występujące różnice dotyczą również istnienia oddzielnych struktur sądownictwa i prokuratury wojskowej. Można więc stwierdzić, że ogólne rozwiązania w danym państwie określają warunki funkcjonowania Żandarmerii.

WNIOSKI DO ROZDZIAŁU II

1. Struktury Policji Wojskowej (Żandarmerii) przedstawionych państw NATO są wypadkową funkcji jakie mają do spełnienia tak w wojsku jak i w państwie.
2. Formacje te mają własne wyspecjalizowane ośrodki szkolenia, w których przygotowuje się kadrę zarówno z przeszkolenia podstawowego jak i doskonalącego.
3. Wysoki poziom szkolenia oraz odpowiednie wyposażenie w sprzęt jest gwarancją sprawnego i skutecznego działania w codziennej służbie.

¹¹³ Opracowano w oparciu o informacje i materiały przekazane przez gen.mjr. Jiri Sramek w czasie pobytu delegacji Veňskiej Police we wrześniu 1996 roku, płk. Iri Horneta w listopadzie 1998 roku, jak również informacje przekazane w czasie pobytu autora w dniach 11-13 kwietnia 1995 roku w ramach delegacji Żandarmerii Wojskowej w Republice Czeskiej, Materiały w posiadaniu autora.

ROZDZIAŁ IV ŻANDARMERIA WOJSKOWA W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO – ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ

4.1 Ocena systemu bezpieczeństwa wewnętrznego

Mówiąc o bezpieczeństwie istotne jest uchwycenie zasadniczych elementów składających się na jego treść. Pozwala to wyszczególnić podstawowe zakresy działania poszczególnych instytucji państwowych jak i podmiotów pozarządowych. Chcąc poznać rolę jaką Żandarmeria Wojskowa spełnia w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej konieczne było ustalenie jej pozycji prawnej jak również faktycznej strony wykonywanych zadań. Całościowe podejście wymagało, zdaniem autora, poznania czynników które w ocenie osób funkcjonujących w tym systemie wpływają na bezpieczeństwo wewnętrzne. Zasadne więc było określenie rozumienia terminu bezpieczeństwo wewnętrzne państwa, czynników na to wpływających, źródeł wiedzy o systemie bezpieczeństwa jak również możliwości jego kształtowania w celu efektywnego funkcjonowania. Pozwoliło to określić co jest istotne i powinno być traktowane priorytetowo. Stanowiło to również istotny czynnik przy rozpatrywaniu dalszych wypowiedzi związanych z tematem.

Pytani o rozumienie terminu bezpieczeństwo wewnętrzne badani, z uwagi na pytanie otwarte, mieli możliwość swobodnej wypowiedzi. Prezentowane definicje tego pojęcia, przez wszystkie grupy badanych, wskazują, iż jest ono bardzo szeroko rozumiane. Odpowiedzi często były złożone i zawierały wiele różnych określeń. Porządkując je dla celów opisu wyróżniono 9 kategorii znaczeniowych. Wszyscy badani byli zgodni, przypisując poczuciu bezpieczeństwa każdego obywatela największe znaczenie. Dużą wagę przywiązywali oni również do prawa, zwłaszcza w aspekcie jego skuteczności. Analizując wszystkie wypowiedzi można stwierdzić iż główny nacisk położony był na porządek publiczny i sprawne działanie wszystkich organów państwowych realizujących zadania w tym przedmiocie. Podkreślano również rolę sądownictwa, zwłaszcza że duże oczekiwania są w zakresie zwalczania wszelkiej przestępczości. Wyniki te wskazują, iż bezpieczeństwo wewnętrzne związane jest z całokształtem działalności państwa. Szczegóły przedstawia tabela 9.

Rozumienie terminu bezpieczeństwo wewnętrzne. (dane w %)

Wypowiedzi	Żandarmi	Kadeci	Osoby współdziałające
Poczucie bezpieczeństwa przez każdego obywatela	25,4	25,3	35,5
Prawo: skuteczne, dobre, równe dla każdego obywatela	26,5	8,3	12,5
Sprawne, niezależne, sprawiedliwe, skuteczne sądownictwo	6,0	5,0	4,8
Policja silna, skuteczna w zwalczaniu wszelkiej przestępczości	20,9	1,7	17,3
Porządek publiczny i skuteczność organów porządkowych w jej zachowaniu	17,9	16,7	16,1
Suwerenność kraju i polityka międzynarodowa skierowana w kierunku jej umacniania	8,6	16,7	8,1
Sprawna zdolna do obrony granic armia	11,9	3,3	4,8
Stabilna polityka wewnętrzna, sprawność organów państwowych	11,6	3,3	12,9
Dobrze rozwinięta gospodarka	8,2	10,0	4,4

Wskazując obszary które ich zdaniem są najistotniejsze dla bezpieczeństwa wewnętrznego państwa (tabela 10) badani uznali, iż precyzyjne, jasne i dobre prawo jest jednym z najważniejszych czynników. Jedynie kadeci większą wagę przywiązują do sytuacji w państwach ościennych. Stosunkowo dużą akceptację zyskał pogląd, iż stabilna i dobrze rozwinięta gospodarka i skutecznie działające organy ścigania rzutują na bezpieczeństwo. Żandarmi i osoby z nimi współdziałające szczególnie wysoko cenią skuteczność w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej. Również sprawnie działający system sądowniczy istotnie rzutuje na bezpieczeństwo. Powyższe wyniki pozwalają na stwierdzenie, iż czynników wpływających na bezpieczeństwo jest stosunkowo dużo a wyróżnienie zasadniczych jest zależne od umiejscowienia badanych. Również doświadczenie związane z wykonywaną pracą wpływa na tę ocenę, co potwierdza zgodność poglądów żandarmów i osób z nimi współdziałających. Można więc wnioskować, iż sprawność struktur państwowych jest zdaniem badanych najistotniejsza dla bezpieczeństwa wewnętrznego.

Tabela 10

Obszary najistotniejsze dla bezpieczeństwa wewnętrznego(dane w %).

Wypowiedzi	Żandarmi	Kadeci	Osoby współdziałające
Stabilna dobrze rozwinięta gospodarka	27,2	5,0	15,7
Sprawnie działający system sądowniczy	13,4	16,7	14,5
Sprawne i skutecznie działające organy ścigania i porządkowe (policja i inne)	17,2	1,7	21,4
Brak przestępczości głównie zorganizowanej	31,3	5,0	25,0
Precyzyjne, jasne, równe, dobre prawo i system prawny	28,4	1,7	21,8
Silna dobrze wyszkolona armia	6,7	5,0	4,4
Sytuacja międzynarodowa i dobra polityka zagraniczna	15,3	3,3	12,1
Uregulowana sytuacja na wschodzie kraju	9,0	33,3	7,7
Uregulowana sytuacja na zachodzie kraju	4,1	15,0	5,2
Uregulowana sytuacja na południu kraju	1,1	15,0	5,2
Uregulowana sytuacja na północy kraju	3,7	15,0	3,6
Brak patologii społecznych, terroryzmu	9,0	3,3	8,9
Sprawnie działająca administracja i aparat państwowy	15,7	1,7	21,4

Interesujący materiał zebrano badając jakie instytucje bądź osoby są odpowiedzialne za bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej. Respondenci mając możliwość wskazania trzech podmiotów jednoznacznie uznali, iż Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej jest najważniejszy. W dalszej kolejności wskazywano Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Stosunkowo mało badanych wskazywało na Radę Ministrów. Badani konsekwentnie wskazywali na odpowiedzialność za bezpieczeństwo wewnętrzne, zarówno organów władzy ustawodawczej, wykonawczej jak i sądowniczej. Respondenci postrzegają je bardzo szeroko doceniając zarówno prawne aspekty jak i faktyczną realizację ustaw. Szczegóły przedstawia tabela 11.

Tabela 11

Instytucje (osoby) odpowiedzialne za bezpieczeństwo wewnętrzne (dane w %)

Wypowiedzi	Żandarmi	Kadeci	Osoby współdziałające
Prezydent RP	60,4	43,3	49,6
Parlament	29,5	6,7	29,4
MON	27,2	46,7	21,4
MSWiA	43,3	38,3	41,5
Organy sprawiedliwości	8,2	5,0	12,5
Wojsko i podległe mu struktury organizacyjne: ŻW, WSI i inne	13,1	26,7	15,3
UOP	9,3	23,3	12,9
Policja i jej Komenda Główna	27,6	28,3	37,1
Rząd i pozostałe ministerstwa	26,0	10,0	23,8
Premier	35,8	3,3	23,4

Badani są zdania – co obrazuje tabela 12, że ich wiedza o systemie bezpieczeństwa państwa pochodzi z różnych źródeł. Charakterystyczne jest, iż żandarmi i osoby realizujące zadania w tym systemie w największym stopniu czerpią ją z aktów prawnych. Natomiast kadeci w największym stopniu zdobywają wiedzę za pomocą środków masowego przekazu. W najmniejszym stopniu wiedza respondentów pochodzi ze specjalistycznej prasy. Wynik ten może świadczyć bądź o małym zainteresowaniu tym zagadnieniem samych badanych, bądź o niedocenianiu tej tematyki przez wydawców czasopism fachowych. Stosunkowo mało wykorzystywane jest szkolenie specjalistyczne do przekazywania informacji o systemie bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju. Wydaje się, iż poświęcenie więcej czasu szkoleniowego tej tematyce powinno korzystnie wpłynąć na uświadomienie rangi bezpieczeństwa państwa.

Tabela 12

Źródła wiedzy o systemie bezpieczeństwa wewnętrznego

Wypowiedzi	Żandarmi	Kadeci	Osoby współdziałające
Ze środków masowego przekazu	3,228	3,450	2,956
Ze specjalistycznej prasy	2,660	2,167	2,443
Ze szkolenia specjalistycznego	3,093	2,767	2,851
Z aktów prawnych	3,366	2,833	3,198

Analizując czynniki wpływające na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa spotykamy się z poglądem, iż najważniejszą rolę spełnia dobre prawo, czyli zrozumiałe, spójne i bez luk prawnych. Wszystkie grupy badanych mając, możliwość stopniowania wpływu poszczególnych czynników, były zgodne również co do roli organizacji jednostek państwowych i właściwego ich funkcjonowania, przypisując im duże znaczenie. Na uwagę zasługuje również wysoka ranga władzy sądowniczej. Niepokojącym sygnałem może być przyznanie stosunkowo małego znaczenia samorządom lokalnym i organizacjom społecznym. Wskazuje to, iż osoby zawodowo działające na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego nie doceniają możliwości wsparcia swoich działań przez te właśnie podmioty. Szczegóły przedstawia tabela 13.

Tabela 13

Czynniki wpływające na bezpieczeństwo wewnętrzne.

Wypowiedzi	Żandarmi	Kadeci	Osoby współdziałające
Dobre prawo	4,522	4,433	4,379
Dobra organizacja jednostek państwowych	4,129	4,100	3,996
Dobrze funkcjonujący aparat państwowy	4,220	4,317	4,141
Władza sądownicza	4,015	3,967	3,903
Samorządy lokalne	2,668	2,833	2,468
Organizacje społeczne	2,209	2,383	1,851

Oceniając ujemny wpływ poszczególnych elementów na stan bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju (tabela 14), mając możliwość stopniowania, badani zgodnie uznali, iż czynnikiem najważniejszym jest słabo funkcjonujący aparat państwowy. Jest to w pełni uzasadniona opinia, zwłaszcza w kontekście uznania przez respondentów, iż istotny ujemny wpływ ma również przestępczość zorganizowana i typu mafijnego oraz zagrożenia aktami terroru. Rozpoznanie i zwalczanie tych zagrożeń możliwe jest jedynie przez wyspecjalizowane organy państwowe. Stosunkowo mały wpływ widzą ankietowani w awariach przemysłowych i

zanieczyszczeniu środowiska. Może to wynikać z faktu, iż nie spotykają się oni zbyt często z takimi przypadkami lub następstwo tych czynników, czasowo oddalone od przyczyny nie zawsze jest dostrzegane. Wszyscy badani są natomiast zdania, iż sytuacja w państwach ościennych i patologie społeczne w istotnym stopniu wpływają na pogorszenie stanu bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju.

Tabela 14

Czynniki wpływające ujemnie na bezpieczeństwo wewnętrzne

Wypowiedzi	Żandarmi	Kadeci	Osoby współdziałające
Awarie przemysłowe	1.631	2.000	1.391
Zanieczyszczenie środowiska	1.925	2.267	1.742
Sytuacja w ościennych państwach	3.284	3.567	3.060
Słabo funkcjonujący aparat państwowy	4.369	4.483	4.226
Patologie społeczne	3.511	3.667	3.480
Przestępczość zorganizowana. mafie	4.321	4.400	4.335
Terroryzm	3.474	4.200	3.629

Istotnym czynnikiem pozwalającym ukierunkowywać działania zmierzające do zapewnienia bezpieczeństwa jest znajomość społecznych oczekiwań. Mogą one być pomocne zwłaszcza wtedy gdy pochodzą ze środowisk w miarę dobrze zorientowanych w tej tematyce. Dodatkowej wagi nabierają one kiedy są spójne z innymi wypowiedziami w tym przedmiocie. Przedstawiając propozycje w zakresie poprawy bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju badani żandarmi i osoby z nimi współdziałające największą wagę przywiązywali do unormowań prawnych. Może to być odczytane jako konieczność podjęcia działań przez wszystkie podmioty uczestniczące w procesie jego tworzenia, aby wyeliminować istniejące luki prawne. Dużą wagę przywiązywano również do skuteczności działań organów porządkowych w tym zwiększeniu ich uprawnień. Stosunkowo niewielka grupa osób opowiedziała się za drastycznymi środkami w postaci przywrócenia kary śmierci. Pogląd ten zasługuje jednak na uwagę, może być odczytany jako głos opinii społecznej oczekującej radykalnej poprawy bezpieczeństwa w kraju. Szczegóły przedstawia tabela 15.

Tabela 15

Propozycje w zakresie poprawy stanu bezpieczeństwa wewnętrznego?(dane w %)

Wypowiedzi	Żandarmi	Kadeci	Osoby współdziałające
Dostosować prawo, system prawny, akty wykonawcze do obecnej sytuacji, wyeliminować luki prawne	33,6	6,7	35,1
Zaostrzyć prawo karne	17,9	23,3	15,7
Usprawnić działalność, jakość, skuteczność organów sądowniczych	9,7	3,3	16,1
Zwiększyć kompetencje, uprawnienia i skuteczność działania policji, ŻW i organów porządkowych	32,8	28,3	23,4
Zwiększyć środki finansowe na działalność policji, organy porządkowe i inne organy ścigania	13,4	26,7	17,7
Wzmocnić armię (dobre wyszkolenie, dobry sprzęt)	2,2	11,7	4,4
Usprawnić działalność aparatu państwowego	8,2	10,0	8,1
Przywrócić karę śmierci	2,6	1,7	2,0
Poprawić stan gospodarki, zmniejszyć bezrobocie	2,2	5,0	1,6

Oceniając aktualne zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego (tabela 16) respondenci stwierdzili, iż są one dość istotne. Najbardziej zdecydowanie opowiedzieli się za tym żandarmi (52,2%) i kadeci (48,3%). Uwzględniając jednak opinię, iż zagrożenie to jest bardzo duże można stwierdzić, iż zdecydowana większość wszystkich badanych tj. 64,9 % żandarmów, 55,0 % kadetów i 56,8 % pozostałych osób ,ma negatywne zdanie o stanie bezpieczeństwa Polski. Jedynie kilkanaście osób, z kilkuset badanych, pozytywnie ocenia aktualną sytuację, gdyż nie widzą oni żadnych zagrożeń. Pewnym wytłumaczeniem takiej ogólnej negatywnej oceny może być fakt, iż badani na co dzień spotykają się z różnorodnymi przypadkami łamania prawa, od wykroczeń aż do zbrodni, widzą również czynniki utrudniające pociągnięcie sprawców tych czynów do odpowiedzialności. Nie bez znaczenia jest również przedstawianie w telewizji wielu audycji (programów) o przemocy i brutalności przestępców oraz ich bezkarności. Jest to często odbierane jako bezsilność organów państwowych.

Tabela 16

Ocena aktualnych zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego (dane w %)

Wypowiedzi	Żandarmi	Kadeci	Osoby współdziałające
Nie widzę żadnych zagrożeń bezpieczeństwa wewnętrznego kraju	2,6	3,3	1,2
Występują pewne zagrożenia ale są raczej niewielkie	27,2	40,0	34,7
Istnieją dość istotne zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju	52,2	48,3	39,9
Jesteśmy w sytuacji bardzo dużego zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego kraju	12,7	6,7	16,9
Trudno mi powiedzieć	4,9	1,7	7,3

System bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju przez respondentów oceniony został ogólnie negatywnie. Tylko niewielka grupa badanych uznała że funkcjonuje on dobrze natomiast zdecydowana większość, ponad 90 % każdej grupy była zdania, iż ma on wiele wad. Najbardziej krytyczni byli żandarmi, których 50,4 % wyraziło przekonanie, iż jeśli tak dalej tak pójdzie nikt nie będzie czuł się bezpiecznie. Pozwala to wnioskować, iż niezbędne jest podjęcie zdecydowanych działań w celu poprawy sytuacji w tym zakresie. Szczegóły przedstawia tabela 17.

Tabela 17

Ocena systemu bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju (dane w %)

Wypowiedzi	Żandarmi	Kadeci	Osoby współdziałające
System bezpieczeństwa RP funkcjonuje dobrze	3,0	5,0	2,0
System bezpieczeństwa wewnętrznego RP jakoś funkcjonuje, choć ma wiele wad	41,8	58,3	49,2
System bezpieczeństwa wewnętrznego RP funkcjonuje źle i jak tak dalej pójdzie nikt nie będzie czuł się bezpiecznie	50,4	33,3	45,2
Trudno mi powiedzieć	4,9	1,7	3,2

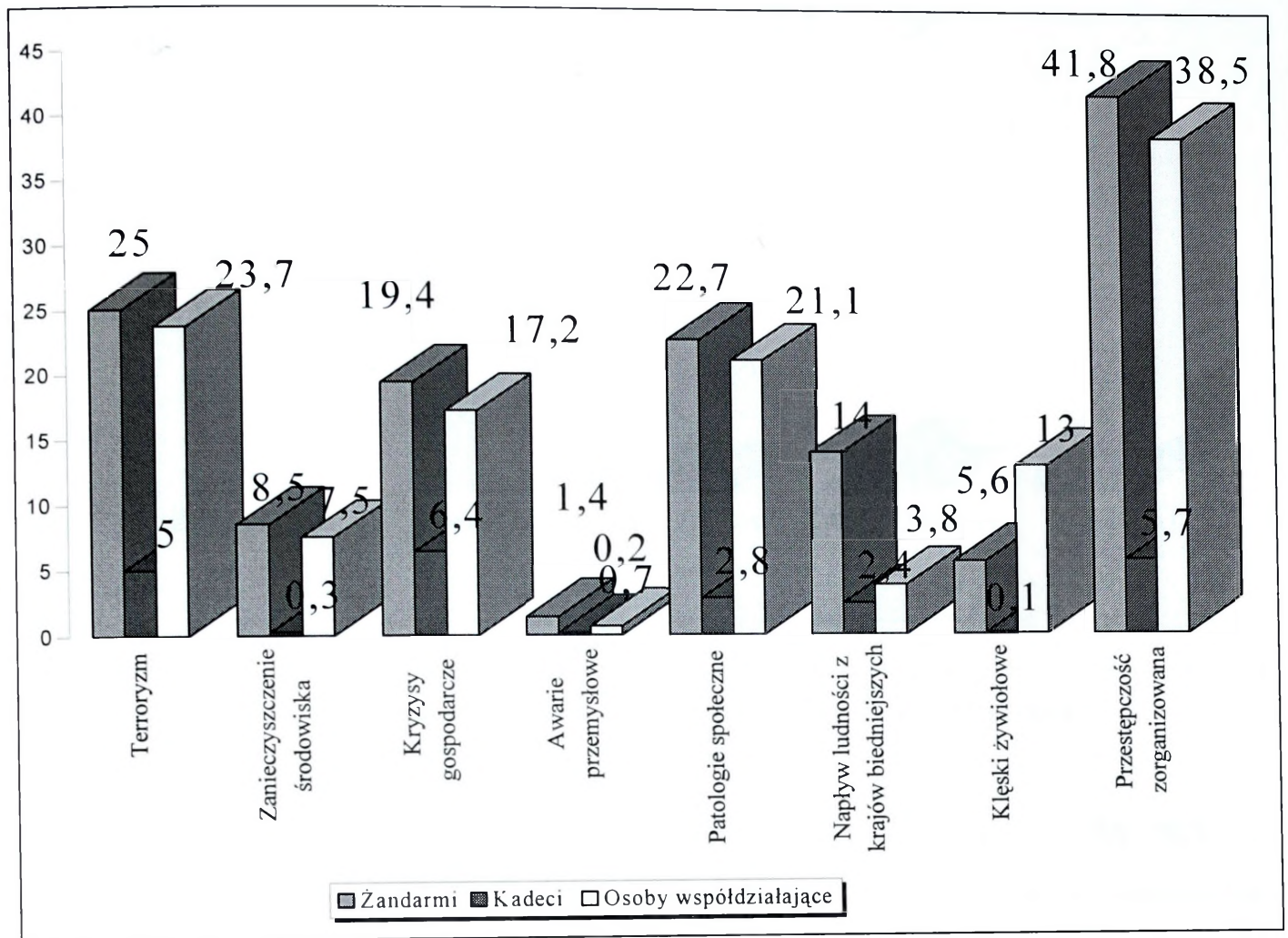
Postrzeganie zagrożeń w powiązaniu z obowiązującymi rozwiązaniami instytucjonalnymi zmierzającymi do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego stanowiło podstawę oceny aktualnego systemu. Jest ona negatywna i wskazuje na konieczność podjęcia systemowych działań zmierzających do stworzenia jednego ośrodka kierującego sprawami bezpieczeństwa. Szczegóły przedstawia tabela 18.

Rozkład odpowiedzi na pytanie Jak Pan sądzi, czy w Polsce: ? (dane w %)

Wypowiedzi	Żandarmi	Kadeci	Osoby współdziałające
Powinien obowiązywać dotychczasowy system bezpieczeństwa wewnętrznego	2,6	6,7	2,0
Powinien zostać wypracowany nowy system polegający na stworzeniu jednego ośrodka kierującego sprawami bezpieczeństwa wewnętrznego	50,7	33,3	57,7
Należy przyjąć rozwiązanie na wzór państw NATO	34,3	41,7	30,6
Trudno mi powiedzieć	11,6	16,7	9,3

Badani widzą taką możliwość w wypracowaniu nowego systemu którego istota sprowadza się do utworzenia jednego ośrodka kierującego sprawami bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju. Ponad jedna trzecia jest zadania, iż rozwiązania funkcjonujące w państwach NATO mogą być wzorem przy jego opracowywaniu. Oceny te można wiązać z zagrożeniami które zdaniem badanych będą dominować w przyszłości. Mając do wyboru, trzy z ośmiu zagrożeń najczęściej, wskazywali oni na przestępczość zorganizowaną. Również terroryzm, patologie społeczne i kryzysy gospodarcze postrzegane są jako zjawiska, których występowanie będzie oddziaływać na bezpieczeństwo wewnętrzne. Najmniej obaw wywołują awarie przemysłowe. Szczegóły przedstawia rysunek 3.

Analizując dotychczasowe wypowiedzi trzech grup respondentów, można zauważyć dość dużą zbieżność w zasadniczych sprawach. Potwierdza to również zbliżony stopień znajomości swoich uprawnień i obowiązków w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego (tabela 19). Prawie dwie trzecie badanych uznało, iż są one na poziomie dobrym. Natomiast kilkanaście procent oceniło swoją wiedzę jeszcze wyżej. Pozwala to sądzić, iż dobra znajomość realiów była podstawą do formułowania ocen o przedstawionych zagadnieniach.

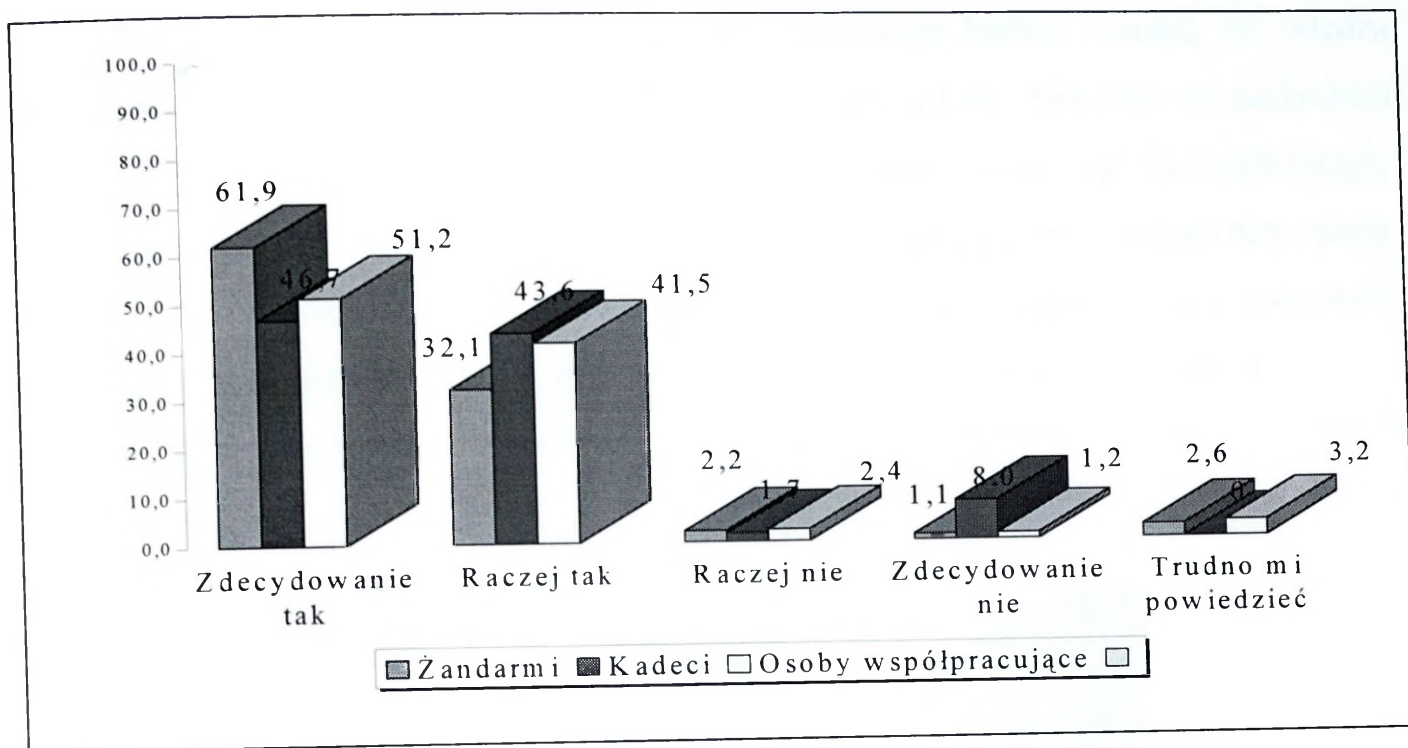
Rys. 3. Przewidywane dominujące zagrożenia.

Tabela 19

Stopień znajomości uprawnień i obowiązków w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego (dane w %).

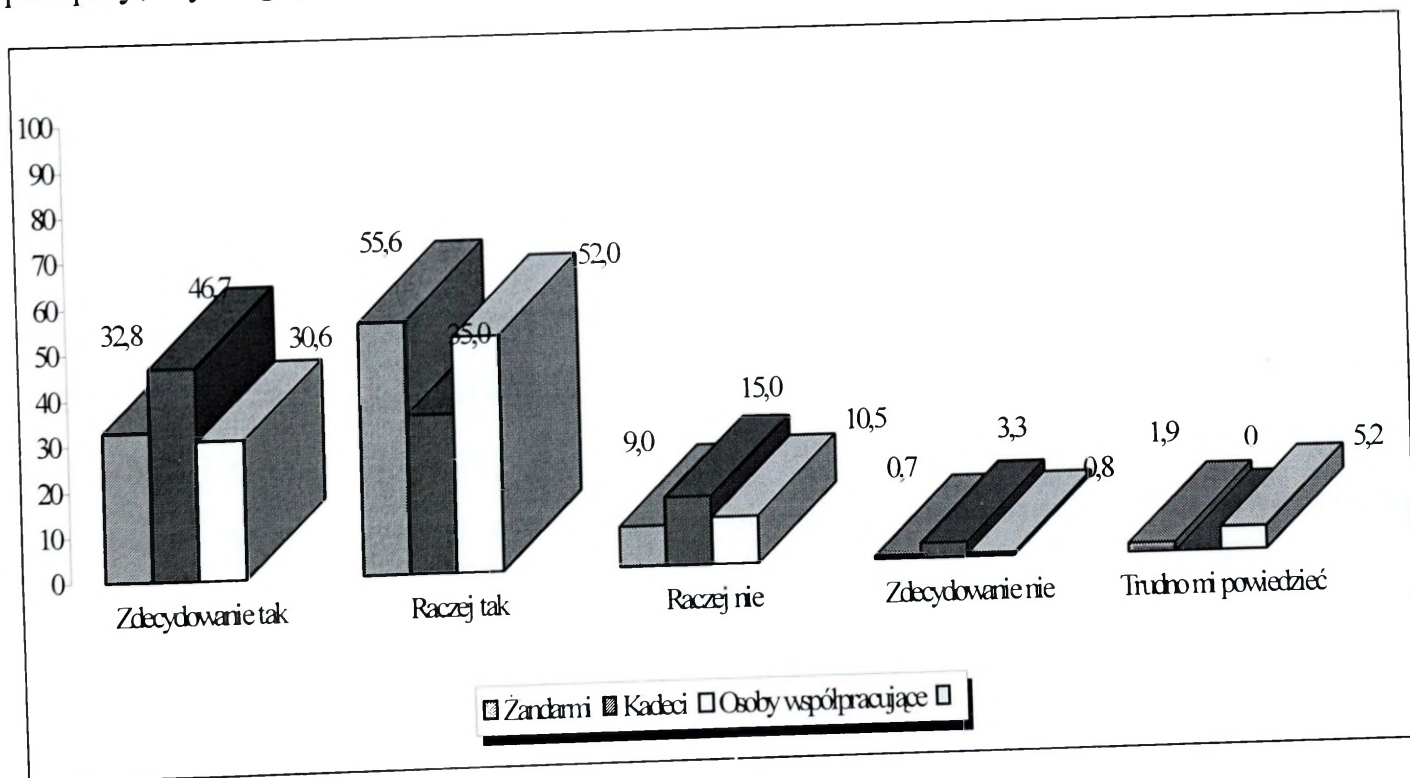
Wypowiedzi	Żandarmi	Kadeci	Osoby współdziałające
Bardzo dobrym	19,0	13,3	25,0
Dobrym	64,6	68,3	58,9
Dostatecznym	9,7	8,3	10,1
Niedostatecznym	3,4	1,7	2,8
Trudno mi powiedzieć	3,4	8,3	3,2

Doceniając rolę prawa jako regulatora wielu dziedzin życia zapytano badanych o potrzebę spopularyzowania przepisów regulujących problematykę bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju, w postaci jednego, ogólnie dostępnego i zrozumiałego dokumentu. Zdecydowana większość, wszystkich grup, opowiedziała się za takim rozwiązaniem, co przedstawia rysunek 4.

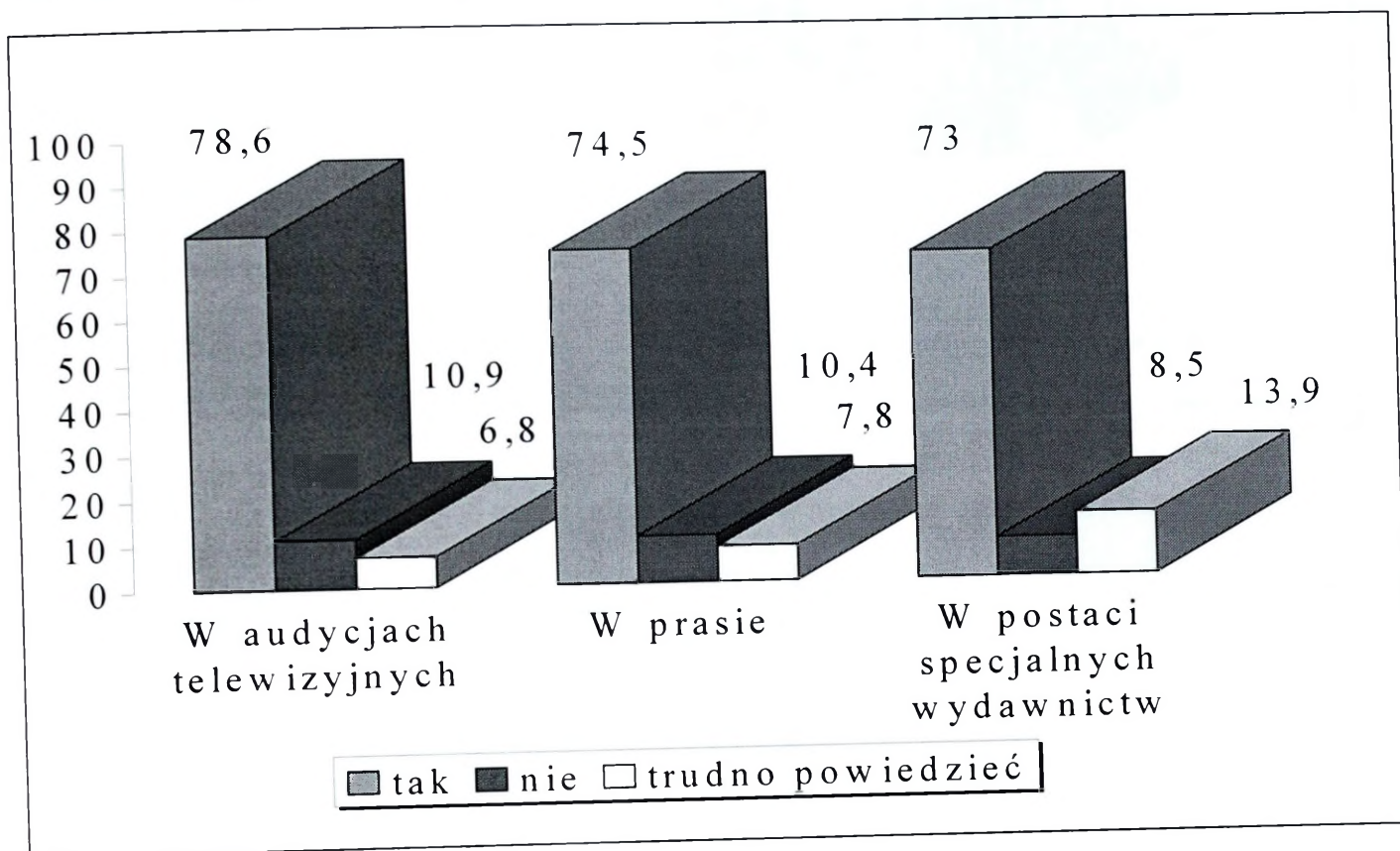
Rys. 4. Ocena w przedmiocie popularyzacji przepisów regulujących problematykę bezpieczeństwa wewnętrznego.

Badani określili również, iż sami osobiście odczuwają potrzebę lepszego zapoznania się z przepisami regulującymi funkcjonowanie systemu bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju. Widoczne to było zwłaszcza wśród kadetów. W mniejszym stopniu dotyczyło osób realizujących już zadania na rzecz bezpieczeństwa. Jest to w pełni zrozumiałe jeżeli weźmie się pod uwagę, iż szybko zmieniające się przepisy, wymagają określonego czasu na ich poznanie. Obrazuje to rysunek 5.

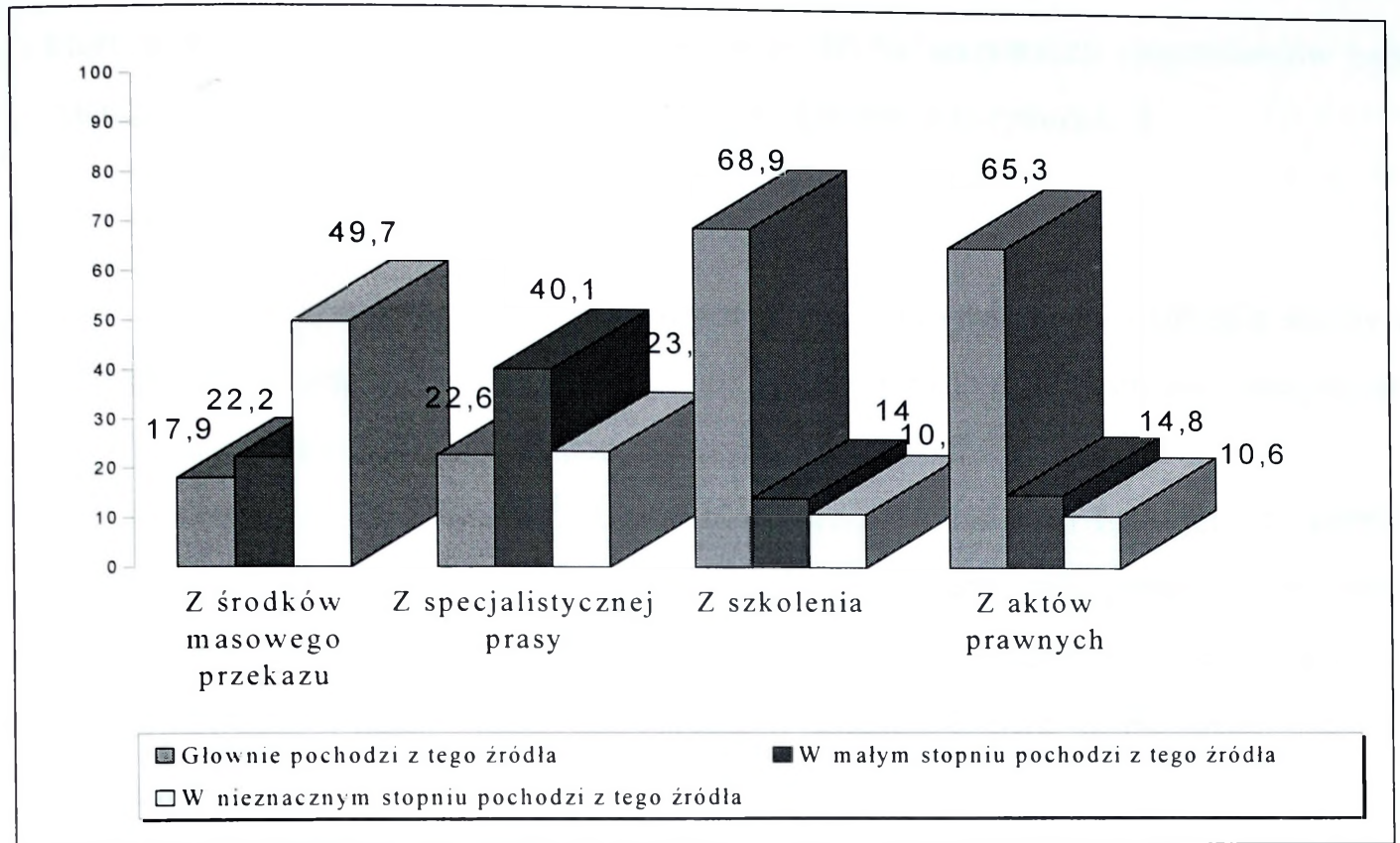
Rys. 5. Potrzeby lepszego poznania przepisów regulujących funkcjonowanie systemu bezpieczeństwa wewnętrznego.

Doceniając wagę bezpieczeństwa wewnętrznego badani uznali, iż wiedza dotycząca tego zagadnienia powinna być upowszechniana zarówno w audycjach telewizyjnych, prasie jak i w postaci specjalnych wydawnictw. Jest to najłatwiejszy sposób dotarcia do szerokiego kręgu osób z tematyką dotyczącą każdego obywatela. Można więc wnioskować iż odpowiednia polityka informacyjna byłaby sposobem zaspokojenia zapotrzebowania w tym zakresie. Szczegóły obrazuje rysunek 6.

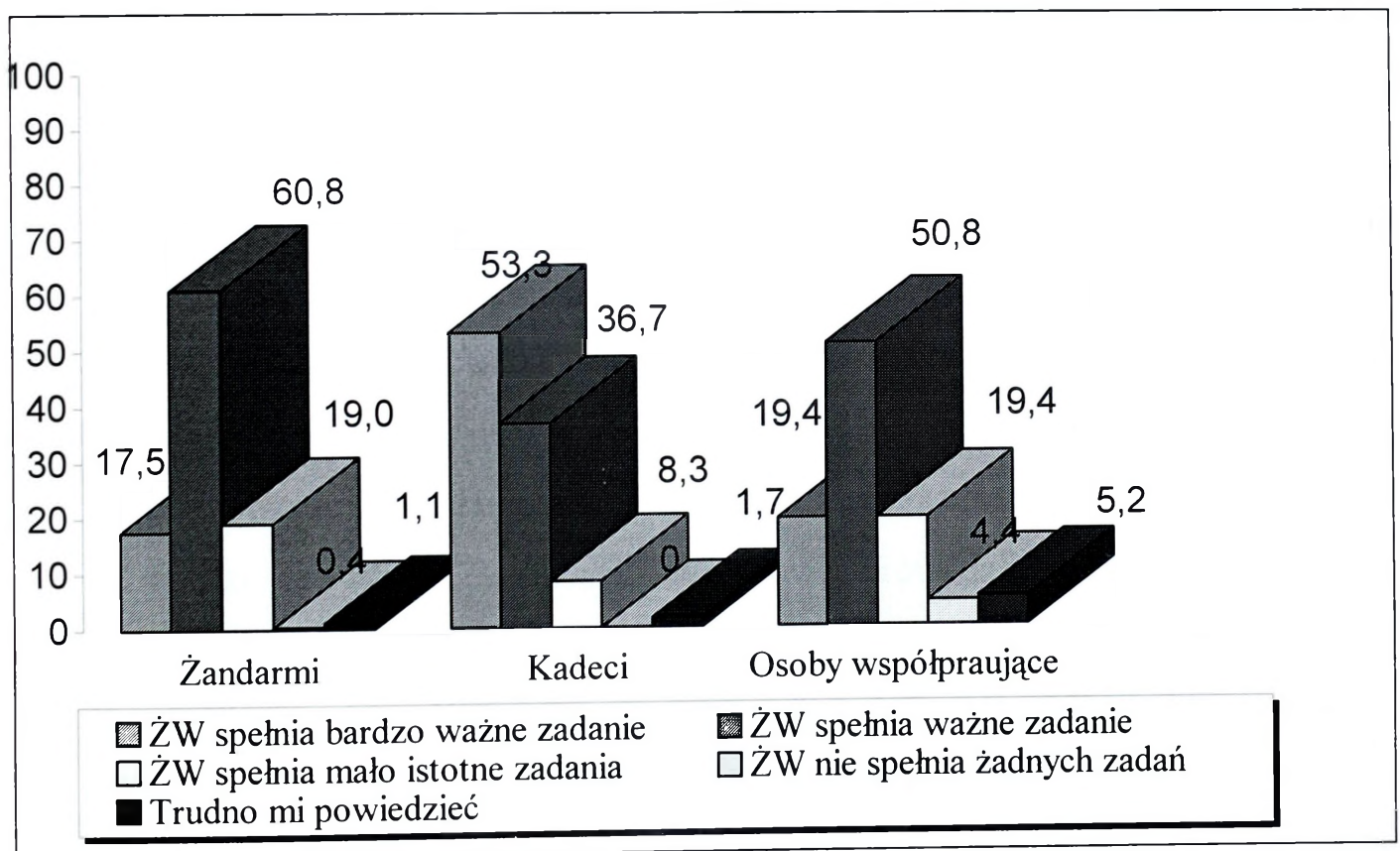

Rys. 6. Potrzeba upowszechnienia wiedzy na temat bezpieczeństwa wewnętrznego.

Chcąc poznać zdanie badanych o roli i miejscu Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju wskazano cztery podstawowe źródła, z których ta wiedza może pochodzić. Uznali oni szkolenie i akty prawne za dostarczające najwięcej informacji w tym zakresie. W znacznie mniejszym stopniu dowiadują się oni o tym ze specjalistycznej prasy i środków masowego przekazu. Pozwala to wnioskować, iż uprawnienia i obowiązki Żandarmerii Wojskowej nie są zbyt często prezentowane w tych ostatnich źródłach. Obrazuje to rysunek 7.

Rys. 7. Źródła wiedzy o roli i miejscu ŻW w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego.

Rys. 8. Zadania spełniane przez Żandarmerię Wojskową w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego.

Pewnym wskaźnikiem rangi instytucji są zarówno oceny jej przedstawicieli jak również osób, z którymi ona najczęściej współdziała. Zdaniem większości kadetów Żandarmeria Wojskowa spełnia bardzo ważne zadania w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego. Natomiast żandarmi i osoby z nimi współdziałające uznali, iż zadania

które ona realizuje są ważne. Ogólnie blisko 80 % wszystkich respondentów było zdania iż istnieje potrzeba jej funkcjonowania. Obrazuje to rysunek 8.

4.2. Nabór

Mówiąc o wymaganiach stawianych przed kandydatami do pełnienia służby w Żandarmerii Wojskowej należy wziąć pod uwagę podstawowe czynniki wpływające na zdolność wykonywania określonych czynności zawodowych.

Według S. Klonowicza¹¹⁴ zdolność do pracy to taki stan funkcjonalny ustroju, który zapewnia człowiekowi wykonywanie wszystkich lub pewnych czynności wynikających z tej pracy. Właściwość ta zależy w dużej mierze od rozwoju podstawowych cech motywacyjnych, sprawnościowo-wydolnościowych i psychicznych.

Nie sposób przedstawić wszystkich cech osobowości potrzebnych do wykonywania zadań. Uwzględniając jednak ich charakter, warunki, w których są one realizowane, jak również ich zmienność zasadne jest wyeksponowanie kilku zasadniczych czynników.

- Wykonywane zadania wymagają określonych predyspozycji do rozwiązywania problemów jakie ich czekają w pracy. By móc je rozwiązać należy się cechować sprawnością spostrzegania, dostrzegać związki i zależności między składnikami rzeczywistości i na tej podstawie wyprowadzać logiczne wnioski.
- Znaczna część zadań realizowana jest samodzielnie, pod presją czasu i wymaga podejmowania natychmiastowych decyzji oraz bezzwłocznego ich wykonania.
- Żołnierze zawodowi Żandarmerii Wojskowej prowadzą przesłuchania, rozmowy, pogadanki, a to wszystko wymaga odpowiedniego wypowiedziania się, komunikatywności. Wyrażanie myśli na piśmie jest ich codzienną czynnością.
- Ważne są również cechy charakteru, ujawniające się przede wszystkim w postępowaniu. Umiejętne działanie w sytuacjach zagrożenia życia czy zdrowia opiera się między innymi na odwadze, pewności siebie, opanowaniu, zaradności, inicjatywie i wytrwałości w działaniu.

¹¹⁴ S. Klonowicz, Starzenie się – stan zdrowia – praca, PZWL Warszawa 1975, s.36.

- Warunkiem dobrej realizacji zadań jest zaangażowanie w doskonalenie zawodowe a zwłaszcza bieżąca znajomość zmieniającego się ustawodawstwa i aktów wykonawczych, śledzenie zmian w zakresie taktyki i techniki kryminalistycznej, poszukiwanie rozwiązań podnoszących skuteczność działania.
- Wszyscy żandarmi powinni posiadać wysokie umiejętności organizatorskie, bowiem wymagają tego realizowane zadania tak specjalistyczne jak i ogólnowojskowe.
- Umiejętność przekonania o swojej racji, o pewności swojej wiedzy i niezawodności podejmowanych decyzji jest trudnym zadaniem, ale pomocnym w realizacji przedsięwzięć, zwłaszcza dochodzeniowo-śledczych i poszukiwawczych.

Badając obowiązujący system naboru kadry i żołnierzy służby zasadniczej do Żandarmerii Wojskowej stwierdzono, iż określa on jedynie ogólne kryteria.

Do określania zdolności fizycznej i psychicznej do czynnej służby wojskowej oraz zaliczenia do odpowiedniej kategorii właściwe są komisje lekarskie¹¹⁵. Orzeczenia o zaliczeniu danej osoby do jednej z kategorii komisje lekarskie wydają na podstawie lekarskiego badania fizycznej i psychicznej zdolności tej osoby do odpowiedniego rodzaju służby wojskowej z uwzględnieniem wyników badań specjalistycznych a w razie potrzeby również obserwacji szpitalnej.

Niezależnie od orzeczenia o zdolności do czynnej służby wojskowej w stosunku do żołnierzy niezawodowych i zawodowych, jak również osób ubiegających się o przyjęcie do określonych jednostek, wojskowe komisje lekarskie wydają orzeczenia o zdolności lub niezdolności do służby np. w jednostkach desantowo-szturmowych w charakterze nurków i płetwonurków, w Kompanii Reprezentacyjnej Wojska Polskiego. Wśród wymienionych enumeratywnie jednostek oraz specjalności nie ma Żandarmerii Wojskowej.

Kolejnym dokumentem regulującym tą problematykę są „Wytyczne w sprawie kryteriów doboru poborowych na poszczególne specjalności wojskowe¹¹⁶”. Korpus osobowy Żandarmerii (73) został w nich wyszczególniony. Uwzględniono to również

¹¹⁵ Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 czerwca 1992r. w sprawie zasad określania zdolności do czynnej służby wojskowej oraz właściwości i trybu postępowania wojskowych komisji lekarskich w tych sprawach (Dz.U. Nr 57 poz.278 z późn. zmianami).

¹¹⁶ Rozkaz Szefa Sztabu Generalnego WP Nr 5/Sztab z dnia 12 stycznia 1998r. w sprawie wprowadzenia do użytku służbowego w SZ RP, „Wytycznych w sprawie kryteriów doboru poborowych na poszczególne specjalności wojskowe” Sztab. Gen. 1489/98.

w zasadach przeznaczania poborowych do szkół podoficerskich, ośrodków szkolenia młodszych specjalistów oraz w ogólnych zasadach typowania i przeznaczania poborowych do niektórych jednostek wojskowych o szczególnym doborze i wymaganiach kwalifikacyjnych.

Ogólne kryteria i zasady typowania poborowych do Żandarmerii Wojskowej stanowią:

1. Stan zdrowia według I grupy kategorii zdrowotnych
2. Wykształcenie – zasadnicze zawodowe (kandydaci na podoficerów zasadniczej służby wojskowej – średnie, wskazana znajomość w stopniu podstawowym języka obcego).
3. Wzrost powyżej 175 cm
4. Nie karani sądownie (w tym z zawieszeniem wykonywania kary) oraz przez kolegia do spraw wykroczeń
5. Dobra sprawność fizyczna
6. Bez wad w sylwetce (nadwaga, charakterystyczne wady zewnętrzne)
7. Kandydaci na kierowców pojazdów interwencyjnych – wskazana praktyka w prowadzeniu pojazdów mechanicznych o masie nie przekraczającej 3,5 tony (udokumentowana lub ze słów poborowego)

Dokładna analiza powyższego dokumentu pozawala stwierdzić, iż specjalność wojskowa Żandarmeria Wojskowa nie została uwzględniona w wykazie specjalności wojskowych, na które wymagane są od kandydatów dodatkowe predyspozycje określone, w wyniku badań specjalistycznych np. psychologicznych, psychotechnicznych.

Takie uregulowanie zasad naboru sprawia, że osoby powoływane do pełnienia służby w Żandarmerii Wojskowej nie są dokładnie zbadane a tym samym nie można określić ich faktycznych predyspozycji do realizacji określonych zadań.

Jest to istotne, ponieważ znaczna liczba żołnierzy odbywających zasadniczą służbę wojskową w Żandarmerii Wojskowej na co dzień wykonuje patrole, konwoje i uczestniczy w zabezpieczeniu różnych przedsięwzięć. Uwzględniając, iż zdecydowana większość wykonywanych zadań przebiega na styku ze środowiskiem cywilnym i dość często polega na ingerowaniu w sferę wolności i praw obywatelskich, dodatkowe badania są niezbędne. Dodatkowym argumentem jest codzienny kontakt z osobami

naruszającymi normy prawne, których zachowanie jest często brutalne i agresywne.

System naboru odbywa się w dwóch pionach:

1. żołnierze zawodowi,
2. żołnierze niezawodowi (szeregowi i podoficerowie służby zasadniczej oraz żołnierze nadterminowi).

W związku z tym, iż nie istnieje w Siłach Zbrojnych RP oddzielny system szkolenia oficerów Żandarmerii Wojskowej, do służby w jednostkach Żandarmerii kierowani są oficerowie – absolwenci Wyższych Szkół Oficerskich i Akademii Wojskowych. Obejmują oni głównie stanowiska dowódcy plutonu w pododdziałach Żandarmerii albo specjalisty informatyka, zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami.

Drugą możliwością pozyskiwania oficerów jest służba kontraktowa. Tą drogą kierowani są do Żandarmerii Wojskowej absolwenci szkół wyższych po mianowaniu na stopień podporucznika posiadający odpowiednie wykształcenie, przydatne w pracy żandarmskiej. Trafiają oni głównie do pionu dochodzeniowo-śledczego.

Do pionu operacyjno-szkoleniowego przyjmowani są oficerowie z innych rodzajów wojsk o umiejętnościach merytorycznych (szkoleniowcy, kadrowcy) ale nie posiadający doświadczenia w zakresie działania żandarmerii.

Wszyscy ci oficerowie nie podlegają badaniom określającym ich predyspozycje do pracy w Żandarmerii.

Chorążowie przychodzą z Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych i Logistyki w Poznaniu, po ukończeniu Szkoły Chorążych o kierunku Żandarmeria Wojskowa. Dodatkowo, z uwagi na występujące braki, przyjmowani byli chorążowie z innych rodzajów wojsk i służb, którzy wyrazili chęć pełnienia służby w tej formacji i zostali pozytywnie ocenieni jako kandydaci. Nie przechodzili oni jednak żadnych specjalistycznych badań określających predyspozycje do wykonywania określonych zadań.

Podobnie jak chorążowie, podoficerowie zawodowi również trafiają po przeszkoleniu w CSWLiL w Poznaniu lub z innych jednostek nie przechodząc żadnych badań dodatkowych.

Przytoczone wcześniej uwarunkowania pełnienia służby były podstawą do sformułowania pytań, dla badanej grupy żandarmów i kadetów, o kryteria naboru. Mimo różnych doświadczeń zarówno jedni jak i drudzy byli zgodni, iż kryteria te

powinny uwzględniać specyfikę Żandarmerii Wojskowej a zatem powinny być inne, aniżeli w innych rodzajach wojsk. Jedynie co dziesiąty opowiedział się za rozwiązaniem nie uwzględniającym dodatkowych badań. Można więc wnioskować, iż potrzebne są w tym zakresie zmiany aktualnych przepisów. Szczegóły przedstawia tabela 20.

Tabela 20

Rozkład odpowiedzi na pytanie Czy nabór do ŻW powinien opierać się na tych samych kryteriach co w innych rodzajach wojsk? (dane w %).

Wypowiedzi	Żandarmi	Kadeci
Zdecydowanie tak	4,5	5,0
Raczej tak	7,8	8,3
Raczej nie	15,3	21,7
Zdecydowanie nie	70,1	65,0
Trudno mi powiedzieć	2,2	0,0

Zdaniem badanych o ocenie zdolności do pełnienia służby w Żandarmerii Wojskowej, powinny decydować specjalne komisje funkcjonujące w jej strukturze (53,0% żandarmów i 58,3 %kadetów), bądź komisje lekarskie określające przydatność do służby w organach realizujących zadania na rzecz bezpieczeństwa państwa (36,2% żandarmów i 33,3% kadetów). Za aktualnie funkcjonującym rozwiązaniem opowiedziało się jedynie 2,2% żandarmów i 1,7% kadetów. Takie stanowisko badanych wynika z faktu, iż znając specyfikę służby w Żandarmerii Wojskowej z doświadczenia (żandarmi), bądź ze szkolenia i praktyk (kadeci), dostrzegają oni wadliwość naboru według aktualnie obowiązujących przepisów. Szczegóły przedstawia tabela 21.

Tabela 21

Organy decydujące o zdolności do służby w Żandarmerii Wojskowej (dane w %).

Wypowiedzi	Żandarmi	Kadeci
Wojskowe komisje lekarskie na ogólnych zasadach	2,2	1,7
Komisje lekarskie po specjalistycznych badaniach	8,6	6,7
Specjalne komisje funkcjonujące w strukturze ŻW	53,0	58,3
Komisje lekarskie funkcjonujące na rzecz organów bezpieczeństwa	36,2	33,3

Znalazło to również potwierdzenie w określeniu ważności czynników decydujących o zdolności do służby w Żandarmerii Wojskowej (tabela 22). Zarówno żandarmi jak i kadeci, największą wagę przywiązują do odporności psychicznej. Również wysoki poziom inteligencji uważają oni za jeden istotnych czynników. Do rzetelnego zbadania i ustalenia faktycznego poziomu wymienionych czynników potrzebne są specjalistyczne badania, których nie przeprowadza się w ramach aktualnie obowiązujących uregulowań prawnych. Badani wysoko cenią również kulturę osobistą i sprawność fizyczną oraz łatwość zapamiętywania.

Tabela 22

Czynniki określające zdolność do służby w Żandarmerii Wojskowej.

Wypowiedzi	Żandarmi	Kadeci
Odporność psychiczna	6,317	6,517
Wysoki poziom inteligencji	6,149	6,333
Duża kultura osobista	6,104	6,033
Sprawność fizyczna	6,019	6,300
Dobra prezencja	5,384	4,733
Wysoki poziom wiedzy ogólnej	5,679	5,517
Łatwość zapamiętywania	5,567	5,833
Łatwość nawiązywania kontaktów z ludźmi	5,806	5,917
Wysoki standard moralny	5,660	5,767
Znajomość języków obcych	4,284	5,383

Dalszą konsekwencją wyrażonej już oceny jest uznanie, jedynie przez 2,2% badanych żandarmów, aktualnego systemu naboru do żandarmerii za dobry. Natomiast 93,3% stwierdziło, iż system ten wymaga zmiany, przy czym 47,0% uznało, iż zmiana ta powinna być całkowita. Szczególnie oficerowie starsi, których 100% uznało, iż aktualny system wymaga zmiany. Jedynie podoficerowie zawodowi uznali, iż zmiany powinny być niewielkie (59,5% badanych podoficerów). Obrazuje to tabela 23.

Tabela 23

Ocena aktualnego systemu naboru do Żandarmerii Wojskowej (dane w %).

Korpus	Żandarmi				
	Oficerowie starsi	Oficerowie młodszy	Chorążowie	Podoficerowie zawodowi	Razem
Dobry	-	-	1,1	10,8	2,2
W zasadzie dobry, ale wymaga zmian	54,2	34,6	44,2	59,5	46,3
Wymagający całkowitej zmiany	45,8	61,5	49,7	24,3	47,0
Trudno mi powiedzieć	-	3,8	4,4	5,4	4,1

Badani żandarmi i kadeci opowiedzieli się za przyznaniem Komendantowi Głównemu Żandarmerii Wojskowej uprawnień do określania kryteriów naboru do podległych jednostek (65,7% żandarmów i 85,0% kadetów). Najmniejsze uznanie zyskała propozycja, aby czynił to Szef Sztabu Generalnego WP. Co siódmy żandarm był zdania, iż powinien czynić to Minister Obrony Narodowej. Szczegóły przedstawia tabela 24.

Tabela 24

Podmioty które powinny określać kryteria naboru do Żandarmerii Wojskowej (dane w %).

Wypowiedzi	Żandarmi	Kadeci
Rada Ministrów	8,2	1,7
Minister Obrony Narodowej	14,9	5,0
Szef Sztabu Generalnego WP	0,7	0,0
Komendant Główny ŻW	65,7	85,0
Trudno mi powiedzieć	9,7	8,3

Zdaniem żandarmów kryteria naboru powinny być określane w drodze zarządzenia Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej (53,4%). Natomiast 29,5% opowiedziało się za formą rozporządzenia Rady Ministrów, bądź Ministra Obrony Narodowej, jako aktu wykonawczego do ustawy, będącego jednocześnie źródłem powszechnie obowiązującego prawa. Szczególnie widoczne stanowisko przemawiające za ostatnim rozwiązaniem wystąpiło wśród oficerów starszych, których 50,0% uznało je za pożądane. Takie rozwiązanie byłoby zgodne z obowiązującymi w

innych resortach^{*}. Obrazuje to tabela 25.

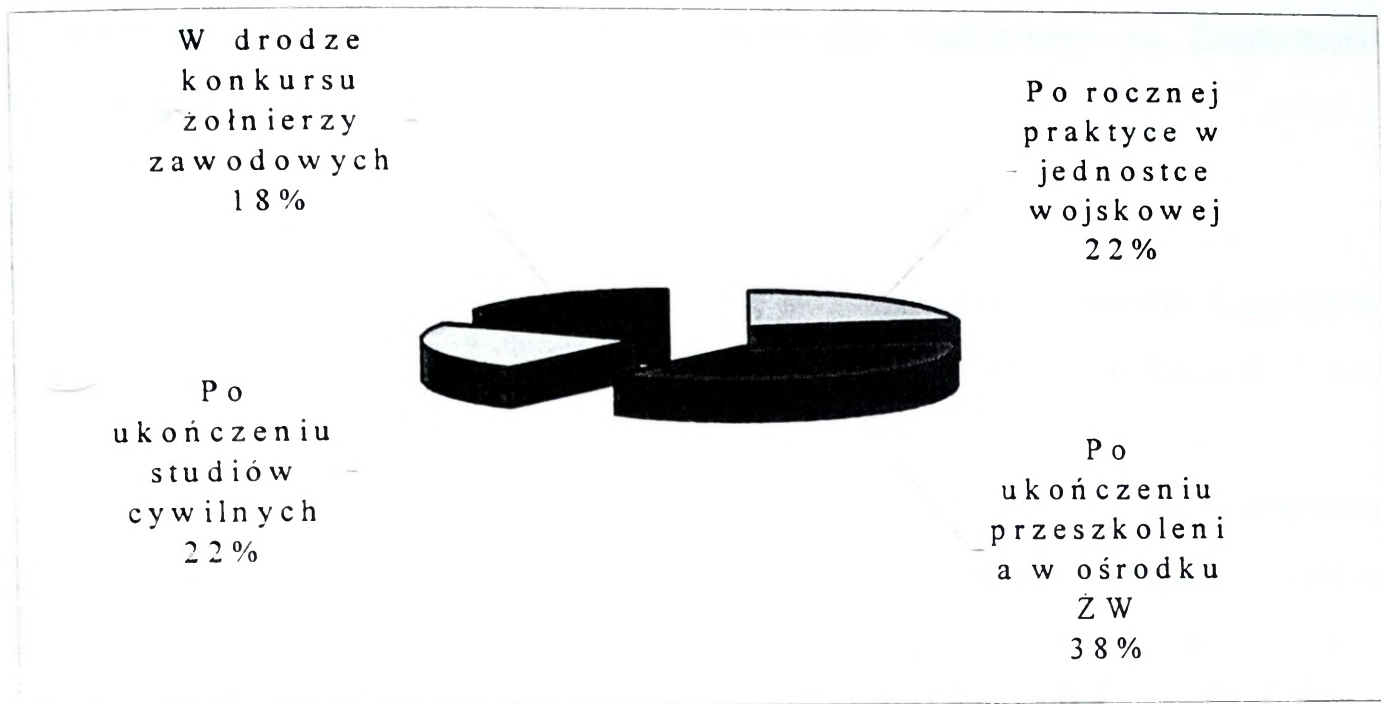
Tabela 25

Formy określania kryteriów naboru do ŻW (dane w %).

Żandarmi					
Korpus	Oficerowie starsi	Oficerowie młodszy	Chorążowie	Podoficerowie	Ogółem
Rozporządzenie Rady Ministrów	16,7	19,2	11,6	8,1	12,3
Rozporządzeniem Ministra Obrony Narodowej	33,3	11,5	18,8	2,7	17,2
Zarządzeniem Ministra Obrony Narodowej	12,5	11,5	3,3	13,5	6,3
Zarządzeniem Szefa Sztabu Generalnego	4,2	0	1,1	0	1,1
Zarządzeniem Komendanta Głównego ŻW	25,0	50,0	54,1	70,3	53,4
Trudno mi powiedzieć	8,3	7,7	10,5	5,4	9,3

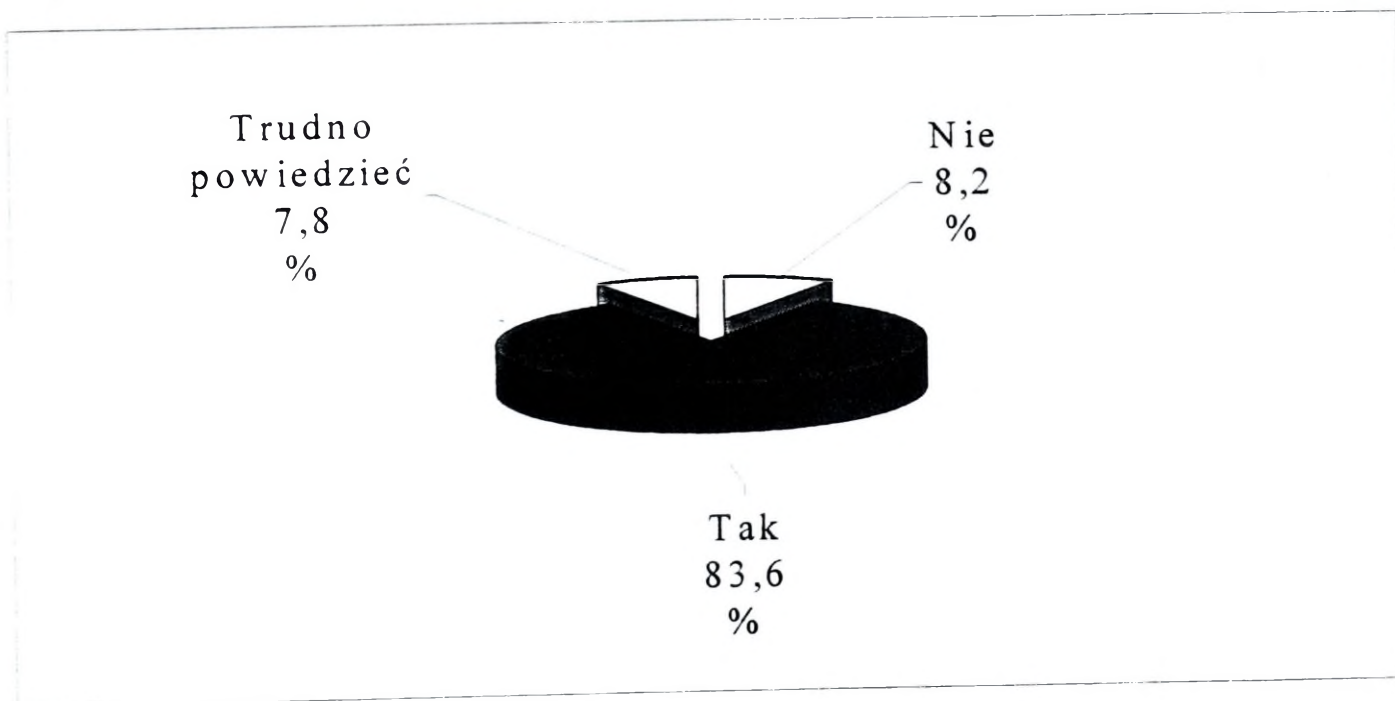
Istotnym czynnikiem, wpływającym na znajomość roli spełnionej przez daną instytucję jest odpowiednie przygotowanie kandydata. Badani żandarmi zdecydowanie opowiedzieli się za przeprowadzaniem przeszkolenia specjalistycznego w ośrodku szkolenia Żandarmerii Wojskowej, przed wyznaczeniem na stanowiska służbowe. Dość dużą akceptację zyskał również pogląd, iż nabór kadry powinien mieć formę konkursu żołnierzy zawodowych, zainteresowanych służbą w żandarmerii. Takie rozwiązanie stwarza możliwość obiektywnej oceny i doboru faktycznie najlepszych. Szczegóły przedstawia rysunek 9.

^{*} por. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 maja 1999r. w sprawie szczegółowych zasad przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego w stosunku do osób ubiegających się o przyjęcie do służby w Policji, w tym do służby w oddziałach prewencji Policji, które nie posiadają wykształcenia średniego (Dz.U. nr 50 poz.515).

Rys. 9. System naboru kadry do Żandarmerii Wojskowej.

Wyżej przedstawioną opinię potwierdza również 83,6% żandarmów, którzy są zdania, że żołnierz zawodowy nie posiadający żadnego przeszkolenia żandarmskiego nie powinien służyć w Żandarmerii Wojskowej.

Rys. 10. Opinia o konieczności przeszkolenia żandarmskiego.

W świetle powyższych wyników można stwierdzić, iż system naboru do Żandarmerii Wojskowej wymaga zmian. Dotyczy to zarówno dokumentów normatywnych regulujących określanie zdolności do służby, jak i sposobu

przygotowania do objęcia określonego stanowiska służbowego w Żandarmerii Wojskowej.

4.3. Szkolenie

Formalną podstawę do organizacji procesu kształcenia w Szkole Chorążych stanowią przepisy o służbie wojskowej kandydatów na żołnierzy zawodowych¹¹⁷ oraz statut szkoły chorążych i programy szkolenia.

Analizując powyższe dokumenty jak również podział czasu nauki, procentowy rozkład treści kształcenia oraz podział godzin na poszczególne przedmioty można stwierdzić, iż jedynie 30 % ogólnej liczby godzin w ramach realizacji programu nauki przeznaczono na przedmioty specjalistyczne. Wydaje się to nie wystarczające w porównaniu z zakresem wiedzy i umiejętności jakie powinien posiadać absolwent szkoły w poszczególnych działaniach. Dla przykładu :

W działaniach porządkowo-ochronnych absolwent powinien znać zasady i formy działalności interwencyjnej, służby patrolowej, służby asystencyjnej, umieć wykonywać czynności dotyczące wojskowej kontroli ruchu drogowego oraz wykorzystywać siły i środki przewidziane do zabezpieczenia działalności porządkowo-ochronnej. Powinien również umieć stosować środki przymusu bezpośredniego, prowadzić rozpoznanie, planować i organizować działalność porządko-ochronną.

W działaniach poszukiwawczych, absolwent powinien znać zasady i czynności wykonywane w czasie poszukiwań osób, umieć organizować i prowadzić poszukiwania niebezpiecznych przestępców, utraconej broni i innych środków walki oraz (skradzionego) mienia wojskowego.

W pracy operacyjno-rozpoznawczej i działalności profilaktycznej absolwent powinien znać przepisy określające przedmiot, zakres, cele i kierunki działalności operacyjno-rozpoznawczej i profilaktycznej, przesłanki sprzyjające powstawaniu zjawisk negatywnych, godzących w porządek wojskowy i publiczny, umieć prognozować zagrożenia dyscypliny i porządku wojskowego i współpracować z

¹¹⁷ Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 21 stycznia 1994 r. w sprawie służby wojskowej kandydatów na żołnierzy zawodowych (Dz. U. z 1994 r. Nr 16 poz. 56).
- Zarządzenie Nr 93/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 22 sierpnia 1994 r. w sprawie szkół chorążych zawodowych.

dowódcami garnizonów i jednostek wojskowych, w zakresie przeciwdziałania negatywnym zjawiskom i zagrożeniom. Na powyższe przeznaczono 33 godziny lekcyjne.

W zakresie działalności dochodzeniowo-śledczej absolwent powinien znać i umieć interpretować przepisy prawa karnego materialnego i procesowego jak również, wybrane zagadnienia prawa administracyjnego, cywilnego oraz prawa o wykroczeniach. Powinien także znać metodykę prowadzenia postępowania karnego. Na powyższe przeznaczono 166 godzin.

W zakresie techniki i taktyki kryminalistycznej absolwent powinien znać ogólną problematykę wchodzącą w zakres zainteresowań kryminalistyki, umieć ujawniać, zabezpieczać i dokumentować ślady na miejscu zdarzenia oraz wykorzystywać je w procesie karnym. Przeznaczono na to 245 godzin.

Od 1 września 1990 r do sierpnia 1995 r. kształcenie kadry i żołnierzy służby zasadniczej odbywało się w Ośrodku Szkolenia Żandarmerii Wojskowej w Mińsku Mazowieckim.

Istniejąca baza logistyczna i dydaktyczna umożliwiała jednoczesne szkolenie 400 szeregowców – młodszych specjalistów i elewów, 180 żołnierzy zawodowych, rezerwy i podchorążych SPR, 80 kandydatów na żołnierzy zawodowych (kadetów).

Ośrodek posiadał bardzo dobrze wyposażoną bazę dydaktyczną, a zwłaszcza specjalistyczne gabinety z zakresu kryminalistyki oraz place ćwiczeń zapewniające wszechstronne przygotowanie szkolonych do wykonywania zadań w jednostkach żandarmerii.

Doświadczona kadra dydaktyczna, posiadająca bogatą praktykę oraz umiejętności metodyczne i twórcze, była autorami specjalistycznych opracowań (skryptów i podręczników).

Przeniesienie w ramach restrukturyzacji szkolnictwa wojskowego, całości procesu szkolenia do Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych i Logistyki w Poznaniu oraz Centrum Szkolenia Czołgowego-Samochodowego w Pile (kierowcy) spowodowało ograniczenie bazy dydaktycznej, a przede wszystkim zaniżenie poziomu kształcenia specjalistycznego. Z zespołu dydaktycznego składającego się z 23 oficerów do Poznania zostało przeniesionych tylko dwóch, którzy po niedługim

okresie odeszli. Głównym powodem powstrzymującym przed zmianą miejsca służby był i jest w dalszym ciągu brak możliwości otrzymania kwatery stałej.

Aktualnie na potrzeby Żandarmerii Wojskowej chorążowie kształceni są w Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych i Logistyki, wchodzącego w skład Wyższej Szkoły Oficerskiej w Poznaniu. W ośrodku tym są również szkolone i przeszkalane następujące grupy osobowe:

- W Szkole Chorążych Żandarmerii Wojskowej - kadeci,
- W Szkole Podoficerów Służby Zasadniczej Żandarmerii Wojskowej – dowódcy drużyn,
- W Szkole Młodszych Specjalistów Żandarmerii Wojskowej - żandarmi,
- Oficerowie i chorążowie żandarmerii na kursach doskonalących.

Warunkiem dobrego wykonywania zadań jest właściwe do nich przygotowanie. Oznacza to konieczność zdobycia określonej wiedzy i umiejętności które należy stosować w działaniu. W tym celu tworzone są programy kształcenia i doskonalenia zawodowego. Istotne przy ich konstruowaniu jest zdanie osób które biorą udział w ich realizacji.

O efektywności szkolenia decydują zarówno czynniki wewnętrzne, jak na przykład ambicja, jak i zewnętrzne. Do tych ostatnich zaliczylibyśmy między innymi dostępność literatury i czas przeznaczony na samokształcenie. W ocenie badanych kadetów, wyposażenie biblioteki w Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych i Logistyki w Poznaniu w literaturę fachową jest dobre (43,3%) i bardzo dobre (13,3%). Jedynie co trzeci uważa je za niewystarczające. Natomiast za złe uważa je 8,3% kadetów. Można więc przyjąć, iż ten element procesu szkolenia jest na zadawalającym poziomie. Stwarza to możliwość podnoszenia wiedzy w czasie samokształcenia. Analizując wyniki badań można stwierdzić, iż tygodniowo przeznaczają oni na samokształcenie od 4 do 7 godzin (23,3%), od 8 do 10 (40,0%) i od 12 do 15 (15,1%). Przeciętnie więc poświęcają od 1 do 3 godzin dziennie na samodzielne zdobywanie wiedzy. Sposób ten wydaje się być nie w pełni wykorzystanym, gdyż zdecydowana większość kadetów (68,3%), chciałaby, po zakończeniu szkoły, realizować zadania w ramach działalności dochodzeniowo-śledczej, a do tego niezbędna jest dobra znajomość prawa. Natomiast prawie co dziesiąty kadet zamierza wykonywać

czynności operacyjno-rozpoznawcze, bądź porządkowo-administracyjne. Jedynie 3,3% jest zainteresowanych działalnością ogólnowojskową. Przedstawia to tabela 26.

Tabela 26

Czynności jakie kadeci chcą wykonywać po ukończeniu szkoły (dane w %).

Wypowiedzi	Kadeci
Operacyjno-rozpoznawcze	11,7
Dochodzeniowo-śledcze	68,3
Porządkowo-administracyjne	11,7
Ogólnowojskowe	3,3
Trudno mi powiedzieć	3,3

Zainteresowanie określonym działem pracy pokrywa się z zainteresowaniem określonymi przedmiotami (tabela 27). Mając do wyboru trzy z sześciu zasadniczych kadeci uznali, iż najciekawszym przedmiotem jest kryminalistyka – nauka o taktyce i technice popełniania przestępstw i ich dochodzenia (73,3%). Również prawo karne procesowe – regulujące prawa i obowiązki uczestników postępowania karnego (np. sędziego, prokuratora, żandarma, świadka i podejrzanego) oraz służba patrolowa i konwojowa zyskały uznanie (65%). Natomiast szkolenie ogólnowojskowe okazało się najmniej ciekawe (6,7%).

Tabela 27

Przedmioty interesujące kadetów (dane w %).

Wypowiedzi	Kadeci
Prawo karne materialne	43,3
Prawo karne procesowe	65,0
Kryminalistyka	73,3
Szkolenie ogólnowojskowe	6,7
Służba patrolowa i konwojowa	65,0
WKRD	30,0
Trudno mi powiedzieć	1,7

Wyniki powyższe pokrywają się w pewnym stopniu z trudnościami jakie sprawiają poszczególne przedmioty kadetom. Operując tym samym zakresem sześciu przedmiotów badani uznali, iż właśnie szkolenie ogólnowojskowe sprawia im najwięcej trudności (65,0%). Natomiast prawo karne materialne, prawo karne

procesowe i kryminalistyka, mimo swej złożoności, trudności tych nie sprawiają. Szczegóły przedstawia tabela 28.

Tabela 28

Przedmioty sprawiające trudności kadetom (dane w %).

Wypowiedzi	Kadeci
Prawo karne materialne	30,0
Prawo karne procesowe	15,0
Kryminalistyka	20,0
Szkolenie ogólnowojskowe	65,0
Służba patrolowa i konwojowa	3,3
WKRD	6,7
Trudno mi powiedzieć	43,3

Wyniki badań w przedmiocie propozycji zwiększenia ilości godzin na szkolenie i określenia przedmiotów, z których należałoby zmniejszyć ilość godzin, aby nie zwiększać obciążenia zajęciami, przedstawia tabela 29. Zdaniem badanych, którzy mogli zaproponować trzy przedmioty, należałoby zwiększyć ilość godzin na szkolenie z kryminalistyki (75,0%), prawa karnego procesowego (56,7%) oraz służby patrolowej i konwojowej (50,0%). Powinno się to odbyć głównie za sprawą zmniejszenia ilości godzin przeznaczonych na szkolenie ogólnowojskowe (76,7%).

Powyższe wyniki pozwalają stwierdzić, iż kadeci dostrzegają złożoność zagadnień specjalistycznych, których znajomość jest niezbędna do właściwego wykonywania zadań przez funkcjonariuszy Żandarmerii Wojskowej.

Tabela 29

Propozycje zwiększenia i zmniejszenia czasu nauki (dane w %).

Wypowiedzi	Zwiększyć ilość	Zmniejszyć ilość
Prawa karnego materialnego	31,7	1,7
Prawa karnego procesowego	56,7	1,7
Kryminalistyka	75,0	5,0
Szkolenie ogólnowojskowego	1,7	76,6
Służby patrolowej i konwojowej	50,0	1,7
WKRD	28,3	0
Trudno mi powiedzieć	11,7	10,0

Badani widzą też potrzebę modernizacji aktualnych programów szkolenia. W ich ocenie, programy w CSWLiL w Poznaniu nie są odpowiednie do zadań jakie stoją przed żandarmerią (53,3%). Jedynie 6,7% kadetów jest za rozwiązaniami aktualnie obowiązującymi. Podobną opinię mają żandarmi na temat aktualnych programów

kształcenia. Negatywnie ocenia je 63,1% żandarmów. Uznali oni, iż obecne programy kształcenia kadetów nie zapewniają wykształcenia żandarma specjalisty. Jako dobre uznało je zaledwie 1,9% żandarmów i 6,7% kadetów (zdecydowanie tak). Pozwala to wnioskować, iż należałoby dokonać w tych programach zmian gdyż ocena żandarmów, w pewnej mierze, oparta jest na spostrzeżeniach o stopniu przygotowania absolwentów szkoły chorążych do realizacji zadań. Obrazuje to tabela 30.

Tabela 30

Ocena programów szkolenia jako odpowiednich do zadań Żandarmerii Wojskowej (dane w %).

Wypowiedzi	Żandarmi	Kadeci
Zdecydowanie tak	1,9	6,7
Raczej tak	30,2	36,7
Raczej nie	39,6	35,0
Zdecydowanie nie	23,5	18,3
Trudno mi powiedzieć	4,5	1,2

Zdaniem żandarmów (86,6%) w związku z restrukturyzacją Sił Zbrojnych należy dokonać zmian w procesie przygotowywania zawodowego kadr dla potrzeb żandarmerii wojskowej. Jedynie 6,7% uważa, iż zmiany nie są potrzebne. Szczegóły przedstawia tabela 31.

Tabela 31

Rozkład odpowiedzi na pytanie Czy istnieje potrzeba zmian w procesie przygotowywania zawodowego kadr dla Żandarmerii Wojskowej? (dane w %).

Wypowiedzi	Żandarmi
Zdecydowanie tak	31,3
Raczej tak	56,3
Raczej nie	6,3
Zdecydowanie nie	0,4
Trudno mi powiedzieć	5,6

Oceniając aktualny system doskonalenia zawodowego żandarmi uznali, iż przygotowuje on kadry dla Żandarmerii Wojskowej na poziomie dostatecznym (50,4%), a 12,3% uznało go za niedostateczny. Jedynie 0,4% określiło go jako bardzo dobry, a 33,6% jako dobry. Powyższe wyniki wskazują, iż konieczność zmian jest nieuchronna. Obrazuje to tabela 32.

Tabela 32

Ocena systemu doskonalenia zawodowego (dane w %).

Wypowiedzi	Żandarmi
Bardzo dobry	0,4
Dobry	33,6
Dostateczny	50,4
Niedostateczny	12,3
Trudno mi powiedzieć	3,4

Badana grupa żandarmów jest zdania, iż należy opracować nowe programy kształcenia preferujące profesjonalizm zawodowy (54,1%), skrócić okres szkolenia teoretycznego z jednoczesnym wydłużeniem czasu praktyk zawodowych w jednostkach żandarmerii - 29.9% (aktualnie jest jeden miesiąc praktyki na pierwszym i drugim roku nauki). Za zmodyfikowaniem dotychczasowych programów opowiedziało się 11,9% badanych.

Za najlepsze rozwiązanie żandarmi uznali utworzenie specjalistycznego ośrodka szkolenia kadry tylko dla Żandarmerii Wojskowej. Podobnego zdania są kadeci, których 88,3% jest za takim rozwiązaniem. Jedyne 3,3% kadetów jest za kontynuacją szkolenia w Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych i Logistyki w Poznaniu. Obrazuje to tabela 33.

Tabela 33

Miejsce gdzie powinno odbywać się szkolenie Żandarmerii Wojskowej (dane w %).

Wypowiedzi	Kadeci
CSWLiL w Poznaniu	3,3
Policja	5,0
Specjalny ośrodek ŻW	88,3
Trudno mi powiedzieć	1,7

4.4. Organizacja i dyslokacja jednostek Żandarmerii Wojskowej

Struktura organizacyjna Żandarmerii Wojskowej zmieniała się wraz ze zmianami zachodzącymi w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Od 1

września 1990 roku, Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej podlegał bezpośrednio Szefowi Zarządu Szkolenia Bojowego Sztabu Generalnego WP.

W ramach funkcjonujących trzech okręgów wojskowych utworzono Komendy Żandarmerii Wojskowej Pomorskiego, Śląskiego i Warszawskiego Okręgu Wojskowego, których komendanci podlegali Komendantowi Głównemu Żandarmerii Wojskowej.

Pod komendy okręgowe podlegały Oddziały, Wydziały i Placówki Żandarmerii Wojskowej. Podległość poszczególnych jednostek przedstawia załącznik nr 11.

Po utworzeniu, decyzją Rady Ministrów z dnia 5 czerwca 1992 r. Krakowskiego Okręgu Wojskowego¹¹⁸ utworzono Komendę Żandarmerii Wojskowej Krakowskiego Okręgu Wojskowego. Z dniem 1 stycznia 1993 r. Komendy Żandarmerii Wojskowej Okręgów Wojskowych obejmowały następujący obszar:

Krakowskiego Okręgu Wojskowego województwa: bielskie, chełmskie, częstochowskie, katowickie, kieleckie, krakowskie, krośnieńskie, lubelskie, nowosądeckie, przemyskie, rzeszowskie, tarnobrzeskie, tarnowskie i zamojskie.

Pomorskiego Okręgu Wojskowego województwa: bydgoskie, gdańskie, konińskie, koszalińskie, łódzkie, pilskie, płockie, słupskie, szczecińskie, toruńskie i wrocławskie.

Śląskiego Okręgu Wojskowego województwa: gorzowskie, jeleniogórskie, kaliskie, legnickie, leszczyńskie, opolskie, poznańskie, sieradzkie, wałbrzyskie, wrocławskie i zielonogórskie.

Warszawskiego Okręgu Wojskowego województwa: białkopodlaskie, białostockie, ciechanowskie, elbląskie, łomżyńskie, olsztyńskie, ostrołęckie, piotrkowskie, radomskie, siedleckie, skierniewickie, suwalskie i warszawskie.

Pod komendy okręgowe podlegały Oddziały, Wydziały i Placówki Żandarmerii Wojskowej. Podległość poszczególnych jednostek przedstawia załącznik nr 12

W 1993 r. nastąpiła również zmiana podległości Żandarmerii Wojskowej. Komendant główny podlegał bezpośrednio Zastępcy Szefa Sztabu Generalnego WP do spraw szkolenia.

¹¹⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 czerwca 1995r. w sprawie utworzenia okręgów wojskowych oraz określenia ich siedzib i terytorialnego zasięgu działania. Dz. U. Nr 48 poz. 217.

Kolejna zmiana podległości nastąpiła w 1995 r. Bezpośrednim przełożonym Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej został zastępca Szefa Sztabu Generalnego WP do spraw OT.

W 1996 r. Żandarmeria Wojskowa na mocy ustawy o Urzędzie Ministra Obrony Narodowej została podporządkowana bezpośrednio Ministrowi Obrony Narodowej¹¹⁹.

Na mocy zarządzenia Nr Pf-130/Org Ministra Obrony Narodowej z dnia 29 grudnia 1998 r. w sprawie zmian organizacyjnych w jednostkach Żandarmerii Wojskowej z dniem 1 stycznia 1999 r. (w związku z reformą administracyjną kraju) Komendy Żandarmerii Wojskowej Okręgów Wojskowych przemianowane zostały na Rejonowe Komendy Żandarmerii Wojskowej. Obejmują one swoim terenem działania:

Rejonowa Komenda Żandarmerii Wojskowej Kraków województwa: śląskie, łódzkie, małopolskie, lubelskie, świętokrzyskie, podkarpackie;

Rejonowa Komenda Żandarmerii Wojskowej Bydgoszcz województwa: zachodniopomorskie, pomorskie, wielkopolskie, kujawsko-pomorskie;

Rejonowa Komenda Żandarmerii Wojskowej Wrocław województwa: dolnośląskie, lubuskie, opolskie;

Rejonowa komenda Żandarmerii Wojskowej Warszawa województwa: mazowieckie, podlaskie, warmińsko-mazurskie.

Pod Rejonowe Komendy podlegają Oddziały, Wydziały i Placówki Żandarmerii Wojskowej. Pod Komendę Główną Żandarmerii Wojskowej podlega również Oddział Żandarmerii Wojskowej w Gdyni. Podległość poszczególnych jednostek i strukturę organizacyjną przedstawia załącznik nr 13.

Struktura organizacyjna to wynik wykorzystania zestawu elementów konstrukcyjnych, które mogą być użyte do ukształtowania organizacji w postaci konkretnego układu elementów i ich wzajemnych powiązań.¹²⁰

Jednym z elementów są zasoby ludzkie. W przypadku Żandarmerii Wojskowej jest to ogólna liczba żołnierzy, którzy mogą pełnić służbę w tej formacji. Aktualnie jest to około 2 % ogólnego stanu Sił Zbrojnych RP. Istotny jest również stopień

¹¹⁹ Ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o Urzędzie Ministra Obrony Narodowej (Dz. U. z 1996 Nr 10 poz. 56 z późn. zmianami).

¹²⁰ R. Griffin, Podstawy zarządzania organizacjami, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996 str.330.

uzawodowienia. Obecny stan (50- 60 %) zyskał bardzo niewielkie poparcie badanych żandarmów (3%). Zdecydowana większość (73,2 %) opowiedziała się za uzawodowieniem powyżej 75 %. Natomiast 20,9 % uważa, iż poziom ten powinien oscylować w granicach 60-75 %. Opinia ta oparta jest na doświadczeniu i pozwala wyprowadzić wniosek, iż żołnierze służby zasadniczej spełniają w Żandarmerii Wojskowej jedynie wycinkowe zadania i nie ma możliwości pełnego ich wykorzystania jako żandarmów (np. w działalności dochodzeniowo-śledczej).

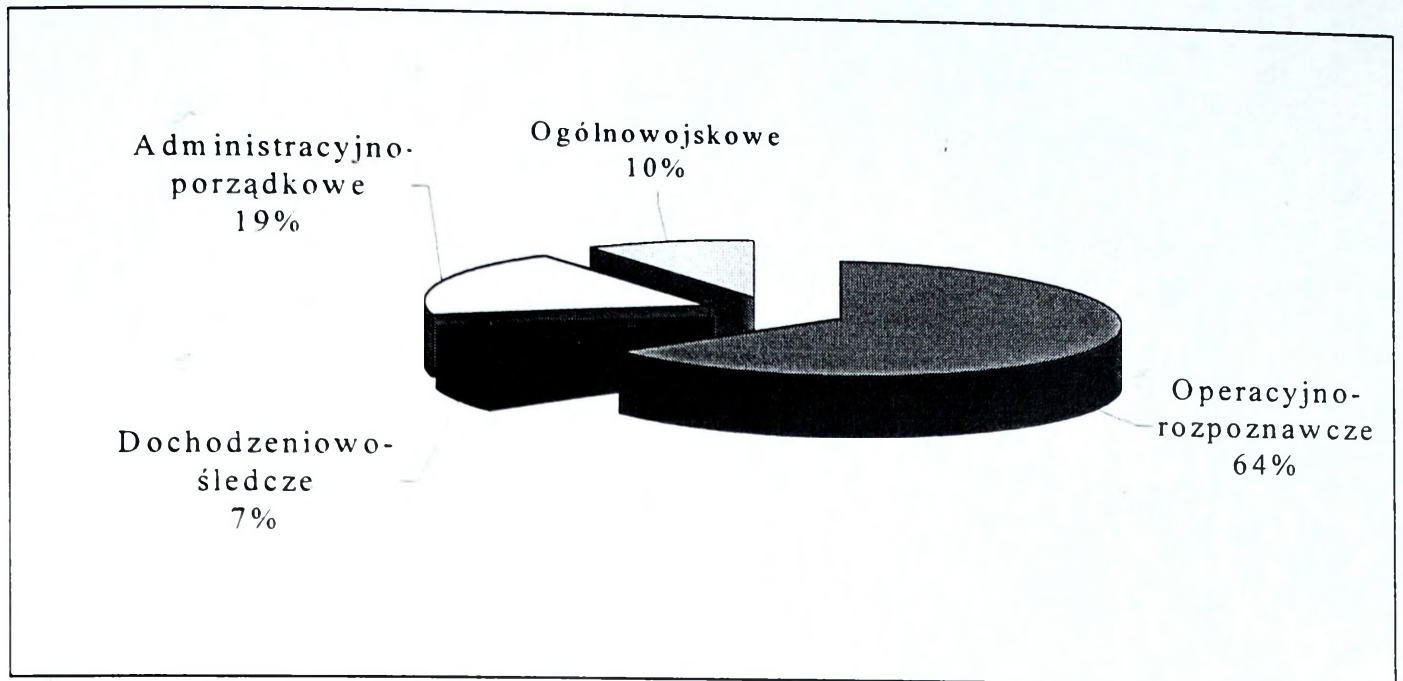
Pytani o strukturę organizacyjną żołnierze zawodowi Żandarmerii uznali, iż obecnie zapewnia ona raczej właściwą realizację zadań. Jedynie 5,6 % badanych było zdecydowanie za aktualnie obowiązującymi rozwiązaniami. Natomiast blisko jedna trzecia oceniła, iż konieczne są zmiany. Można więc wnioskować, iż wskazane jest podjęcie działań zmierzających do poprawy w tym zakresie. Szczegóły przedstawia tabela 34.

Tabela 34

Rozkład odpowiedzi na pytanie Czy obecna struktura organizacyjna zapewnia właściwą realizację zadań (dane w %).

Zdecydowanie tak	5,6
Raczej tak	59,3
Raczej nie	23,1
Zdecydowanie nie	8,6
Trudno mi powiedzieć	3,0

Pewnym wskazaniem może być ocena, iż mając do wyboru cztery podstawowe rodzaje działań tj. operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze, administracyjno-porządkowe i ogólnowojskowe, badani uznali zdecydowaną poprawę działań operacyjno-rozpoznawczych za istotny czynnik wpływający na właściwą realizację zadań (51,9 %). Opinia ta jest w pełni uzasadniona zważywszy, iż informacje uzyskane tą drogą stanowią podstawę efektywności działań wykrywczych. Wskazuje ona jednocześnie, iż ten dział pracy nie jest w pełni wykorzystywany. Tak zdecydowane poparcie tego rozwiązania zasługuje na uwagę. Szczegóły przedstawia rysunek 11.

Rys. 11. Rodzaj działań wymagających zdecydowanej poprawy.

Istotnym elementem jest również uwzględnienie przy projektowaniu organizacji udziału specjalistów określonych dziedzin. Uwzględniając czynnik stresu, wynikający ze specyfiki realizowanych zadań, badani żandarmami stwierdzili, iż w strukturze Żandarmerii Wojskowej powinien funkcjonować psycholog. Badani uznali, iż powinien on występować prawie na wszystkich szczeblach organizacyjnych za wyjątkiem Placówki Żandarmerii Wojskowej. Największe poparcie zyskał jednak pogląd, iż Oddział Żandarmerii Wojskowej powinien posiadać w swojej strukturze takie stanowisko. Wiąże się to zarówno z dość dużą liczebnością takiej jednostki jak i możliwością pełnego wykorzystania tego specjalisty, co obrazuje tabela 35.

Tabela 35

Rozkład odpowiedzi na pytanie Czy w strukturze Żandarmerii Wojskowej powinien funkcjonować psycholog i na jakim szczeblu (dane w %).

Wypowiedzi	Zdecydowanie tak	Tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć
Placówka ŻW	3,7	9,0	37,3	31,3	8,6
Wydział ŻW	19,4	37,3	19,8	12,7	5,2
Oddział ŻW	46,6	34,3	6,3	6,7	2,2
Komenda Rejonowa ŻW	35,4	29,0	14,6	15,3	5,6
Komenda Główna ŻW	43,7	11,2	10,1	18,3	8,6

Jedną z możliwości wykorzystania psychologa jest jego udział w czynnościach związanych ze specyfiką realizowanych zadań. Sytuacje, w których zachodzi konieczność stosowania środków przymusu bezpośredniego powodują określony stres. Jego rozładowanie jest możliwe poprzez rozmowę z psychologiem znającym uwarunkowania działania instytucji. Analizując wypowiedzi, w przedmiocie konieczności przeprowadzania badań psychologicznych, w określonych sytuacjach, można stwierdzić, iż po użyciu broni w służbie żandarm powinien obowiązkowo podlegać badaniom psychologicznym (81,3 %). Również objęcie stanowiska służbowego powinno być poprzedzone takim badaniem. Szczegóły przedstawia tabela 36.

Tabela 36

Sytuacje, w których funkcjonariusz Żandarmerii Wojskowej powinien podlegać obowiązkowym badaniom psychologicznym (dane w %).

Wypowiedzi	Zdecydowanie tak	Tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć
Po użyciu broni w służbie	50,7	30,6	8,2	1,9	3,0
Po zastosowaniu środków przymusu bezpośredniego	2,6	10,1	49,3	22,8	6,0
Po dłuższej nieobecności w służbie (choroba pow. 3m-cy)	3,4	19,4	41,4	19,4	6,7
Po ukończeniu Szkoły ŻW	12,7	22,8	32,1	17,5	4,9
Przed objęciem stanowiska służbowego	14,6	38,8	24,6	11,6	9,0

Istotnym czynnikiem, mającym wpływ na funkcjonowanie jednostki, jest obsada stanowisk kierowniczych, szczególnie Placówek Żandarmerii Wojskowej. Aktualnie dowodzą nimi żołnierze korpusu chorążych. Stan ten uznany został przez badanych za niewłaściwy, gdyż uzyskał akceptację jedynie 7,8 % żandarmów. Zdecydowana większość była zdania (60,4 %), iż stanowisko to może piastować zarówno oficer jak i chorąży. Natomiast 28,7 % badanych było za rozwiązaniem przewidującym na tym stanowisku tylko oficera. Wyniki te pozwalają wnioskować, iż

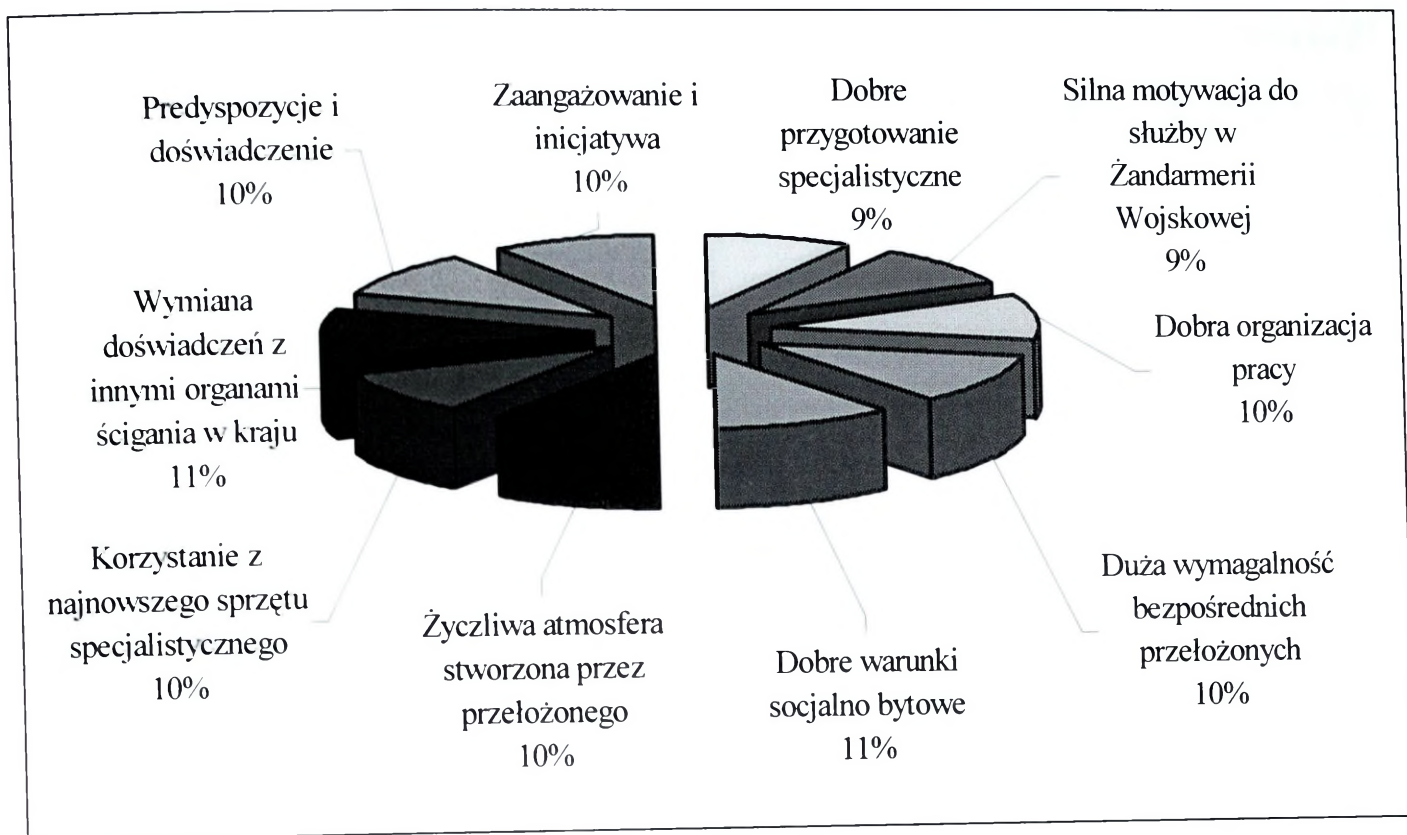
wskazane jest dokonanie korekty w przedmiotowym zakresie. Powinna ona zmierzać do powiązania przewidywanego stopnia etatowego z zakresem zadań i rangą instytucji, z którymi na co dzień współpracuje dana jednostka Żandarmerii Wojskowej.

Do realizacji zadań potrzebny jest również sprzęt. Zgodnie z decyzją Ministra Obrony Narodowej Żandarmeria Wojskowa stała się od 1998 roku samodzielnym organem planowania budżetowego. Spowodowało to jakościowo nowe zadania na wszystkich szczeblach organizacyjnych. Nie poszły jednak za tym stosowne zmiany w efekcie czego nowa komórka w Komendzie Głównej Żandarmerii Wojskowej nie ma swojego odpowiednika w podległych jednostkach. Powoduje to konieczność realizacji zadań przez osoby nie posiadające odpowiedniego przygotowania i jasno określonych kompetencji.

Nowy sposób finansowania stworzył jednak możliwości decydowania o zakupie sprzętu najbardziej potrzebnego, decydującego o funkcjonowaniu Żandarmerii Wojskowej. Mimo pewnej poprawy w dalszym ciągu, zdaniem badanych, najbardziej potrzebne do właściwego wykonywania zadań są: sprzęt specjalistyczny (31 %), środki łączności (29,1 %), samochody (19,4 %) i komputery (17,5 %).

Analizując wysokość środków przeznaczonych dla Żandarmerii Wojskowej i innych podmiotów realizujących zadania na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego, można stwierdzić, iż są one w miarę adekwatne do zadań realizowanych przez tą instytucję. (Wysokość środków przedstawia załącznik Nr 14)

Wpływ na skuteczną realizację zadań wywiera również szereg innych czynników, czasami trudno uchwytnych i niemierzalnych, a jednocześnie istotnych dla każdego pracownika. Szczególnie eksponowanym okazała się rola bezpośrednich przełożonych. Badani uznali, iż duża wymagalność a jednocześnie życzliwa atmosfera z ich strony powoduje podniesienie efektywności pracy. Szczegóły przedstawia rysunek 12.

Rys. 12. Czynniki wpływające na skuteczną realizację zadań.

Interesujące w kontekście powyższych wyników są opinie żandarmów którzy mając możliwość przedstawienia trzech propozycji, wpływających na podniesienie efektywności działań ich instytucji uznali, iż czynnikami tymi są głównie: poprawa wyposażenia w nowoczesny sprzęt specjalistyczny i samochody, poprawa organizacji pracy, stworzenie systemu szkoleń specjalistycznych w odpowiednich ośrodkach i poprawa stanu prawnego, w tym sprecyzowanie zakresu obowiązków i uprawnień oraz procedur postępowania. Można więc wyprowadzić wniosek, iż konieczne jest całościowe spojrzenie na instytucje aby właściwie rozpoznać możliwości poprawy. Niektóre z nich nie wymagają żadnych środków finansowych i powinny być wprowadzane natychmiast. Natomiast inne, jak chociażby poprawa stanu prawnego, wymagają jedynie pewnych zabiegów i decyzji kompetentnych organów. Obrazuje to tabela 37.

Tabela 37

Czynniki wpływające na efektywność działań Żandarmerii Wojskowej (dane w %).

Poprawa wyposażenia ŻW w nowoczesny specjalistyczny sprzęt i samochody	43,3
Stworzyć system szkoleń specjalistycznych, w odpowiednich ośrodkach, umożliwić podwyższanie kwalifikacji	29,9
Zwiększyć współpracę z innymi organami (policja, SOK i inne) w zakresie procedur postępowań i szkoleń specjalistycznych	6,0
Poprawa stanu prawnego: sprecyzować zakres obowiązków, uprawnień, procedur postępowania	23,5
Poprawa polityki kadrowej, nabór kompetentnych, chętnych do pracy, zwiększenie stanu osobowego kadry, jasna struktura kadrowa	22,0
Poprawa organizacji pracy, zmniejszenie procedur biurowych	34,3
Zwiększenie uprawnień ŻW względem osób cywilnych	11,6
Poprawa wynagrodzenia	11,6
ŻW powinna być w całości zawodowa	11,2
Poprawa sprzętu łączności	13,1
Zwiększenie służb logistycznych	5,6

4.5. Współdziałanie

Współdziałanie – zasada sztuki wojennej polegająca na uzgodnionym ześrodkowaniu wysiłku i działań różnych rodzajów wojsk i sił zbrojnych co do zadań, czasu, miejsca i ich taktyczno-operacyjnych możliwości w myśl ogólnego zamiaru osiągnięcia celu operacji.¹²¹

U podstaw współdziałania (kooperacji pozytywnej) znajduje się określenie pomagać okazywać pomoc na drodze realizacji wspólnego celu. Pomagać to znaczy umożliwić lub ułatwić wykonanie zadania.¹²²

Uogólniając można stwierdzić, iż celem współdziałania poszczególnych podmiotów realizujących zadania na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego jest optymalne wykorzystanie ich możliwości dla zapewnienia tego bezpieczeństwa.

¹²¹ Leksykon Wiedzy Wojskowej, wydawnictwo MON, Warszawa 1979

¹²² J. Dziąsko, Z. Naglak, Teoria sportowych gier zespołowych, PWN, Warszawa 1983, s. 129

Współdziałanie Żandarmerii Wojskowej z innymi podmiotami realizującymi zadania na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju ma różny zakres. Z Policją przejawia się ono we wspólnych kontrolach ruchu drogowego, współpracy w zabezpieczeniu miejsca przestępstwa, udzielaniu pomocy w pościgu za sprawcą przestępstwa, wymianie informacji oraz korzystaniu z laboratoriów kryminalistycznych.

Współdziałanie Straży Ochrony Kolei¹²³ z Żandarmerią Wojskową polega na:

1. wspólnym prowadzeniu działań porządkowych w celu zapewnienia porządku i bezpieczeństwa na obszarze kolejowym, w pociągach i innych pojazdach szynowych,
2. wzajemnym korzystaniu z będących w dyspozycji straży ochrony kolei i Żandarmerii Wojskowej środków łączności, środków lokomocji i psów służbowych podczas prowadzenia działań, o których mowa w pkt. 1.,
3. współpracy w zabezpieczaniu miejsca przestępstwa w celu niedopuszczenia do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa, przed przybyciem organów uprawnionych do prowadzenia śledztwa lub dochodzenia,
4. wspólnym prowadzeniu pościgu za sprawcą przestępstwa,
5. udzielania, w miarę potrzeby pomocy przy doprowadzeniu do organów Policji sprawców przestępstw i wykroczeń.

Współdziałanie Straży Granicznej¹²⁴ z Żandarmerią Wojskową opiera się na wzajemnym przekazywaniu informacji i udzielaniu pomocy w celu:

1. zapewnienia skuteczniejszej ochrony granicy państwowej, a w tym zapobieganiu nielegalnego przekraczania granicy państwowej przez żołnierzy i inne osoby podległe właściwym jednostkom Żandarmerii Wojskowej,
2. zapobiegania naruszeniom przez żołnierzy porządku publicznego na obszarze przejść granicznych oraz strefie nadgranicznej,
3. uzgodnienia sposobu zarządzania, organizowania i prowadzenia poszukiwań żołnierzy,

¹²³ Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 30 grudnia 1998 r. w sprawie zasad współdziałania straży ochrony kolei z Żandarmerią Wojskową (Dz. U. Nr 3 z 1998 r. poz. 29).

¹²⁴ Porozumienie z dnia 2 lipca 1993 r. w sprawie zasad współpracy Resortów Obrony Narodowej i Spraw Wewnętrznych.

4. usprawnienia trybu przekazywania żołnierzy przez Straż Graniczną oraz ustalenia zakresu postępowania z żołnierzami zatrzymanymi za usiłowanie lub przekraczanie nielegalne granicy państwowej lub zatrzymanych za inne przestępstwo ścigane przez Żandarmerię Wojskową.

Współdziałanie Żandarmerii Wojskowej z Biurem Ochrony Rządu¹²⁵ polega na zabezpieczeniu pobytu osób i delegacji zagranicznych na terenie obiektów wojskowych.

Współdziałanie Żandarmerii Wojskowej i Służby Kontrwywiadu Wojskowego polega na podejmowaniu wspólnych przedsięwzięć w sprawach wchodzących w zakres ich działania, uzgadnianiu w niezbędnym stopniu sposobu wykonywania ich zadań, a tak wymianie informacji i wzajemnym udzielaniu pomocy w realizacji czynności wchodzących w zakres działania tych służb.

Służby ochrony państwa¹²⁶, którymi są : Urząd Ochrony Państwa i Wojskowe Służby Informacyjne, w zakresie koniecznym do wykonywania swoich zadań, w celu ochrony informacji niejawnych mogą korzystać z informacji uzyskiwanych przez Żandarmerię Wojskową, a także zwracać się o udzielenie niezbędnej pomocy przy wykonywaniu czynności w ramach prowadzonych postępowań sprawdzających.

Żandarmeria Wojskowa współdziałając z innymi podmiotami systemu bezpieczeństwa wewnętrznego opiera się również na współpracy z dowódcami jednostek wojskowych. Od ich reakcji po popełnieniu przestępstwa bądź stwierdzeniu zaistnienia wypadku zależy efekt dalszych działań. Niezależnie od obowiązków wynikających z decyzji Ministra Obrony Narodowej regulującej postępowanie dowódcy jednostki wojskowej¹²⁷ w tym zakresie istotne jest zrozumienie konieczności wspólnych działań. Szczególnej wagi nabiera to gdy zachodzi potrzeba podjęcia czynności poszukiwawczych. Powinno być ono :

natychmiastowe – po ujawnieniu utraty lub kradzieży dokumentu (przedmiotu) stanowiącego tajemnicę państwową, samowolnego opuszczenia jednostki przez żołnierza z bronią, utraty lub kradzieży broni, amunicji bojowej, granatów bojowych, środków pozorujących wybuchy, izotopów promieniotwórczych, chemicznych

¹²⁵ Porozumienie z dnia 31 maja 1994 r. w sprawie zasad współdziałania Żandarmerii wojskowej i Biura Ochrony Rządu.

¹²⁶ Ustawa z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. z 1999 r. Nr 11 poz. 95).

¹²⁷ Decyzja Nr 94/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 28 maja 1997 r.

środków obezwładniających oraz bojowych elementów amunicji inżynierskiej. Natomiast w przypadku samowolnego opuszczenia przez żołnierza jednostki wojskowej lub wyznaczonego miejsca przebywania w innych okolicznościach niż podane wyżej - w ciągu 48 godzin.

Współdziałanie z jednostkami organizacyjnymi Żandarmerii Wojskowej realizowane jest również w akcjach poszukiwawczych, zwłaszcza przez wyznaczenie im do pomocy – w razie uzasadnionej potrzeby – odpowiednich sił i środków.

Wśród instytucji, z którymi współdziałają żandarmi wymieniali oni, mogąc podać trzy instytucje, najczęściej Policję (95,9 %), Straż Ochrony Kolei (48,1 %), Straż Miejską (45,1 %), Straż Graniczną (38,8 %), sądy i prokuraturę (21,3 %) oraz Wojskowe Służby Informacyjne (14,6 %). Rzadziej podawano dowódców jednostek wojskowych i garnizonów (11,2 %) oraz organy administracji rządowej i samorządowej (7,1 %).

Oceniając celowość współdziałania badani żandarmi i kadeci byli zgodni uznając je za niezbędne i potrzebne (99,6 % żandarmów i 95 % kadetów). Wyniki świadczące o roli jaką przypisują respondenci temu elementowi działań przedstawia tabela 38.

Tabela 38

Ocena celowości współdziałania(dane w %).

Wypowiedzi	Żandarmi	Kadeci
Jest niezbędne	70,1	50,0
Jest potrzebne	29,5	45,0
Nie jest konieczne	0,4	1,7
Jest zbędne	0,0	0,0
Trudno mi powiedzieć	0,0	3,3

Wyniki przedstawione w tabeli są zbieżne z wypowiedziami osób z instytucji współdziałających z Żandarmerią Wojskową. Stwierdzili oni, iż w trakcie działań służbowych praktycznie realizowali to współdziałanie (85,1 %). Najczęściej dotyczyło ono realizacji czynności porządkowo-administracyjnych (35,9 %), dochodzeniowo-śledczych (31,5 %), operacyjno-rozpoznawczych (16,5 %) oraz ogólnowojskowych (11,7 %). Znaczna część tej grupy badanych (44 %) uczestniczyła również w szkoleniu i zajęciach organizowanych przez Żandarmerię Wojskową, zwłaszcza takich jak poszukiwanie dezerterów lub sprawców zaboru broni. Ocenę współdziałania przedstawia tabela 39.

Tabela 39

Ocena współdziałania (dane w %).

Wypowiedzi	Żandarmi	Osoby współdziałające poprzez pryzmat kontaktów osobistych	Osoby współdziałające poprzez pryzmat instytucji w której pracują
Bardzo dobrze	10,8	32,3	27,8
Dobrze	57,1	47,4	52,8
Dostatecznie	26,5	11,7	11,3
Niedostatecznie	3,7	3,6	3,6
Trudno powiedzieć	1,5	3,6	4,0

W oparciu o powyższe można stwierdzić, iż zdecydowana większość żandarmów (67,9 %) jest zdania że współdziałanie jest dobre i bardzo dobre. Podobnie sądzą osoby reprezentujące te instytucje. Dotyczy to zarówno ich poglądów wynikających z kontaktów osobistych (79,7 %), jak też spojrzenia przez pryzmat instytucji w której pracują (80,6 %).

Podkreślenia wymaga, iż 70,2 % tych osób uznało że Żandarmeria Wojskowa spełnia ważne zadania w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego RP. Natomiast 19,4 % było zdania że zadania te są mało istotne, a 4,4 % że nie spełnia żadnych zadań.

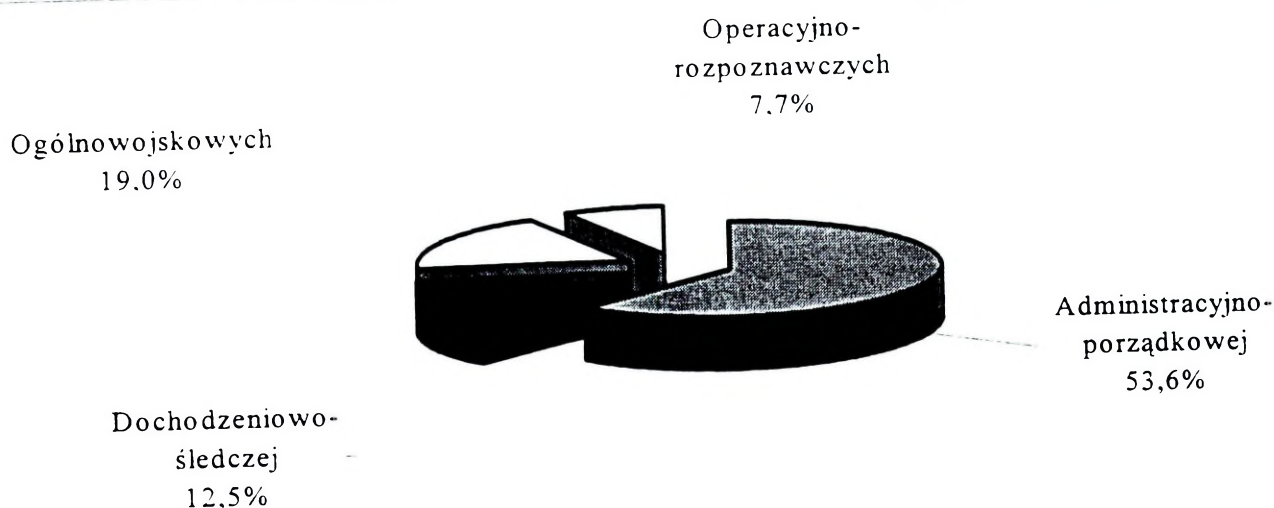
Interesująca jest również ocena udziału żandarmów w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej ochronie środowiska i zwalczaniu narkomanii. Szczegóły przedstawia tabela 40.

Tabela 40

Ocena Żandarmerii przez osoby współdziałające (dane w %).

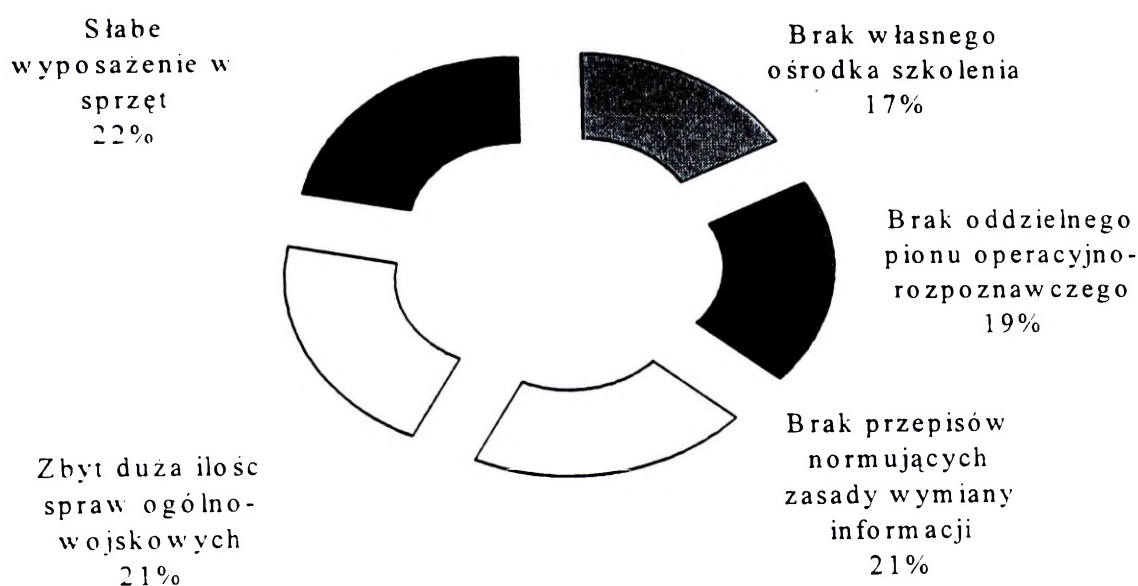
Wypowiedzi	W zwalczaniu przestępczości zorganizowanej	W ochronie środowiska	W zwalczaniu narkomanii
Jest duży	3,6	2,0	4,4
Jest istotny	25,4	12,5	18,5
Jest mało istotny	20,2	22,6	17,7
Jest niewielki	33,5	36,3	37,1
Trudno mi powiedzieć	16,5	26,2	21,4

Z oceną tą korespondują wypowiedzi, iż Żandarmeria Wojskowa najczęściej widoczna jest w działaniach administracyjno-porządkowych (53,6 %). W dużo mniejszym stopniu w toku czynności dochodzeniowo-śledczych (12,5 %) i ogólnowojskowych (19,0 %). Natomiast w najmniejszym stopniu w działaniach operacyjno-rozpoznawczych (7,7 %). Dane te są odzwierciedleniem stanu faktycznego ponieważ żołnierze pełniący służbę patrolową lub przeprowadzający kontrolę ruchu drogowego są widoczni dla wszystkich. Natomiast czynności operacyjno-rozpoznawcze są niejawne, a dodatkowo brak przepisów regulujących przekazywanie informacji w tym zakresie powoduje, iż wiedza o tym wycinku działalności Żandarmerii Wojskowej jest niewielka. Znalazło to również potwierdzenie w ogólnej ocenie poszczególnych rodzajów działań, co przedstawia rysunek 13.

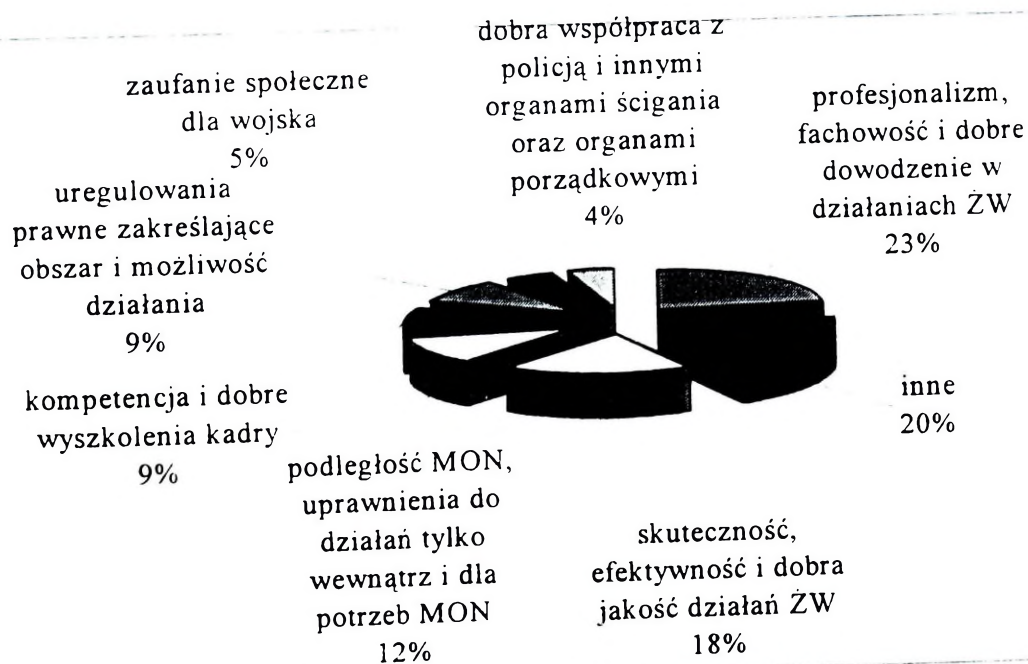
Rys. 13. Działania w których Żandarmeria Wojskowa jest najczęściej dostrzegana.

Respondenci współdziałający z Żandarmerią Wojskową uznali, iż na jej działalność pewien negatywny wpływ mają takie czynniki jak : słabe wyposażenie w sprzęt (22 %), zbyt duża ilość spraw ogólnowojskowych (21 %), brak przepisów normujących zasady wymiany informacji (21 %), brak oddzielnego pionu operacyjno—rozpoznawczego (19 %), brak własnego ośrodka szkolenia (17 %). Szczegóły przedstawia rysunek 14.

Rys. 14. Czynniki wpływające ujemnie na działalność Żandarmerii Wojskowej.

Ta grupa badanych uznała jednocześnie, iż na pozycję Żandarmerii Wojskowej wpływają: profesjonalizm, fachowość i dobre dowodzenie w działaniach Żandarmerii Wojskowej (23 %), skuteczność, efektywność i dobra jakość działań Żandarmerii Wojskowej (18 %), podległość MON, uprawnienia do działań tylko wewnątrz i dla potrzeb MON (12 %), kompetencja i dobre wykszolenie kadr (9 %), uregulowania prawne zakreślające obszar i możliwości działania (9 %), zaufanie społeczne do wojska (5 %), dobra współpraca z policją i innymi organami ścigania oraz organami porządkowymi (4 %), inne (20 %). Obrazuje to rysunek 15.

Rys. 15. Czynniki wpływające na pozycję Żandarmerii Wojskowej.

Wszyscy badani są zdania, iż wpływ na właściwe spełnianie przez Żandarmerię Wojskową swojej roli w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju ma szereg czynników. Za najważniejsze uznali jednak ustawowe uregulowanie jej pozycji oraz dobór odpowiedniej kadry i jej fachowe przygotowanie do realizacji zadań. Proponują oni rozwiązania przedstawione w tabeli 41.

Tabela 41

Czynniki wpływające na działanie Żandarmerii Wojskowej.

Wypowiedzi	Żandarmi	Kadeci	Osoby współpracujące
Ustawowo uregulować pozycję Żandarmerii Wojskowej w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego RP	4,728	4,317	4,141
Zapewnić dobór odpowiedniej kadry i jej fachowe przygotowanie do realizacji zadań	4,327	4,527	4,040
Propagować w środkach masowego przekazu zadania i uprawnienia Żandarmerii Wojskowej	3,250	3,317	3,093
Eksponować efektywność działań w zakresie wykrywania przestępstw i ich sprawców, zabezpieczenia ćwiczeń wojskowych, kontroli ruchu drogowego i profilaktyki	3,534	3,767	3,214
Działać w sposób profesjonalny na styku z innymi podmiotami tworzącymi system bezpieczeństwa wewnętrznego RP	3,996	4,400	3,948

WNIOSKI I PROPOZYCJE

WNIOSKI

Z przeprowadzonych badań wynika, iż Żandarmeria Wojskowa jest wyspecjalizowanym organem realizującym zadania na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju. Daje się zauważyć wpływ jej funkcjonowania na stan bezpieczeństwa państwa. Jest to wpływ pozytywny. Mimo, iż jej zadania zasadniczo ograniczają się do żołnierzy to jednak zakres przedmiotowy jest bardzo zbliżony do Policji. Również szereg elementów wspólnych, wynikających z unormowań, ma z innymi instytucjami. Dotyczy to zwłaszcza Urzędu Ochrony Państwa, Straży Granicznej, Kontroli Skarbowej i Inspekcji Celnej. Wynika to głównie z faktu, iż podmioty te wykonują czynności operacyjno-rozpoznawcze i prowadzą postępowania przygotowawcze w sprawach o przestępstwa. Płaszczyzny współdziałania występują również z ogniwami wspomagającymi bezpieczeństwo wewnętrzne takimi jak Straż Ochrony Kolei, Straż Leśna, Straż Rybacka, Straż Gmina. Żołnierz podlega właściwości Żandarmerii Wojskowej tylko w okresie pełnienia służby. Przed wcieleniem do wojska i po zwolnieniu do rezerwy właściwe w stosunku do jego osoby są organy powszechne. Istotne jest więc, aby przepływ informacji, o określonych zdarzeniach a zwłaszcza zachowaniach naruszających porządek prawny w państwie i ich sprawcach, był sprawny, a uzyskiwane dane w miarę pełne. Pewną przeszkodę w tym zakresie stanowi brak przepisów normujących zasady wymiany informacji między Żandarmerią Wojskową a Policją, Strażą Graniczną, UOP, WSI, Inspekcją Celną. Dotyczy to zwłaszcza działań operacyjno-rozpoznawczych, gdyż wymienione podmioty mając oddzielne pionki zajmujące się tą problematyką, oczekują takiego odpowiednika po stronie Żandarmerii Wojskowej. Związane to jest z zachowaniem tajności działań i ochroną osób zajmujących się tą działalnością jak również osób udzielających informacji.

Można stwierdzić, iż istnieje możliwość pełniejszego wykorzystania Żandarmerii Wojskowej poprzez podjęcie takich przedsięwzięć jak pełne uregulowanie prawne jej statusu w drodze ustawowej. Aktualnie zapisy odnoszące się do tej formacji rozsiane są w kilkunastu aktach prawnych. Powoduje to, że niemal każda sfera działalności Żandarmerii Wojskowej regulowana jest innym aktem

prawnym. Uporządkowanie i zsynchronizowanie obowiązującego w tej materii stanu prawnego wymaga więc aktu prawnego tej rangi.

Aby sprawnie funkcjonować w aktualnej i najbliższej sytuacji społecznej niezbędne dla każdej organizacji państwowej jest optymalne wykorzystanie jej potencjału. W przypadku Żandarmerii Wojskowej można to osiągnąć poprzez zmiany w procesach szkolenia. W szkole chorążych niezbędne jest opracowanie nowych programów szkolenia preferujących profesjonalizm zawodowy.

Konieczne jest również utworzenie specjalistycznego ośrodka szkolenia tylko dla Żandarmerii Wojskowej, w którym szkolno by wszystkie grupy osobowe. Takie rozwiązanie obowiązuje w większości państw NATO.

Wskazane jest zwiększenie stopnia uzawodowienia Żandarmerii Wojskowej. Specyfika realizowanych zadań powoduje, iż żołnierze zasadniczej służby wojskowej spełniają jedynie wycinkowe zadania i nie ma możliwości pełnego ich wykorzystania jako żandarmów. Dotyczy to zwłaszcza czynności operacyjno-rozpoznawczych, które mogą realizować tylko żołnierze zawodowi, a których poziom wykonania jest istotnym czynnikiem wpływającym na właściwą realizację zadań.

Istotne jest również uwzględnienie w strukturach Żandarmerii Wojskowej psychologa, który powinien funkcjonować na szczeblu Oddziału Żandarmerii Wojskowej. Takie usytuowanie tego specjalisty pozwoli na jego optymalne wykorzystanie, gdyż przemawia za tym liczebność takiej jednostki jak i ilość realizowanych przez nią działań. Korekty wymaga rozwiązanie przewidujące na szczeblu Placówki Żandarmerii Wojskowej, kierowanie tą jednostką jedynie przez chorążych. Zmiana powinna zmierzać do powiązania przewidywanego stopnia etatowego z zakresem zadań i rangą instytucji, z którymi na co dzień współpracować będzie dana jednostka Żandarmerii Wojskowej.

Z zagadnieniem tym wiąże się określona predyspozycja osób na kierowniczych stanowiskach, których wymagalność i zyczliwość powoduje podniesienie efektywności pracy. Również dobra organizacja pracy, nie wymagająca nakładów finansowych, wpływa na skuteczną realizację zadań.

W ramach kształtowania współdziałania z innymi podmiotami realizującymi zadania na rzecz bezpieczeństwa wewnętrznego, należy uwzględnić wszystkie

płaszczyzny, na których powinna ona przebiegać. Podstawą zaś winny być wspólne zakresy wykonywanych zadań.

Specyfika zadań realizowanych przez Żandarmerię Wojskową wskazuje, iż konieczny jest nabór ludzi o takiej strukturze psychofizycznej, która zapewnia właściwą realizację zadań. Warunkiem jest jednak dokładne ustalenie, w drodze dokładnych badań, ich przydatności w tej formacji. O zdolności do pełnienia służby w Żandarmerii Wojskowej powinny decydować specjalne komisje działające w jej strukturze. Takie rozwiązania obowiązują w innych instytucjach zbliżonych zadaniowo tak w kraju jak i w armiach państw NATO. Pomocniczą rolę mogłby spełniać psycholog funkcjonujący w jej strukturach, na bieżąco służący pomocą wszystkim funkcjonariuszom. W określonych sytuacjach (np. po użyciu broni w służbie) przeprowadzałby również dodatkowe badania. Szczególnym czynnikiem, który powinien być brany pod uwagę jest odporność na stresy. Kryteria naboru powinien określać szczegółowo Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej.

Natomiast ogólne zasady powinny mieć formę rozporządzenia jako aktu wykonawczego do ustawy. Dokument tej rangi, będąc źródłem powszechnie obowiązującego prawa, byłby zgodny z rozwiązaniami w innych resortach. Jedną z metod, która stwarza możliwość obiektywnej oceny, doboru faktycznie najlepszych kandydatów jest konkurs żołnierzy zawodowych.

Ogólnie można więc powiedzieć, iż system naboru wymaga zmian zarówno w dokumentach regulujących określanie zdolności do służby w tej formacji jak i sposób przygotowania do objęcia konkretnego stanowiska służbowego.

Dyslokacja jednostek Żandarmerii Wojskowej dostosowywana była do zmian zachodzących w Siłach Zbrojnych RP. Odbywała się ona według zasady, iż Żandarmeria Wojskowa musi znajdować się blisko podmiotu oddziaływania, a więc żołnierza. Stąd też stosunkowo duża ilość tworzonych jednostek w nowych miejscach, kosztem likwidacji innych w garnizonach o znacznie zmniejszających się stanach osobowych.

Daje się również zauważyć, iż przyjęty system szkolenia wymaga pewnych działań usprawniających. Potrzebne jest jednak położenie nacisku na szkolenia specjalistyczne, decydujące o właściwym przygotowaniu do realizacji zadań. Można

to osiągnąć, między innymi, poprzez ograniczenie ilości godzin przeznaczonych na przedmioty ogólnowojskowe.

Wydaje się również, iż pełne wykorzystanie sił i środków Żandarmerii Wojskowej jest możliwe poprzez współdziałanie z innymi ogniwami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo wewnętrzne w ramach sprawnie funkcjonującego systemu.

Jego istota powinna polegać na skoordynowaniu działań w poziomie i pionie wszystkich instytucji wyspecjalizowanych w tej dziedzinie.

Analiza obszaru formalno-funkcjonalnego organów bezpieczeństwa wewnętrznego Państwa wskazuje, iż brak jest modelowych rozwiązań uwzględniających oprzyrządowanie prawne organów władzy wykonawczej oraz rządowego programu bezpieczeństwa wewnętrznego Polski a przede wszystkim brak:

- wskazania roli i miejsca poszczególnych organów i administracji publicznej i ich wzajemnej relacji;
- prognozowania zagrożeń patologiami społecznymi wynikającymi z liberalizacji przepisów granicznych, bezrobocia i pauperyzacji społeczeństwa;
- wskazania kierunków, trendów, dynamiki i przedziałów czasowych erupcji patologii oraz wyprzedzającego powiadamiania o koniecznym przygotowaniu w odpowiednie instrumenty prawne, techniczne, finansowe i funkcjonalne organów ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego;
- rządowego kompleksowego programu zwalczania przestępczości (ścigania sprawców przestępstw i zapobiegania przestępczości);
- wybiórczej analizy zagrożeń, według hierarchii ważności i podejmowania stosownych przedsięwzięć wyprzedzająco-neutralizujących;
- ponadresortowego koordynatora i stymulatora działań podejmowanych przez rozproszone resortowe organy i inne podmioty.

Racjonalizacja i ekonomika działań mających zapewnić bezpieczeństwo wewnętrzne wskazuje na konieczność funkcjonalnego łączenia działań ustawowo kompetentnych komórek (ogniw) różnych podmiotów, gdyż wszystkie są państwowe i mają służyć polskiej społeczności. Podpisywanie porozumień na przykład Żandarmerii Wojskowej ze Strażą Graniczną, Kontrwywiadem Wojskowym nie świadczy najlepiej o wewnętrznej organizacji naszych struktur państwowych. Poprzez właściwą

koordynację można osiągnąć pełne wykorzystanie sił i środków będących w dyspozycji organów ochrony bezpieczeństwa i administracji publicznej.

Bezpieczeństwo Państwa jest sprawą wszystkich obywateli, gdyż ponoszą oni koszty związane z funkcjonowaniem organów państwowych. Mają więc prawo wymagać od decydentów racjonalnego wydatkowania ich pieniędzy i troski o faktyczne zapewnienie tego bezpieczeństwa. Dlatego ważne jest aby obowiązki i uprawnienia były odpowiednio rozgraniczone, a zakres współdziałania ściśle określony. Szczególnie istotne jest to w sytuacji, gdy opcje polityczne rządu i głowy państwa nie są tożsame. Przepisy muszą jasno regulować co kto powinien zrobić i kiedy. Osobiste sympatie lub antypatie, wynikające na przykład z różnicy zdań nie mogą decydować o bezpieczeństwie jednostki, zbiorowości i struktur państwowych.

Obowiązkiem Państwa jest budowanie takiego systemu bezpieczeństwa, który ograniczy do niezbędnego minimum przymus, a stworzy osobom fizycznym i prawnym oraz innym podmiotom możliwość działania we własnym interesie, który będzie zbieżny z interesem Państwa.

W interesie każdego obywatela i państwa jako całości leży, aby organy działające na rzecz bezpieczeństwa państwa mogły jak najlepiej wykonywać swoje zadania. Istotne jest, aby doprowadzić do sytuacji gdy funkcjonariusze tych organów postrzegani będą jako ludzie służący pomocą i ochroną innym ludziom, działający w imię prawa i zgodnie z jego literą, a tym samym budować będą zaufanie do Państwa.

Należy dostosować istniejący system bezpieczeństwa do przewidywanych zagrożeń i rozwoju sytuacji wynikającej z naszej integracji z NATO a w przyszłości z Unią Europejską uwzględniając jednocześnie podział kompetencji między organy administracji rządowej i samorządowej.

Coraz większe zainteresowanie społeczeństwa działalnością organów odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa w kraju, należy uznać za sytuację normalną. Dzieje się tak we wszystkich państwach demokratycznych. Sztuką i wyzwaniem dla tych organów jest pogodzenie efektywności swoich działań z ochroną praw i wolności obywatelskich.

Problemy te, a zwłaszcza efektywność naboru do Żandarmerii Wojskowej skłaniają do podjęcia dalszych wysiłków badawczych, których celem mogłoby być stworzenie modelowych rozwiązań w tym zakresie.

członków ich personelu cywilnego, w sprawach o popełniane przez nich przestępstwa pozostające w związku wykonywaniem czynności służbowych (art. 647 § 1 pkt. 3 i art. 663 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeksu postępowania Karnego Dz. U. Nr 89 poz.555 z późniejszymi zmianami). Zarazem poza granicami państwa Żandarmeria Wojskowa może wykonywać czynności procesowe i administracyjno-porządkowe wobec żołnierzy polskich uczestniczących w misjach pokojowych organizacji międzynarodowych i sił wielonarodowych, misjach humanitarnych i ratowniczych oraz wieloarmijnych ćwiczeniach wojskowych (art. VII ust. 10 tzw. Umowy SOFA tj. Umowy między Państwami Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego).

- Prawne normy działalności są szczególnie istotne w aspekcie procesów integracji europejskiej. Muszą one wyrażać poszanowanie wiążących powszechnie i akceptowanych przez społeczność międzynarodową standardów ochrony podstawowych praw i wolności człowieka.

W zakresie naboru kandydatów do służby w Żandarmerii Wojskowej powinny obowiązywać wszystkich te same procedury. Wskazane jest przeprowadzanie postępowania kwalifikacyjnego w celu ustalenia szczegółowych predyspozycji osób, ubiegających się o przyjęcie do tej formacji, do wykonywania określonych zadań. Złożenie pisemnego podania przez taką osobę stanowiłoby podstawę wdrożenia tego postępowania. W jego ramach można byłoby precyzyjnie ustalić predyspozycje intelektualne i osobowościowe kandydata. W tym celu można by prowadzić rozmowy, testy psychologiczne, egzaminy sprawnościowe oraz zbierać dokumenty o zainteresowanym służbą i jego rodzinie. Czynności te, łącznie z orzeczeniem komisji lekarskiej stanowiłyby podstawę decyzji o przyjęciu bądź odmowie przyjęcia.

Zadania te może realizować określona komórka kadrowa według decyzji Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej. Takie rozwiązanie, w połączeniu z regułami konkursu na określone stanowiska, daje możliwość optymalnego wykorzystania ludzi zainteresowanych służbą w Żandarmerii Wojskowej. Tym samym wpłynie to na zwiększenie efektywności jej działań.

W zakresie szkolenia wskazane jest podporządkować ośrodek szkolenia Żandarmerii Wojskowej Komendantowi Głównemu. Zapewni to realizację celów szkoleniowych, poprzez wdrażanie najnowszych programów i doraźnych

przedsięwzięć związanych ze szkoleniem. Takie rozwiązanie stwarza możliwość prowadzenia szkolenia od podstaw wszystkich żołnierzy we wszystkich korpusach osobowych. Sprzyjać temu będzie prowadzenie działalności naukowej w zakresie zagadnień, które dotyczą funkcjonowania tej formacji.

Programy szkolenia powinny preferować profesjonalizm zawodowy. Można to osiągnąć, z zachowaniem ogólnej liczby godzin szkolenia poprzez skrócenie okresu szkolenia teoretycznego z jednoczesnym wydłużeniem czasu praktyk zawodowych. Dodatkowo możliwością jest zwiększenie liczby godzin z takich przedmiotów jak kryminalistyka, prawo karne materialne i procesowe kosztem przedmiotów ogólnowojskowych.

W toku szkolenia powinno wykorzystywać się specjalistów z różnych dziedzin, których wiedza może być przydatna w realizacji zadań związanych z wykrywaniem określonych przestępstw, zwłaszcza finansowych i informatycznych. Szkolenia takie mogą być prowadzone doraźnie, według potrzeb. Wskazane przy tym jest ocenianie umiejętności przekazywania informacji przez wykładowców.

Realizacja wybranych przedsięwzięć szkoleniowych powinna zmierzać do wyrobienia nawyków określonego postępowania na miejscu zdarzenia. Można to osiągnąć poprzez praktyczne szkolenie w zbliżonych do rzeczywistości warunkach. Konieczne jest jednak wielokrotne powtarzanie tych wszystkich czynności, które są niezbędne do profesjonalnego wykonania zadania.

W zakresie struktur istotne jest zbadanie możliwości wykonywania określonych zadań przez daną komórkę. Analiza ta powinna uwzględniać całokształt spoczywających na niej obowiązków i obciążenie wykonywanymi czynnościami związanymi z realizacją zadań merytorycznych. Czynniki pomocniczymi mogą być: ilość jednostek i instytucji wojskowych na danym terenie, liczba żołnierzy pełniących w nich służbę, ilość zdarzeń zawierających ustawowe znamiona przestępstwa, natężenie ruchu drogowego z udziałem żołnierzy.

Uwzględnić należy również stopień uzawodowienia, który powinien zapewniać realizację wszystkich zadań stojących przed daną jednostką. Fakt, iż większość zadań wykonują jedynie żołnierze zawodowi, powinien być brany pod uwagę przy określaniu obsady etatowej danej jednostki. Łączy się z tym jednocześnie konieczność określenia w jakim zakresie żołnierze pełniący zasadniczą służbę

wojskową w Żandarmerii Wojskowej ma prawo wykonywania czynności wchodzących w zakres działania tej formacji.

Konieczne jest uwzględnienie w strukturze Oddziału Żandarmerii Wojskowej specjalistów określonych dziedzin. Zaliczyć do nich należy między innymi psychologa i ekonomistę. Specyfika zadań, które powinni realizować, wymaga wyraźnego wyodrębnienia w strukturze jednostki aby przypadkowe osoby, nie wykonywały tak odpowiedzialnych zadań.

W zakresie współdziałania opracować należy programy, które uwzględniać będą wspólne szkolenia z określonych zagadnień, wspólnych dla danych podmiotów. Taktyka i technika wykrywania przestępstw i ścigania ich sprawców jest taka sama a wymiana doświadczeń owocowałaby podniesieniem poziomu wiedzy w tym zakresie.

Również wymiana informacji powinna być ściśle określona i sformalizowana, gdyż zapewni to jej kontrolę, a jednocześnie ochronę przed jej ujawnieniem osobom nieuprawnionym.

Za celowe należy uznać podjęcie działań zmierzających do utworzenia w strukturze Rady Ministrów, Centrum Bezpieczeństwa Państwa z udziałem Żandarmerii Wojskowej. Organ ten spełniałby funkcje ponadresortowego sztabu zajmującego się całością zagadnień z zakresu bezpieczeństwa państwa, w tym wewnętrznego, a w szczególności:

- koordynacją działań różnych organów,
- analizą zagrożeń i diagnozą potencjalnych źródeł patologii w proponowanych programach gospodarczych, rozwiązaniach legislacyjnych czy strukturalnych,
- ocenę skuteczności podejmowanych działań zapobiegawczych i stopnia realizacji ustawowych zadań przez organy państwowe,
- prezentacją w środkach masowego przekazu działań zwiększających bezpieczeństwo obywateli i struktur państwowych,
- racjonalizacją wydatków na bezpieczeństwo odpowiednio do hierarchii i geografii zagrożeń.

Natomiast na szczeblu wojewódzkim, zadania powyższe mogłoby spełniać Biuro Bezpieczeństwa, również z udziałem Żandarmerii Wojskowej. Organ ten adaptowałby rządowy program do warunków wojewódzkich, a ponadto spełniał rolę inicjatora działań poprawiających bezpieczeństwo wewnętrzne.

BIBLIOGRAGIA

LITERATURA PRZEDMIOTU

- Balcerowicz B., Strategia obronna państwa średniej wielkości, AON Warszawa 1994.
- Bohm T., Z dziejów naczelných władz wojskowych II Rzeczypospolitej. Organizacja i kompetencje Ministra Spraw Wojskowych w latach 1918-1939, Warszawa 1994.
- Bolesta S., Studia prawnicze. Zeszyt nr 1 z 1983.
- Dworecki S., Metoda badania zjawisk konfliktotwórczych (skrypt wykładu), Warszawa 1994.
- Dworecki S., Zagrożenia bezpieczeństwa państwa (Wybrane problemy), Warszawa 1994 .
- Dziamski W., Turek R., Zapewnienie warunków funkcjonowania naczelnym organom władzy i administracji państwowej w okresie zagrożenia (kryzysu) i wojny wybrane problemy Praca studyjna , Warszawa , 1995.
- Encyklopedia organizacji i zarządzania PWE, Warszawa 1982.
- Encyklopedia prawa Warszawa 1999, C. H. Beck.
- Gajewski B., Żandarmeria Wojskowa w systemie bezpieczeństwa publicznego Rzeczypospolitej Polskiej, praca studyjna AON 1997.
- Griffin R., Podstawy zarządzania organizacjami, PWN, Warszawa 1996.
- Halżak E., Bezpieczeństwo narodowe Polski. Geopolityczne i geoekonomiczne uwarunkowania, Toruń 1995.
- Halżak E., Kuźniar R., Podejście strategiczne a bezpieczeństwo państwa aspekty polityczne i ekonomiczne, Warszawa 1992.
- Jaźwiński J. I Ważyńska-Fiok K., Bezpieczeństwo systemów, Warszawa 1993.
- Kaczmarek W. i Ścibiorek Z., Przyszła wojna – jaka ?, Warszawa 1995.
- Kegel Z., Polski proces karny, t.2 PWN Warszawa 1988.
- Kiciński K., Sytuacja zagrożenia a przemiany idei moralnych, UW Warszawa 1990.
- Kittler W., Siły Zbrojne a obrona cywilna (niemilitarna). Wybrane aspekty wojskowego wsparcia dla władz cywilnych. AON Warszawa 1999.
- Klonowicz S., Starzenie się – stan zdrowia – praca, PZWL Warszawa 1975.
- Kotarbiński T., Traktat o dobrej robocie, Wrocław-Warszawa-Kraków 1969.

- Kotarbiński T., Problematyka ogólnej teorii walki, Warszawa (ASG) 1963.
- Koziej S., Rozważania o przyszłej strategii NATO oraz strategii bezpieczeństwa i obronności Rzeczypospolitej Polskiej, AON Warszawa 1999.
- Koziej S., Wołkowicz F., Podstawowe założenia polityki bezpieczeństwa i strategii obronnej, Warszawa AON 1998.
- Koziej S., Teoria sztuki wojennej, Warszawa 1993.
- Krauze M., System bezpieczeństwa Polski, Warszawa (MON) 1993.
- Kryszczuk M., Wybrane aspekty pracy wywiadowczej na terytorium Wielkiej Brytanii w latach 1980-85. ASW, Warszawa.
- Kukułka J. (Red), Bezpieczeństwo międzynarodowe w Europie środkowej po zimnej wojnie, Warszawa 1994.
- Kucharski M., Rola i dorobek dydaktyczny humanistyki wojskowej w wychowaniu obronnym społeczeństwa „Edukacja 3”, AON Warszawa 1998.
- Kucharski M., Bieńkowski J., Stępień R., Koncepcje i kierunki przemian edukacji dla bezpieczeństwa, Warszawa 1998.
- Kucharski M., Metodyczne uwarunkowania procesu badań w czasie ćwiczeń, Warszawa 1994.
- Kucharski M., Przygotowanie studentów uczelni wojskowych i oficerów do pracy szkoleniowo-wychowawczej: materiały z sympozjum naukowego, Warszawa 11-12 kwietnia 1996.
- Kucharski M., Teoretyczno-metodologiczne przesłanki kształcenia obronnego kierowniczych kadr administracji rządowej i samorządowej, Warszawa 1993.
- Kulicki M., Wybrane zagadnienia teorii i praktyki śledczo-sądowej, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 1994.
- Kunikowski J., Człowiek technika wojenna; metodologiczne podstawy badań, Warszawa AON 1995.
- Kunikowski J., Człowiek na współczesnym polu walki, MON Warszawa 1982.
- Kunikowski J., Dowódcze i wychowawcze przygotowanie w systemie obronnym RP, Bellona Warszawa 1995.
- Kunikowski J., Dialektyka czynników obiektywnych i subiektywnych w walce zbrojnej, Filozoficzne i socjologiczne problemy wojny i wojska, Warszawa 1981.

- Kunikowski J., Humanizm i wychowanie wojskowe, wybrane problemy, AON Warszawa 1990.
- Kunikowski J., Poznanie, świadomość, światopogląd, MON Warszawa 1988.
- Lamentowicz W., Państwo współczesne, Warszawa 1993.
- Leksykon Pokoju, Warszawa 1987 pod red. Józefa Kukułki.
- Leksykon wiedzy wojskowej, Wydawnictwo MON Warszawa 1979.
- Lesiński B., Rozwadowski W., Historia prawa, PWN Warszawa 1985.
- Łopatka A., Encyklopedia Prawa, Warszawa 1995.
- Michałowski S., Bezpieczeństwo ekonomiczne w stosunkach Wschód - Zachód, Warszawa 1990.
- Nowak S., Metodologia badań socjologicznych, PWN Warszawa 1970.
- Nowak S., Metodologia badań społecznych, Warszawa 1989.
- Olszewski H., Historia doktryn politycznych i prawnych, PWN Warszawa 1986.
- Pelc M., Wybrane problemy metodologiczne wojskowych badań naukowych, Warszawa AON 1998.
- Pieter J., Ogólna metodologia pracy naukowej, Wrocław – Warszawa 1967.
- Pieter J., Zarys metodologii pracy naukowej, Warszawa 1975.
- Pietraś Z. J. i Pietraś M. (Red.), Międzynarodowe bezpieczeństwo ekologiczne, Lublin 1991.
- Pokruszuński W., Straszewski K., Terlikowski T., Problemy bezpieczeństwa państwa, Warszawa AON 1991.
- Pokruszuński W., Straszewski K., Terlikowski T., System bezpieczeństwa publicznego Polski, Warszawa (MON) 1996.
- Rosa R. i Świniarski J., Wybrane koncepcje wojny i pokoju w dziejach myśli filozoficznej, cz. IV, Współczesność, AON Warszawa 1995.
- Rosa R. (I In.), Wybrane koncepcje wojny i pokoju w dziejach myśli filozoficznej, cz. I, Starożytność i Średniowiecze, AON Warszawa 1991.
- Rosa R. (Red.), Problemy bezpieczeństwa w myśli społecznej i wojskowej, Warszawa - Brno 1996.
- Rosa R., Filozofia bezpieczeństwa, Warszawa 1995.
- Sienkiewicz P., Podstawy teorii systemów, Warszawa AON 1993.
- Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON Warszawa 1996.

- Sobak Z., Zagrożenia bezpieczeństwa RP. Materiał studyjny, AON, Warszawa 1999.
- Staiczyk J., Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa, Warszawa 1996.
- Stępień R., Współczesne problemy edukacji dla bezpieczeństwa, Warszawa, 1995.
- Stępień R., System bezpieczeństwa Polski. Bezpieczeństwo, Warszawa AON 1993.
- Straszewski K., Policja Republiki Federalnej Niemiec w systemie obrony kraju. Warszawa 1985.
- Sulek M., Wykorzystanie syntetycznych miar potencjału gospodarczo-obronnego w polityce i strategii bezpieczeństwa, AON Warszawa, 1994.
- System bezpieczeństwa Polski. Bezpieczeństwo ekologiczne, AON Warszawa 1993.
- System bezpieczeństwa Polski. Bezpieczeństwo publiczne, AON Warszawa 1993.
- System bezpieczeństwa Polski. Bezpieczeństwo. Ogólne założenia projektu, AON Warszawa 1993.
- Średnicki W., Współdziałanie Żandarmerii Wojskowej z organami bezpieczeństwa publicznego. praca studyjna AON 1997.
- Świątnicki W., Włodarski A., Zdrodowski B., Prognozowanie kierunków rozwoju systemu obronnego w aspekcie zmieniającej się zewnętrznej sytuacji w aspekcie uwarunkowań politycznych: prognozowanie zagrożeń, Warszawa 1996.
- Świniarski J., O naturze bezpieczeństwa, Warszawa-Pruszków 1997.
- Toffler A. I H., Wojna i antywojna, Warszawa 1992.
- Ura E., Prawo administracyjne, Lublin 1996.
- Ura E., Prawne zagadnienia bezpieczeństwa państwa, Rzeszów 1998.
- Vlcek V., Wybrane problemy użycia wojsk obrony terytorialnej w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa państwa praca studyjna, Warszawa 1996.
- Wierzbicki W., Przyczynki do historii żandarmerii odrodzonego Wojska Polskiego, Londyn 1990.
- Włodarski A., Diagnozowanie oraz prognozowanie stanu bezpieczeństwa międzynarodowego w Europie, Warszawa 1996.
- Włodarski A., (red.), Materiały z konferencji naukowej: Kierowanie obronnością państwa, 25-26 listopad 1993.
- Włodarski A., Perspektywiczny model systemu obronnego państwa: ogólne założenia projektu, Warszawa 1993 .

Wróblewski R., Podstawowe Pojęcia z dziedziny polityki bezpieczeństwa, strategii i sztuki wojennej, AON Warszawa 1993.

Wróblewski R., Wprowadzenie do strategii wojskowej, Warszawa 1998.

Zieleniewski J., Organizacja i zarządzanie, PWN, Warszawa 1996.

Zieliński J., Siły zbrojne sąsiadów Polski, Warszawa 1993.

Zięba R., Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku, Warszawa 1997.

Zubek J., Doktryny bezpieczeństwa studium, Warszawa 1992.

ARTYKUŁY

Adamowicz M., Bezpieczeństwo jako kategoria ekofilozofii, Zeszyty Naukowe AON 1998 Nr 2.

Adamowicz M., Bezpieczeństwo Polski w odbiorze społecznym, Zeszyty Naukowe AON 1998 Nr 3.

Balcerowicz B., Nowe i stare, Polska Zbrojna 1999 Nr 8.

Balcerowicz B., Problemy organizacji bezpieczeństwa państwa średniej wielkości, Zeszyty Naukowe AON 1995 Nr 2.

Baliński T., Koncepcja bezpieczeństwa narodowego Federacji Rosyjskiej, Myśl Wojskowa 1999 Nr 2.

Bendyk E., Gorączka letniej nocy, Polityka 1999 Nr 31.

Beza A., Jak zapobiegać przestępczości w jednostkach wojskowych, Przegląd Wojsk Lądowych 1998 Nr 10.

Bienias R., Batalion ratownictwa w likwidacji skutków powodzi, Przegląd Wojsk Lądowych 1998 Nr 5.

Błachut J., Przestępczość w Polsce w latach 1986-1995 w świetle danych statystyk policyjnych, Państwo i Prawo 1997 Nr 2-3.

Brzeziński Z., Cztery kręgi świata, Polityka 1998 Nr 3.

Cerkiewicz W., Bezpieczeństwo publiczne, Prawo i życie 1997 Nr 19.

Chećko A., Paraliż wolności, Polityka 1999 Nr 28.

Chećko A., Służba strachu, Polityka 1999 Nr 7.

- Cieślarczyk M., Bezpieczeństwo i zagrożenia życia zbiorowego, *Wojsko i Wychowanie*. 1993 Nr 2.
- Dąbrowska A., Policjanci w zielonych mundurach, *Polska Zbrojna* 1999 Nr 25.
- Dąbrowski S., Polska bezpieczna to Polska suwerenna, Warszawa *Myśl Wojskowa* 1994 nr 5.
- De Vinan T., Brak kultury i etosu zawodowego, *Prawo i życie* 1997 Nr 3.
- Derdziuk Z., Porządki kompetencyjne, *Polska Zbrojna* 1999 Nr 24.
- Dworecki S., Badanie zagrożenia suwerenności państwa, *Zeszyty Naukowe AON* 1994 Nr 2.
- Dworecki S., Kształtowanie bezpieczeństwa Państwa (skrypt wykładu), Warszawa 1994.
- Dworecki S., Kształtowanie bezpieczeństwa narodowego, *Wojsko i Wychowanie* 1994 nr 2.
- Dworecki S., Wybrane problemy kształtowania bezpieczeństwa narodowego, *Zeszyty Naukowe AON* 1995.
- Dworecki S., Zagrożenie suwerenności państwa, *Wojsko i Wychowanie* 1994 Nr 1.
- Dworecki S., Badania zagrożenia suwerenności państwa, *Zeszyty naukowe AON* 1994 nr 4.
- Dworecki S., Kształtowanie bezpieczeństwa narodowego, *Wojsko i Wychowanie* 1994 Nr 2.
- Dziadul J., Incognito przeciw mafii, *Polityka* 1997 Nr 39.
- Gajewski B., Specyfika szkolenia Żandarmerii, *Przegląd Wojsk Lądowych* 1998 Nr 6.
- Gosk M., Zabezpieczenie porządkowe wizyt delegacji rządowych, wojskowych i VIP, *Przegląd Wojsk Lądowych* 1999 Nr 3.
- Grochala-Włodek E., Batonik i pistolet, *Polityka* 1997 Nr 41.
- Grzeszak A., Pietkiewicz B., Autoalarm, *Polityka* 1999 Nr 32.
- Henzler M., Smok na pożarcie, *Polityka* 1999 Nr 27.
- Henzler M., Obywatelu, werbują, *Polityka* 1998 Nr 27.
- Henzler M., Odmaszerować, *Polityka* 1998 Nr 44.
- Henzler M., Wielkie prześwietlanie, *Polityka* 1998 Nr 10.
- Holbrooke R., Nowy model bezpieczeństwa, *Polska Zbrojna* 1995 Nr 62.
- Janik K., Gmina za blisko, centrala za daleko, *Gazeta Wyborcza* 1997 Nr 181.

- Jauer T., Przebudowa systemu bezpieczeństwa państwa oraz Polskich Sił Zbrojnych, Głos Weterana 1999 Nr 3
- Jaworski J., Współpraca Żandarmerii Wojskowej z armiami państw NATO, Przegląd Wojsk Lądowych 1999 Nr 6.
- Jędrzejko M., Bezpieczeństwo Polski, Przegląd Wojsk Lądowych 1995 Nr 9.
- Kaczmarek J., Towarzystwo Wiedzy Obronnej, Zeszyt problemowy 1997 Nr 1.
- Kaczmarek J., Nowe aspekty bezpieczeństwa, Myśl Wojskowa 1994 Nr 4.
- Kaczmarek J., Bezpieczeństwo europejskie, Zeszyty Naukowe AON 1996 Nr 3.
- Kaleta W., Klęski w programie, Polska Zbrojna 1998 Nr 51.
- Kaliński M., Ekopolityka a bezpieczeństwo ekologiczne, Zeszyty Naukowe AON 1997 Nr 17.
- Kamiński A., Prawne aspekty użycia zwartych oddziałów sił zbrojnych do ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego państwa lub porządku publicznego, Wojskowy Przegląd Prawniczy 1999 Nr 1-2.
- Kempski M., Czas na przebudowy. Bezpieczeństwo państwa – Rzeczpospolita 1997 Nr 188.,
- Kitler W., Bezpieczeństwo w obliczu wyzwań współczesności, Zeszyty Naukowe AON 1997 Nr 2.
- Kitler W., Obrona Narodowa Francji, Warszawa 1994.
- Klukowski K., Raczyński H., Mazurek K., Psychofizyczne i zdrowotne uwarunkowania zdolności do służby funkcjonariuszy formacji obronnych, Wydawnictwo Polskiego towarzystwa Naukowego Kultury Fizycznej, Sekcja Kultury Fizycznej w Wojsku T. 3,
- Ukierunkowane przygotowanie obronne s. 10.
- Kłodziński R., Problemy bezpieczeństwa energetycznego. Ropa naftowa, Zeszyty Naukowe AON 1997 Nr 3.
- Komańska A., Bezpieczeństwo a obronność państwa, Zeszyty Naukowe AON 1992 Nr 1.
- Konieczkowski K., Przygotowanie kadr dla potrzeb Żandarmerii, Przegląd Wojsk Lądowych 1998 Nr 6.
- Koziej S., Czynniki walki zbrojnej, Zeszyty Naukowe AON 1993 Nr 4.
- Koziej S., Interesy narodowe, Polska Zbrojna 1999 Nr 5.

- Koziej S., Koncepcje własne, Polska Zbrojna 1997 Nr 9.
- Koziej S., Nieporozumienie, Polska Zbrojna 1998 Nr 47.
- Koziej S., Reagowanie kryzysowe, Polska Zbrojna 1998 Nr 41
- Koziej S., Rola naczelných instytucji państwa w zapewnieniu bezpieczeństwa narodowego. Zeszyty Naukowe AON 1993 Nr 4.
- Koziej S., Wczesne rozpoznanie, Polska Zbrojna 1999 Nr 10.
- Koziej S., Wspólny język, Polska Zbrojna 1998 Nr 51.
- Krauze M., Bezpieczeństwo ekologiczne – zagrożenia, skutki i profilaktyka, Zeszyty Naukowe AON 1994 Nr 4.
- Krauze M., Wojskowe aspekty współczesnych zagrożeń ekologicznych, Zeszyty Naukowe AON 1990 Nr 1.
- Kulczyński R., Dworecki S., 0 zagrożeniach bezpieczeństwa Polski, Myśl Wojskowa 1994 nr 1.
- Kuligowska F., Ślina z DNA, Polityka 19998 Nr 24.
- Kupis A., Pierwszy jubileusz Żandarmerii Wojskowej, Przegląd Wojsk Lądowych 1995 Nr 5.
- Kupis A., Żandarmeria w dobie przemian, Przegląd Wojsk Lądowych 1998 Nr 6.
- Lewandowski J., Lęgliwe państwo, Polityka 1999 Nr 7.,
- Łepkowski W., Kilka uwag o bezpieczeństwie państwa, Wojsko i Wychowanie 1992 Nr 11 s.74-76.
- Łuczak M., Broń się sam, Wprost 1997 Nr 10.
- Łuczak M., Obrona cywilna – spojrzenie w przyszłość, Zeszyty Naukowe AON1997 Nr 4.
- Łuczak M., Przemysł obronny a bezpieczeństwo, Zeszyty Naukowe AON 1997 Nr 3.
- Łukaszuk L., Prawnomiędzynarodowe uwarunkowania bezpieczeństwa i obronności Polski, Myśl Wojskowa 1995 Nr 1.
- Maćkowiak J., Zmiany w organizacji i funkcjonowaniu terenowej organizacji rządowej, Państwo i Prawo 1998 Nr 2.
- Markiewicz W., Ile policji w państwie, Polityka z 1997 Nr 8.
- Markiewicz W., Nikt nie podskoczy, Polityka 1997 Nr 39.
- Mitek T., Koszarowe plagi, Polska Zbrojna 1999 Nr 13.

- Mojak R., Pozycja ustrojowa Prezydenta RP w świetle nowej Konstytucji, Państwo i Prawo 1997 Nr 11-12.
- Mojkowski J., Szare na złote, Polityka 1998 Nr 16.
- Naruk A., Działania profilaktyczne Żandarmerii Wojskowej, Przegląd Wojsk Lądowych 1999 Nr 1.
- Nowicki M., Czy policja jest zagubiona, Prawo i życie 1997 Nr 3. s.5.
- Olechowski M., Porządek publiczny jako ograniczenie swobody umów, Państwo i Prawo 1999 Nr 4.
- Pacek B., Pomagać czy skutecznie ścigać, Przegląd Wojsk Lądowych 1998 Nr 12.
- Palus J., Żandarmeria Wojskowa w Bundeswehrze, Wojskowy Przegląd Prawniczy 1999 Nr 1-2.
- Pańkiewicz J., Obrona konieczna, Polityka 1998 Nr 17.
- Paradowska J., Dajmy ognia, Polityka 1998 Nr 13.
- Paradowska J., Kwestia honoru, Polityka 1998 Nr 27.
- Paradowska J., Poczet szeryfów, Polityka 1999 Nr 23.
- Paradowska J., Zdażyć przed papieżem, Polityka 1999 Nr 23.
- Pepłoński M., Dobór poborowych do specjalności wojskowych, Przegląd Wojsk Lądowych 1998 Nr 4.
- Piesiewicz K., Popioły rozrzuci wiatr, Polityka 1998 Nr 49.
- Podemski S., Pies ich wachał, Polityka 1998 Nr 6.
- Podemski S., Policja też się boi, Polityka Nr 9 z 1998.
- Podkowinski M., Bezpieczeństwo musi kosztować, Polska Zbrojna 1999 Nr 17.
- Prystrom J., Nowe wyzwania dla bezpieczeństwa Polski, Wojsko i Wychowanie 1994.
- Pytlakowski P., Biuro Bezpieczeństwa Prezydenta, Polityka 1998 Nr 3.
- Pytlakowski P., Obywatelu patroluj sam, Polityka 1998 Nr 46.
- Pytlakowski P., Rura – bomber, Polityka 1998 Nr 45.
- Rajchel K., WPP Nr 1/97 s. 141. Recenzja książki prof. Stanisława Pikulskiego. Karnomaterialne i kryminologiczne aspekty bezpieczeństwa państwa. Wydawnictwo UOP Warszawa 1996.
- Rawski A., Kukułcze jajo, Polska Zbrojna 1998 Nr 43.

- Rosa R., Problemy bezpieczeństwa w myśli społecznej i wojskowej, *Wojsko i Wychowanie* 1996 Nr 9.
- Rosa R., Renesansowe koncepcje wojen, bezpieczeństwa i pokoju - wartości historyczne i współczesne, *Zeszyty Naukowe AON* 1995.
- Rosa R., Irenologia, polemologia czy filozofia bezpieczeństwa, *Zeszyty Naukowe AON* 1998 Nr 3.
- Rosłonec F., Żandarmeria marynarki wojennej, *Przegląd Wojsk Lądowych* 1998 Nr 6.
- Rutkowski C., Bezpieczeństwo, obronność - strategie – doktryny – koncepcje (szkic o pojęciach), *Zeszyty Naukowe AON* 1995 Nr 1.
- Rybak W., Żandarmeria Wojskowa coraz bliżej NATO, *Przegląd Wojsk Lądowych* 1998 Nr 6.
- Ryznar B., Ryzyko i zagrożenia bezpieczeństwa, *Zeszyty Naukowe WSO im. T. Kościuszki* 1998 Nr 1.
- Sienkiewicz P., Modelowanie bezpieczeństwa systemów, *Zeszyty Naukowe AON* 1991 Nr 3-4.
- Sienkiewicz P., Systemowe badania nad bezpieczeństwem, *Zeszyty Naukowe AON* 1991 Nr 3-4.
- Siwiec M., Aparat głowy państwa, *Polityka* 1998 Nr 6.
- Słotwiński M., Zwalczenie klęski żywiołowej, *Rzeczpospolita* 1997 Nr 31.
- Socha R., Nam strzelać nie kazano, *Polityka* 1997 Nr 15.
- Solska J., Żywią i trują, *Polityka* 1998 Nr 13.
- Soroka P., Bezpieczeństwo państwa (I), *Wojsko i Wychowanie* 1993 Nr 2.
- Soroka P., Bezpieczeństwo państwa (II), *Wojsko i Wychowanie* 1993 Nr 3.
- Soroka P., Bezpieczeństwo państwa (III), *Wojsko i Wychowanie* 1993 Nr 4.
- Stankiewicz W., Konflikt i bezpieczeństwo, *Zeszyty Naukowe AON* 1991 Nr 3-4.
- Stańczyk J., Bezpieczeństwo europejskie – zmiana układu sił, *Wojsko i Wychowanie* 1994 Nr 1.
- Stańczyk J., Bezpieczeństwo narodowe, *Wojsko i Wychowanie* 1996 Nr 1.
- Stobnicki M., Bezpieczeństwo na poligonach i placach ćwiczeń, *Przegląd Wojsk Lądowych* 1998 Nr 10.
- Sudoł W., Jak chronić poligon przed dostępem nie powołanych osób?, *Przegląd Wojsk Lądowych* 1999 Nr 6.

- Sulek M., Wykorzystanie potencjału wojenno-ekonomicznego do oceny bezpieczeństwa państwa, *Mysł Wojskowa* 1994 Nr 1.
- Surowy R., Jawne prawo tajnych służb, *Polska Zbrojna* 1999 Nr 10.
- Szafarz T., Bezpieczeństwo Polski w zmieniającej się Europie, *Wojskowy Przegląd Tech. i Log* 1994 Nr 4.
- Szeremietiew R., Obrona Polski – pytania i wątpliwości, *Przegląd Wojsk Lądowych* 1998 Nr 3.
- Szewc F., Zanim zostaniesz chorążym żandarmerii, *Przegląd Wojsk Lądowych* 1998 Nr 6.
- Świniarski J., Czym jest bezpieczeństwo, *Zeszyty Naukowe AON* 1993 Nr 3.
- Świniarski J., Wojna i pokój w filozofii bezpieczeństwa, *Wojsko i Wychowanie* 1996 Nr 9.
- Świniarski J., Wychowanie dla bezpieczeństwa, *Wojsko i Wychowanie* 1995 Nr 9.
- Świniarski J., Bezpieczeństwo Polaków w obliczu zmian wewnętrznych i zewnętrznych, *Wojsko i Wychowanie* 1994 Nr 9.
- Świniarski J., Czym jest bezpieczeństwo?, *Zeszyty Naukowe AON* 1993 Nr 4.
- Świniarski J., Koncepcja filozofii bezpieczeństwa przesłanka rozwoju ogólnej teorii nauk wojskowych, *Zeszyty Naukowe AON* 1997 Nr 4.
- Teresiak K., Bezpieczeństwo państwa a Konstytucja RP, *Wojsko i Wychowanie* 1994 Nr 6.
- Tokarski Z., Zagrożenia bezpieczeństwa publicznego, *Polityka Społeczna* 1995 Nr 9.
- Weneny M., Ochrona środowiska naturalnego podczas szkolenia, *Przegląd Wojsk Lądowych* 1998 Nr 2.
- Widacki J., Przebudzone upiory, *Polityka* 1998 Nr 28.
- Wieczorek S., Obronność a bezpieczeństwo ruchu drogowego, *Zeszyty Naukowe AON* 1996 Nr 4.
- Wilczak J., Generalny Inspektorat Chaosu, *Polityka* 1998 Nr 10.
- Wilczak J., Wyciek, *Polityka* 1998 Nr 45.
- Wyrzykowski R., Udział żandarmów ŚOW w akcji przeciwpowodziowej, *Przegląd Wojsk Lądowych* 1998 Nr 6.
- Zacher L., Bezpieczeństwo a konwersja militarna, *Zeszyty Naukowe AON* 1996 Nr 3.

Złotorzyński J., Bezpieczeństwo w komunikacji, Przegląd Wojsk Lądowych 1998 Nr 7.

Zubek J., System pojęć i podstawowe problemy bezpieczeństwa RP, Zeszyty Naukowe AON 1992 Nr 3.

Żuk L., Prawa i obowiązki dowódcy w postępowaniu przygotowawczym, Przegląd Wojsk Lądowych 1998 Nr 6.

AKTY NORMATYWNE

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78 poz. 483).

Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. 1997 nr 90 poz.557).

Uchwała Sejmu RP z 30 lipca 1992 r. Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.

Ustawa karna skarbowa (tekst jednolity Dz. U. z 1984 Nr 22 poz. 103 z późn. zmianami).

Ustawa o lasach z dnia 8 listopada 1991 r. (tekst jednolity – Dz. U. z 1991 Nr 101 poz. 444 z późn. zmianami).

Ustawa o powszechnym obowiązku obrony RP (tekst jednolity Dz. U. z 1992 Nr 4).

Ustawa o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r. (Dz. U. Nr 30 poz. 179 z późniejszymi zmianami).

Ustawa z 23 listopada 1990 r. o łączności (tekst jedn. Dz. U. z 1995 Nr 117 poz. 564).

Ustawa z dnia 10 października 1991 r. o środkach farmaceutycznych, materiałach medycznych, aptekach, hurtowniach i nadzorze farmaceutycznym (Dz. U. z 1991 r. Nr 105 poz. 452).

Ustawa z dnia 12 lipca 1995 r. o ochronie roślin uprawnych (tekst jednolity Dz. U. z 1999 Nr 66 poz. 751).

Ustawa z dnia 12 październik 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. Nr 78 poz. 462 z późn. zmianami)

Ustawa z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (Dz. U. Nr 147 poz. 713).

Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 1998 r. Nr 90 poz. 575).

Ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury (Dz. U. Nr 10 poz. 48, z 1983 Nr 38).

- Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 114 poz. 492).
- Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. Nr 30, poz. 163).
- Ustawa z dnia 17 sierpnia 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej (Dz. U. z 1998 Nr 106 poz. 668).
- Ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym. (tekst jednolity Dz. U. z 1999 Nr 66 poz. 750).
- Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. Nr 98 poz. 602).
- Ustawa z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej (Dz. U. z 1997 Nr 9 poz. 43).
- Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 1991 r. Nr 77 poz. 335).
- Ustawa z dnia 21 czerwca 1996 r. o Urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (Dz. U. Nr 106 poz. 491).
- Ustawa z dnia 21 maja 1963 r. o dyscyplinie wojskowej oraz o odpowiedzialności żołnierzy za przewinienia dyscyplinarne i za naruszenie honoru i godności żołnierskiej (tekst jednolity Dz. U. z 1992 r. Nr 5 poz. 17).
- Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. Nr 106 poz. 680).
- Ustawa z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. z 1999 r. Nr 11 poz. 95).
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 1997 r. o zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt, badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa oraz o Inspekcji Weterynaryjnej (tekst jednolity Dz. U. z 1999 Nr 66 poz. 752).
- Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (Dz. U. z 1998 r. Nr 96 poz. 603).
- Ustawa z dnia 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców (tekst jednolity Dz. U. Nr 54 z 1996 r. poz. 245).
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Straży Pożarnej (Dz. U. z 1991 Nr 88 poz. 400).
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o transporcie kolejowym (Dz. U. z 1997 Nr 96 poz. 591).

- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej (tekst jednolity Dz. U. z 1999 Nr 54 poz. 572).
- Ustawa z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości (tekst jednolity Dz. U. z 1991 Nr 30 poz. 127).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (Dz. U. z 1997 Nr 123 poz. 779).
- Ustawa z dnia 30 czerwca 1970 r. o Państwowej Inspekcji Skupu i Przetwórstwa Artykułów Rolnych (Dz. U. Nr 16 z 1970 r. poz. 137 z późn. zmianami).
- Ustawa z dnia 4 września 1997r. o działach administracji rządowej (Dz. U. nr 141 poz. 943 z późn. zmian).
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o administracji rządowej w województwie (Dz. U. Nr 91 poz.577).
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. Nr 91 poz.577).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. o Inspekcji Celnej (Dz. U. Nr 71. poz. 449).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997, Przepisy wprowadzające kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89 poz. 556).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89 poz. 555).
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990r. o Urzędzie Ochrony Państwa (Tekst jednolity Dz. U. z 1999 Nr 51 poz.526).
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. Nr 89, poz. 414 z późn. zmianami).
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz. U. z 1999 Nr 15 poz. 139)
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (tekst jednolity Dz. U. z 1996 Nr 13 poz. 74).
- Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996r. o organizacji i trybie pracy Rady Ministrów oraz o zakresie działania ministrów (Dz. U. nr 106 poz.492 z późn. zmian.).
- Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 1995 r. w sprawie szczegółowych zasad i warunków użycia uzbrojonych pododdziałów zwartych wojskowych organów porządkowych oraz szczegółowych warunków i sposobu postępowania przy użyciu broni palnej przez te pododdziały (Dz. U. 1996 Nr 5 poz. 36).

- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 28 maja 1992 r. w sprawie wojskowych organów porządkowych oraz składu służby garnizonowej (Dz. U. Nr 47 poz. 212).
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 czerwca 1992r. w sprawie zasad określania zdolności do czynnej służby wojskowej oraz właściwości i trybu postępowania wojskowych komisji lekarskich w tych sprawach (Dz. U. Nr 57 poz. 278 z późn. zmianami).
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 6 lipca 1999 r. w sprawie zatrzymania żołnierza oraz w sprawie izb zatrzymań (Dz. U. Nr 61 poz. 666).
- Rozporządzenie Ministra Obrony z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie kontroli ruchu drogowego i kierowania tym ruchem przez wojskowe organy porządkowe (Dz. U. Nr 63 poz.411).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie okoliczności w jakich używane są pojazdy uprzywilejowane w kolumnach (Dz. U. Nr 62 poz. 399).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 28 grudnia 1998 r. w sprawie składu oraz szczegółowych zasad działania i trybu powoływania wojewódzkiego zespołu do ochrony przeciwpożarowej i ratownictwa (Dz. U. z 1998 r. Nr 166 poz. 1259).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 maja 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego w stosunku do osób ubiegających się o przyjęcie do służby w Policji, w tym do służby w oddziałach prewencji Policji, które nie posiadają wykształcenia średniego (Dz. U. Nr 50 poz.515).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 28 grudnia 1994 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz. U. Nr 140 poz. 799).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 1998 r. w sprawie określenia innych niż kurator sądowy organów powołanych do przeprowadzania wywiadu środowiskowego, jego zakresu oraz trybu przeprowadzania (Dz. U. Nr 113 poz. 726).

- Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 30 grudnia 1998 r. w sprawie zasad współdziałania straży ochrony kolei z Żandarmerią Wojskową (Dz. U. Nr 3 poz. 29).
- Rozporządzenie Ministrów Obrony Narodowej i Spraw Wewnętrznych z dnia 21 stycznia 1994 r. w sprawie zakresu, zasad i trybu interweniowania policjantów wobec żołnierzy (Dz. U. Nr 17 poz. 60).
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 25 lutego 1999 r. w sprawie szczegółowego zakresu, warunków i trybu współdziałania organów, służb i innych państwowych jednostek organizacyjnych ze służbami ochrony państwa w toku prowadzonych postępowań sprawdzających (Dz. U. Nr 18 poz. 159).
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 7 listopada 1997 r. w sprawie ustaleń szczegółowego zakresu działań Ministra – członka Rady Ministrów Janusza Pałubickiego (Dz. U. Nr 136 poz. 924).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 czerwca 1997 r. w sprawie zadań, szczególnych zasad i trybu funkcjonowania Kolegium do Spraw Służb Specjalnych przy Radzie Ministrów, zasad udziału w posiedzeniach Kolegium przedstawicieli służb specjalnych i innych właściwych organów, a także zakresu czynności Sekretarza Kolegium (Dz. U. Nr 64 poz. 412).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 lutego 1999 r. w sprawie nadania statutu Ministerstwu Obrony Narodowej (Dz. U. Nr 29 poz. 267).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 listopada 1997 r. w sprawie utworzenia stałych komitetów Rady Ministrów (Dz. U. Nr 143 poz. 953).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28.09.1993 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju, szefów obrony cywilnej województw i gmin oraz zasad i trybu kierowania, a także koordynowania przez nich przygotowań i realizacji przedsięwzięć obrony cywilnej (Dz. U. Nr 91 poz. 420).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 czerwca 1995 r. w sprawie utworzenia okręgów wojskowych oraz określenia ich siedzib i terytorialnego zasięgu działania (Dz. U. Nr 48 poz. 217).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 marca 1991 r. w sprawie szczegółowych zasad i warunków użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych

Rzeczypospolitej Polskiej w razie zagrożenia bezpieczeństwa lub niebezpiecznego zakłócenia porządku publicznego oraz zasad użycia broni palnej przez te jednostki (Dz. U. Nr 26 poz.104).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 maja 1997 r. w sprawie szczegółowego zakresu obowiązków i uprawnień specjalistycznych organizacji ratowniczych oraz wysokości świadczeń przysługujących ratownikom górskim i wodnym (Dz. U. Nr 47 poz. 303).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1996 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Obrony Narodowej (Dz. U. Nr 94 poz. 426).

Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 1995 r. w sprawie szczegółowych przypadków oraz warunków i sposobów użycia środków przymusu bezpośredniego, a także szczegółowych warunków i sposobu postępowania przy użyciu broni palnej przez żołnierzy wojskowych organów porządkowych (Dz. U. 1996 Nr 5 poz. 35).

Zarządzenie Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej Nr 09/org. z 20.12.1993 r. w sprawie reorganizacji terenowych jednostek Żandarmerii Wojskowej.

Zarządzenie Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej Nr Pf-10 z 01.12.1992 r. w sprawie sformowania Komendy Żandarmerii Wojskowej Krakowskiego OW.

Zarządzenie Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej Nr Pf-2 z dnia 28.02.1994 r. w sprawie zasad prowadzenia gospodarki finansowej funduszem operacyjnym w Żandarmerii Wojskowej.

Zarządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 31 sierpnia 1994 r. w sprawie obowiązków wojskowych organów porządkowych udzielających pomocy i asystujących przy czynnościach egzekucyjnych (MP z 1994 r. Nr 52 poz. 441).

Zarządzenie Prezydenta RP z dnia 13 grudnia 1991r. w sprawie składu oraz zasad i trybu działania komitetu obrony kraju oraz zakresu działania Biura Bezpieczeństwa Narodowego.

Porozumienie z dnia 2 lipca 1993 r. w sprawie zasad współpracy Resortów Obrony Narodowej i Spraw Wewnętrznych.

Porozumienie z dnia 2 stycznia 1991 r. Nr 1/91 o współdziałaniu Straży Granicznej i Żandarmerii Wojskowej.

Porozumienie z dnia 17 grudnia 1993 r. o współdziałaniu Kontrwywiadu Wojskowego i Żandarmerii Wojskowej.

Porozumienie z 31 stycznia 1994 r. w sprawie zasad współdziałania Żandarmerii Wojskowej i Biura Ochrony rządu w zakresie zabezpieczenia pobytu osób ochraniających i delegacji zagranicznych na terenie obiektów wojskowych.

Rozkaz Szefa Sztabu Generalnego WP Nr 5/Sztab z dnia 12 stycznia 1998 r. w sprawie wprowadzenia do użytku służbowego w SZ RP „Wytycznych w sprawie kryteriów doboru poborowych na poszczególne specjalności wojskowe” Sztab. Gen. 1489/98.

Wytyczne Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej z dnia 09.03.1993 r. w sprawie prowadzenia pracy operacyjno-rozpoznawczej przez jednostki Żandarmerii Wojskowej.

INNE

Bezpieczny obywatel – bezpieczne państwo. Materiały Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej przez Instytut Spraw Publicznych w Warszawie i Wydział Prawa Kanonicznego i Świeckiego KUL, Lublin 28-29.06.1997.

Dębowski T., Doświadczenia Francuskiej Żandarmerii Narodowej jako wnioski do tworzenia Gwardii Narodowej RP. Praca studyjna A.O.N., Warszawa 1997.

Dzięska J., Naglak Z., Teoria sportowych gier zespołowych, PWN, Warszawa 1983 s.129.

Kiełbowicz L., Żandarmeria Wojskowa w systemie obronnym Państwa rozprawa doktorska, Warszawa, 1997.

Psychologia a żołnierska służba. Zbiór materiałów z dyskusji zorganizowanej przez Wojskową Akademię Medyczną i redakcję miesięcznika „Wojsko i Wychowanie”, Warszawa 1995.

Straże, Straże miejskie w systemie organów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i porządek publiczny, Szczytno, 1995.

SPIS TABEL I RYSUNKÓW

SPIS TABEL

Tabela 1. Zasadnicze czynności wykonane przez Żandarmerię Wojskową w latach 1993 – 1998	10
Tabela 2. Staż służby zawodowej żandarmów	27
Tabela 3. Staż służby w wojskowych organach ścigania	27
Tabela 4. Miejsce pełnienia służby żandarmów.	27
Tabela 5. Rodzaj ukończonej szkoły średniej przez kadetów.	28
Tabela 6. Miejsce pochodzenia kadetów.	28
Tabela 7. Staż pracy zawodowej w instytucji współdziałającej z ŻW	29
Tabela 8. Przynależność do instytucji.	29
Tabela 9. Rozumienie terminu bezpieczeństwo wewnętrzne.	106
Tabela 10. Obszary najistotniejsze dla bezpieczeństwa wewnętrznego.	107
Tabela 11. Instytucje (osoby) odpowiedzialne za bezpieczeństwo wewnętrzne	108
Tabela 12. Źródła wiedzy o systemie bezpieczeństwa wewnętrznego	109
Tabela 13. Czynniki wpływające na bezpieczeństwo wewnętrzne	109
Tabela 14. Czynniki wpływające ujemnie na bezpieczeństwo wewnętrzne	110
Tabela 15. Propozycje w zakresie poprawy stanu bezpieczeństwa wewnętrznego?	111
Tabela 16. Ocena aktualnych zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego	112
Tabela 17. Ocena systemu bezpieczeństwa wewnętrznego naszego kraju	112
Tabela 18. Rozkład odpowiedzi na pytanie Jak Pan sądzi, czy w Polsce: ?	113
Tabela 19. Stopień znajomości uprawnień i obowiązków w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego	114
Tabela 20. Rozkład odpowiedzi na pytanie Czy nabór do ŻW powinien opierać się na tych samych kryteriach co w innych rodzajach wojsk?	122
Tabela 21. Organy decydujące o zdolności do służby w Żandarmerii Wojskowej	122
Tabela 22. Czynniki określające zdolność do służby w Żandarmerii Wojskowej	123
Tabela 23. Ocena aktualnego systemu naboru do Żandarmerii Wojskowej	124
Tabela 24. Podmioty które powinny określać kryteria naboru do Żandarmerii Wojskowej ..	124
Tabela 25. Formy określania kryteriów naboru do ŻW	125
Tabela 26. Czynności jakie kadeci chcą wykonywać po ukończeniu szkoły	130
Tabela 27. Przedmioty interesujące kadetów	130
Tabela 28. Przedmioty sprawiające trudności kadetom	131
Tabela 29. Propozycje zwiększenia i zmniejszenia czasu nauki	131
Tabela 30. Ocena programów szkolenia jako odpowiednich do zadań Żandarmerii Wojskowej	132
Tabela 31. Rozkład odpowiedzi na pytanie Czy istnieje potrzeba zmian w procesie przygotowywania zawodowego kadr dla Żandarmerii Wojskowej?	132
Tabela 32. Ocena systemu doskonalenia zawodowego	133
Tabela 33. Miejsce gdzie powinno odbywać się szkolenie Żandarmerii Wojskowej	133
Tabela 34. Rozkład odpowiedzi na pytanie Czy obecna struktura organizacyjna zapewnia właściwą realizację zadań	136
Tabela 35. Rozkład odpowiedzi na pytanie Czy w strukturze Żandarmerii Wojskowej powinien funkcjonować psycholog i na jakim szczeblu	137
Tabela 36. Sytuacje w których funkcjonariusz Żandarmerii Wojskowej powinien podlegać obowiązkowym badaniom psychologicznym	138
Tabela 37. Czynniki wpływające na efektywność działań Żandarmerii Wojskowej	141
Tabela 38. Ocena celowości współdziałania	144
Tabela 39. Ocena współdziałania	145

Tabela 40. Ocena Żandarmerii przez osoby współdziałające	145
Tabela 41. Czynniki wpływające na działanie Żandarmerii Wojskowej	148

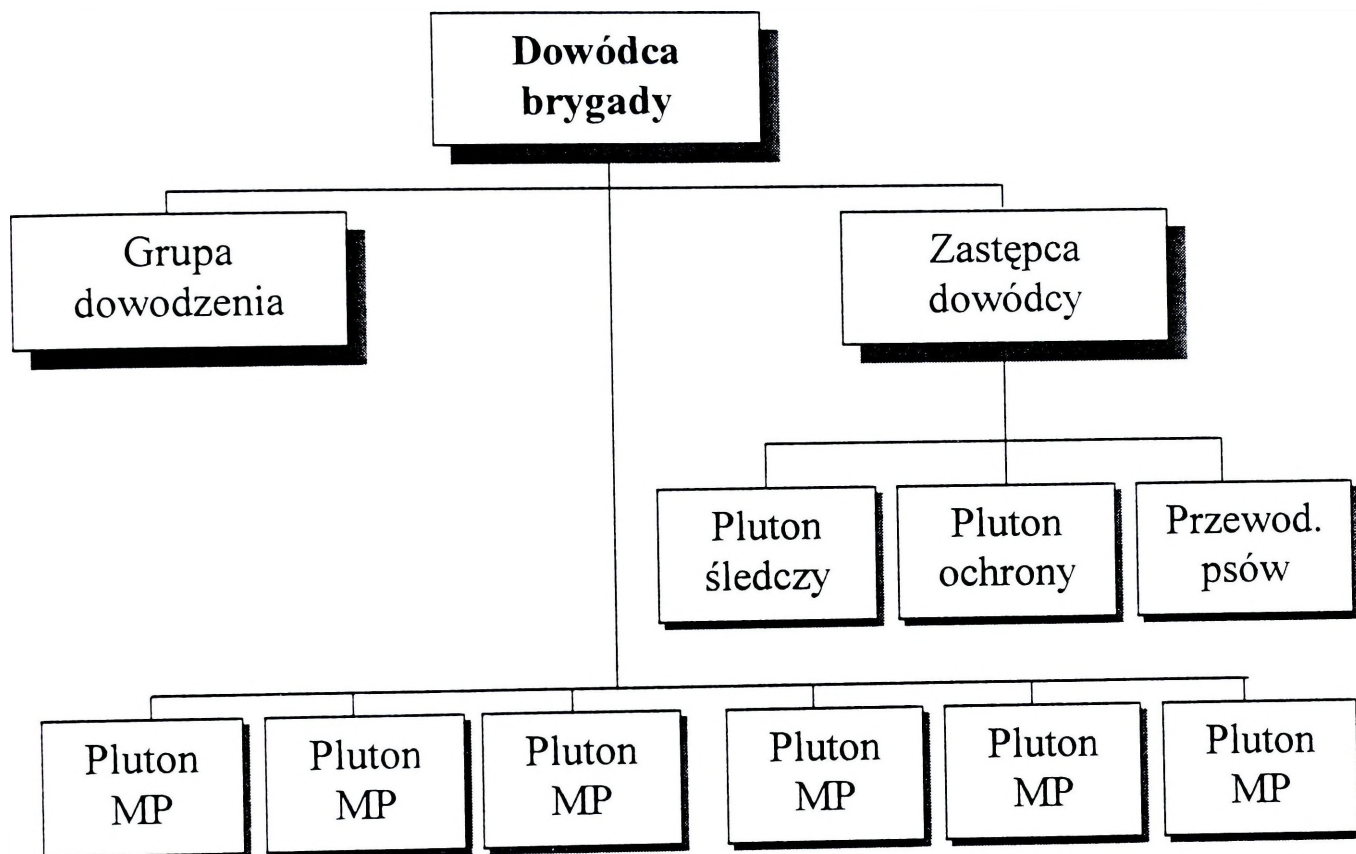
SPIS RYSUNKÓW

Rys. 1. Zależność między bezpieczeństwem wewnętrznym i zewnętrznym	35
Rys. 2. Podmioty współpracujące z Żandarmerią Wojskową	74
Rys. 3. Przewidywane dominujące zagrożenia	114
Rys. 4. Ocena w przedmiocie popularyzacji przepisów regulujących problematykę bezpieczeństwa wewnętrznego	115
Rys. 5. Potrzeby lepszego poznania przepisów regulujących funkcjonowanie systemu bezpieczeństwa wewnętrznego	115
Rys. 6. Potrzeba upowszechnienia wiedzy na temat bezpieczeństwa wewnętrznego	116
Rys. 7. Źródła wiedzy o roli i miejscu ŻW w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego	117
Rys. 8. Zadania spełniane przez Żandarmerię Wojskową w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego	117
Rys. 9. System naboru kadry do Żandarmerii Wojskowej	126
Rys. 10. Opinia o konieczności przeszkolenia żandarmskiego	126
Rys. 11. Rodzaj działań wymagających zdecydowanej poprawy	137
Rys. 12. Czynniki wpływające na skuteczną realizację zadań	140
Rys. 13. Działania, w których Żandarmeria Wojskowa jest najczęściej dostrzegana	146
Rys. 14. Czynniki wpływające ujemnie na działalność Żandarmerii Wojskowej	147
Rys. 15. Czynniki wpływające na pozycję Żandarmerii Wojskowej	147

ZAŁĄCZNIKI

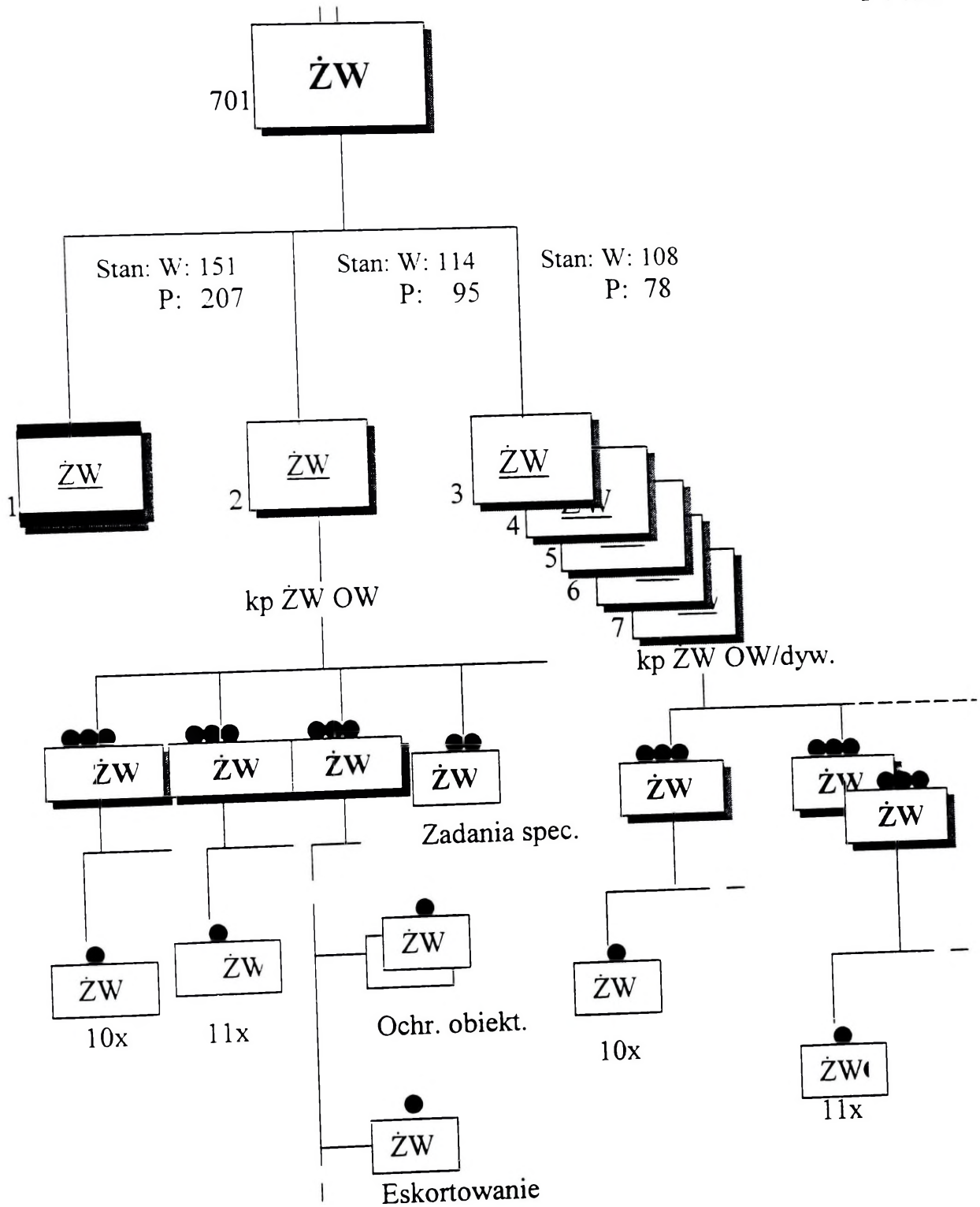
Załącznik nr 1

STRUKTURA ORGANIZACYJNA BRYGADY MILITARY POLICE

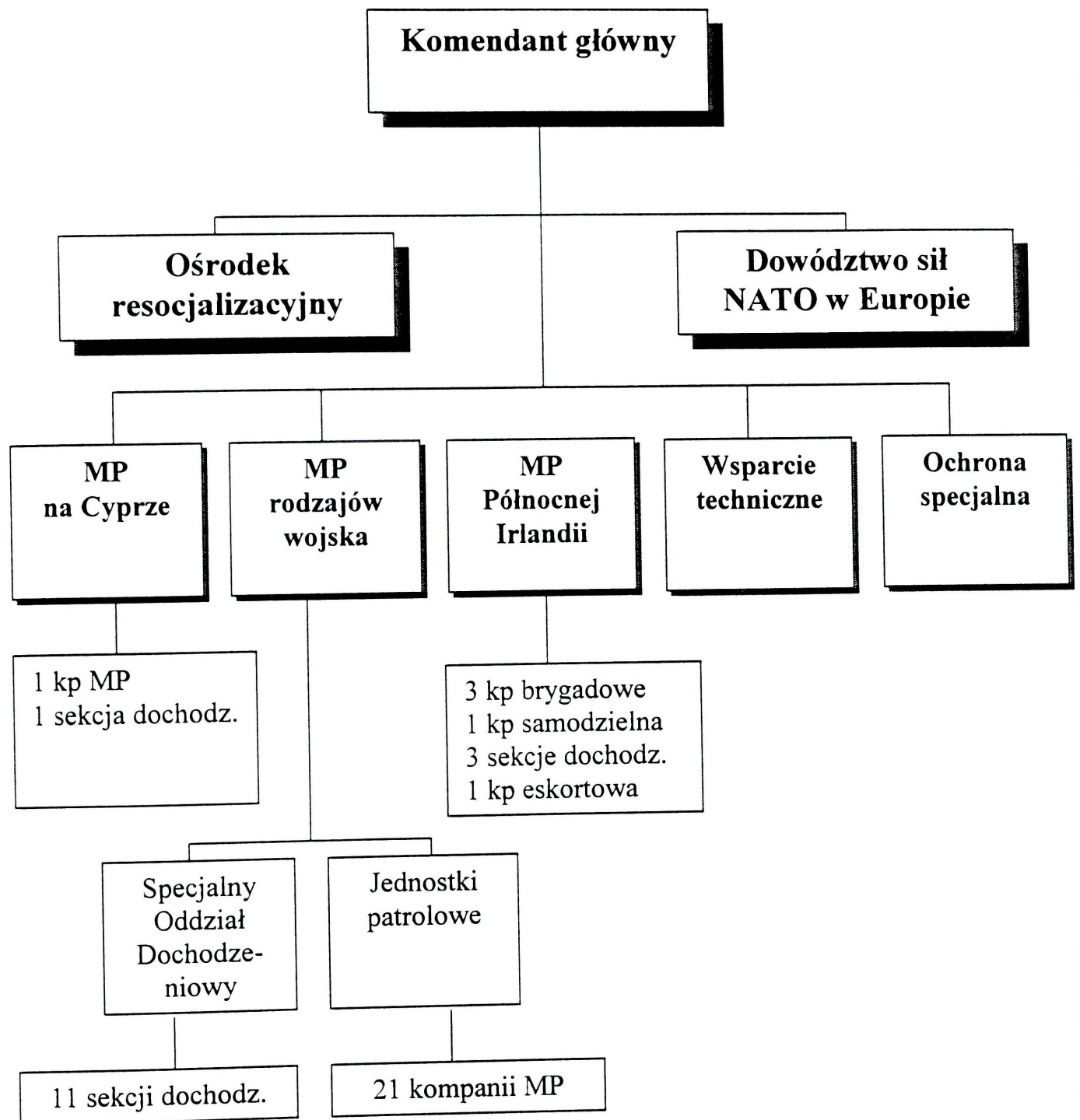

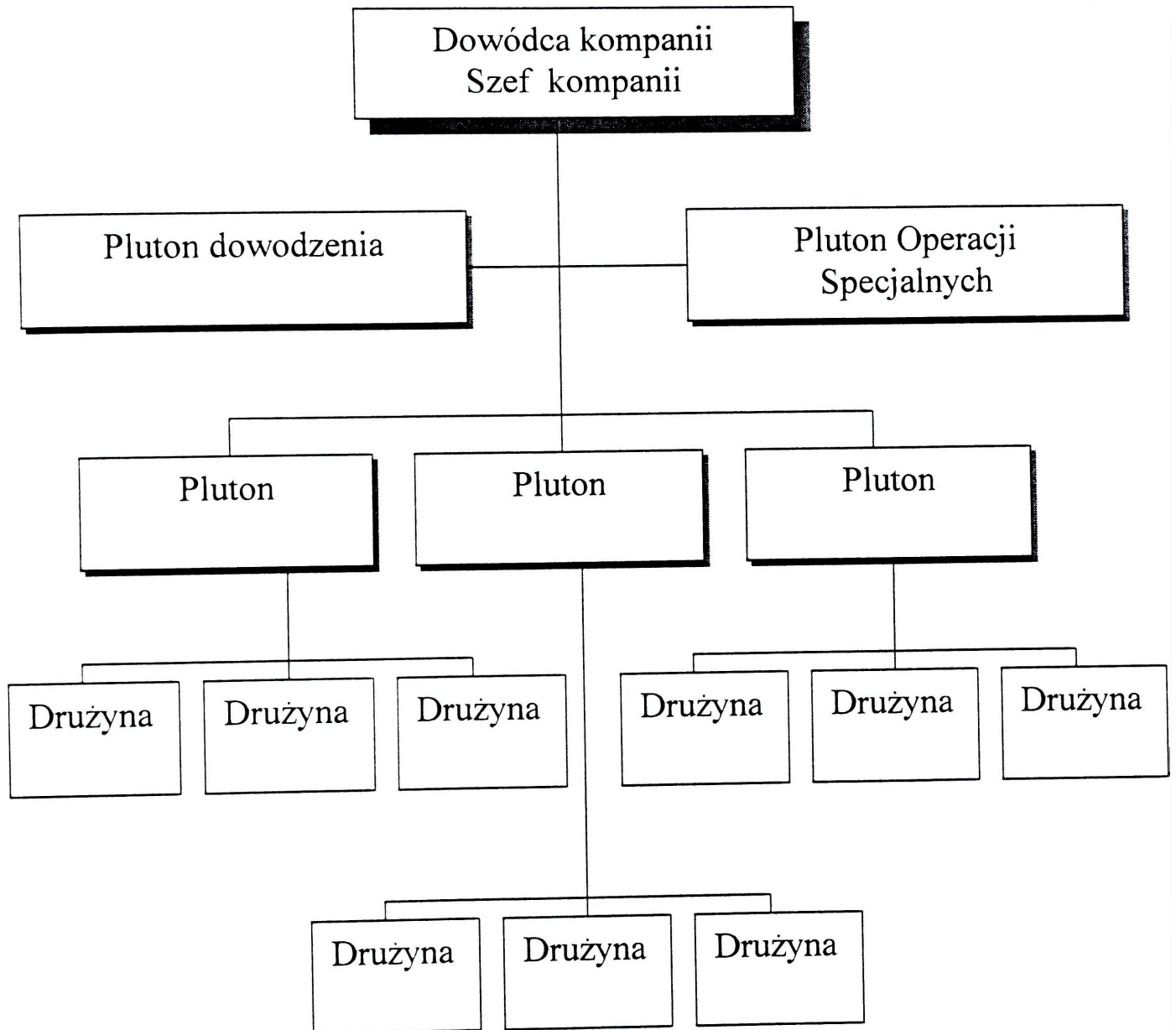
ORGANIZACJA BATALIONU OW/DYWIZJI ŻANDARMERII NIEMIEC

Stan: W: 805
P: 692

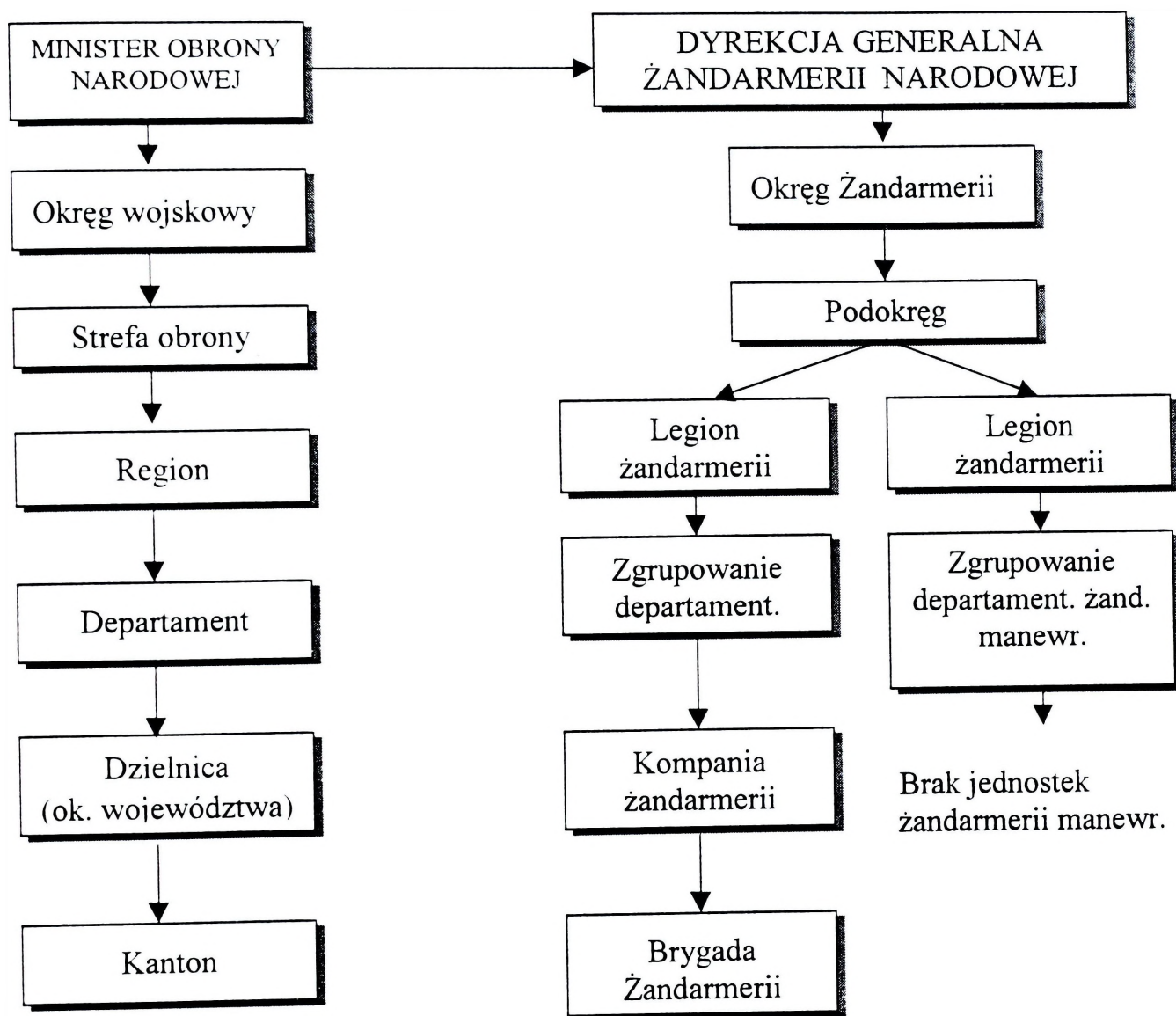

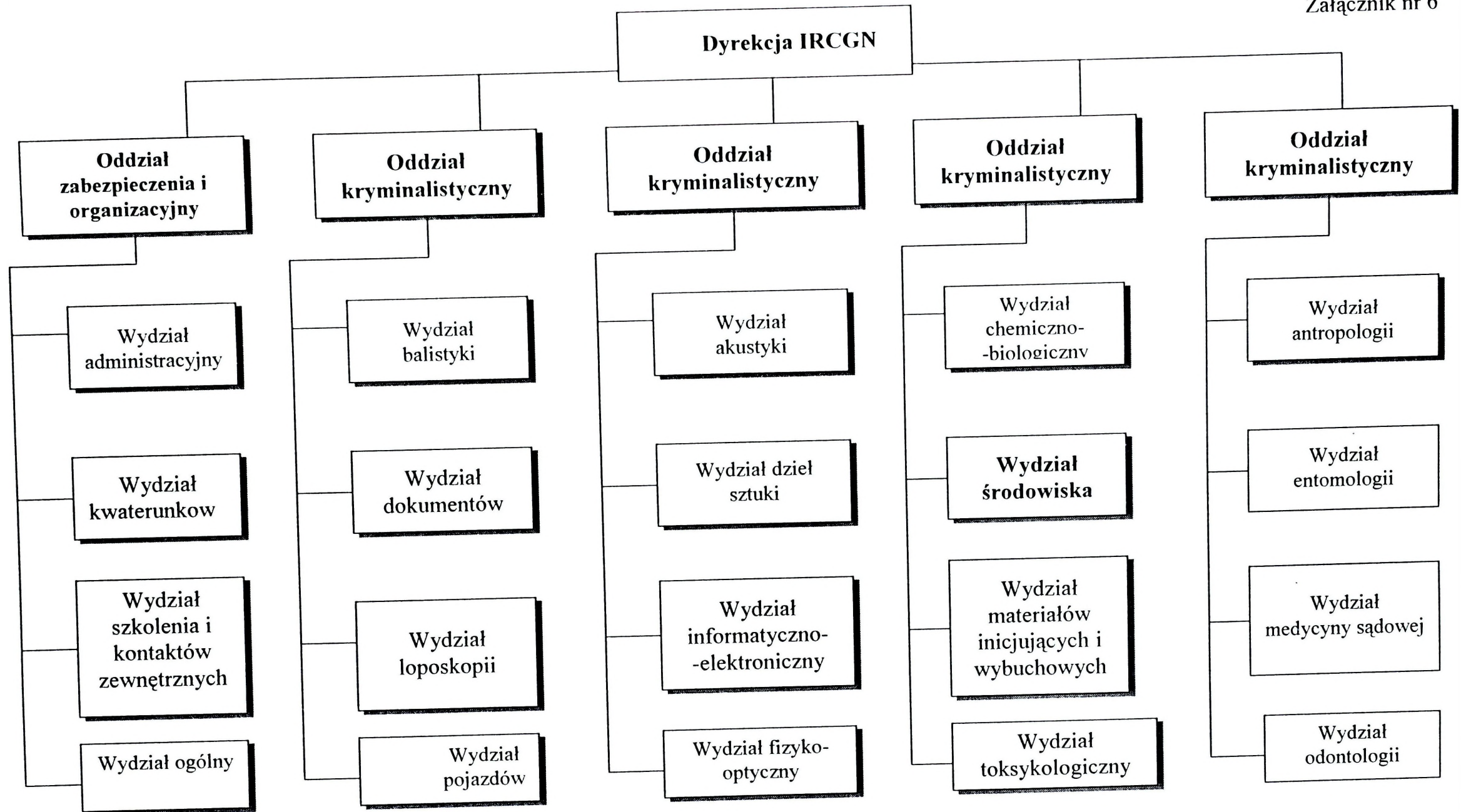
ORGANIZACJA ROYAL MILITARY POLICE

**STRUKTURA ORGANIZACYJNA KOMPANII
ROYAL MILITARY POLICE**

STRUKTURA ŻANDARMERII FRANCUSKIEJ

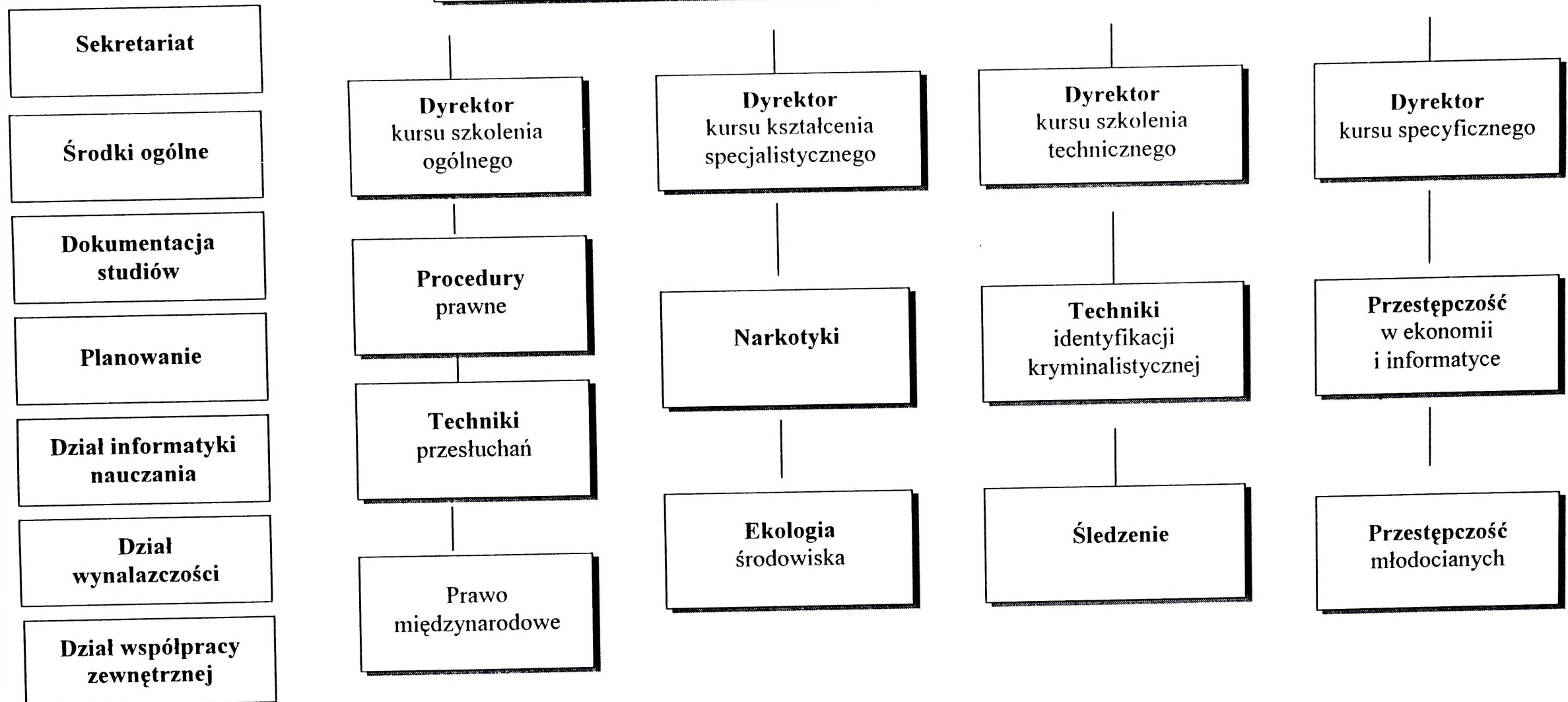

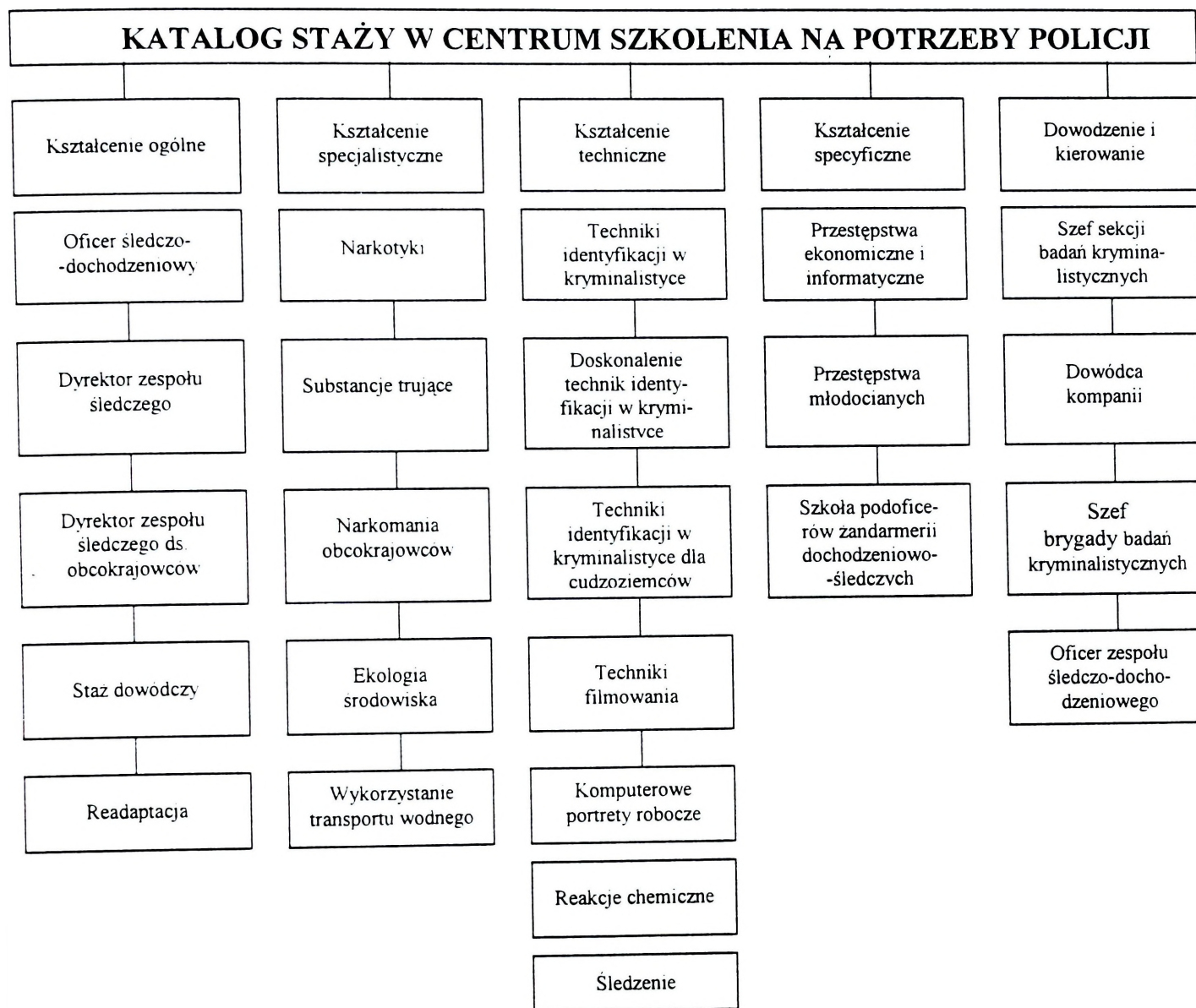

STRUKTURA ORGANIZACYJNA CENTRUM SZKOLENIA NA POTRZEBY POLICJI PRAWNEJ (CNFPJ).

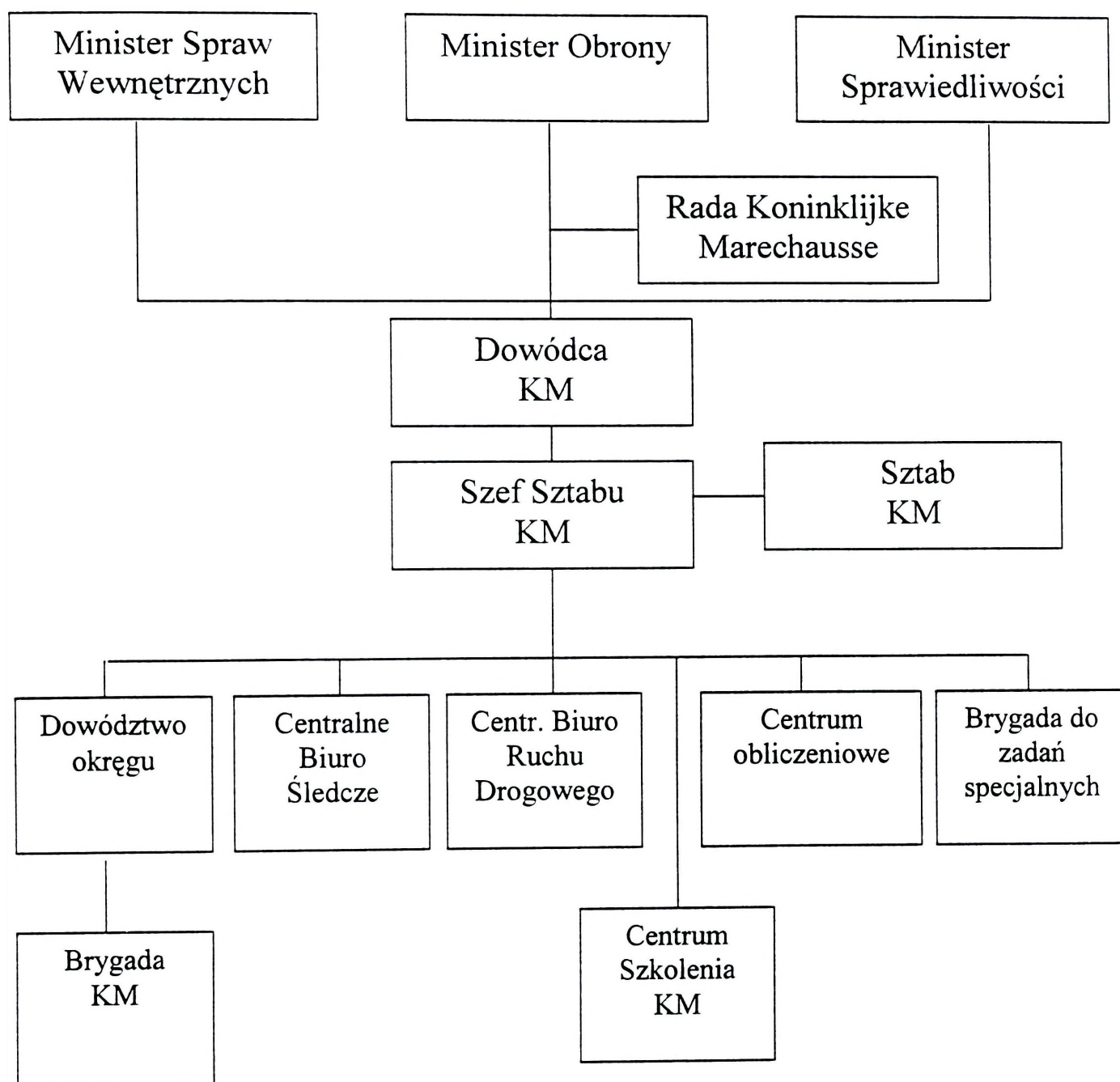
KOMENDANT CENTRUM (CNFPJ)

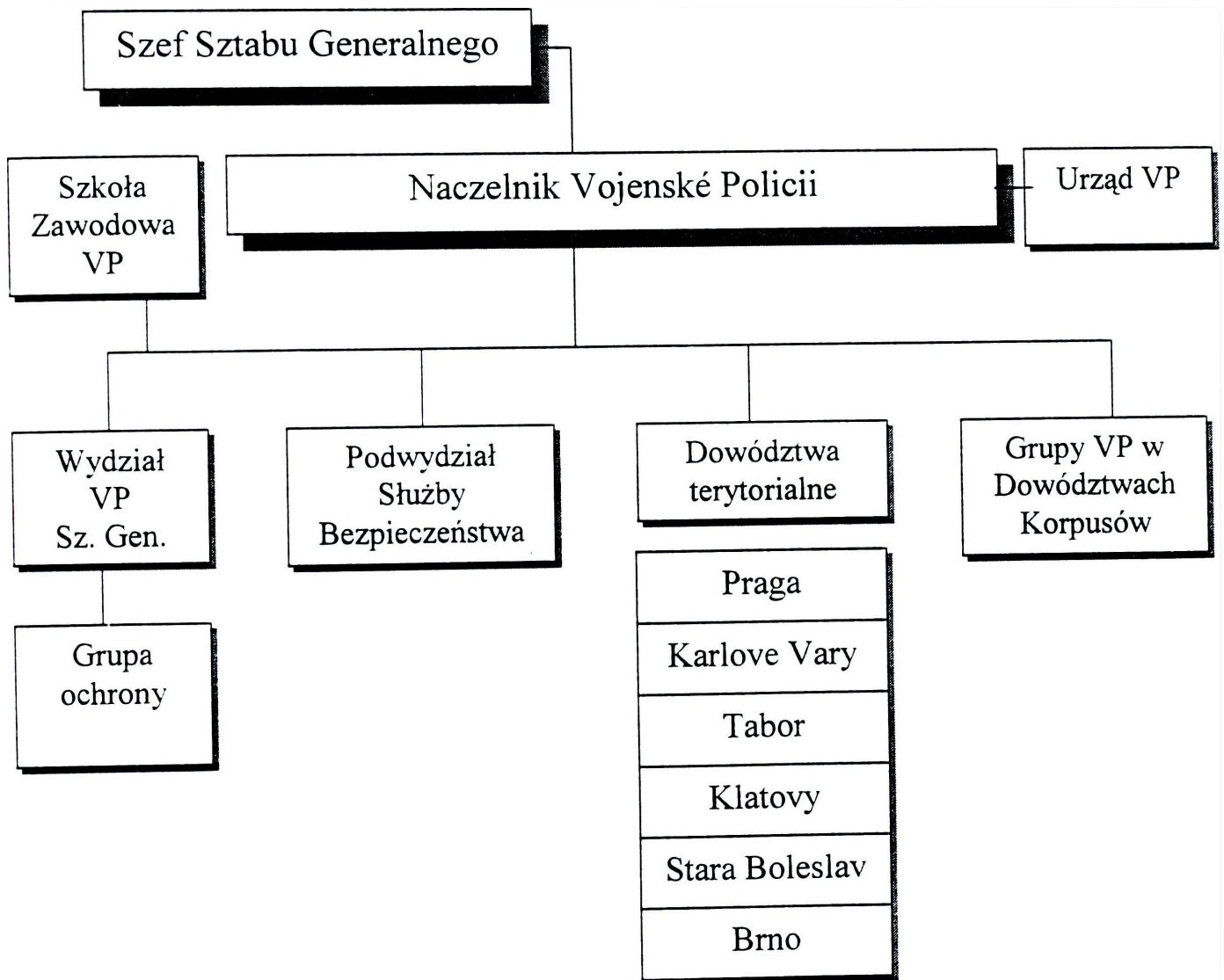
SZEF SZKOLENIA

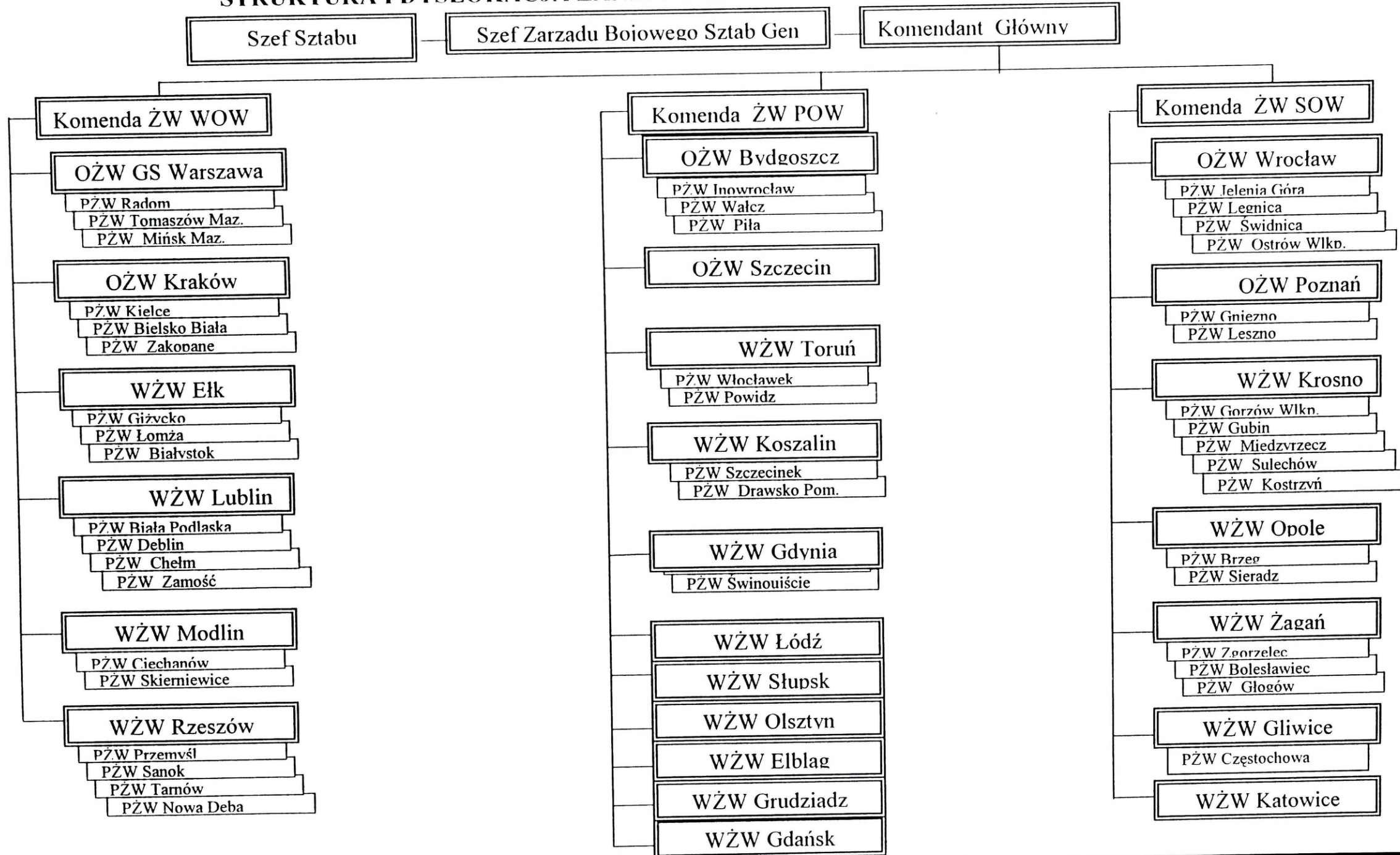

STRUKTURA ORGANIZACYJNA KONINKLIJKE MARECHAUSSE

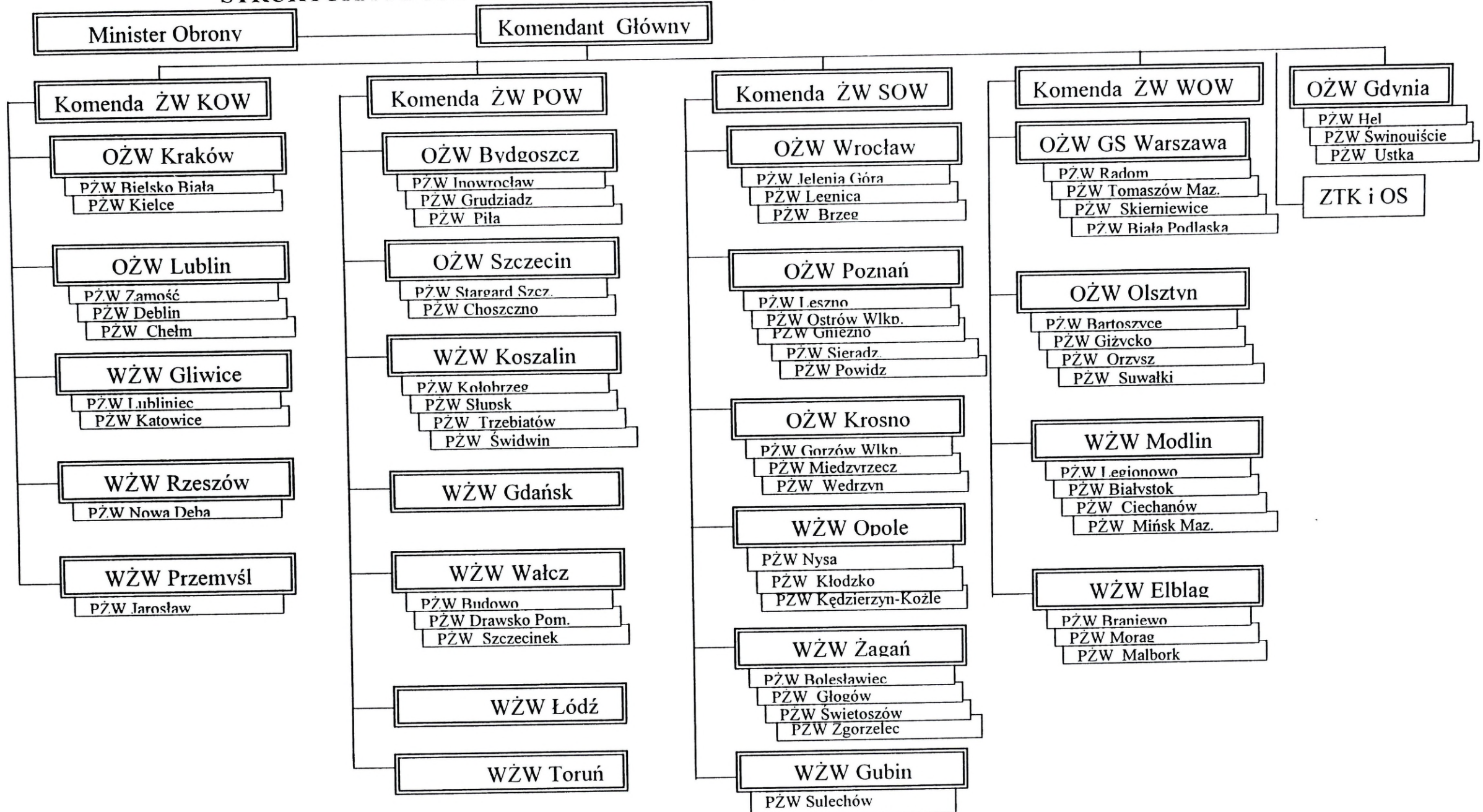

**STRUKTURA ORGANIZACYJNA POLICJI WOJSKOWEJ
REPUBLIKI CZESKIEJ**

STRUKTURA I DYSLOKACJA ŻANDARMERII WOJSKOWEJ OD 01.09.1990 r.

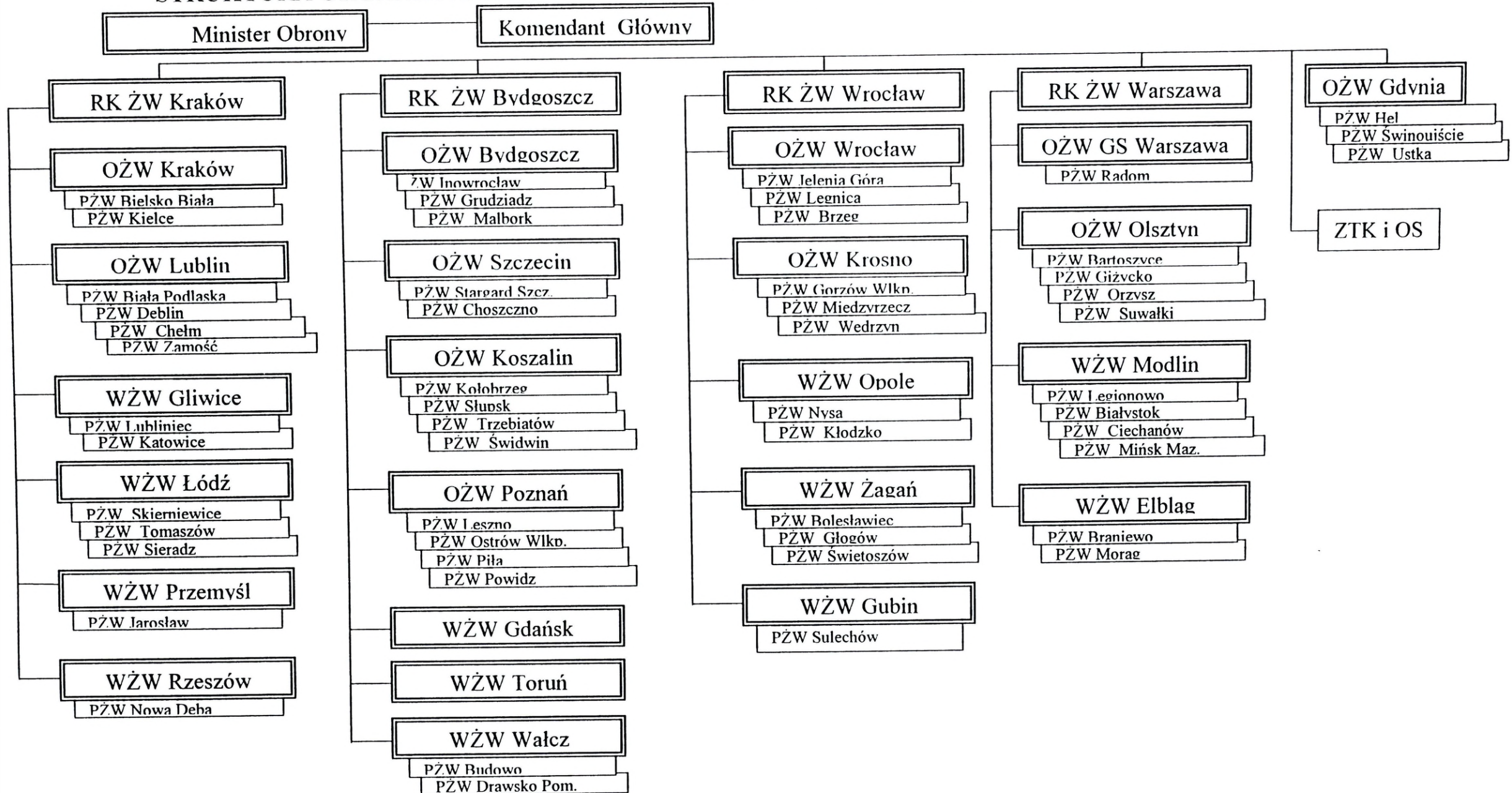

STRUKTURA I DYSLOKACJA ŻANDARMERII WOJSKOWEJ OD 01.01.1993 r.

STRUKTURA ORGANIZACYJNA I DYSLOKACJA ŻANDARMERII WOJSKOWEJ OD 01.01.1999 r.

Załącznik nr 13

Wydatki budżetu państwa na bezpieczeństwo wewnętrzne

		1998 r.	1999 r. w tys. zł.
Wymiar sprawiedliwości i prokuratury		2883,243	3537,761
1.	Bezpieczeństwo publiczne w tym: w województwach w MSWiA	5483,495	6394,969 4265,051 1794,348
2.	Urząd Ochrony Państwa	270,541	356,292
3.	Policja	3636,294	3638,427
4.	Państwowa Straż Pożarna	825,228	1010,467
5.	Straż Graniczna	430,266	551,843
6.	Zandarmeria Wojskowa	71,000	79,200
7.	Wojskowe Służby Informacyjne	94,485	101,661
8.	Biuro Bezpieczeństwa Narodowego	5,024	5,512
9.	Inspekcja Skupu i Przetworu Artykułów Rolnych	11,922	1,578
10.	Inspekcja Nasienna	22,664	1,800
11.	Inspekcja Weterynaryjna		1,399
12.	Inspekcja Ochrony Roślin	53,326	3,230
13.	Inspekcja Handlowa		33,557
14.	Inspekcja Sanitarna		454,723
15.	Inspekcja Ochrony Środowiska	11,385	92,897
16.	Inspekcja Farmaceutyczna		15,067
17.	Inspektoraty Nadzoru Budowlanego		37,574
18.	Główny Inspektorat Lotnictwa Cywilnego	12,454	12,860
19.	Państwowy Inspektorat Telekomunikacji i Poczty	8,964	12,177
20.	Państwowa Agencja Radiokomunikacyjna	7,700	10,500
21.	Nadwiślańskie Jednostki Wojskowe MSWiA	213,275	210,857
22.	Obrona cywilna		23,243
23.	Główny Inspektorat Kolejnictwa		8,906
24.	Służba Ochrony Zabytków	17,525	18,527
25.	Państwowa Straż Rybacka	7,145	7,830
26.	Generalny Inspektorat Celny	14,280	17,431

opracowano w oparciu o dane zawarte w ustawie budżetowej na 1998 i 1999 rok.

